

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNE KARŞI ALINABİLECEK
HUKUKİ TEDBİRLER VE ELEKTRONİK ÇEK UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda KURT

**Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Özel Hukuk Programı**

MART, 2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNE KARŞI ALINABİLECEK
HUKUKİ TEDBİRLER VE ELEKTRONİK ÇEK UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Eda KURT
(Y1712.220027)**

**Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Özel Hukuk Programı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer Adil ATASOY

MART, 2021

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Karşılıksız Çek Keşide Edilmesine Karşı Alınabilecek Hukuki Tedbirler Ve Elektronik Çek Uygulaması ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim. ..../...../2020

Eda KURT

Bu çalışma, çocukluğuma binlerce leziz mutfak kokusu ve sayısız anı bırakan anneannem Adile KURT ile çalışmanın hazırlanışı sırasında hayata gözlerini yuman ve bana her daim cesur olmayı öğreten dayım Yağız Rıza KURT' un değerli hatırasına ithaf edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada değerli katkıları ile beni yönlendiren; başta tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Adil ATASOY olmak üzere, Dr. Altay İltan AKTÜRK ve Doç. Dr. Kerem Cem SANLI' ya, görüş ve önerilerini paylaşarak katkı sunan şirket yöneticilerine ve elbette sonsuz sevgi ve sabırları için anne ve babama, teşekkür ediyorum.

Mart, 2021

Eda KURT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	v
ÖNSÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT	xxi
1. GİRİŞ	1
2. BİR ÖDEME ARACI OLARAK ÇEKE DUYULAN GÜVENİN KORUNMASI.....	5
2.1 Çekle İlgili Kanuni Düzenlemelere Genel Bir Bakış	5
2.2 Bir Kambiyo Senedi Olarak Çekin Özellikleri ve Çeke Duyulan Güvenin Korunması Açısından Uygulanan Esaslar ve İlkeler.....	7
2.2.1 Genel olarak	7
2.2.2 Çek kayıtsız şartsız belirli bir bedelin ödenmesini içeren havaledir.....	7
2.2.3 Çek zorunlu unsurları ve şekil şartları emredici olarak düzenlenmiş bir senettir	8
2.2.4 Çekler hakkında kambiyo senetlerine mahsus takip yolu uygulanır.....	9
2.2.5 Çek kamu güvenine sahip resmi bir belgedir	10
2.2.6 Çekin kanunda belirtilen zorunlu unsurları ve şekli taşıması gerekir	12
2.2.7 Çek kayıtsız şartsız ve sebepten mücerret (Soyut) bir ödeme emridir.....	13
2.2.8 Çek ödenmesi gereken borcun mutlaka belirli bir miktar para olduğu bir havaledir.....	14
2.2.9 Çekte muhatap mutlaka bir bankadır	15
2.2.10 Çekte ödeme ve düzenleme yerinin gösterilmesi gereklidir	17
2.2.11 Çekin üzerinde düzenleme tarihi yazılmış olmalıdır	17
2.2.12 Çekte düzenleme yerinin anlaşılır olması gerekmektedir	19
2.2.13 Çek düzenleyen veya yetkili temsilci tarafından el yazısı ile imzalanmalıdır	21
2.2.14 Çek ilişkisinde muhatabın kabulünün hükümsüz olması ilkesi ve ihdas amacı	23
2.3 Türk Ticaret Kanunu ve 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda Çeke Duyulan Güvenin Korunması Bakımından Yer Alan Düzenlemeler	25
2.3.1 Çekin kamu güvenine sahip bir ödeme aracı olması ilkesi açısından getirilen düzenlemeler.....	25
2.3.2 Çek hamillerinin korunması ve çekten doğan borcun güvenceye alınması bakımından getirilen düzenlemeler	30
3. ÇEKİN EKONOMİK HAYATIN SÜRDÜRLEBİLİRLİĞİ BAKIMINDAN ÖNEMİ VE KARŞILIKSIZ ÇEK SORUNU	31

3.1 Karşılıksız Çek Uygulamasının Ekonomik Boyutu ve Neden Olduğu Ekonomik Kayıplar	31
3.2 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önleme Konusunda Getirilen Düzenlemelerin Tarihi Süreç İçinde İncelenmesi: Dünü Bugünü ve Yarını.....	33
3.3 İbrazında Çekin Karşılıksız Çıkmasına Sebep Olma Suçu ve Çeke Duyulan Kamu Güvenini Korumak Bakımından Getirilen Müeyyideler ve Çek Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi.....	35
3.3.1 Karşılıksız çek keşide edilmesinin hukuki yaptırımı	35
3.3.2 Karşılıksız çek keşide edilmesinin cezai yaptırımı ve konu ile ilgili yargı kararlarının değerlendirilmesi	37
3.3.2.1 Suçun olduğu tarih açısından değerlendirme.....	39
3.3.2.2 Karşılıksızdır işlemi açısından değerlendirme	40
3.3.2.3 Görev açısından değerlendirme.....	40
3.3.2.4 Şikayet hakkı açısından değerlendirme.....	43
3.3.2.5 Ceza miktarına ilişkin değerlendirme	43
3.3.2.6 Ceza uygulamalarının çek alacaklıları ve borçlularının mağduriyetlerine etkisi açısından değerlendirilmesi.....	45
3.3.3 Karşılıksız çek keşide edilmesi halinde uygulanan idari yaptırımlar.....	46
3.3.4 Karşılıksız çek düzenleyen hükümlünün etkin pişmanlık hakkı.....	47
3.4 Çekin Kredi Aracı Olarak Kullanılması ve İleri Tarihli Çek (Postdate) Uygulamasının Karşılıksız Çek Keşide Edilmesine Etkisi	48
3.4.1 Düzenleme tarihi ileri bir tarih olan çeklerde ibraz sürelerinin başlama tarihi, hesaplanması ve ödeme zamanı.....	50
3.5 Kanuni İbraz Sürelerine Uyulmamasının Sonuçları.....	52
3.6 İbrazında Çekin Karşılıksız Çıkmasına Sebep Olma Suçuna Uygulanan Cezai Müeyyidelerin Kişi Özgürlüğünün Sözleşmeye Aykırılık Sebebiyle Kısıtlanamayacağı İlkesi Karşısındaki Durumu	52
3.7 İbrazında Çekin Karşılığının Bulunmamasına Sebep Olma Suçu Nedeniyle Uygulanan Hapis Cezalarının Kişi Özgürlüğünün Korunması ve Ekonomik Hayatın Sürdürülebilirliğine Etkisi.....	54
3.8 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesine Uygulanan Müeyyidelerin Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkisi.....	56
4. TÜRK HUKUKUNDA ÇEKE GÜVEN DUYULMASI VE KARŞILKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER	65
4.1 Çek Hesabı Açılması Konusunda Getirilen Düzenlemeler ve Bankaların Çek Düzenleyenleri Belirlemede Özen Gösterme Yükümlülüğü.....	65
4.2 Genel Olarak Çek Hesabının Açılması ve Çek Sözleşmesinin Özellikleri	68
4.2.1 Çek anlaşmasının konusu, tarafları ve şekli	68
4.2.1.1 Çek anlaşmasının hukuki niteliği	69
4.3 Ayrı Çek Hesabının Açılması, Çek Karnelerinin Basılması ve Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler	71
4.4 Çek Karnesi Yapraklarının Çekin Türüne Göre Farklılaştırılmasının Çeke Güven Duyulması ve Karşılıksız Çek Keşidesini Önlemedeki Rolü	74
4.5 Bankaların Karşılıksız Çekten sorumluluğu Bakımından Getirilen Düzenlemeler.....	75
4.5.1 Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunması halinde.....	75
4.5.2 Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunmaması halinde.....	77
4.5.3 Karşılığı bulunmayan bir çekin ödenmesi.....	78
4.5.4 Gayri nakdi kredi ve kredinin teminat altına alınması	79

4.6 Çekte Karekod Mecburiyeti ve Karekodlu Çek Düzenlemesinin Karşılıksız Çek Keşidesinin Önlenmesindeki Rolü.....	81
4.6.1 Karekodlu çeklerde lehtar ve çek hamillerinin, çek düzenleyenin ödeme gücünü araştırma hakkı ve basiretli iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğü..	84
5. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİN ÖNÜNE GEÇEBİLMEK AÇISINDAN TÜRK HUKUKUNDA YARARLANILABİLECEK İMKAN VE DÜZENLEMELER	87
5.1 Çekle İlgili Güncel Düzenlemenin İç Hukuk Açısından İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Ceza Hukuku Sorunları	87
5.1.1 TC. Anayasası'nın 38. Maddesi ve anayasa mahkemesi'nin değerlendirmesi	87
5.1.2 Suç Teorisi ve manevi unsur bakımından bir değerlendirme	89
5.1.3 İleri keşide tarihli (Postdate) çek uygulaması bakımından değerlendirme	91
5.2 Karşılıksız Çek Çekmenin Mukayeseli Hukuk Açısından İncelenmesi.....	92
5.3 Ödeme Özelliği Bakımından Farklı Çek Türleri ve Karşılıksız Çek Düzenlenmesinin Önlenmesindeki Rolü.....	96
5.3.1 Garantili çek	98
5.3.2 Banka çeki	100
5.3.3 Teyitli (Bloke) çek	102
5.3.4 Çizgili çek	105
5.3.5 Mahsup çeki	106
6. ÇEKE GÜVENİN SAĞLANMASI VE KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİ ÖNLEME KONUSUNDA ELEKTRONİK ÇEK UYGULAMASI VE ELEKTRONİK ÇEK KANUN TASLAĞININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER	107
6.1 Genel Olarak Elektronik Çek Uygulaması.....	107
6.2 Neden Elektronik Çek Uygulaması Yoluna Gidilmektedir? Elektronik Çek Uygulamasının Yararları	108
6.3 Elektronik Çekin Özellikleri	110
6.4 Elektronik Çekin Düzenlenmesi ve Şekli.....	112
6.5 Çeke Güven Sağlama ve Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önlemeye Yönelik Elektronik Çek Kanun Taslağında Getirilen Düzenlemeler.....	112
6.5.1 Elektronik çekte güven duyulması bakımından getirilen düzenlemeler ..	112
6.5.2 Elektronik çekin devrine ilişkin yapılan düzenlemeler.....	113
6.5.3 Elektronik çekin ibrazına ilişkin düzenlemeler.....	114
6.5.4 Elektronik çek sisteminin işleyişinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle meydana gelecek olası bir zararda sorumluluk ile ilgili getirilen düzenlemeler	115
6.6 Elektronik Çek Kanun Taslağı İle Getirilen Düzenlemeler	115
6.6.1 Elektronik çek kanun taslağının kapsamı, elektronik çekin tanımı, elektronik çek hesabı ve sistemi.....	115
6.6.2 Elektronik çek defteri.....	116
6.6.3 Elektronik çekin düzenlenmesi ve devri	117
6.6.4 Elektronik çekin ödenmesi, ödenmemesi ve karşılıksız çek işleminin yapılması	117
6.6.5 Elektronik çek sisteminin oluşturulması ve bankaların sorumluluğu	118
6.6.6 Diğer kanunlara atıflar ve yapılan değişiklikler.....	119
6.7 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesinin Önüne Elektronik Çek İle Geçilebilir mi? Çeke Duyulan Güvenin Temini Açısından Elektronik Çek Kanun Taslağının Değerlendirilmesi	119

7. SORUMLULUK SİGORTALARI UYGULAMASI İLE ÇEK BEDELİNİN GÜVENCEYE ALINMASI	123
7.1 Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukuku'nda Sorumluluk Sigortaları	123
7.2 Karşılıksız Çek ve Özel Sigorta Sistemi İçinde Çözüm Yolları.....	125
7.3 Kurumsal Sigorta Sistemi İçinde Çözüm Yolları ve KOBİ Borçlarının Güvence Altına Alınması	127
7.4 Sorumluluk Sigortalarının Çeke Uygulanmasında İzlenecek Yöntem.....	128
7.5 Riskin Paylaştırılması, Paylaştırmada İzlenecek Usul, Keşideci, Lehtar, Ciranta ve Bankanın Sigorta Hukuku Kapsamındaki Risk Sorumluluğu	129
7.5.1 Katılım-Tekafül sigortaları sisteminde riskin paylaştırılması.....	132
8. SORUMLULUK YA DA KATILIM SİGORTASI UYGULAMALARI KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİ SORUNUNA ÇÖZÜM OLABİLİR Mİ?.....	135
9. UYGULAYICILARA YÖNELTİLEN SORULAR VE ALINAN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER.....	139
10. GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	147
10.1 Bankaların Sorumluluğuna İlişkin Genel Görüş	147
10.2 Cezai Müeyyidelerin Yerindeliği ve Mağduriyetlerin Giderilmesindeki Rolüne İlişkin Genel Görüş	147
10.3 Garantili Çek Uygulamasına İlişkin Genel Görüş.....	148
10.4 Kamu Gücü ve Otoritesinin Sistem İçinde Yer Alması Gerekliliğine İlişkin Genel Görüş.....	148
11. SONUÇ.....	149
KAYNAKLAR.....	157
ÖZGEÇMİŞ.....	163

KISALTMALAR

ACH	: Otomatik Takas Odası
AHİS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ATM	: Acil Transfer Merkezi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BankK	: Bankalar Kanunu
BB.	: Bankalar Kanunu
BKM	: Bankalar Arası Kart Merkezi
CISA	: Teknolojik Sistemleri Kullanabilme Yeterlilik Belgesi
ÇEBSİS	: Elektronik Çek Ve Bono Sistemi
ÇekK.	: Çek Kanunu
E.	: Esas
FSML	: Finansal Hizmet Biçimleme Dili
FSTC	: Financel Service Techonology Consorcium
GEÇİT	: Görüntülü Elektronik Çek İşleme ve Takas Sistemi
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GÖSAŞ	: Garanti Ödeme Sistemleri A.Ş.
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
KKB	: Kredi Kayıt Bürosu
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
m.	: Madde
MERSİS	: Merkez Sicil Kayıt Sistemi
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SDML	: Signed Document Markup Konguage
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
YİD	: Yargıtay İçtihat Dairesi

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Karşılıksız çıkan çekler / bankalara ibraz edilen çekler	32
Şekil 3.2: Karşılıksız çıkan çek sayısı / bankalara ibraz edilen çek sayısı	32
Şekil 3.3: Banka Tarafından Karşılıksız İşlemi Yapılan Karekodlu Çek Ön Yüz	38
Şekil 3.4: Banka Tarafından Karşılıksız İşlemi Yapılan Karekodlu Çek Arka Yüz .	39
Şekil 3.5: 7226 Sayılı Yasa Döneminde Karşılıksızdır İşlemi Yapılan Çek	63
Şekil 4.1: Tacir Hamiline Çek	72
Şekil 4.2: Tacir Olmayan Emre Yazılı Çek	72
Şekil 4.3: Banka Çeki	72
Şekil 4.4: Nama Yazılı Çek	73
Şekil 4.5: Bankaca Ödeme Güvencesi Verilen Çek- Bankanın Ödeme Garantisi Verdiği Tutar Çek Üzerinde Gösterilmiştir	81
Şekil 4.6: Çekte Karekod	83
Şekil 7.1: Klasik Sigorta ile Katılım (Tekfül) Sigortacılığı Arasındaki Temel Farklar	133

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNE KARŞI ALINABİLECEK HUKUKİ TEDBİRLER VE ELEKTRONİK ÇEK UYGULAMASI

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, karşılıksız çek keşide edilmesi ya da başka bir anlatımla çekin ibrazında muhatap bankada karşılığının bulunmaması durumunun önlenmesi ve çeke duyulan güvenin sağlanması için çek hukuku bakımından getirilmiş olan mevcut düzenlemelerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve getirilmesi düşünülen yeni düzenlemeler konusunda görüş oluşturmaktır.

Çalışmanın konusunu oluşturan, kanuni ibraz süresi içerisinde ibrazda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılması sorunu genel olarak karşılıksız çek keşidesi/karşılıksız çek çekme olarak ifade edilecektir. Çalışmada karşılıksız çek keşidesini önleyici tedbirler ve alternatif çözümlerin uygulanması ve yaygınlaştırılmasında izlenecek yollar ve uygulamada çıkabilecek sorunlar saptanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Karşılıksız Çek Keşide Edilmesi, Sigorta Hukuku, Elektronik Çek.*

LEGAL MEASURES THAT CAN BE TAKEN TO PREVENT UNRIVALED CHECK CUTTING AND ELECTRONIC CHECK APPLICATION

ABSTRACT

The subject of this study is to prepare an opinion on the examination, evaluation and new regulations that are planned to be introduced in terms of check law in order to prevent the situation of not having a return at the addressee bank in the presentation of the check or, in other words, the case of the drawback of the check and to ensure the confidence in the check.

The subject of the study, the problem of making a bounced check on the submission within the legal submission period will generally be expressed as bounced check / bounced check. In the study, the measures to be followed in the implementation and dissemination of alternative solutions and preventive measures to prevent bad check will be determined and the problems that may arise in practice.

Keywords: *Bad Check Issuing, Insurance Law, Electronic Check.*

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu, karşılıksız çek keşide edilmesi ya da başka bir anlatımla çekin ibrazında muhatap bankada karşılığının bulunmaması durumunun önlenmesi ve çekte duyulan güvenin sağlanması için çek hukuku bakımından getirilmiş olan mevcut düzenlemelerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve getirilmesi düşünülen yeni düzenlemeler konusunda görüş oluşturmaktır.

Çalışmanın konusunu oluşturan, kanuni ibraz süresi içerisinde ibrazda çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılması sorunu genel olarak karşılıksız çek keşidesi/karşılıksız çek çekme olarak ifade edilecektir. Çalışmada karşılıksız çek keşidesini önleyici tedbirler ve alternatif çözümlerin uygulanması ve yaygınlaştırılmasında izlenecek yollar ve uygulamada çıkabilecek sorunlar saptanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın birinci sorunu, güven duyulması gereken bir ödeme aracı olan çekin karşılıksız çıkması sonucu çek bedelinin hamil tarafından tamamen ya da kısmen elde edilememesidir. Karşılıksız çek çekmenin ortaya çıkardığı ekonomik, hukuki ve sosyal sorunların ve bu konuda hukuk sistemimiz bakımından getirilen önleyici düzenlemelerin neler olduğunu irdelemeye çalışacağız.

İkinci sorun ise Çek Kanunu'nda yapılan değişiklik ile çekin ibrazında ödenmesi gereken bir ödeme aracı olma özelliğine aykırı olarak "*İleri tarihli çek*" düzenlenmesine imkan yaratılmış olmasıdır. Çekin ödeme aracı olma niteliğini ortadan kaldıran ve yaygın şekilde kullanılan bu uygulamanın getirdiği sorunlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Üçüncü sorun, karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olma suçu dolayısıyla verilen hürriyeti bağlayıcı cezalardır. Bu cezaların caydırıcı olup olmadığı, verilen cezaların ekonomik hayat ve ceza yükümlüsünün ekonomik ve sosyal hayatı üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi için araştırmamızın bizde oluşturduğu düşünceler aktarılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanışı esnasında 26.03.2020 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 7226 Sayılı bir torba yasa ile Çek Kanunu'na geçici 5. Madde eklenmiş ve 24.03.2020 tarihine kadar işlenmiş suçlardan mahkum edilen kişiler için özel bir infaz düzenlemesi yapılmıştır. Çalışma, bu güncel düzenlemeler ışığında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu düzenlemenin son hali dikkate alınarak karşılıksız çek keşide edilmesine etkileri incelenecektir.

Bir başka sorun, keşideci ve keşideci gibi sorumlu olanların ödeme gücü ve üzerine çek çekilen hesabın bulunduğu muhatap bankaların ödeme sorumluluğu dışında karşılıksız kalan bedelin ne şekilde ödenebileceği sorunudur. Karşılıksız kalan çek bedelinin ödenebilmesini sağlamak üzere, ortak bir “*sorumluluk sigortası*” uygulamasına geçilebilir mi, bu nasıl sağlanabilir ve dünya örnekleri nelerdir cevaplamaya çalışılacaktır.

Bu bakış açısı ile çalışmamız aşağıda belirttiğimiz başlıklar altında sorunu inceleyecek ve sorunun çözümü konusunda getirilen ve getirilmesi düşünülen bazı yeni düzenlemeler; özellikle de Çek Kanunu'nda yapılan son değişiklikler ve “*Elektronik Çek Kanun Taslağı*” hakkında bir değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Bu sebeplerle çalışmamızın konusunu oluşturan önleyici tedbirler ve çözüm yolları olarak bu alternatiflerin uygulanması ve yaygınlaştırılmasında izlenecek yollar ve uygulamada çıkabilecek sorunlar saptanmaya çalışılacaktır. Altı bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde bir ödeme aracı olarak çekin genel özellikleri ve çekiye duyulan güvenin korunması için mevzuatta yer alan düzenlemeler hakkında genel bilgilere yer verilecektir.

İkinci bölümde ise çekin ekonomik hayatın sürdürülebilirliği açısından önemi ve karşılıksız çek sorunu üzerinde durulduktan sonra üçüncü bölümde Türk Hukuku'nda çekiye güven duyulması ve karşılıksız çek keşide edilmesini önlemeye yönelik hukuki düzenlemelere değinilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçebilmek açısından Türk Hukuku'nda yararlanabilecek olası imkan ve düzenlemeler anlatılmaya çalışılacak ve gerek iç hukuk gerekse uluslararası hukuk açısından bir inceleme yapılacaktır.

Dördüncü bölümde ise Türk Hukuku ve Kambiyo Senetleri içinde soruna nasıl bir çözüm getirebileceği araştırılacak ve farklı çek tipleri incelenerek bunların karşılıksız çek sorununa etkileri değerlendirilecektir.

Çalışmanın beşinci bölümünde çeke güven sağlanması ve karşılıksız çek çek keşide edilmesini önleme konusunda elektronik çek uygulaması ve Elektronik Çek Kanun Taslağı'nın getirdiği yeniliklere yer verilecek ve elektronik çek uygulaması ile karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçilip geçilemeyeceği genel olarak incelenecektir.

Nihayet altıncı ve son bölümde ise alternatif bir çözüm yolu olarak Sigorta Hukuku üzerinde durulacak ve mukayeseli hukukta emsal uygulamalar incelenerek bir değerlendirme yapılacaktır. Sigorta Hukuku içerisinde düşünülecek bir çözümde, sigorta türü, ahlaki risk, riskin paylaşılması, katılım sigortası, bankaların sorumluluğu ve finansmanın sağlanması gibi sorunlar irdelenecek ve bunların nasıl çözüme kavuşturulabileceği araştırılacaktır.

2. BİR ÖDEME ARACI OLARAK ÇEKE DUYULAN GÜVENİN KORUNMASI

2.1 Çekle İlgili Kanuni Düzenlemelere Genel Bir Bakış

Çek, TTK 780- 823 maddeleri arasında, kambiyo senedi olarak düzenlenmiştir. Bu hükümler, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 1100-1144 maddelerinden bazı farklı düzenlemeler hariç aynen iktibas edilmiştir. Mehz İsviçre düzenlemesinin kaynağını ise, “*Çekler Hakkında Yeknesak Kanun Projesinin Kabulü Hakkında Anlaşma (Cenevre Yeknesak Kuralları- CYK)*” oluşturmaktadır¹.

TTK dışında çeke ilişkin özel düzenleme ilk kez 1985 yılında 3167 sayılı yasa ile kabul edilen “*Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun*” dur ve bu pek çok kez değiştirildikten sonra 2009 yılında tamamen yürürlükten kaldırılmış ve yerine 5941 sayılı Çek Kanunu getirilmiştir². Bu kanun da önce 2012 ve 2016 yıllarında yeniden değişikliğe uğramış; 6273³ sayılı kanunla çekin karşılıksız bırakılması fiili suç olmaktan çıkarılmışken, 6728⁴ sayılı kanun ile vadesinde ibraz edilen çekin karşılıksız kalmasına sebep olma fiili, adli para cezasını gerektiren bir suç olarak tanzim edilmiştir.

Genel kanun-özel kanun ilişkisinde genel kanun olan TTK'da çeke ilişkin olarak özellik gösteren durumlar düzenlenmiş, bunun dışında poliçe hükümlerine yapılan atıflarla yetinilmiştir.

Çek, hukuken her ne kadar bir ödeme aracı olsa da, Türkiye'de uzun yıllar vade tarihli çek uygulaması ile bir kredi aracı olarak kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. Gerek Anglosakson gerek se kıta Avrupası hukukunda uzun

---

¹ Uluslararası Hukukta kambiyo senetlerine ilişkin iki temel sistem vardır; Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası'nın belirlediği Cenevre Yeknesak Kuralları. CYK sistemini oluşturan kurallar bütünü Cenevre ve La hey'de toplanan konferanslarda imzalanan metinlerden oluşmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde CYK sistemine ilişkin detaylı bilgi verilecektir

² RG 20.12.2009 / 27438

³ RG 03.02.2012 / 28193

⁴ RG 09.08.2016 / 29796

yıllar yaygın şekilde ödeme aracı olarak kullanılan çek, özellikle gelişen teknoloji ile birlikte yerini başkaca nakitsiz ödeme araçlarına bırakmaya başlamıştır. Türkiye’de en yaygın şekilde kullanılan kambiyo senedinin çek olduğu görülmektedir. Anglosakson Hukuku ile paralel şekilde ancak Kıta Avrupası hukukundaki uygulamadan farklı olarak Türk Hukuku, çekin bir vade aracı olarak kullanılmasına da, yapılan son yasa değişiklikleri ile birlikte cevaz vermektedir⁵. Doktrinde Türk Hukuku açısından çekin bir “*kaydi para*” niteliğini kazandığı tespiti de yapılmaktadır⁶.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi verilerine göre, Türkiye’de 2018 yılında yaklaşık olarak 21 milyon adet çek düzenlenmiş ve bunların toplam 29,5 milyar TL tutarlı 588 bin adedi karşılıksız işlemi görmüştür⁷. Oransal olarak bakıldığında karşılıksızdır işlemine maruz kalmanın azımsanmayacak noktada olduğu görülmektedir.

TTK 780/1-b maddesinde öngörüldüğü üzere, çekin temelinde poliçedeki ile aynı, nitelikli bir havale ilişkisi yatmaktadır. Çekte de üçlü bir havale ilişkisi mevcuttur. Elbette bu havalenin yazılı olması, kayıt ve şart içermeyen soyut bir ödeme emri şeklinde olması gerekmektedir. Bu “*ödeme emri*” yukarıda anılan maddede “*havale*” olarak tanımlanmıştır. Ancak Türk Borçlar Kanunu’ndaki (TBK) havaleye ilişkin hükümlerin çekte uygulanması doktrinde de kabul gördüğü üzere olanaklı değildir⁸. Zira TBK madde 560/2 hükmünde “*çekler ve poliçe benzeri havaleler hakkında özel hükümler saklıdır*” ifadesine yer verilmiştir.

Çek ile poliçe arasında belli başlı farklar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki; çekte muhatabın ancak bir banka olabileceği TTK 782/1, 815 hükümleridir. TTK 782/2 uyarınca bu kurala uyulmadan banka haricinde bir tüzel kişi veya gerçek kişi üzerine çekilen çek yalnızca havale hükmünde sayılmıştır. Bir diğer fark ise poliçede kabul kavramına cevaz verilirken çekte kabulün mümkün olmadığı TTK 784. Madde hükmüdür. Madde metninde bu kurala aykırı şekilde

---

⁵ 5941 sayılı Çek Kanunu m. 3/8, 5/1 vd.

⁶ Abuzer Kendigelen, İsmail Kırcı, **Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Hukuku 1.** Bası, İstanbul, 2019, s.273 vd.

⁷ TBB Risk Merkezi. (2019). *İstatistikler/ Çek Bilgileri.* (<https://www.riskmerkezi.org/tr> , Erişim 24 Mart 2020)

⁸ Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları,** Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara, 2019, s.281 vd.

düzenlenen çeklerde yer alan kabul kaydının yazılmamış sayılacağı ifade edilmektedir. Ayrıca yine TTK 789/2 ve 794/2 maddelerinde muhatabın aval vermesini ya da çekin muhatap tarafından ciro edilmesini de geçersiz saymıştır. İleriki sayfalarda çek türleri başlığında daha detaylı incelenecek olan banka çeki türünde farklı bir durum vardır.

2.2 Bir Kambiyo Senedi Olarak Çekin Özellikleri ve Çeke Duyulan Güvenin Korunması Açısından Uygulanan Esaslar ve İlkeler

2.2.1 Genel olarak

Mehaz İsviçre düzenlemesi yukarıda kısaca değinilen Cenevre Yeknesak Kuralları kaynaklıdır. CYK anlaşması Türkiye tarafından 19 Mart 1931 yılında imzalanmış olmasına rağmen iç hukuka eklenmemiş; ancak mehaz İsvBK'nın ithaliyle uygulama alanı bulmuştur. Ancak iç hukukta mehaz kanundan ayrılan özel düzenlemeler de mevcuttur. Bunlardan ilki; çekin kambiyo senetleri başlığı altında düzenlenmesidir. Bu, kambiyo taahhüdü ile ilgili olan ve sair kanunlarda yer alan düzenlemelerin çeke doğrudan uygulanması açısından önem arz etmektedir⁹. Kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti, yenileme, vekaletin kapsamı, imzaların bağımsızlığı, başvuru hakkı ve takip hukukuna ilişkin düzenlemeler anılan sebeple çekte doğrudan uygulama alanı bulmaktadır. İkinci önemli ayrım ise; ibraz sürelerinin mehaz kanundan daha uzun olmasıdır¹⁰.

Çeke ilişkin mülga Ticaret Kanunu'nda yer almayıp güncel TTK'da yer alan bazı yeni düzenlemeler mevcuttur. Ödeme yasağı düzenlemesine (Mülga Ticaret Kanunu 711/3) yeni TTK'da yer verilmemiştir. Mülga kanunda 6 ay olan zamanaşımı süreleri yeni kanunla 3 yıla çıkartılmıştır. Kanuni şekil şartlarına karekod eklenmiştir.

2.2.2 Çek kayıtsız şartsız belirli bir bedelin ödenmesini içeren havaledir

Çekte belli bir bedelin ödenmesini içeren havalenin, TTK 780/1-b maddesi uyarınca herhangi bir kayıt ve şart içermemesi gerekmekte ve bu amir hükme rağmen böyle bir kaydın var olması çekin geçersizliğine neden olmaktadır. Çek

---

⁹ Mehmet Helvacı, Nomer Ertan F. N. ,Arslan Kaya, Hüseyin Ülgen, **Kıymetli Evrak Hukuku** 12. Bası, İstanbul, 2019, s.265 vd.

¹⁰ OR Art. 1116

bedelinin ödenmesinin herhangi bir şarta ya da asıl borç ilişkisine bağlayan kayıtlar, çeki geçersiz kılacaktır. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi (HD) 22.01.2014 tarih ve 2013/35342 Esas ve 2014/1415 Karar sayılı bir kararında, “*takip dayanağı senedin bir teminat senedi olduğu iddiasının hangi ilişkinin teminatı olduğu üzerine yazılmak suretiyle ispatlanması gerekir. Somut olayda takip dayanağı çekin teminat senedi olduğu kabul edilerek mahkemece takibi iptaline karar verilmişse de, takibe konu senette aslında teminat senedi olduğuna ilişkin bir ibare yer almadığı gibi, açık senet düzenlenmesi mümkün olup, bu senedin anlaşmaya aykırı olduğu ancak senede açıkça atıf yapan bir belge ile ispatlanabilir. Borçlu tarafından sunulan senet fotokopisine dayanılarak senedin teminat amaçlı verildiğinin ispatı mümkün olmadığı gibi, sunulan senet fotokopisinde “teminat çeki olarak aldım” ibaresinin bulunması, Dairemizin yerleşik içtihatları doğrultusunda, neyin teminatı olduğu açıklanmadığı sürece, başlı başına senedin teminat senedi niteliğinde olduğunun kabulünü de gerektirmez.*” Demektedir. Ayrıca doktrinde de, ileri tarihli çek düzenlemesinin kabul edilmesi nedeniyle, asıl ilişkiye atıf yapılmaksızın, çekin teminat için verildiğine ilişkin yazılan kayıtların, çekin geçerliliğini etkilememesi gerektiği savunulmaktadır¹¹.

Çekte asıl borç ilişkisine yapılan atıflar, atıf yapılan borcun ödenmesi karşılığında ve şartıyla havale emri düzenlendiği anlamına geliyorsa çeki geçersiz kılacaktır. Ancak çekin hangi amaçla düzenlendiğinin açıklanmasından başka bir amaç taşımıyorsa, çeki tek başına geçersiz kılmayacaktır meğer çekin ödenmesi doğrudan ve dolaylı şekilde çekte yollama yapılan asıl ilişkideki karşı edimin yerine getirilmesi ya da başkaca bir şartın gerçekleşmesine bağlı kılınsın.

2.2.3 Çek zorunlu unsurları ve şekil şartları emredici olarak düzenlenmiş bir senettir

Genel kanun niteliğindeki TTK dışında çeki ilişkin diğer önemli bir kaynak da 5941 Sayılı Çek Kanunu’dur. Bu kanunun selefi 3167 sayılı, “*Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun*” idi¹². 5941

---

¹¹ Pulaşlı, a. g. e. , s.332 vd.

¹² RG 03.04.1985 / 18714

sayılı kanun 20 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun TTK dışında çeke birtakım ek şekli unsurlar, bankalara yönelik ödevler ve çekin karşılıksız çıkması halinde adli ve idari tedbirler getirmiştir. ÇekK 2/6 maddesi gereğince, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından “*Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin 2010/2 Sayılı Tebliğ*” yayımlanmıştır¹³. Bu tebliğ ise; “*Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ*” olarak değiştirilmiştir¹⁴. Bunun haricinde; “*Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ*”¹⁵, “*İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği*”¹⁶, “*İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği*”¹⁷, “*Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik*”¹⁸ ve “*Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*”¹⁹ önemli tali mevzuatlardandır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 4/5 maddesinde, tüketici işlemleri nedeniyle düzenlenen kıymetli evraka ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. Buna göre tüketici işlemine binaen hazırlanan kıymetli evrak sadece nama yazılı ve ödeme taksitle yapılacak ise, her bir taksitle ilişkin ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu kurala aykırı şekilde hazırlanan senetler tüketici bakımından geçersiz sayılacaktır. Zira kanunun emredici nitelikteki bu hükmü esasen bir geçerlilik şartı oluşturmaktadır.

2.2.4 Çekler hakkında kambiyo senetlerine mahsus takip yolu uygulanır

İcra İflas Kanunu’nun (İİK) 167-176 maddelerinde kambiyo senetleri için özel takip türleri benimsenmiştir. Bunlar; “*Haciz yolu ile takip*” ve “*İflas yolu ile takip*” olarak iki grupta düzenlenmiştir. Bu iki takip yoluna başvurulması zorunluluk arz etmemekte, dilerse alacaklı, borçlu iflasa tabi değilse, kambiyo

---

¹³ RG 20.01.2010 / 27468

¹⁴ RG. 19.11.2016/ 29893

¹⁵ RG 31.12.2016 / 29935,3. mükerrer

¹⁶ RG 18.07.2013 /28711

¹⁷ RG 14.08.2013 / 28735

¹⁸ RG 30.05.2013 / 28662

¹⁹ RG 09.06.2018 / 30446

senedinden kaynaklanan alacağıyla ilgili genel haciz yolu ile takibe ya da borçlu iflasa tabi kişilerdense genel iflas yolu ile takibe de başvurabilir.

Kambiyo senetlerine özel takip yapabilmek için; yetkili icra dairesine yapılan takip talebinin, İİK58/2'deki kayıtları içermesi, borcun bir kambiyo senedine dayanması, kambiyo senedinin aslının ve borçlu adedi kadar onaylı örneğinin takip talebine ilave edilmesi, hangi takip talebi yoluna başvurulduğunun talepte belirtilmesi, senedin vadesinin gelmiş olması, alacaklının takip hakkının bulunması ve borçlunun senet borcundan sorumlu tutulabiliyor olması gerekmektedir²⁰.

2.2.5 Çek kamu güvenine sahip resmi bir belgedir

Anayasa Mahkemesi 2016/1941 E. ve 2017/131 K. Sayılı bir kararında özetle, çek hamilinin sözleşmeden kaynaklanan bir alacağı değil, doğrudan doğruya çekten kaynaklanan bir hakkı iktisap ettiğini belirtmiştir²¹. Bu karara göre, kanun koyucunun, çekin güvenilir bir ödeme aracı olarak kullanımının yaygınlaştırılması ve çeke duyulan güvene bağlı olarak kamu güveninin sağlanması için, çekin karşılıksız çıkmasına sebep olma eylemini suç olarak tanımlaması ve cezai müeyyide öngörmesinde hukuka ve Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmamaktadır²². Anayasa Mahkemesi'nin somut norm denetimi yaptığı bu kararında, bir kambiyo senedi olan çekin kamu güvenine sahip bir senet olduğuna açıkça vurgu yapılmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 210. Maddesine göre, özel belgede sahtecilik suçunda isnat edilen suça konu belge kıymetli evrak niteliğinde emre ya da nama yazılı bir belge ise, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır. Emre ya da hamile yazılı bir çekte sahtecilik, tahrifat gibi eylemler TCK 204 kapsamında resmi belgede sahtecilik, nama yazılı çekte aynı suç isnadı halinde ise TCK 207 uygulama alanı bulmaktadır.

---

²⁰ Helvacı vd. **a. g. e.** , s. 267 vd. ayrıca s.338 vd.

²¹ Çekin yalnızca bir ödeme aracı değil aynı zamanda sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi ile doğrudan bağlantılı olduğu yönündeki görüş için bkz. Gündüz Aslan, *Karşılıksız Çek Suçları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 4. Protokolün 1. Maddesi ve Anayasanın Yeni Hükümü*, Çek Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyumu, İTO Yayınları No.2002-11, s.109 vd. İstanbul 2002 aktaran Soyer Güleç Sesim, *Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu*, Yeni Çek Kanunu Hükümlerine Göre Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, s.91-93, Ankara 2011.

²² Detaylı bilgi için bkz. s.50 vd.

Emre ya da nama yazılı bir kambiyo senedi hakkında yapılan sahteciliğin, resmi evrak da sahtecilik suçu kapsamında olabilmesi için, sahtecilik suçunun olduğu anda kambiyo senedinin TTK'da öngörülen bütün unsurları taşıması gerekmektedir²³. Mevhumu muhalifinden yola çıkıldığında, sahtecilik suçuna konu senedin, sahtecilik suçunun işlendiği anda TTK'da öngörülen bütün unsurları taşıyamaması durumunda suç vasfı resmi belgede sahtecilik değil; özel belgede sahtecilik suçu olacaktır.

TCK'da “*özel belgede sahtecilik*” ve “*resmi belgede*” sahtecilik suçlarına ek olarak, “*resmi belgeyi bozmak, yok etmek, veya gizlemek*”, “*özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek*” ve “*açığa imzanın kötüye kullanılması*” suçları da düzenlenmiştir.

Çekte de diğer kambiyo senetlerinde olduğu gibi basılı olması ile ilgili TTK'da herhangi özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple TTK uyarınca tüm kanuni unsurları taşıyan herhangi bir kağıt üzerine el, daktilo veya bilgisayar ile yazılmış çeklerin geçerli olduğu genel olarak kabul görmüştür²⁴. Ancak ÇekK.2/6'da, çek defterlerinin sadece bankalar tarafından bastırılabilceği hükmü ve bankalara verilen bu yetki kapsamında baskı şekline ilişkin esasların Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından belirlenmesi ile birlikte matbu çek yapraklarının kullanılmasının zorunlu olup olmadığı ile ilgili doktrinde görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır²⁵.

Doktrinde kimi yazar bankalar tarafından bastırılan çek yapraklarının kullanılmasının zorunlu olduğunu aksi halde düzenlenen senedin çek vasfını haiz olmayacağı görüşündedir²⁶. Benzer şekilde Yargıtay da 14.12.1992 tarihli içtihadı birleştirme kararında, “*bankalarca mevzuattaki tanıma uygun şekilde bastırılmış bir çek yaprağını*” zorunlu unsurlar arasında saymıştır²⁷. Buna karşı olarak, söz konusu düzenlemelerin bankalara yükletilen sorumluluklar kapsamında olduğu ve kanuni şekil şartlarına konuyla ilgili ekler yapılmadığı

---

²³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 23.09.2014, 111/394:Karar Sayılı Kararı

²⁴ Turgut Kalpsüz, “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.11 S.2, Aralık 1981, s.37-62

²⁵ Abuzer Kendigelen, **Çek Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, İstanbul, 2019, s.87 vd.

²⁶ Seza Reisoğlu, “3167 Sayılı Çek Yasasının Uygulanmasında Ortaya Çıkan Sorunlar ve Öneriler”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.15 S.2, Aralık 1989, s. 3-11

²⁷ RG.06.05.1993/ 21573

savunulmuştur²⁸. Bu sebeple herhangi bir kağıt parçası üzerine yazılan ve kanunda öngörülen tüm unsurları taşıyan bir senedin de çek vasfında olacağı görüşü ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre, ÇekK'da çek yaprağının matbu olmasını savunan görüş benimsenirse, TCMB'nin ilgili tebliğinde belirtilen kullanılan kağıdın cinsi, boyutları vb. şekil şartlarına uymayan çek koçanlarının da geçersiz olacağı gibi sakıncalı durumlar ortaya çıkacaktır²⁹.

Bütün bu tartışmaların teoride önemli olmakla birlikte uygulamada aynı önemi taşımadığı kanaatindeyiz. Zira tebliğ hükümleri ile banka tarafından bastırılan çek görüntüsünde olmayan senetlerin, onlara şüphe ile bakılması sebebiyle kabul görmediği özellikle kare kod uygulamasından sonra ortaya çıkmış durumdadır³⁰.

2.2.6 Çekin kanunda belirtilen zorunlu unsurları ve şekli taşıması gerekir

Çekte bulunması zorunlu olan unsurlar TTK 780 ve 781. Maddelerde düzenlenmiştir. Buna ek olarak 6728 sayılı kanunla gerek TTK gerekse ÇekK'nun ilgili maddelerine yeni hükümler eklenmiştir³¹. İsteğe bağlı kare kodlu çek uygulamasının zorunlu hale getirilerek TTK 780. Maddede zorunlu unsurlar arasında düzenlenmesi bunlardan biridir. Banka tarafından verilen çek seri numarasının çek koçanında yazılacak olması da TTK'da zorunlu unsurlar başlığına "g" bendi ile eklenmiştir. TTK 780. Madde; "*Senet metninde; "çek" kelimesini veya başka bir dille yazılan senetlerde o dilde çek kelimesini karşılayan kelimeyi, kayıtsız şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi, ödeyecek muhatabın ticaret unvanını, ödeme yerini, düzenleme tarihi ve yerini, düzenleyenin imzasını, banka tarafından verilen seri numarasını, karekodu, içerir.*" şeklinde hüküm tesis ederek çekte bulunması zorunlu unsurların neler olduğunu belirtmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere TTK 780/1-a maddesi uyarınca senet metninde "çek" kelimesinin geçmesi gerekmektedir. Senet Türkçeden başka bir dilde yazılmış ise, o dilde çek kelimesini karşılayan örneğin "*check, scheck*"

---

²⁸ Reha Poroy, Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Gözden Geçirilmiş 23. Bası, İstanbul, 2019, s. 314 ile s. 368 vd. ; Abuzer Kendigelen, **a. g. e.**, s.89 vd.

²⁹ Kendigelen, **a. g. e.** s.89

³⁰ Kendigelen, **a. g. e.** s. 89

³¹ RG. 09.08.2016/ 129796

kelimelerinin geçmesi gerekmektedir. Çek kelimesi geçmeyen senetler, çekin geçerli olması için zorunlu tutulan kurala uyulmaması sebebiyle adi havale niteliğinde sayılacaktır³².

Sadece “çek” kelimesini içermeyip diğer tüm unsurları içeren senedin emre yazılı havale olmamasının sebebi, TTK 818’de, emre yazılı havaleleri düzenleyen TTK 826 hükmüne yollama yapılmamış olmasıdır. Ancak aksi görüşe göre, gerek çek gerekse poliçenin unsurları karşılaştırıldığında TTK 826’nın çekler hakkında uygulanabileceği, açıkça emre yazılı ve ibrazında ödeneceği belirtilen bir senet metnine sadece “çek” ibaresi eklendiğinde çek, poliçe ibaresi eklendiğinde ise poliçe olacağı kabul edilmektedir³³. Bu görüşe göre, poliçe ibaresi hariç poliçenin bütün unsurlarını taşıyan bir senedin TTK 826 maddesi gereği emre yazılı havale olduğunun kabulü gerekmektedir.

2.2.7 Çek kayıtsız şartsız ve sebepten mücerret (Soyut) bir ödeme emridir

TTK 780/1-b maddesine göre çekin zorunlu unsurlarından biri de kayıtsız şartsız ödeme havalesidir. Bu havalenin çekteki şekli “ödeyiniz” ibaresidir. “ödeyeceğim” şeklindeki bir ifade diğer tüm unsurları taşısa bile çekin geçersizliğine neden olacaktır³⁴. Zira “ödeyiniz” ibaresi muhatap bankaya verilen bir yetkidir.

TTK 818/1-b yollamasıyla TTK 676 uyarınca, poliçede olduğu gibi çekteki havalenin de kayıtsız şartsız olması gerekmektedir. Her ne kadar görüldüğünde ya da görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek poliçelere faiz şartı konabilecekse de, çekin bir ödeme aracı olması ve poliçedeki gibi uzun ibraz süreleri taşımayan olması sebebiyle çekte faiz şartı kabul edilmemiştir³⁵. Faiz şartı ibraz süreleri belirsiz ve çeke göre uzun ibraz süreli senetlerde örneğin poliçelerde kabul edilmiştir. Faiz şartı gibi herhangi bir karşı edimin ifası şartını içeren çekler de senedin geçersizliğine yukarıda ifade edilen nedenlerden ötürü yol açacaktır. Yargıtay 12. HD. 28.11.2013 tarih ve 2013/30532 Esas, 2013/37784 Karar sayılı bir kararında, “..icra takibinin dayanağı olan 26.01.2012 tarih ve 4286-6000135 numaralı 135.000 USD bedelli çekin arka

---

³² Helvacı vd. a. g. e. s.270

³³ Kendigelen, a. g. e. ,s.93 vd.

³⁴ Kendigelen, a. g. e. s.94

³⁵ Poroy vd. a. g. e. , s.315

yüzünde “teminat çekidir” ibaresinin bulunduğu, ayrıca, alacaklının da kabul ettiği 30.12.2011 tarihli sözleşmenin 7. Maddesinde aynı numaralı çekin teminat olarak verildiğinin belirtilmiş olduğu görülmüştür. Teminat amaçlı verilen çekler, TTK'nın ilgili maddeleri gereği kayıtsız şartsız havale özelliğini ihtiva etmediğinden kambiyo senedine haiz olmadıklarının kabulü gerekir. Borçlu da borçlu olmadığını iddia ettiğine göre. Takibe konu çeklerde yazılı alacağın varlığı yargılamayı gerektirir..” demiştir.

Esasında şarta bağlı tutulmama, senedin tedavül kabiliyetinin güvence altına alınması noktasında önem kazanmaktadır. Şarta bağlı bir senette ödemenin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi söz konusu olamayabilecektir. Ayrıca senedin sebepten mücerret oluşu ilkesi de şarta bağlı tutulamama kuralına temel teşkil etmektedir³⁶. Belirtilmesi gereken bir diğer husus da şartın sonradan gerçekleşmiş olmasının geçersizlik sonucuna etki etmeyeceğidir³⁷.

2.2.8 Çek ödenmesi gereken borcun mutlaka belirli bir miktar para olduğu bir havaledir

Çek ancak belirli miktar bir paranın ödenmesi amacıyla keşide edilebilir. Çekteki havalenin konusunu misli bir eşya ya da kıymetli evrak oluşturamaz. Çekte havaleye konu belirli bir miktar paranın mutlaka çek üzerinde açıkça yer alması gerekmektedir. Miktarın belirlenebilir olması da bu anlamda yeterli değildir. Örneğin hesap bakiyesinin ödenmesine yönelik bir çek miktarın belirsiz olması sebebiyle geçersiz olacaktır³⁸. Bunun gibi çekte yazılmış hatta yazılmamakla birlikte çeki iliştilenmiş bir fatura bedeli de “belirli” olma kuralını gerçekleştirilmeyecektir.

Benzer şekilde bedelin belirli olması kapsamında ödenecek paranın cinsinin de senet metninde açıkça yazılı olması gerekmektedir. Bu nedenle para cinsi gösterilmemiş veya birden fazla para cinsi gösterilmiş olan senedin çek olarak kabulü mümkün değildir³⁹. Ancak Yargıtay 11. HD. 30.04.2014 tarih ve 2204/8113 sayılı bir kararında, “ ...bir çekin tamamen doldurulmamış olarak tedavüle çıkarılma olanağı mevcuttur. Bu durumda mahkemece, çekin

---

³⁶ Kendigelen, a. g. e. , s.94

³⁷ Helvacı vd. a. g. e. , s.271

³⁸ Kendigelen, a. g. e. , s.95

³⁹ Helvacı vd. a. g. e. , s.271

tamamıyla doldurulmadığından ve çek vasfını taşımadığından bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, bu nedenle kararın bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Şeklinde hüküm tesis etmiştir. Bu kararda tamamen doldurulmadan tedavüle çıkarılan çekin “*eksik çek*” olduğu ve eksik çek iddiasının da müddei üzerinde olduğuna vurgu yapılmaktadır. Nitekim TTK 818/1-c maddesi uyarınca ödenecek tutarı içermeyen çek eksik/açık çek olarak tanımlanmış ve durumun ispatı da eksik çeki iddia eden üzerinde bırakılmıştır.

TTK 818/1-b'nin atfı sebebiyle, çek metninde farklı meblağlar yazılı olması durumunda TTK 676 hükmü gereğince yazı ile belirtilen tutar esas alınacaktır. Çek metninde yazı ile bedel gösterilmemiş ve rakamla gösterilen bedeller arasında fark bulunursa bedeli en az olan tutar yine TTK 676/2 uyarınca geçerli olacaktır. Ancak çekte tahrifat söz konusu ise bu madde uygulama alanı bulmayacaktır. Bedel kısmında sonradan yapılacak değişiklik için düzenleyen tarafından ayrıca paraf atılması gerekecektir. Ancak Yargıtay 12. HD. 19.01.2004 tarih ve 23835/581 numaralı bir kararında matbu çek metnilerindeki TL ibaresinin çizilerek yabancı para cinsi yazılmasında ayrıca düzenleyenin parafını aranmayacağına hükmetmiştir.

2.2.9 Çekte muhatap mutlaka bir bankadır

Üçlü bir havale ilişkisi olan çekte de tıpkı poliçede olduğu gibi muhatabın gösterilmiş olması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de ödenecek çekler bakımından TTK 815 uyarınca muhatap ancak Bankalar Kanunu’na (BankK) tabi olan kuruluşlar olabilir. Burada çekin bir mevduat üzerinden işletilmesi ve ödeme aracı olması önem teşkil etmektedir. BankK’na tabi kuruluşlar “*mevduat bankaları, katılım bankaları ve kalkınma ve yatırım bankaları*” olarak ifade edilmektedir. Ancak şunu da söylemek gerekir ki, yurtdışında ödenecek çekler bakımında ödeme yeri hukuku yetkili hukuk olduğundan, bu tip çeklerde muhatabın banka olması zorunluluğu bulunmamaktadır.

BankK ilgili maddesi uyarınca bankalar; mevduat kabulü, katılım fonu kabulü, nakdi- gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri, nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri faaliyetlerini gerçekleştirebilirler. Buna göre, mevduat bankaları; katılım fonu kabul

edemezler ve finansal kiralama işlemleri yapamazlar, katılım bankaları; mevduat kabul edemezler ve kalkınma ve yatırım bankaları da mevduat ve katılım fonu kabul edemezler. Ancak çek hesabı açabilir ve muhatap olabilirler⁴⁰.

TTK 815 uyarınca bankalar, BankK'a tabi olan kuruluşlardır. BankK 7/1-a'ya göre bankalar kural olarak anonim ortaklık şeklinde kurulabilir. Türkiye'de ödenecek çekler bakımından muhatabın sadece bankalar olabileceği düşünüldüğünde, TTK 780/1-c'de "*ödeyecek kişinin ticaret unvanı*" ibaresine yer verilmiştir.

Muhatabın, BankK kapsamındaki kuruluşlardan olmaması ya da BankK kapsamında kuruluşlardan olmakla birlikte hayali bir banka olması ya da mevduat kabul etme yetkisinin olmaması, iflası, faaliyetinin durdurulması gibi durumlarda ilgili bankanın üzerine çekilen çekin geçerli olmayacağı doktrinde kimi yazarca kabul görmektedir⁴¹. Ancak mevhumu muhalifini savunan kimi yazara göre yukarıdaki durumlarda çekin çek olma vasfına hanel gelmez ve çek hamilini koruyucu bu yorum ile hamilin kambiyo hukuku kapsamında düzenleyen ve diğer sorumlulara başvurma imkanı ortadan kalkmaz⁴². Zira bu görüşe göre, kanun koyucunun muhatap şartı açısından aradığı, senet metninde muhatap olarak bir bankanın gösterilmiş olmasıdır. Hamil lehine yapılan bu yoruma en büyük eleştiri hayali banka ile örneği mevduat kabul etme yasağı olan veya mevduat kabulü ortadan kalkan bir bankaya farklı mevhumlar olması sebebiyle aynı kuralın uygulanamayacağı noktasında gelmektedir⁴³. Oysa mevduat kabul etme yetkisi olmayan bir banka ya da bunu kaybetmiş bir banka ya da iflas etmiş bir banka kavramlarında, bir banka vardır. Şunun altını çizmek de gerekmektedir ki çekle işleyen hesap açabilmek için bankanın mevduat kabul etme yetkisinin olup olmamasının yukarıda da ifade edildiği üzere bir önemi kalmamıştır. Bu sebeple çekte muhatap gösterme zorunlu unsurlar arasında sayıldığından, eksikliği halinde çek geçersiz olacaktır.

---

⁴⁰ Pulaşlı, a. g. e. , s.311 vd.

⁴¹ Turgut Kalpsüz, a. g. m. , s.37-62

⁴² Kendigelen, a. g. e. , s.102

⁴³ Pulaşlı, a. g. e. , s.313

2.2.10 Çekte ödeme ve düzenleme yerinin gösterilmesi gereklidir

Ödeme yeri esas olarak ibraz süreleri açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’den başka yerde ödenecek çekler açısından uygulanacak hukukun tespiti açısından da ödeme yerinin belirtilmiş olması gerekmektedir. Bu sebeplerle TTK 780 vd. maddelerinde çekin ödeme yerinin de belirtilmiş olmasına hükmedilmiş ancak bu husus yine TTK 781/2 uyarınca, “*senet metninde ödeme yerine ilişkin bir açıklık bulunmaması halinde muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yerin, birden fazla yer gösterilmiş ise, ilk gösterilen yerin ödeme yeri sayılacaktır.*” Denmek suretiyle zorunlu unsurlar arasında sayılmamıştır. Ayrıca yine aynı hükümde, ödeme yerini belirlemeye yarar hiçbir surette kayıt olmaması durumunda da muhatabın merkezinin ödeme yeri olacağı belirtilmiştir. Bu sebeple esasen ödeme yerinin zorunlu bir unsur değil; tamamlayıcı bir unsur olduğu da söylenebilir⁴⁴.

Çek, üzerinde yazılı ödeme yerinde ödenmek zorunda değildir; zira ÇekK 3/1’ e göre, çek, çek hesabı açılan muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilebilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, ödeme yeri, kanunda öngörülen ibraz tarihlerinden hangisinin uygulanacağı konusunda önem arz etmektedir.

2.2.11 Çekin üzerinde düzenleme tarihi yazılmış olmalıdır

TTK 780 uyarınca düzenleme tarihi ya da başka bir ifade ile keşide tarihinin, gün ay ve yıl şeklinde yazılı olacak şekilde senet metninde yer alması, zorunlu unsurlar arasında sayılmıştır. Düzenleme tarihini içermeyen bir çek diğer tüm unsurları içerse de kanun gereği çek hükmünde sayılmaz. Zira düzenleme tarihi kanuni ibraz sürelerinin başlangıcı için önem arz etmektedir.

Düzenleme tarihi TTK 795/2’nin, “ *düzenleme günü olarak gösterilen*” ifadesinden anlaşıldığı üzere, maddi bir gerçeği yansıtma zorunluluğu yoktur⁴⁵. Bu yorumdan yola çıkarak, çek metninde, belirli ve mümkün bir tarih olmak şartıyla, geçmiş ya da gelecek bir tarih de düzenleme tarihi olarak yazılabilecektir.

---

⁴⁴ Poroy vd. **a. g. e.** , s.316; Aksi yönde bir karar için bkz. Yargıtay 12. HD. 2015/34470 E, 2016/6609 K. 08.03.2016 K.T. “Düzenleme yerinin çekte gösterilmesi mutlak şekil şartı olup bu şartı içermeyen belge çek niteliğinde değildir”.

⁴⁵ Helvacı vd. **a. g. e.** ,s.276

Düzenleme tarihi, yazı ve rakamla açıkça yazılabileceği gibi yıl kısaltılmak suretiyle de (29.12.86) yazılabilir. Gün ve ay tarihlerinin değiştirilerek (12.29.1986) yazılması da mümkündür. 31 gün çekmeyen tüm aylar için 31 tarihi gerek doktrinde gerekse yerleşmiş Yargıtay içtihatları gereği o ayın son günü olarak kabul edilmektedir⁴⁶. Yukarıda da ifade edildiği üzere belirli ve mümkün bir tarih dışında ve takvimde hiçbir ayda olmayan, örneğin 33 Ocak 2019, gibi tarihler çekin geçersizliğine yol açacaktır. Bununla birlikte, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21.06.2000 tarih ve 12-1011/1076 sayılı bir kararında, “*her ne kadar Şubat ayının 30. Günü söz konusu olamaz ise de, tanzim tarihinin bu şekilde gösterildiği hallerde bunun yanılığdan kaynakladığının ve bu eksikliğin bononun niteliğini etkilemediğinin ve tanzim tarihinin Şubat ayının son günü olarak yazıldığı kabulü gerekir*” şeklinde hüküm tesis etmiştir⁴⁷.

Senet metninde birde fazla düzenleme tarihi yer alması durumunda senet çek vasfını kaybedecektir. Ancak, “2015 yılının Ramazan Bayramı’nın ilk günü” ya da “2017 Aralık ayının son günü” gibi tarihler, belirli ve takvim üzerinde yer alan günler olacağından senet metninin geçersizliğine neden olmaz. Buna karşılık gerçekleşeceği olasılığına binaen bir olayın tarifi ile atılan tarihler çekin geçersizliğine sebep olacaktır. Zira bu örnekte esasında tarih şarta bağlanmış olmakta ve çekin koşulsuz şartsız bir ödeme emrini içermesi zorunluluğuna da aykırılık teşkil etmektedir.

Senet metninde düzenleme tarihi yanında bir de vade tarihi yazılmış ise TTK 795/1 uyarınca vadeye ilişkin tarih yazılmamış sayılır. Ancak senet metninde ne olduğu belirtilmemiş iki tarih bulunması halinde nasıl bir yol izleneceği doktrinde tartışmalıdır⁴⁸ Yargıtay 12. HD. 26.04.2011 tarih ve 6458/7034 sayılı bir kararında, senet metninde ne olduğu belirtilmemiş iki tarih bulunması halinde, daha yeni olan tarihi vade tarihi, daha eski olan tarih ise düzenleme tarihi olarak nitelendirmiş ve vade tarihi olarak nitelendirdiği daha yeni tarihin TTK795/1 uyarınca yazılmamış sayılacağına hükmetmiştir. Ancak Yargıtay’ın

---

⁴⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 21.06.2000 tarih ve 12-1011/1076 Sayılı Kararı aktaran Abuzer Kendigelen **a. g. e.** , s.110 vd.

⁴⁷ Aynı doğrultuda Yargıtay 19. HD. 12.12.2000 tarih ve 5759/8600 sayılı kararı, aktaran Abuzer Kendigelen, **a. g. e.** , s.110

⁴⁸ Ömer Teoman, “İki Farklı Tarihi İçeren Senetlerin Durumu”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler – Tartışmalar, XXIII, 12 Haziran 2009, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (T. İş Bankası A.Ş Vakfı)**, s. 9-21

bu kararı ileri tarihli çek düzenlemesi karşısında yeniden gözden geçirilmesi gereken bir durum yaratmaktadır⁴⁹. Doktrinde kimi yazar ise, çekin ayakta tutulması için Yargıtay'ın yukarıda yazılı kararını eleştirmekte ve kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına tabi tutulması nedeniyle, şekil şartları ve senet metninin tarafların olası iradelerine göre yorumlanamayacağını savunmaktadır⁵⁰.

2.2.12 Çekte düzenleme yerinin anlaşılır olması gerekmektedir

TTK 780/1-e maddesinde düzenleme yeri senet metninde olması zorunlu unsurlar arasında sayılmıştır. Düzenleme yeri çekte açıkça yazılı olabileceği gibi, yazılı olmaması durumunda TTK 781/3 uyarınca keşidecinin adı ya da imzası yanında bulunan yer düzenleme yeri olarak kabul edilmiştir. TTK 781/3, “düzenleyenin adı yanında yazılı olan yer” ifadesini kullanmış ise de bunu “imzayı” da kapsayacak şekilde yorumlamak gerekmektedir⁵¹.

Yukarıda ifade edilen ve kanunda öngörülen iki ihtimalden hiçbirinin bulunmaması halinde, Yargıtay 10. Ceza Dairesi (CD) 09.03.1999 tarih ve 1113/2545 sayılı kararında da ifade edildiği üzere, çek geçersiz hale gelecek ve sadece adi havale hükmünde olacaktır.

Çekte ödeme yerinin açıkça yazılması, kanunda yazılı ibraz süreleri için önem taşımaktadır. Bu sebeple yukarıdaki istisnalar mahfuz kalmakla birlikte, açıkça yazılmış olması ilke olarak kabul edilmektedir. Ancak önemli bir husus da yer olarak neyin kast edildiğidir. Doktrinde kimi yazar, düzenleme yeri olarak ilçe gibi belirli bir mülki biriminin gösterilmesinin yeterli olacağı görüşünü savunmaktadır⁵². Ancak yeknesaklık kazanan son dönem Yargıtay kararlarında sadece “tüzel kişiliği haiz” olan idari birimlerin düzenleme yeri olarak gösterilebileceği, tüzel kişiliği bulunmayan örneğin, Taksim, Rami Halkalı vb. gibi yerlerin düzenleme yeri açısından yetersiz olacağından hareketle, bu şekilde yazılmış senetlerin geçersiz olacağı yönünde kararlar verilmektedir⁵³.

---

⁴⁹ Abuzer Kendigelen, **a. g. e.** , s.113 vd.

⁵⁰ Teoman, **a. g. m.**,s.9-21

⁵¹ Helvacı vd. **a. g. e.** , s 278 vd. ; Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.116 vd.

⁵² Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.118 vd.

⁵³ Yargıtay 11.HD. 19.09.2005 tarih ve 8668/8340 sayılı kararı; Yargıtay 12. HD. 28.04.2019 tarih ve 57/12569, 01.03.2018 tarih ve 2016-29174/2165 ve 28.09.2017 tarih ve 5597/11668 sayılı kararları; Yargıtay 12. HD. 13.06.2017 tarih ve 2016-16912-9208 sayılı kararı

Ayrıca 06.12.2012 tarih ve 6360 sayılı, “*On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile kasaba ve köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılarak; kasabaların en yakın ilçeye, köylerin ise mahalleye dönüştürüldüğü bilgisini ekleyelim⁵⁴.

Düzenleme yeri ile ödeme yerinin aynı il ve fakat farklı ilçelerde olması durumunda, ibrazda il sınırlarının dikkate alınması gerekmektedir⁵⁵. Ayrıca farklı illerde aynı isimle anılan ilçeler olması durumunda il bilgisine de mutlaka yer verilmesi gerekmektedir. Örneğin “*Edremit*” hem Balıkesir hem Van ilinde; “*Ereğli*” hem Konya hem de Zonguldak ilinde yer alan iki ayrı ilçelerdir. Ancak çek hesabının ulunduğu muhatap banka şubesi de ibraz tarihinin tespitinde belirleyici niteliktedir. Örneğin çekte düzenleme yeri sadece “*Ereğli*” yazılmışsa ve düzenleyenin muhatap banka nezdindeki çek hesabı Zonguldak/Ereğli ise ibraz süresi 10 gün olarak tayin edilecektir⁵⁶. Bu ve buna benzer örneklerde düzenleme yeri ile ödeme yerinin aynı olduğu 6360 Sayılı Kanun 1/1f. gereği karene olarak kabul edilmektedir. Ancak çeki Zonguldak/Ereğli yazılmış ise ve ödeme yeri Konya ise o takdirde düzenleme ve ödeme yerlerinin farklı illerde olması sebebiyle ibraz süresi 1 ay olacaktır.

Yargıtay düzenleme yerinin kısaltılarak yazılması hususunda da; “*kısaltmanın hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir açık ve net olması halinde düzenleme yerinin varlığı kabul edilir*” görüşü doğrultusunda, pek çok kararında, “*Ank.*”, “*İst.*”, ve “*M. Kemal Paşa*” gibi yer isimlerinin tereddüde mahal vermeyecek şekilde adı geçen şehirlerin adlarını ihtiva ettiğine hükmetmiştir⁵⁷. Buna karşılık pek çok kararında da, Balıkesir’in “*Blk.*”, İskenderun’un “*İsk.*”, Manisa’nın “*Man.*”, Adapazarı’nın “*Adp.*”, Manavgat’ın “*M.gat*”; “*K.eli*” kısaltmalarının Kocaeli ve Kırklareli gibi birden fazla yer adı anlamına gelebileceğinden, düzenleme yeri olarak kabulünün mümkün olmadığı yönünde içtihat birliği oluşturmuştur⁵⁸.

---

⁵⁴ RG. 06.12.2012/ 28489

⁵⁵ Pulaşlı, a. g. e. , s.325

⁵⁶ Pulaşlı, a. g. e. , s.326

⁵⁷ Yargıtay 12. HD. 27.05.1992 tarih ve E.234, K.7351; Yargıtay İBK 14.12.1992 tarih ve E.1, K.5; Yargıtay 10. CD. 09.03.1993 tarih ve E.15592, K.3103 sayılı kararları

⁵⁸ Yargıtay 12. HD. 23.11.2017 tarih ve E. 2016/24085, K. 2017/14512 sayılı kararı

2.2.13 Çek düzenleyen veya yetkili temsilci tarafından el yazısı ile imzalanmalıdır

TTK 780'de sayılan zorunlu unsurlardan bir diğeri de düzenleyenin imzasıdır. ÇekK 2/7-c maddesinde her ne kadar, çek defterindeki her bir çek koçanında, çek hesabı sahibinin adı ve soyadının, tüzel kişilerde ise sadece tüzel kişinin adının yazılması öngörülmüşse de, TTK'nın amir hükmü gereği bu husus zorunlu bir unsur olmadığından, düzenleyenin adının yazılmaması, çekin geçerliliğine hanel getirmeyecektir. TTK uyarınca asıl olan imzadır.

TTK 818/1-r, 756/1. Maddeleri uyarınca keşidecinin çeki el ile imzalamış olması gerekir. Her ne kadar TBK 15/1. Maddesinde elektronik imza ile ıslak imza arasında sonuçları bakımından hiçbir hukuki fark olmadığı belirtilmiş ise de; kambiyo senetlerinden çekin elektronik imza ile düzenlenemeyeceği TTK 1526/1. Maddesinde açıkça ifade edilmiştir⁵⁹. Doktrindeki bir görüşe göre, ıslak imza ile güvenli elektronik imza arasında sonuçları bakımından hiçbir fark olmaması sadece ispat hukuku açısından önem arz etmektedir⁶⁰. Bu doğrultuda çek üzerinde el yazısı ile atılmış ıslak imzası bulunmayan kişinin çek dolayısıyla sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir⁶¹.

Banka ile keşideci arasında güvenli elektronik imza ile çekin imzalanmasına ilişkin bir anlaşma olduğu durumlarda, bankanın çek bedelini ödeme yükümlülüğü mevcut olmakla birlikte, bedelin ödenmemesi durumunda hamilin kambiyo taahhüdüne dayanan bir müraacat hakkı olmayacaktır⁶². Zira keşidecinin ıslak imzasının bulunmadığı bir çek TTK'nın anılan maddeleri uyarınca geçerli bir çek değildir.

Hesap sahibi keşidecinin ya da temsilcisinin haricindeki diğerk kişilerin çekin ön yüzüne attıkları imza aval hükmündedir. Çekte anılan bedelin ödenmemesi halinde aval sahipleri diğerk imza sahipleri ile birlikte sorumlu olurlar⁶³. Hesap sahibi kişi ya da temsilcisi dışındaki kişilerin senet metninde yer alan imzaları Yargıtay 19. HD. 26.06.2018 tarih ve 2016- 15397/3597 sayılı bir kararında da

---

⁵⁹ TTK'nın anılan hükmünün, Elektronik Çek ve Bono Hakkında Kanun Taslağı ile değiştirilmesi öngörülmektedir. bkz. s. 79-80

⁶⁰ Kendigelen, **a. g. e.**, s.130

⁶¹ Kendigelen, **a. g. e.**, s.130

⁶² Helvacı vd. **a. g. e.**, s.280

⁶³ Helvacı vd. **a. g. e.**, s.280

görülebileceği üzere aval hükmünde kabul edilmiştir. Yine aynı kararda şirket temsilcisinin kaşe üzerinde çift imza atmış olması durumunda çift imzadan birinin aval hükmünde kabul edilemeyeceğini, kaşe dışındaki imzaların sadece aval hükmünde olacağını belirtmiştir.

Aktif çek ehliyetini haiz herkes TTK 670 uyarınca, çek ile borçlanmaya ehildir. Aktif çek ehliyeti, çekin düzenlediği veya imza edildiği andaki değil; tedavüle çıkarıldığı an itibarıyla aranması gerekmektedir. TTK 800. Madde uyarınca tedavül tarihinden önce veya sonraki ehliyetsizlik çekin hükümsüzlüğüne yol açmaz.

Çeki tüzel kişilerin imzalaması, tüzel kişilerin yetkili temsilcileri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bir tüzel kişilik çift veya birlikte imza ile temsil ediliyor fakat çekte temsilci sıfatıyla tek kişinin imzası mevcutsa, Yargıtay 19. HD. 26.11.2018 tarih ve 2017-718/6067 sayılı kararında da hükmedildiği gibi, temsilci sıfatıyla imza atan tek kişinin bizzat sorumluluğu doğacaktır.

Adi ortakların tüzel kişiliği bulunmadığı için adi ortaklık adına çek düzenlenemez ancak; adi ortaklığı temsil yetkisine sahip kişi tarafından bir çek düzenlenebilir ve bu durumda diğer ortakların sorumluluğu kambiyo hukukundan değil; TBK40 ve 637'ye dayanacaktır⁶⁴.

TTK 677'de düzenlenen imzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca, imza sahibi gerçek kişinin ehliyetsizliği, çeki herkes için geçersiz kılmaz. Diğer imza sahiplerinin kambiyo hukukuna istinaden sorumlulukları TTK'nın amir hükmü uyarınca devam eder. Benzer şekilde ister gerçek fiili ya da geri tarihli isterse de ileri tarihli bir düzenleme tarihini havi çekin keşidecinin, tedavüle çıkma sonrasında ölümü, medeni haklarını kaybetmesi ya da iflası halinde çekin geçerliliğine halel gelmeyecektir.

Çekte keşidecinin aynı zamanda lehtar da olduğu çekte kendi emrine çek denmektedir. Hatta lehtarı muhatap banka olan veya muhatap banka üzerine keşide edilmiş çek de öğretide kabul gördüğü üzere geçerli bir çektir.

TTK 818/1-a maddesinin yine TTK 673. Maddeye yaptığı yollama sebebiyle, çek üçüncü kişi hesabına da düzenlenebilir. Bu tip çeklere uygulamada

---

⁶⁴ Helvacı vd. **a. g. e.** , s.281

“komisyon çekleri” denmektedir. Bu şekilde düzenlenen çeklerde, keşideci çeki kendi adına ancak üçüncü kişi hesabına düzenler. Dış ilişkide çek sorumluluğu keşidecinin üzerindedir ancak iç ilişkide ödediği çek bedelini üçüncü kişiden talep eder.

6728 sayılı kanun 70. Maddesi ile TTK 780. Maddeye “banka tarafından verilen seri numarası” ve “kare kodu” unsurları eklenmiştir. Aynı kanun ile TTK 780. Maddeye ikinci bir fıkra eklenmiş ve “çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile, çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere kare kod aracılığıyla ulaşabilirler” denmiştir. Çalışmanın ileriki bölümlerinde değinileceği üzere bu değişiklik esasında “karşılıksız çek” keşide edilmesinin önlenmesi adına atılan bir adımdır.

2.2.14 Çek ilişkisinde muhatapın kabulünün hükümsüz olması ilkesi ve ihdas amacı

TTK 784. Maddesi uyarınca ve poliçenin aksine çekte kabul mümkün değildir. Bu sebeple çek üzerine kabule ilişkin yazılan kayıtlar yazılmamış sayılır. Ancak bu durum çeki geçersiz kılmaz. Benzer şekilde kanunda açıkça belirtilmemiş olmasına karşın, TTK 794/2. Maddesinde düzenlenen aval beyanı bakımından da varılması gerekmektedir⁶⁵. TTK 789/2. Maddesinde düzenlendiği üzere muhatap cirosu da batıl sayılmıştır.

Bu sınırlayıcı düzenleme ile muhatap bankanın kambiyo ilişkisine dahil edilmemek istenmesinin nedeni, bankanın kabulü, aval veya cirosunun çeki banknot vasfı vereceği ve TCMB'nin banknot ihracına yönelik inhisar hakkına tecavüz anlamına geleceği düşüncesi olarak gösterilmektedir⁶⁶. Ancak TTK 818/1-a, 673. Maddeleri uyarınca muhatapın kendi üzerine çek keşide edebilmesi açıkça düzenlenmiştir. Doktrinde kanaatimizce de kabul görülen bir görüşe göre, çekin ibrazında ödeneceğine ilişkin haklı beklentilerin karşılanması amacıyla kabul yasağının özellikle muhatap bankalar için yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir⁶⁷.

---

⁶⁵ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.296

⁶⁶ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.296

⁶⁷ Helvacı vd. **a. g. e.** , s.294

Yukarıda izah edildiği üzere, çeke yazılan kabul beyanı, yok hükmünde yazılmamış sayılmaktadır. Ancak doktrinde kimi yazarlar, geçersiz olan kabul beyanının tahvil yolu ile borçlar hukuku temelinde ödeme vaadi, garanti borcu veya kefalete dönüştürülmesinin mümkün olduğunu savunmaktadır⁶⁸. Bu görüşe göre, kabul yasağı ile sadece muhatabın kambiyo hukukuna dayalı bir sorumluluk üstlenmesi engellenmek istenmektedir. Oysa tahvil yolu ile kabul kaydının dönüştürülmesi, muhatabın borçlar hukuku anlamında sorumluluğuna neden olacaktır. Ayrıca geçersiz olduğunu bilerek çeke kabul kaydı koyan muhatap bankanın bu beyanına sonuç bağlanmaması da, aynı görüş çerçevesinde Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 2. Maddesi ile bağdaşmamaktadır. Doktrinde kimi yazarlar ise, çek üzerinde yazılan kabul beyanının “yok hükmünde” olduğunu ve yok hükmünde olan bir beyanın dönüştürülmesinin de hukuken mümkün olamayacağını savunmaktadırlar⁶⁹.

TTK 795/1-2. Maddeleri uyarınca, çek görüldüğünde ödenmesi gereken bir ödeme aracıdır ve anılan düzenlemeye aykırı şekilde çeke vade kaydı konulması da kaydın yazılmamış sayılmasına neden olacaktır. Ancak ÇekK 3/8. Maddesi uyarınca ileri düzenleme tarihli çeklerin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce bankaya ibrazının, 31.12.2020 tarihine kadar engellendiği ve esasen ileri tarihli çeke bu tarihe kadar kanun koyucunun cevaz verdiğini hatırlatalım.

TTK 786 uyarınca çeke faiz kaydı yasağı getirilmiştir. Ancak görüldüğünde ya da görüldükten belirli bir süre sonunda bono ve poliçeye faiz kaydı konabilmesine TTK 778/2-b, 675 uyarınca izin verilmiştir. Bu ayırımın nedeni çekin bir vade değil, bir ödeme aracı olması ve kısa ibraz süreleri içermesidir⁷⁰. Bu sebeple hamilin en kısa sürede ödeme için çeki ibraz etmesi kendi lehine olacaktır.

Faiz kaydı yasağı kapital yani anaparaya işletilecek faizi kapsamakta; borcun vadesinde ödenmemesinden doğan temerrüt faizine ilişkin bir yasağı kapsamamaktadır⁷¹. Bu sebepten ötürü çekin vadesinde ödenmemesi sebebiyle

---

⁶⁸ Kendigelen, **a.g.e.** , s.194 vd.

⁶⁹ Helvacı vd. **a. g. e.** , s.295

⁷⁰ Kendigelen, **a. g. e.** , s.196

⁷¹ Kendigelen, **a. g. e.** , s.196

çekte yazılı bedele temerrüt faizi işletileceğine ilişkin çek üzerine yazılan kayıtlar, bu görüşe göre geçersiz olmayacaktır.

TTK 818/1-c maddesinin TTK 679. Maddeye yaptığı yollama ile çekin ödenmemesinden doğan sorumluluğun düzenleyenin üzerinde olmayacağına ilişkin kayıtlar da hüküm doğurmayacak ve çekin geçersizliğine de neden olmayacaktır. Ancak cirantaların çeke yazacakları “*sorumlu olmayacaklarına dair kayıt*” hüküm ifade eder ve TTK 685/2. Maddesi uyarınca, bu kaydı koyan ciranta çekin ödenmemesi halinde çek sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kimselere karşı sorumlu olmaz. Cirantanın çeke koyacağı bu sorumsuzluk kaydı, çekin tekrar ciro edilmesini yasaklamak suretiyle yapılır. Bu ciro yasağı kaydı çekin geçerliliğine etki etmeyecektir. Yargıtay 12. HD. 28.05.2018 tarih ve 8861/5336 sayılı bir kararında, keşideci tarafından konacak bir kayıtla cironun yasaklanabileceği, “*senedin ciro olunmayacağı*” veya “*emre yazılı olmadığı*” kayıtları ile cironun yasaklanabileceği, keşidecinin koyacağı ciro yasağının senedi nama yazılı senet haline getireceği, ciranta tarafından konan kaydinsa sadece o ciranta bakımından sonuç yaratacağı ve cirantanın ciro ettiği şahıstan sonraki hamillere karşı sorumluluktan kurtulacağı, şeklinde hüküm tesis etmiştir.

TTK 788/2. Maddesi uyarınca, ciro edilemez kaydı bulunan çekin devri ancak alacağın temlik yolu ile mümkündür. Ciro edilemez kaydı senedin kambiyo niteliğini etkilemezse de ciro yoluyla devrini engeller.

2.3 Türk Ticaret Kanunu ve 5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Çeke Duyulan Güvenin Korunması Bakımından Yer Alan Düzenlemeler

2.3.1 Çekin kamu güvenine sahip bir ödeme aracı olması ilkesi açısından getirilen düzenlemeler

Öncelikle belirtilmesi gerekir ki 5941 Sayılı Çek Kanunu ile TTK arasında genel norm-özel norm ilişkisi mevcuttur⁷². Çek Kanunu ve çeke ilişkin ikincil nitelikteki mevzuat hükümlerinin, kanunların getirilmesinde korunmak istenen hukuki yarara uygunluk kapsamında, genel norm niteliğinde sayılan TTK

---

⁷² Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 14.12.1992, 1/5 Sayılı Kararı, RG 06.05.1993/2573

hükümlerinin ana unsurları ile çatışmayacak şekilde yorumlanması gerekmektedir.

Bilindiği üzere 6728 sayılı kanunla ÇekK’da bazı değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklerle çekin güvenli bir ödeme aracı olması noktasında bazı yenilikler getirilmiştir. Öncelikle çekte bulunması zorunlu olan unsurlara iki yeni unsur daha eklenmiştir. Bunlar “*seri numarası*” ve “*karekod*”tur. Karekod ile çek alacaklıları çeki düzenleyenler hakkındaki verilere ulaşabilecekler ve mali durumları ile ödeme güçleri açısından bilgi sahibi olabileceklerdir.

6728 sayılı Kanun’un 61. Maddesi ile çek defterinde bulunan her bir çek yaprağına çek hesabı sahibinin gerçek kişi olması durumunda Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası (TCKMN), tüzel kişi olması halinde banka seri numarasının da her bir çek yaprağına yazılması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca çek hesabı sahibi ile düzenleyen kişilerin farklı olması halinde düzenleyenin TCKMN’sinin de çeke yazılması gerekmektedir.

Anılan kanunun 61. Maddesinde çek hesabı açmak isteyenlerden bankalarca alınacak belgeler arasına adli sicil kaydı eklenmiştir. Bankalar aynı madde uyarınca adli sicil kayıtları ile birlikte Risk Merkezi Kayıtlarına da bakacaklardır. Önceki düzenlemede yasaklılık durumu ile TCMB kayıtları esas alınmakta idi.

Bankalara, gerçek veya tüzel kişi adına açılması istenen çek hesabı başvurularında, çek sahibi gerçek ya da tüzel kişinin, sermaye şirketlerinde ayrıca yönetim organında görevli olanlar ile ticaret siciline tescile edilen şirket yetkililerinin çek hesabı açma yasağı olup olmadığının kontrolü ve sorgulama sonucunun muhafazası sorumluluğu getirilmiştir. Ayrıca karekodlu çekin sisteme kayıt tarihinden sonra düzenleyen tüzel kişinin temsilcilerinde bir değişiklik olduğunda bu çek hesabı sahibi tüzel kişinin sorumluluğuna halel getirmeyecektir.

ÇekK 5. Maddenin atfı ile 2004 sayılı İİK’nın 347. Maddesine göre şikayet süresi belirlenecektir. Karşılıksız çek suçunun takibi şikayete tabi tutulmuş ve şikayet hakkının fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her durumda bir yıl geçmekle düşeceğine hükmedilmiştir. 6728 sayılı Kanun ile değişik ÇekK madde 5 gereği şikayet mercii “*İcra mahkemeleri*” olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca aynı madde gereği şikayetçi hamile şikayet yeri açısından seçim hakkı tanınmış ve tahsil amacıyla ibraz ettiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu ya da hesap sahibi veya kendisinin ikametgahın bulunduğu yer icra mahkemesine şikayetini bildirebileceğine hükmedilmiştir.

6728 sayılı Kanunu'nun 63. Maddesi ile karşılıksız çıkan bir çekle ilgili olarak ve hailin şikayeti üzerine bin beş yüz güne kadar adli para cezası verileceğine hükmedilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) 26.07.2017 tarihli kararı ile adli para cezasının hesaplanmasında salt çek bedelinin karşılıksız kalan kısmı esas alınacaktır⁷³. 6728 sayılı Kanunu'nun 63. Maddesi gereği, adli para cezasının ödenmemesi halinde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında 106/f.3 hükmü gereği, kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin, verilen adli para cezası direkt hapis cezasına çevrilecektir.

Üzerine çek çekilen hesapta çek karşılığını bulduracak kişi çek hesabı sahibidir. Çek hesap sahibinin tüzel kişi olması halinde, tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilmiş yönetim organı üyesi, bu konuda herhangi bir görevlendirme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler çek karşılığını muhatap banka hesabında buldurmakla yükümlüdürler. Haklarında yasaklılık kararı verilenler, bu yasaklılık süresi boyunca sermaye şirketlerinin yönetim organında görev alamazlar.

Kanun koyucu kanun hükümlerinde sık sık değişikliğe giderek ticari hayatta çeke duyulan güvenin korunmasına yönelik uygulamalar geliştirmiştir. Bir ödeme aracı olan çeke duyulan güvenin artırılarak çek kullanımının yaygınlaştırılması, çek hamillerinin korunması ve nihayetinde karşılıksız çek nedeni ile piyasadaki ödeme dengesinin bozulmasını önlemek yasa koyucunun korumak istediği hukuki yararlarıdır. Yine yasa koyucunun ödemelerin çek ile yapılmasının yaygınlaşmasını istemekteki temel saiki kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmak istenmesidir⁷⁴. Altını çizmekte yarar olan bir başka şey ise esasında korunmak istenen hukuki yararlar arasında en az diğer sayılanlar kadar önemli olan bir diğeri de çek hamili veya alacaklısının malvarlığıdır zira

---

⁷³ RG. 10.10.2017, 30206

⁷⁴ Seza Reisoğlu, "Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar", **TBB- Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum**, 2009

direkt zarar ve mağduriyet yaşayan hamil ve diğer çek alacaklılarıdır⁷⁵. Ancak bir defa eylem gerçekleştikten sonra, ne hamil ya da diğer çek alacaklılarının malvarlığında meydana gelen zararın giderilmesi ne de piyasadaki ödeme dengesinin korunmasına ilişkin İcra İflas Hukuku dışında bir düzenleme mevcut değildir. Eylemsel geçerlilik açısından koruma çekin karşılıksız çıkmasından sonraya sirayet etmelidir. Bu husus yukarıda ifade edildiği üzere güven kavramının bir gereği olarak zaruridir. Zira mevcut düzenlemede, eylem gerçekleştikten sonra hamilin ya da diğer alacaklıların alacaklarının, İcra İflas Hukuku dışında hiçbir hukuksal koruması yoktur ve İcra İflas Hukuku kapsamında başlatılan takipler de ulaşılabilecek bir malvarlığı bulunmadığı durumlarda etkin bir çözüm öngörememektedir. Ceza Hukuku açısından öngörülen cezaların da bir kere oluşan mağduriyete hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Kaldı ki kanun koyucunun karşılıksız çekerle ilişkin düzenlemeler ile korumak istediği hukuki yarar, cezalandırmaktan⁷⁶ ziyade ekonomik istikrarın sağlanması ile sağlanabilir ki kamu güveni de ancak bu yolla tesis edilebilir. Anayasa Mahkemesi'nin çekin sözleşmeye değil kamu güvenine tabi bir senet olduğu görüşünü benimsediğini de hatırlatalım⁷⁷.

Ekonomik anlamda güven, ekonomideki karar mekanizmalarının aralarındaki ilişkide karşılıklı olarak zarara uğramama konusunda emin olmaları olarak tanımlanmaktadır⁷⁸. Yukarıda ifade edildiği üzere toplumdaki bireylerin birbirlerine duydukları güven “sosyal sermaye” olarak görülmektedir. Sadakat, doğru söyleme vb. faktörler güven kavramının oluşturan temel dışsal faktörlerdir ve her ne kadar iktisadi anlamda değerleri olmasa da sistemin etkinliğinin artırılmasında büyük öneme sahiptirler⁷⁹. 2002 yılında Stjoerd Beugelsdijk tarafından yapılan bir güvenilirlik analizinde, güven oranında %10'luk bir

---

⁷⁵ Ersan Şen, **Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek**, 4. Bası, 2013, s.27

⁷⁶ Cezaların caydırıcılığı etkisi için bakınız; İpek Salarvan, (Çek Hukukundaki Mevzuat Hareketlerinin Karşılıksız Çek Keşidesine Karşı Caydırıcılığı Etkisi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yüksek Lisans Tezi, 2010, Anılan tezde, mevzuat hareketlerindeki değişikliğin caydırıcılık üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

⁷⁷ Bkz; s.50 vd. ile s.83 vd.

⁷⁸ Arif Özsağır, “Ekonomide Güven Faktörü”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi** ISSN:1304-0278 Bahar-2007 C.6 S.20, s.46-62

⁷⁹ Özsağır, **a. g. m.**, s.46-62 ; AYM 26.07.2017 tarih ve 2016-191/131 Sayılı Kararı ile “..düzeleme tarihinden itibaren işleyecek kanuni temerrüt faizi...” ibaresini, bu ibarenin suçta ve cezada kanunilik ilkesine ve dolayısıyla kamu düzenine aykırı olması sebebiyle iptal etmiştir ayrıca AYM, 21.11.2002 tarih ve 2001/408 E. , 2002/161 K. Sayılı kararında, çekin kamu güvenine tabi bir senet olduğuna hükmetmiştir.

artışın ekonomik büyüme üzerinde %0,4 ile %0,8 arasında bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir⁸⁰. Genel olarak iktisadi ilişkilerin salt prosedürler çerçevesinde ve güven unsuru olmaksızın yürütülmesi durumunda efektif olarak işlerin işlem maliyetlerinin arttığı da görülmektedir⁸¹. Elbette ekonomi ve istikrar salt güven kavramı üzerine inşa edilemez. Ancak yukarıda sözü edilen güven analizinin de ortaya koyduğu üzere, ekonomide güven önemli bir moment olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca üretim, yatırım ve istikrar gibi iktisat momentlerinin belirleyicisi olan tüketim talebine de güven faktörü önemli ölçüde şekil vermektedir. Bu sebeplerle iktisadi hayatta istikrar ve sürdürülebilirlik güven ortamının temini ile mümkün gözükmektedir. Bu güvenin temininde şüphesiz en büyük rol Ekonomik Kamu Hukuku uygulayıcısı olarak devlete düşmektedir⁸². Karşılıklı olarak kişilerin gerek iktisadi gerekse tüketici sıfatıyla sürdürdükleri faaliyetlerde zarara uğramayacaklarından emin olmaları, yani devlet güvencesi altında olduklarını bilmeleri kamu güveninin tesisinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında söylenebilir ki güven kavramının ekonomiye etkisi oldukça önemlidir. İktisadi hayatta sistemin işlerliği ancak ekonomik istikrarın korunması ile mümkün olabilir. Bu sebeplerle altını bir kez daha çizmekte fayda vardır ki, karşılıksız çek keşide edilmesinde, sadece cezalandırma erki ile faili cezalandırmak bu istikrarın sağlanmasında ya da korunmasında yeterli olmamaktadır. Çek Kanunu'nda yapılan tüm değişikliklere rağmen karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçilememiş ve mağduriyetler giderilememiş durumdadır. Bu sebeplerle vadede, üzerine çek çekilen mevduat hesabında çek karşılığının bulundurulmasının temini ile ancak bu sorun çözüme kavuşabilecektir.

---

⁸⁰ Özsağır, **a. g. m.**, s.46-62

⁸¹ Özsağır, **a. g. m.**, s.46-62

⁸² Ekonomik İdare Hukuku detaylı bilgi için bakınız; Nazmi Güveyi, “Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XXI. S.1, 2017, s.83-122

2.3.2 Çek hamillerinin korunması ve çekten doğan borcun güvenceye alınması bakımından getirilen düzenlemeler

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Türkiye’de 2018 yılında yaklaşık olarak 21 milyon adet çek düzenlenmiş ve bunların toplam 29,5 milyar TL tutarlı 588 bin adedi karşılıksız işlemi görmüştür⁸³. Bu oldukça büyük bir rakama ve zarara tekabül etmektedir. Kanun koyucunun bir kambiyo senedi ve ödeme aracı olan çekin düzenlenmesinde öngördüğü sıkı şekil kuralları esas itibarıyla çek hamillerinin ve dolayısıyla çekte duyulan güvenin korunması amacını taşımaktadır. Ayrıca çekin karşılıksız çıkması halinde bankalara sınırlı miktarda sorumluluk getirilerek uygulamada “kağıt bedeli” olarak anılan cüzi miktar bir nakdi paranın, muhatap bankaca çek hamiline ödenmesi düzenlemesi de çek hamillerini koruma amacını taşımaktadır⁸⁴.

Çek hamillerinin korunması adına “seri numarası” ve “karekod” unsurlarının zorunlu unsurlar olarak çekte şekil şartlarına eklenmesiyle, çek hamillerinin, çek düzenleyenlerin mali durumları hakkında bilgi sahibi olmalarının yolunu açmış ve bu da çek hamillerinin çeki iktisap ederken korunması açısından bir yenilik olarak getirilmiştir.

Ayrıca çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde anlatıldığı üzere, bankaların çek hesabı açarken ve çek karnesi verirken araştırma yapması ve araştırma sonucu topladığı verileri Risk Merkezi’ ne bildirme zorunluluğu da esas itibarıyla çekte duyulan güvenin artması ve çek hamillerinin korunmasına yönelik bir adım olarak değerlendirilmektedir.

5941 Sayılı Kanun ile “tacir çeki” ile “tacir olmayan çeki” ayrımı yapılmış ve bu yolla çek hamillerinin düzenleyenin ekonomik faaliyetine ilişkin bir anlamda fikir sahibi olmaları sağlanarak çek hamilleri korunmak amaçlanmıştır⁸⁵.

---

⁸³ TBB Risk Merkezi, *İstatistikler/ Çek Bilgileri*, (<https://www.riskmerkezi.org/tr>), (Erişim), 24 Mart 2020

⁸⁴ Bu konuya “bankaların sorumluluğu” başlığında detaylıca değinilecektir.

⁸⁵ 5941 Sayılı Kanun’da düzenlenen farklı çek türleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. , Beşir Fatih Doğan (2010). *5941 Sayılı Çek Kanunu’na göre Yeni Çek Türleri*: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2010, s.86-107

3. ÇEKİN EKONOMİK HAYATIN SÜRDÜRLEBİLİRLİĞİ BAKIMINDAN ÖNEMİ VE KARŞILIKSIZ ÇEK SORUNU

3.1 Karşılıksız Çek Uygulamasının Ekonomik Boyutu ve Neden Olduğu Ekonomik Kayıplar

TBB Risk Merkezi'nin Şubat 2020 tarihli raporunda geçen yılın aynı dönemine göre; çek tutarının % 1, çek adedinin % 27, keşideci sayısının ise % 15 gerilediği bilgisine yer verilmiştir. Bu bilgiler ışığında karşılıksız işlemi yapılan çek tutarının da azaldığı görülmektedir. Ocak –Şubat 2020 döneminde bankalara ibraz anında karşılıksız çıkan, 9 bin keşideciye ait 31,7 bin adet çekin toplam tutarının 1,9 milyar TL olduğu görülmektedir. Rapora göre, geçen yılın aynı ile karşılaştırıldığında, karşılıksız işlemi yapılan çeklerin tutarı % 71, adedi % 77, tekil keşideci sayısıysa % 63 gerilemiş gözükmemektedir. Karşılıksız işlemi yapılan çek tutarının ibraz edilen çeklere oranı gerilemeye devam etmiştir. Ocak–Şubat 2020 döneminde karşılıksız işlemi yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen çeklere oranı; tutar olarak bir önceki yılın aynı ayına göre 2,9 puan azalarak % 1,2 adet olarak ise 3 puan gerileyerek % 1,3 olduğu tespit edilmiştir.

TBB Risk Merkezi'nin 2019 Ekim tarihli raporunda, 2019 yılının ilk on ayı için bankalara 489 bin keşideciye ait 14,2 milyon adet ve 748 milyar TL tutarlı çek ibraz edildiği tespit edilmiştir⁸⁶. Aynı zamanda raporda geçen sene aynı döneme göre bankalara ibraz edilen çek tutarında % 3, çek adedinde % 19 ve keşideci sayısında da % 6 gerileme olduğu tespit edilmiştir.

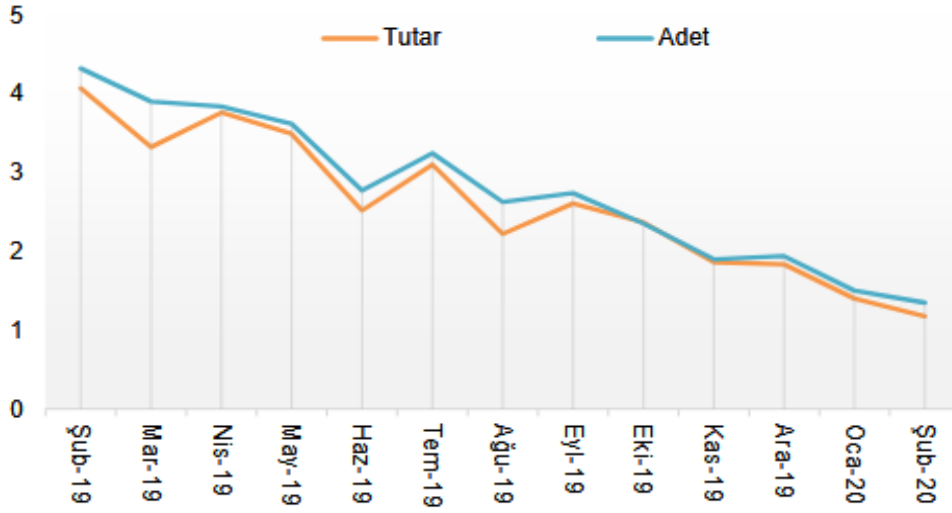
Aşağıdaki 2020 yılı istatistiklerine ait olan tablo-1 ve tablo 2'deki veriler, 2019 yılına ait veriler ile karşılaştırıldığında, bankalara ibraz edilen çek sayısında ve tutarındaki oransal azalma ile efektif olarak karşılıksız çıkan çek sayısı ve tutarında da azalma olduğu gözlemlenmiştir. Piyasada çek kullanımının

---

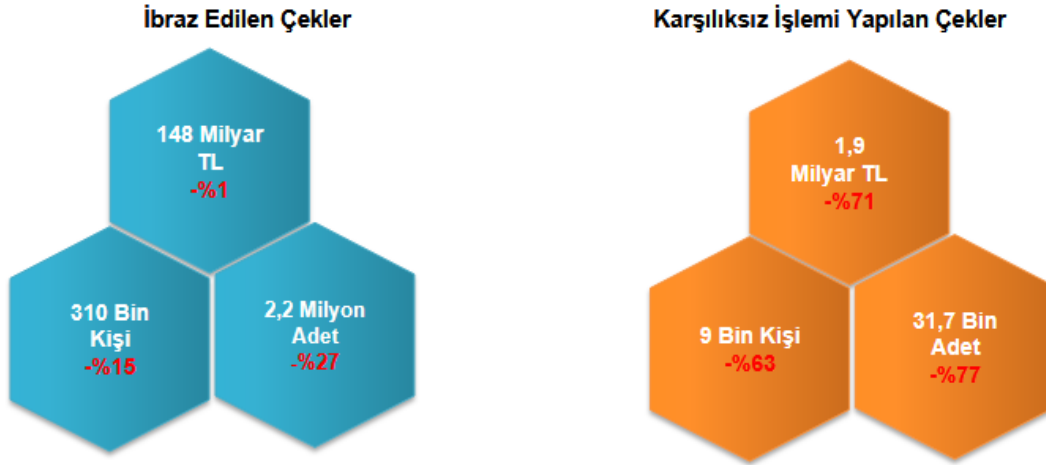
⁸⁶ Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Çek Bilgileri Ekim 2019, ayrıca Haziran 2019 Dönemindeki durum için bkz. TBB Risk Merkezi İstatistikler çek bilgileri (<https://www.riskmerkezi.org.tr> Erişim 24 Mart 2020)

azalmasında 2019-2020 yılı mali tablolarının da ayrıca değerlendirilmesi ve azalışın tek başına karşılıksız çeke ilişkin iyileştirme politikalarının olumlu sonucu olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Zira bu verilere göre piyasada çek kullanımında da bir azalma olduğu açıkça görülmektedir.

Karşılıksız İşlemi Yapılan Çekler / Bankalara İbraz Edilen Çekler (Yüzde)

Şekil 3.1: Karşılıksız çıkan çekler / bankalara ibraz edilen çekler ⁸⁷

Şekil 3.2: Karşılıksız çıkan çek sayısı / bankalara ibraz edilen çek sayısı ⁸⁸

⁸⁷Şekil-3.1. Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Şubat 2020 https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2210/Cek_Bilgileri_-_Subat_2020.pdf , Erişim 24 Mart 2020)

TBB Risk Merkezi'nin verdiği resmi veriler ışığında karşılıksız çek keşide edilmesi konusunda mevcut probleme köklü bir çözüm getirilmiş değildir. Ayrıca yukarıda da verilen örnekte görüldüğü üzere vadesinde alacağını tahsil edemeyen bir hamil aynı kar marjı ile bu alacağı kazanabilmek için tahsil edemediği alacağının en az yirmi katı tutarında bir satış yapmak zorunda kalacaktır. Esasında bu da yeni riskler alınması anlamına gelmektedir.

3.2 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önleme Konusunda Getirilen Düzenlemelerin Tarihi Süreç İçinde İncelenmesi: Dünü Bugünü ve Yarını

Bir kambiyo senedi olarak çekin karşılıksız çıkması neredeyse Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana farklı müeyyidelere tabi tutulmuştur. Karşılıksız çek keşide edilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 07 Ocak 1929 tarihli yasama yorumu⁸⁹ nezdinde bir suç olarak 14.01. 1929- 02.04.1985 tarihleri arasında 765 sayılı mülga yasada düzenlenen dolandırıcılık suçu kapsamında cezalandırılmıştır. Suçun oluşabilmesi için failin bilerek ve isteyerek bazı hileli davranışlarla kendisi veya üçüncü bir kişi lehine haksız bir yarar sağlamış olması gerekmekte idi⁹⁰. Ancak 03.04.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3167 sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile bu yorum kararı ilga edilmiştir.

3167 sayılı yasa ile karşılıksız çek düzenleme suçuna, 03.04.1985-07.03.2003 tarihleri arasında hapis cezası müeyyidesi öngörülmüş ve uygulanmıştır. Bu suça, 4814 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, 08.03.2003-19.12.2009 tarihleri arasında para cezası müeyyidesi öngörülmüştür. 20 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı Çek Kanunu ile “*çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına neden olmak*” bir suç olarak tanımlanmış ve suça adli para cezası yaptırımını uygulanmasına hükmedilmiştir. 03 Şubat 2012 tarihinde yapılan 6273 sayılı yasa ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda değişiklik yapılarak eylem suç olmaktan çıkarılmış ve idari yaptırım uygulanması gereken bir “*kabahat*” olarak

---

⁸⁸Şekil-2 Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Şubat 2020 https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2210/Cek_Bilgileri_-_Subat_2020.pdf, (Erişim), 24 Mart 2020

⁸⁹ TBMM. 07.01.1929-471 (RG, 14.01.1929-1092)

⁹⁰ Selim Soyer Güleç, Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek 2. Baskı, Ankara, 2011, aktaran İsmail Ercan, **Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları**, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.13 vd.

tanımlanmıştır. Bu kabahate de idari yaptırım olarak Cumhuriyet Savcısı tarafınca “*Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının uygulanması*” ve “*çek koçanlarının ilgili bankalara iadesi*” nezdinde idari yaptırım müeyyidesi öngörülmüştür. Nihayet 09.08.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6728 sayılı yasa ile 5941 sayılı Çek Kanunu yeniden değiştirilmiş ve “*Çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olmak*” eylemi yeniden suç olarak tasnif edilmiş ve bu pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yeni düzenlemeye göre, bu suça istinaden açılan davaların İcra Mahkemesi’nde görüleceği ve İİK’da düzenlenen yargılama usulünün uygulanacağı ifade edilmiştir. Nihayet 26.03.2020 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7226 Sayılı Torba Kanun ile Çek Kanunu’na geçici 5. Madde eklenmiş ve 24.03.2020 tarihine kadar işlenen ve mahkumiyetle sonuçlanan suçlar açısından mahkumlara, çekin karşılıksız kalan yüz de onunun ödenmesi suretiyle cezaevinden tahliye imkanı doğmuştur⁹¹.

Yıllar bazında istatistiklere bakıldığında; 2011 yılında 580.923 adet ve 11 milyar 512 milyon TL, 2012 yılında (hapis cezasının kalkmasıyla birlikte) 943.090 adet ve 20 milyar 980 milyon TL, 2013 yılında 747.908 adet ve 18 milyar 072 milyon TL, 2014 yılında 673.612 adet ve 19 milyar 921 milyon TL, 2015 yılında 775.575 adet ve 27 milyar 278 milyon TL ve 2016 yılı Eylül itibarıyla 595.383 adet ve 20 milyar 497 milyon TL tutarında çekin karşılıksız kaldığı tespit edilmiştir⁹².

Çekin karşılıksız çıkmasının piyasada domino etkisi yaratarak zincirleme mağduriyetlere yol açtığına yukarıda değinmiştik. Bir örnek üzerinden somutlaştırmak gerekirse; borçlusundan aldığı vadeli bir çeke güvenerek üçüncü kişi ile örneğin bir eser veyahut mal tedariki sözleşmesi akdeden alacaklı, çekin vadede karşılıksız çıkması üzerine üçüncü kişi ile akdettiği sözleşmede ifadan kaçınmaya güdülenecek ve bu durumda etkin ihlal kavramı tartışmaları gündeme gelebilecektir⁹³.

Görüldüğü üzere çekin karşılıksız çıkmasının önüne geçebilmek adına pek çok defa kanun değişikliği yapılmış ve çeke duyulan güven korunmak istenmiştir.

---

⁹¹ RG. 26.03.2020 /31080

⁹² <https://www.riskmerkezi.org/tr/> , Erişim 24 Mart 2020

⁹³ Etkin ihlal ile ilgili detaylı bilgi için bakınız; Kerem Cem Sanlı, “Borca Aykırı Davranış Ekonomik Açıdan Etkin Olabilir mi? Türk Hukuku Açısından Bir Değerlendirme”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 30(3), 95-173

Esasında çeke duyulan güven doğrudan kamu güveni ile ilgilidir ve ekonomik hayatın devamlılığı ve istikrar açısından bu güvenin korunması oldukça önemlidir⁹⁴. Ayrıca 2000 ve 2001 yıllarında Türkiye’de yaşanan ekonomik krizin nedenleri araştırılırken en çok ortaya konan ve tartışılan mevhum “*güven eksikliği*” olmuştur⁹⁵. Ekonomistler, makroekonominin büyümesinde ve gelişmesinde “*sosyal sermaye*” olarak tanımlanan ve aralarında kan bağı veya etnik kimlik-cemaat bağı bulunmayan insanlar arasındaki enformel ilişki ağlarının son derece önemli etkisi olduğunu savunmaktadırlar⁹⁶.

3.3 İbrazında Çekin Karşılıksız Çıkmasına Sebep Olma Suçu ve Çeke Duyulan Kamu Güvenini Korumak Bakımından Getirilen Müeyyideler ve Çek Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi

3.3.1 Karşılıksız çek keşide edilmesinin hukuki yaptırımı

Kanun koyucu ibraza rağmen ödenmeyen bir çeke karşı hamile, düzenleyen dahil tüm borçlulara başvurma hakkı vermiştir. Bu başvuru temel ilişkiden bağımsız ve kambiyo hukukuna dayalı bir talep hakkıdır. Ancak şeklen geçerli, süresinde ve yetkili hamil tarafından yapılan ibrazda ödenmeyen çekler bakımından başvurma hakkının kullanılabilmesi mümkündür⁹⁷. TTK 724/f.3 uyarınca çeki ödemiş olan kimse de kendisinden önce gelenlere karşı başvurma hakkına sahiptir. Ancak kendinden sonra gelenlere karşı bir talepte bulunması mümkün değildir⁹⁸.

Başvurma hakkına sahip olabilmek için hamilin hem çeki kanuni ibraz süreleri içerisinde muhataba ibraz etmiş olması hem de süresinde ibraza rağmen çek bedelinin ödenmediğini TTK 808’ de öngörülen alternatif yollardan biri ile tespit ettirmesi gerekmektedir. Başvurma hakkına ilişkin bu hususlar emredici niteliktedir ve hakim önüne gelen bir davada bunları resen araştırma yetkisine sahiptir. Her ne kadar tespitin ibraz süreleri içerisinde yapılması genel olarak

---

⁹⁴ Kamu güveninin temininde ekonomi ve hukuk arasındaki ilişki hakkında detaylı bilgi için bkz. Nazmiye Güveyi, **a. g. m.** , s.83-122

⁹⁵ Özsağır, **a. g. m.** , s.46-62

⁹⁶ Putnam R. , “Making Democracy Work: Civic Tradations in Modern Italy”, **Princeton NJ**, Princeton University Press, Princeton, aktaran Özsağır, **a. g. m.** , s.46-62

⁹⁷ Kendigelen, **a. g. e.** , s.364

⁹⁸ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.325

kabul görse de ibrazın TTK 796' da öngörülen sürelerin son gününde yapılması halinde, TTK 809/f.2 uyarınca tespit ibrazı takip eden ilk iş günü içinde yapılabilir.

Yukarıda ifade edilen başvurma şartlarının yerine getirilmemesi durumunda başvurma hakkı ortadan kalkacak ve kambiyo taahhütleri de sona erecektir. Hamil bu durumda TTK 732' de düzenlenen sebepsiz zenginleşme talebi haricinde çeke dayalı bir kambiyo hukuku talebinde bulunamayacaktır.

TTK 810 uyarınca hamil; çek bedelinin ödenmeyen kısmı, ibraz gününden itibaren bu tutara işletilecek temerrüt faizi, ödenmeme durumunun tespiti ve ihbarı için yapılan tüm masraflar ve çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere bir komisyon ücretini kendisine karşı müteselsilen sorumlu olan tüm başvuru borçlularından talep edebilir.

TTK 783/f.3 hükmü gereği hamil, yukarıda ifade edilen talep kalemlerine ek olarak ve sadece düzenleyenden çekin ödenmeyen kısmının yüz de onu oranında bir çek tazminatı da talep edebilecektir. Bu tazminatın talebi için düzenleyenin kusuru ya da hamilin zararının oluşması aranmayacaktır⁹⁹.

TTK 814' te başvurma hakkının kullanılması için üç yıllık tek bir süre kabul edilmiştir. Buna göre; hamilin, düzenleyen dahil tüm başvuru borçlularına ibraz süresinin bitiminden itibaren, çek borçlularından birinin diğerlerine karşı sahip olduğu başvurma hakkı bakımından ise, çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Çekin ödenmemesi durumunda hamilin kambiyo hukukuna ilişkin başvuru hakkı gerek sorumluluğun kapsamı ve içeriği anlamında gerekse takip hukuku açısından daha avantajlıdır. Ancak başvuru hakkının kaybedilmesi durumunda alacağın hiçbir şekilde talep edilememesi gibi bir durum da söz konusu değildir. Hamilin böyle bir durumda başvuracağı ilk yol şüphesiz TTK 818/f.1-m' nin yaptığı yollama ile çekler hakkında da uygulama alanı bulacak olan TTK 732'ye dayalı sebepsiz zenginleşme talebidir. Bu talep TTK 732/f.4 uyarınca bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir.

---

⁹⁹ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.327

Başvurma hakkını kaybeden veya bu hakkı zamanaşımına uğrayan hamil, kambiyo senedinin düzenlemesine neden olan temel ilişkiye de dayanabilir. Hatta sebepsiz zenginleşme talebine ilişkin bir yıllık zamanaşımı süresinin geçirilmesi halinde, hamilin temel ilişkiye dayanmaktan başka bir alternatifi de olmayacaktır.

TTK 818/f.1-n hükmünün yaptığı yollama ile poliçede karşılığın devrine ilişkin TTK 733 hükmü çek hakkında da uygulama alanı bulacaktır. Bir çekin düzenlenmesi direkt olarak çek hesabındaki nakdin çek bedeli oranında karşılığının lehtara devredilmesine yol açmaz. TTK 733/f.1 uyarınca muhatap nezdindeki karşılık düzenleyenin iflası halinde kanunen hamile geçebileceği gibi, düzenleyen de devri çek üzerine koyacağı iradi bir kayıtla sağlayabilir. Her iki durumda da hamil artık ibraz süreleri ile sınırlı olmaksızın fakat devredilen alacağa ilişkin zamanaşımı süresi içerisinde ve alacaklı sıfatıyla talep hakkını kazanacaktır. Bu olasılıkta devir TBK 183 vd. kapsamında alacağın temlik hükümlerine tabi olacaktır.

3.3.2 Karşılıksız çek keşide edilmesinin cezai yaptırım ve konu ile ilgili yargı kararlarının değerlendirilmesi

ÇekK 5/f.1 hükmünde, süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet vermek eylemi “suç” olarak tasnif edilmiştir. ÇekK 5/f.2 uyarınca suçun faili hesapta karşılık bulundurmamak zorunda olan gerçek kişidir. Karşılıksız çek keşidesi suçu, şartları varsa ayrıca TCK 204-212, 157-159 hükümlerinde ifade edilen “*belgede sahtecilik*” veya “*dolandırıcılık*” suçlarının oluşumuna ek olarak, TCK 289’ da düzenlenen “*Muhafaza Görevini Kötüye Kullanma*” veya TCK 239’ da düzenlenen “*Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması*” gibi suç tiplerinin oluşmasına da neden olabilir ¹⁰⁰.

Ödenmek için muhataba ibraz edilen çekin, TTK 780-781 hükümleri uyarınca “*çeke ilişkin zorunlu unsurları taşıması*” karşılıksız çeke ilişkin cezai yaptırımların uygulanabilmesi için zorunludur. Belgenin çek vasfını taşıyor olması gerekmektedir. ÇekK 2/f.9 uyarınca bir çekin TTK 780’ de sayılan

---

¹⁰⁰İzzet Özgenç, **Çek Kanunu**, 7061 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliğe Göre Güncellenmiş 7. Bası, Ankara, 2018, s.112 vd. ; Ercan, **a. g. e.** , s.63 vd. ; Şen, **a. g. e.** , s.29 vd.

unsurları taşıması yeterli görülmüş ve ÇekK' da öngörülen koşullara uyulmamasının çekin niteliğini etkilemeyeceği görülmektedir. Bununla birlikte ÇekK 5/f.1-c hükmü gereğince, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresinde muhatap bankaya ibraz edilmiş olması da gerekmektedir. Nihayet yine ÇekK 5/f.1-c.1 uyarınca süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması ve bu gerekçe ile hakkında karşılıksızdır işlemi yapılması gerekmektedir.

Karşılıksızdır işlemi aşağıda Resim-3'teki örnekte de görüldüğü üzere yetkili banka personeli tarafından yapılmaktadır. Banka personeli, örnekte görüldüğü üzere, kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilen çekin karşılığının olmadığını, çek çekilen hesapta "sıfır" bakiye olduğu tespiti ile birlikte "karşılıksızdır" ibaresinin de çekin arka yüzüne yazılması suretiyle yapmaktadır. Burada karşılıksız olma durumunun tespitinin yazılı olarak yapılması ispat hukuku açısından önemli bir kolaylık yaratmaktadır.

Şekil 3.3: Banka Tarafından Karşılıksız İşlemi Yapılan Karekodlu Çek Ön Yüz

Şekil 3.4: Banka Tarafından Karşılıksız İşlemi Yapılan Karekodlu Çek Arka Yüz

3.3.2.1 Suçun oluştuğu tarih açısından değerlendirme

Kanuni ibraz süresi içerisinde ibrazında çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olma suçunun oluştuğu tarihe ilişkin bir kararda, “(...) *Her ne kadar sanık müdafii istinaf başvuru dilekçesinde çekin 6728 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 09.08.2016 tarihinden önce ileri tarihli olarak düzenlenerek verildiğini, çekin verildiği tarihte eylemin kanunda suç olarak düzenlenmediğini ileri sürmüştü de 6728 sayılı yasanın 63. Maddesi ile değişik 5941 sayılı yasanın 5/f.1 maddesinde düzenlenen suçun “karşılıksız çek düzenlemek olmayıp” olmayıp “üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde ibrazında çekle ilgili olarak karşılıksız işlemi yapılmasına sebebiyet vermek” olduğu, suçun davaya konu çekin ibraz edildiği ve karşılığının bulunmadığının tespit edildiği tarihte oluştuğu, bu tarihte eylemin kanunda suç olarak düzenlendiği anlaşıldığından sanık müdafinin bu yöndeki itirazı yerinde görülmemiştir*” (İzmir BAM 11. CD, 18.07.2017, 2017/1473Esas, 2017/1380 Karar)¹⁰¹ şeklinde hüküm tesis etmiştir. Keşidecinin çeki düzenleyip tedavüle çıkardığı tarihte eylemin kanunen suç olmamasına rağmen yine de cezalandırılması Ceza Hukuku öğretisine aykırı bir durum yaratmaktadır görüşünderiz. Zira keşideci çekin karşılıksız çıkmasına sebep olma eyleminin hapis cezası müeyyidesi öngörülen bir suç olduğunu bilse idi çeki tedavüle çıkarmamayı seçebilirdi. Dosyada ödememe konusunda manevi unsur açısından araştırma yapılmadan ceza verilmesi hakkaniyete uygun

¹⁰¹ Ercan, a. g. e. , s.36 vd.

düşmemektedir kanaatindeyiz. Üstelik yukarıda yer verilen TBB Risk Merkezi istatistiklerine bakıldığında çek kullanma oranının yıldan yıla oransal olarak azaldığı tespit edilmiştir. Bu azalmada eylemin suç olarak düzenlenmesi ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir.

3.3.2.2 Karşılıksızdır işlemi açısından değerlendirme

Yine anılan suçun oluşabilmesi için, usulüne uygun şekilde çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmış olması gerekmekte olup buna ilişkin bir kararda, “(...) Mahkemece banka tarafından yapılmış usulüne uygun bir karşılıksızlık işlemi olmadığından bahisle kovuşturma şartı bulunmadığı gerekçesiyle davanın 5941 sayılı yasanın 5 ve Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 223/f. 8 maddeleri uyarınca düşürülmesine karar verilmiş ise de suça konu çekte bankaya ibraz edildiği tarihin, çekin karşılığının bulunmadığının belirtildiği, banka görevlisinin imzasının bulunduğu anlaşılmıştır. Sadece karşılıksız kaşesinin altında çeki bankaya ibraz eden kişinin belirtilmemiş olması karşılıksızdır işlemi geçersiz kılmayacağından mahkemenin kararı yerinde görülmüştür” (İstanbul BAM 15. CD. 29.03.2018, 2017/4664 Esas, 2018/846 Karar) şeklinde karar vermiştir¹⁰².

3.3.2.3 Görev açısından değerlendirme

Yargılamada göreve ilişkin bir kararda, “(...) 09.08.2016 tarihinden önce karşılıksız çıkan çeklerden dolayı icra mahkemelerinin görevli olmadığı, yetkili ve görevli makamın Cumhuriyet Savcılığı olduğu açıkça görülmektedir. Her ne kadar 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 24. Maddesinde kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idari yaptırım kararı verileceği düzenlenmiş ise de bu durum suç teşkil eden bir eylemin toplanan delillere göre kabahat niteliğinde olduğunun anlaşılması halinde uygulanabileceğinden, incelemeye konu olayda eylemin başından beri suç teşkil etmemesi, kabahat niteliğinde olması karşısında bu hükmün uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Sanığa isnat edilen eylemin, çekin karşılıksız çıktığı tarihte idari yaptırım gerektirmesi nedeniyle mahkemece görevsizlik kararı verilmesi gerekirken 09.08.2016 tarihinden önce karşılıksız çek düzenleme eyleminin suç oluşturmadığı gerekçesiyle sanığın beraatine

---

¹⁰² Ercan, a. g. e. , s.128

karar verilmesi hukuka aykırı, müşteki vekilinin istinaf iddiaları bu itibarla yerinde görülmele..” (İzmir BAM 11. CD. 29.06.2017, 2017/1285 Esas, 2017/1224 Karar) şeklinde hüküm tesis etmiştir¹⁰³.

Görüldüğü üzere burada yukarıda yer verilen ilk örnekteki idare mahkemesi kararının tersine 09.08.2016 tarihinden önce düzenlenmiş ve önce karşılıksız çıkmış bir çeke ilişkin, eylem en baştan beri suç değildir gerekçesi ile sadece idari yaptırım kararı verilmesi gerektiği kararı verilmiştir. Değişiklikten önce keşide edilmiş ve fakat değişiklikten sonraki bir tarihe vade atılmış bir çekte ise fiilin konusu aynı (çek) olmasına rağmen eylemin vadede gerçekleştiği tahtında karar verilmiştir. Her iki dosya açısından, daha uzun vadeli çek keşide eden keşidecinin kanun değişikliği ile birlikte, adeta cezalandırıldığı söylenebilir.

Yine başka bir kararda, “(...) 1-) *Sanığın keşide ettiği çekin ibrazı tarihinde bankada karşılığının bulundurulmaması, dolayısıyla karşılıksız çek keşide etme suçundan şikayet üzerine, şikayetin reddine karar verilmiş ise de; 09.08.2016 gün ve 29796 sayılı RG’ de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 6728 sayılı kanunun 63. Maddesiyle değişik 5941 sayılı kanunun “ ceza sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı” başlıklı 5/f.1 maddesinde; karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı açılan davaların icra mahkemesinde görüleceğinin ve İİK 347, 349, 350, 351, 352 ve 353. Maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne dair hükümlerinin uygulanacağına öngörülmesi karşısında, anılan madde hükmünün yayımlandığı tarihte yürürlüğe girdiği ve dolayısıyla karşılıksız olduğu tespit edilen çekle ilgili doğrudan icra mahkemesine yapılan şikayet üzerine, Yargıtay CD. 30.03.2017-1189/2913 sayılı ilamında da açıklandığı gibi, icra mahkemesinin davaya bakma yetkili ve görevli olduğu gözetilmeden, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi suretiyle CMK 223 ve 230. Aykırı davranılması,*

2-) *Müştekinin çekin bankaya ibrazından önce çek üzerinde cirosunun bulunduğu ve çeki bankaya ibraz edenin müşteki olmadığı anlaşıldığından, çekin karşılıksız olduğunun ibraz tarihinde öğrenilmiş sayılamayacağı, öğrenme tarihinin belirlenmesi bakımından, çeki bankaya ibraz eden ve daha sonra müşteki şirkete iade eden şirketin yetkilisi de dinlendikten sonra, çekin*

---

¹⁰³ Ercan, a. g. e. , s.103 vd.

müştekiye iade edildiği tarih tespit edilerek şikayetin süresinde olmadığı belirlenmesi durumunda süre yönünden şikayet hakkının düşürülmesine karar verilmesi; öğrenme tarihi belirlendiği ve belirlenen öğrenme tarihine göre şikayetin öğrenme tarihinden itibaren üç aylık süre içinde yapıldığının belirlendiği, ya da öğrenme tarihi kesin olarak belirlenemediği takdirde, şikayetin azami bir yıllık süre içinde yapılmış olması nazara alınarak davanın esası hakkında karar verilmesi gerekirken...” (Ankara BAM 9. CD. 12.09.2017, 2017/2846 Esas, 2017/2644 Karar) şeklinde karar vermiştir¹⁰⁴.

Benzer şekilde başka bir kararda, “(...) Dosyanın incelemesinde, müşteki vekilinin sanık hakkında karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı süresi içerisinde icra ceza mahkemesinde şikayette bulunduğu, icra ceza mahkemesinde 5728 sayılı kanunun 62. Maddesi ile değişik 5941 sayılı kanunun 3/f.6 maddesinde yer alan “C Başsavcılığına talepte” ibaresinin “İcra Mahkemesine şikayette” şeklinde değiştirildiği, aynı kanunun 76. Maddesi ile kanunun 62. Maddesinin yürürlük tarihinin 31.12.2017 olarak düzenlendiği, bu tarihten önce icra mahkemesinin görevli olmadığı gerekçesiyle “şikayetin reddine” karar verildiği anlaşılmıştır. CMK 272/f.1 maddesinde ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. CMK 223/f.1 maddesine göre; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararları hükümdür. İstinaf başvurusuna konu kararın CMK 223/f.1 maddesi kapsamında sayılan kararlardan olmadığı açıktır. İcra mahkemesince verilen kararın hüküm kısmında ne şekilde ifade edilmiş olursa olsun, dayandığı gerekçeye ve sonucuna göre görevsizlik kararı niteliğinde olduğu kuşkusuzdur. Zira İcra ceza mahkemesi, kararın gerekçesinde 31.12.2017 tarihine kadar görevli olmadığını, görevli merciin C. Başsavcılığı olduğunu belirtmektedir. CMK5/f.2’ ye göre, görevsizlik kararlarına karşı ancak itiraz yoluna başvurulabilir... Yukarıda açıklanan nedenlerle Fethiye İcra Ceza Mahkemesi’nce verilen şikayetin reddine ilişkin karara karşı Fethiye Ağır Ceza Mahkemesi’ne itiraz yoluna başvurulabileceğinden CMK 264. Maddesi de gözetilerek, istinaf incelemesi talebinin itiraz mahiyetinde kabulü ile

---

¹⁰⁴ Erhan Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 8. Baskı, Ankara, 2019, s. 288 vd.

dosyanın Fethiye Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmek üzere... (İzmir BAM 11. CD. 07.04.2017, 2017/871 Esas, 2017/572 Karar) şeklinde karar vermiştir¹⁰⁵.

3.3.2.4 Şikayet hakkı açısından değerlendirme

Karşılıksız çek düzenleme suçunda şikayet hakkının, çeki tahsil amacıyla bankaya ibraz eden hamil ile karşılıksızdır işlemi yapıldıktan sonra çeki elinde bulunduran ve aynı zamanda karşılıksızdır işlemi yapılmadan önceki dönemde geçerli ve meşru ciranta olan kişiye ait olacağına oybirliği ile karar verilmiştir (Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, 2018-3072 Esas / 5874 Karar)¹⁰⁶.

3.3.2.5 Ceza miktarına ilişkin değerlendirme

ÇekK 5/f.1-c.1 uyarınca fail için her bir karşılıksız çıkan çek yaprağı için, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Dolayısıyla TCK 43/f.1' de düzenlenen “*zincirleme suç*” karşılıksız çek keşide edilmesi suçu bakımından uygulama alanı bulmayacaktır¹⁰⁷. Ayrıca ÇekK 5/f.1-c.2 hükmü, verilecek adli para cezasının çek bedelinin karşılıksız kalan kısmından az olamayacağını emretmektedir. ÇekK 5/f.1' in 2016 yılında değiştirilerek kabul edilen halinde, “*çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri*” nin ekleneceği de öngörülmüştü. Ancak bu düzenleme AYM tarafından, hem “*suçta ve cezada kanunilik ilkesi*” ne aykırılık oluşturduğu hem de belirsizlik oluşturup olaydan olaya değişkenlik göstereceği sebepleriyle iptal edilmiştir¹⁰⁸.

ÇekK 5/f.2-c.1 uyarınca suçun faili, çek karşılığını ilgili banka hesabında buldurmakla yükümlü olan kişi, ilke olarak çek hesabı sahibidir. Hesap sahibinin gerçek kişi olması durumunda ÇekK 5/f.3 uyarınca, bu kişinin temsilcisi aracılığıyla çek düzenlenmiş olsa dahi suçun faili ve dolayısıyla cezai sorumlusu düzenleyen gerçek kişi olacaktır. Çek karşılığını hesapta buldurmakla sorumlu kişi dışındakilerin cezai sorumluluğu yoktur.

---

¹⁰⁵ Günay, **a. g. e.** , s.293 vd.

¹⁰⁶ Günay, **a. g. e.** , s.285 vd.

¹⁰⁷ Detaylı bilgi için bkz. Ercan, **a. g. e.** , s.61 vd. ; Özgüç, **a. g. e.** , s.86 vd. ; Şen vd. **a. g. e.** , s.44 vd.

¹⁰⁸ Anayasa Mahkemesi 26.07.2017 tarih ve 2016-191/131 Sayılı Kararı. (RG 10.10.2017 / 30206)

Bilindiği üzere TCK20/f.2 gereği tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple çek hesabı sahibinin bir tüzel kişi olması durumunda ÇekK 5/f.2-c.2 gereği, tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevli yönetim organını oluşturan gerçek kişiler ve böyle bir belirleme yoksa yönetim organını oluşturan tüm gerçek kişiler suçun faili olacaktır. Buradan hareketle çeki düzenleyen değil, çekin karşılıksız olmasına sebep olan kişi fail olarak kabul edilerek TCK’ da öngörülen “suçun şahsiliği” ilkesi benimsenmiştir. Tüzel kişinin çeki düzenleyen yetkili organ-üyesinin çekin ibrazından önce bu sıfatının sona ermesi halinde karşılıksız çek nedeniyle herhangi bir cezai sorumluluğu olmayacak, sorumluluk karşılıksızlığın tespiti anında çek bedelini hesapta bulundurmakla yükümlü yönetim organı üyesinde olacaktır¹⁰⁹.

ÇekK 5/f.1 hükmü gereği, karşılıksız çek suçu şikayete bağlı bir suçtur. Bu sebeple ceza davası açılabilmesi için öncelikle şikayette bulunulması gerekmektedir. Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararında açıkça kabul edildiği üzere, hamil dışında çek sorumlularının da suçtan zarar gören sıfatıyla şikayet hakkı mevcuttur¹¹⁰. Bu şikayet ÇekK 5/f.1-c.1’ in yollamasıyla İİK 347’ de düzenlenen, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç aylık ve karşılıksızlığın tespit ettirildiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü sürelerle tabidir.

ÇekK 5/f.1-c.8 uyarınca, çekin tahsili için muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edildiği yer mahkemesinin yanı sıra çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer mahkemesi ile hesap sahibinin ve şikayetçinin yerleşim yeri mahkemelerine de davaya bakma yetkisi tanınmıştır. ÇekK 5/f.1-c.7 hükmü gereği davaya bakmakla görevli mahkeme İcra Mahkemeleridir.

Sonradan çekin karşılıksız kalan kısmının ibrazdan itibaren hesaplanacak temerrüt faizi ile birlikte ödenmesi durumunda ÇekK 6/f.1 uyarınca, yargılama aşamasında davanın düşmesine ya da mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir. Ayrıca yine ÇekK 6/f.2 uyarınca hamil her zaman şikayetten vazgeçebilir. Son olarak belirtmek gerekir ki suça, ÇekK 5/f.10 gereği, “ön ödeme”, “uzlaşma/

---

¹⁰⁹ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.333

¹¹⁰Yargıtay 19. CD. 10.05.2018 tarih ve 3072/5874 Sayılı Kararı, aktaran Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.794

uzlaştırma” ve “hükmün açıklanmasının geri bırakılması” ile ilgili düzenlemeler uygulanmayacaktır.

3.3.2.6 Ceza uygulamalarının çek alacaklıları ve borçlularının mağduriyetlerine etkisi açısından değerlendirilmesi

Yukarıda yer verilen kararlarda da görüldüğü üzere, yerel mahkeme kararları pek çok defa maddi ya da usulü hataya düşülmesi sebebiyle istinaf kanun yoluna taşınmış ve zaten uzun olan dava süreci daha da uzamıştır. Ayrıca yine yukarıdaki emsal kararlar incelendiğinde torba kanunlar ve sık aralıklarla yapılan kanun değişikliklerinin uygulamada kafa karışıklığına sebep olduğu görülmektedir. Bir diğer sorun da karşılıksız çek ile ilgili şikayet hakkının üç ay gibi çok kısa bir süre ile sınırlandırılmış olmasıdır. Özellikle uygulamada, karşılıksız çeke ilişkin ödeme konusunda keşideci veya diğer çek borçlularının taahhüdü sebebiyle şikayet etmeyen hamiller açısından çok ciddi hak kayıpları olması ihtimali de mevcuttur.

Oldukça uzun süren meşakkatli yargılamalar sonucunda alacaklının alacağına kavuşması ihtimali de, borçlunun ulaşılabilir bir malvarlığı olmadığı varyasyonunda mümkün görünmemektedir. Zira keşideci, içinde bulunduğu mali sıkıntılar yüzünden vadede karşılığı mevduat hesabında bulunduramamış ise, dava süreci, borcunu biraz daha ötelemek anlamında işine yarayacak fakat borcun kapatılmasında belirleyici olmayacaktır¹¹¹. Buradaki temel belirleyici, iktisat biliminin de konusu olan nakdi bedelin varlığı veya yokluğudur. 16.04.2020 tarihinde TOBB öncülüğünde online olarak yapılan *Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri*’nde de verilen bir örneğe göre, bir ticaret şirketi yüz de 5 kar marjı ile yüz bin TL bir alacağını vadesinde tahsil edemediğinde, aynı kar marjı ile bu parayı geri kazanmak için iki milyon TL bedelli satış yapmak zorundadır¹¹². Bu sebeple sorunun çözümü noktasında çekin karşılığı olan nakdi bedelin, en azından vadeye kadar, üzerine çek çekilen mevduat hesabında bloke edilmek suretiyle korunması gerekmektedir. Blokaj

---

¹¹¹ Karşılıksız çeke bağlanan sonuçlar detaylı inceleme için bakınız. Ahmet Büyüksişli, (Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019, Bu sonuçların çek alacaklısının mağduriyetini ve zararını giderici nitelikte olmadığı görülmektedir.

¹¹² TOBB, Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri, <https://tobb.org.tr/Sayfalar/20200409-alacak-sigortasi.php> , Erişim 16 Nisan 2020

çek hamillerini korumasının yanı sıra, keşidecinin de sonraki süreçte dava, yargılama giderleri, tazminat vb. yüklerden korunmasını sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylıca anlatılacağı üzere, banka ile keşideci arasındaki çek hesabı açma sözleşmesinde, taraflar arasında belirlenecek bir bedel üzerinden rehin tesis edilmek suretiyle, nakdi bedelin garanti edilmesi de bir çözüm yolu olarak gözden uzak tutulmamalıdır.

Karşılığın kısmen bulunmaması halinde dahi cezai yaptırım uygulanabilecektir. Yukarıda ifade edildiği üzere, çekin karşılığının bulunmadığı için ödeme yapılmadığının ve çekin süresinde ibraz edildiğinin TTK 808’ de ifade edilen üç yoldan biri vasıtasıyla tespit edilmiş olması da suçun oluşması açısından zorunluluk arz etmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki, suçun işlenişinde kusura ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir ancak, “*karşılıksızdır işlemine sebep olan kişi*” denilerek sübjektif sorumluluğa yer verilmiş ve suçun olası kastla işlenebileceği genel olarak kabul görmüştür¹¹³. Ayrıca doktrinde, çek bedelinin muhatap banka nezdinde bulundurulmamasını, hareketsizlik temelinde “*ihmali bir hareket*” olarak nitelendiren yazarlar da mevcuttur¹¹⁴.

3.3.3 Karşılıksız çek keşide edilmesi halinde uygulanan idari yaptırımlar

Kanunda bu suç için ayrıca koruma ve güvenlik tedbirleri öngörülmüştür. Çekin karşılıksız çıkması halinde bazı kişiler hakkında mahkemece karşılıksız kalan her bir çek yaprağı için ayrı ayrı olmak üzere kanunda belirtilen tutarda adli para cezasının yanında, “*çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı*” kararı verilecektir.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilen kişilerin anılan karar kaldırılıncaya kadar yeni bir çek düzenlemesi ya da yeni bir çek hesabı açtırması mümkün değildir. ÇekK 7/f.6-7 uyarınca yasağa aykırı davranılması suç teşkil etmekte ve buna cezai yaptırım öngörülmektedir.

ÇekK 5/f.2 uyarınca haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilmiş olan kişiler, yasaklı oldukları süre boyunca, sermaye ortaklıklarının

---

¹¹³ Selim Soyer Güleç , **Karşılıksız Çek Suçu**, 2011, aktaran Ercan, **a. g. e.** , s. 56 vd.

¹¹⁴ Ersan Şen vd. , **a. g. e.** , s.30

yönetim organında görev alamazlar. Haklarında yukarıda anılan yasaklar verilmiş olan kişilere ÇekK 5/f.5 uyarınca bu yasakla ilgili olarak hesap açılırken bankaya bildirilmiş olan adrese Tebligat Kanunu madde 35' e göre tebligat yapılır ve adres bankaya yanlış bildirilmiş olsa dahi tebligat yapılmış sayılır. Yine ÇekK 5/f.6 uyarınca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilmiş kişiler, kendisinde olan tüm çek yapraklarını iade ile yükümlüdür.

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin bilgiler ÇekK 5/f.8 uyarınca Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla Merkez Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) ve Risk Merkezi'ne elektronik ortamda bildirilir ve Risk Merkezi tarafından bankalara gönderilir.

ÇekK 5/f.9 uyarınca, yapılan yargılama sonucunda, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine karar verilmesi halinde, mezkur yasağın kaldırılması ve kesinleşen karar MERSİS ile Risk Merkezi'ne bildirilir.

Mezkur yasağa rağmen çek düzenlenmesi ÇekK 7/f.6 uyarınca özel bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. Buna göre, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilmiş olan kişi, bu yasağa rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başkaca bir suç oluşturmadığı takdirde bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Burada suçun oluşması açısından maddi unsur kişinin yasağa rağmen çek düzenlemiş olmasıdır. Yasağa rağmen çek hesabı açmış ama çek düzenlememişse suç oluşmayacaktır¹¹⁵. Ancak banka görevlisi yönünden yasağa rağmen çek hesabı açılması ÇekK7/f.7' de ifade edilen suç oluşturacaktır.

3.3.4 Karşılıksız çek düzenleyen hükümlünün etkin pişmanlık hakkı

6728 sayılı ÇekK 6. maddeye göre, çekin karşılıksız kalan kısmının ibraz tarihinden itibaren Faiz Kanunu'nun ticari işlerde öngördüğü temerrüt faizi ile birlikte ödenmesi halinde; ödeme yargılama sırasında yapılmışsa mahkeme davanın düşmesine karar verir, ödeme mahkumiyetinin kesinleşmesinden sonra yapılmışsa, mahkeme hükmün bütün sonuçları itibarıyla kaldırılmasına karar

---

¹¹⁵ Poroy vd. *a. g. e.* , s.400

verir. Hamilin şikayetten vazgeçmesi halinde de ÇekK 6/f.3 uyarınca iki halden biri uygulama bulacaktır.

3.4 Çekin Kredi Aracı Olarak Kullanılması ve İleri Tarihli Çek (Postdate)

Uygulamasının Karşılıksız Çek Keşide Edilmesine Etkisi

Çekte bulunması zorunlu unsurların sayıldığı TTK 780’de vadeye ilişkin bir hükme yer verilmemesi ve yine TTK 795 uyarınca çekin görüldüğünde ödeneceği hükmünden yola çıkıldığında çekte herhangi bir vade öngörülmediği anlaşılmaktadır. TTK 703/f.2 uyarınca poliçe için kanunda öngörülen vade türlerinden başkaca bir vade tercihi halinde poliçe geçersiz hale gelecektir. Ancak aynı durum çek için söz konusu olmayıp, görüldüğünde ödeneceği kuralına aykırı bir kayıt çeki geçersiz kılmamaktadır. Bu durumda sadece vadeyi içeren kayıtlar yazılmamış sayılmaktadır.

Çekin bir kredi aracı değil bir ödeme aracı olmasının zorunlu bir sonucu olarak çekin görüldüğünde ödenmesi gereken bir kambiyo taahhüdü olduğunun kabulü gerekmektedir. Benzer şekilde çek üzerinde bir vade belirtilmişse bu kayıt yazılmamış sayılacağından vadeye rağmen çekin ibrazında ödenmesi gerekmektedir.

Çekin üzerinde yazılı olan düzenleme tarihinin gerçeği yansıtması gerekli değildir. Çekin tedavüle çıkarıldığı tarihten önceki ya da sonraki bir tarihin de düzenleme tarihi olmasına kanun koyucu, TTK 795/f.2 uyarınca keşide tarihinden önce ibraz halinde dahi ödeneceği hükmü ile cevaz vermektedir.

Yukarıda kanun koyucunun açık iradesine rağmen, çekin ülkemizde bir kredi aracı olarak kullanılması bir teamül hatta bir ticari örf ve adet haline gelerek çek, bir ödeme aracı değil bir kredi aracı olarak kullanılmaya başlamış ve “*ileri düzenleme tarihli çek*” ya da “*vadeli çek*” denen fiili bir durum yaratılmıştır.

Kanun koyucu, çek hukukunun özüne aykırı bu uygulamanın önüne geçebilmek adına 1985 tarihinde kabul edilen ÇekK’da ileri düzenleme tarihli çeklerin, üzerlerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazı halinde de karşılıksız çek keşide etmenin cezai yaptırımının söz konusu olacağına hükmetmiştir. Ancak tüm bu caydırıcı önlemlere rağmen uygulamada esaslı bir değişiklik olmamıştır.

İlk kanuni düzenlemenin eÇekK madde 8 uyarınca düzeltme hakkının kullanılması süresi ve e ÇekK 16b/f.2 uyarınca hamilin karşılıksız çek düzenlenmesine ilişkin şikayet hakkının başlangıcı konusunda fiili ibraz tarihi değil; çek üzerinde yazılı düzenleme tarihine itibar edilmesi olduğu görülmektedir. 2009 tarihli ÇekK’ da ise çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce muhatap bankaya ibrazı geçersiz sayılmış ve son değişikliklerle birlikte bu 31.12.2020 tarihine¹¹⁶ kadar uzatılmış ve “çek görüldüğünde ödenir” genel kuralı da bu tarihe kadar askıya alınmıştır.

15/7/2016 tarih ve 6728 sayılı Torba Kanun’un 63. madde ile değişik ÇekK madde 5 ile yeniden getirilen cezai sorumluluğun doğması için; “*Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde...*” ibraz şartı öngörülmektedir. Aynı ÇekK madde 3/f.8 gereği, ileri düzenleme tarihli bir çekin kambiyo hukuku çerçevesinde yasal takibe konması, “*üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde* “ muhatap bankaya ibrazı ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şartına bağlanmıştır. Bu düzenleme ile üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce muhatap bankaya ibraz edilen bir çek sadece karşılığı bulunduğu ölçüde ödenecek, kısmen ya da tamamen karşılıksız kalması durumunda TTK 808 vd. hükümlerine istinaden başvurma hakları kullanılamayacaktır.

Çekte vadeye ilişkin taraflar arasında yapılan anlaşma kanun koyucu tarafından geçerli sayılmış ve 2020¹¹⁷ yılının sonuna kadar vadeye izin verilmiştir. Bu tarihten sonra ise ÇekK3/f.8’ e göre, sadece karşılığı bulunan çek için vade anlaşmasının göz ardı edileceği öngörülmüş ama çekin karşılığının tamamen ya da kısmen bulunmaması halinde taraflar arasındaki anlaşmaya itibar edileceği görülmektedir.

Gerçek düzenleme tarihinden sonraki ileri tarihli bir düzenleme (keşide) tarihini taşıyan çeklerin düzenlenmesinin kanuni bir uygulamaya dönüşmüş ve bu fiili durumun kabul edilmiş olması bize göre bir anlam ifade etmektedir. Çek düzenleyen ile çek alacaklısı arasında çek bedelinin, karşılıksız kalmayacak

---

¹¹⁶ 31 Aralık 2020 tarihli ve 31351 sayılı (5.mükerrer) Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “**7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun**”un 26.maddesi ile 5941 sayılı Çek Kanunu’nun geçici 3.maddesinin 5.fıkrasında yer alan “31.12.2020” ibaresi “31.12.2021” olarak değiştirilmiştir.

¹¹⁷ 31.12.2021 olarak revize edilmiştir.

şekilde ödeneceği zamanı belirlemek bakımından, yazılı veya sözlü bir anlaşma, yani “*inançlı muamele*” yapılmış olduğu ve böylece her iki taraf arasında güvene dayanan bir mutabakat sağlandığı kabul edilmek gerekir.

Beklenen iş durumu ve nakit akışı planlamasının bir gereği olarak ortaya çıkan bu zımni veya açık anlaşma, keşideci bakımından, ödeme zamanını kendi rızasıyla belirlediği ve muhtemel sürprizlere karşı kendini güvende hissedeceği bir durum ve konfor yaratacaktır. Böyle bir durumda, düzenleyen sıfatıyla, iyi niyetli ve dürüst bir borçlunun göstereceği özen ve anlayışla çekten doğan borcunu ödemek ve çekin karşılıksız kalmaması için gerekli çabayı gösterme niyetini ortaya koymuş olmaktadır.

Bu durum her ne kadar çek hukukunun temel kuralı olan “*çek ibrazında ödenir. İbrazında karşılığı olmayan çek karşılıksız çek sayılır*” kuralına uymamakta ise de çek alacaklısı ile çek düzenleyen arasında gerçekleşen bu zımni anlaşma, çekin karşılıksız kalmadan zamanında ödeneceği niyetini; çek alacaklısı tarafından da alacağını vaat edilen ve çekte keşide tarihi olarak yazılan tarih ve zamanda elde edileceği beklentisini yaratması; ekonomik ve ticari ilişkilerin sürekliliğini sağlamak bakımından olumlu bir uygulama olarak değerlendirmek gerektiğini ifade etmek isteriz.

3.4.1 Düzenleme tarihi ileri bir tarih olan çeklerde ibraz sürelerinin başlama tarihi, hesaplanması ve ödeme zamanı

Temel olarak ibraz TTK 708/f.1 hükmünde de düzenlendiği üzere, çekin ödenmesi için muhatap bankaya sunulması, çekin ödenmesi talebidir. İbraz esasında “*aranılmayı*” içermektedir¹¹⁸. Bu ise, çekin genel hükümler çerçevesinde aranılacak bir alacak içermesinden muhatap bankaya götürülmesi ve ödeme için ibraz edilmesi anlamına gelmektedir.

Çek, üzerine çek çekilen hesabın bulunduğu banka şubesinden başka bir şubeye ibraz edilse bile ÇekK3/f.1 uyarınca, muhatap bankaya ibraz edilmiş sayılmaktadır. Bu anlamda muhatap bankanın herhangi bir şubesi çeki ödeme işlemine almaya mecburdur.

---

¹¹⁸ Poroy vd. a. g. e. , s.321

Çekin muhatap banka dışında bir bankaya sunulması esas itibarıyla ibraz niteliğinde değildir. ÇekK madde 8 uyarınca muhatap banka dışında başka bir banka, çeki takas işlemine alabilir. Takas, uygulamada çoğunlukla kredi teminatı veya iskonto amacıyla verilen ve muhatabı başka bankalar olan çeklerin karşılıklarının olup olmadığını karşılıklı olarak araştırılması ve hesaben ödenmesidir.

İbraz sürelerinin hesaplanmasında TTK 796/f.3 hükmü uyarınca çek üzerinde yazılı düzenleme tarihinin ertesi günü başlangıç başka bir ifadeyle ibraz süresinin birinci günü sayılmıştır. Ancak çek üzerinde yazılı düzenleme tarihinde gerçekleştirilen ibrazın süresinde ibraz olup olmadığı tartışmaya açıktır¹¹⁹. Nitekim anılan kanun hükmü gereği ibrazın ilk gününün düzenleme tarihinin ertesi günü olduğuna ilişkin açıklama “*düzenleme tarihinde ödeme*” kavramına aykırılık teşkil etmektedir. Bu sebeple anılan hükmün sadece ibraz sürelerinin hesaplanması konusunda sınırlı bir anlam taşıdığı ve düzenleme tarihinde yapılan ibrazın da geçerli bir ibraz olduğunun kabulü gerekmektedir¹²⁰.

TTK 816/f.1 uyarınca çek ancak bir iş gününde ödenmek için ibraz edilebileceğinden, ibraz için son gün bir tatil gününe denk gelirse, ibraz süresi tatili takip eden ilk iş günü mesai bitimine kadar uzayacaktır. Anılan maddenin 2. Fıkrası gereği ibraz süresinin hesaplanmasında tatil günleri de dikkate alınır.

Yerleşmiş Yargıtay içtihatlarından¹²¹ da anlaşılacağı üzere, ibraz süreleri resen araştırılan hak düşürücü süre niteliğini haiz sürelerdir ve her zaman ileri sürülebilir. TTK’ nın ibraz sürelerine ilişkin 796. maddesinde öngörülen süreler emredici nitelikte olduğundan bu süreler taraf iradeleri ile uzatılıp kısaltılamaz. Ancak düzenleme tarihinin belirlenmesinde taraflar özgür olduklarından ibraz süreleri üzerinde tamamen etkisiz oldukları da söylenemez.

---

¹¹⁹ Kendigelen, **a. g. e.** , s.285 vd.

¹²⁰ Kendigelen, **.a. g. e.** , s.288

¹²¹ Yargıtay 12. HD. 21.06.2002 tarih ve 11925/13405 Sayılı Karar.

3.5 Kanuni İbraz Sürelerine Uyulmamasının Sonuçları

TTK madde 808 uyarınca çeki, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz etmeyen hamil, tüm sorumlulara ve hatta düzenleyene dahi kambiyo hukukuna istinaden başvuru hakkını kaybetmektedir. Buna paralel olarak ÇekK 5/f.1 uyarınca kanuni ibraz süresinde ibraz edilmeyen çeki ilişkin cezai yaptırım hükümlerinin uygulanması da söz konusu olmayacaktır. Bu durumda hamil, tarafı olduğu asıl borç ilişkisine ya da TTK 818/f.1-m'nin TTK 732. Maddeye yaptığı atfıyla kambiyo hukukuna ilişkin sebepsiz zenginleşme davasına başvurabilir.

Doktrinde bir görüşe göre hamilin kendinden önce gelen cirantalara karşı haksız fiil sorumluluğu sebebiyle tazminat ödemek zorunda kalabileceği de yer almaktadır¹²².

TTK 799/f.1 uyarınca yasal ibraz süresinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen bir çeki ilişkin, düzenleyen çekten cayabilecektir. Anılan maddenin 2.fıkrası uyarınca çekten cayılmamışsa, muhatap banka ibraz süresinin geçmiş olmasına rağmen çeki ödeme yetkisine sahiptir. Böyle bir durumda çekin karşılığının olmadığı anlaşılırsa, çeki karşılıksızdır işlemi yapılmayıp sadece ibraz süresinin geçirildiği çek üzerine ödenmeme sebebi olarak yazılacaktır¹²³.

Zira ibraz süresinin geçirilmesi muhatapın ödeme yükümlülüğünü de ortadan kaldıracığından, karşılık bulunsa dahi muhatap ödemedi kaçınabilecek ve ödemeden ötürü herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır.

TTK 793/f.1 uyarınca ibraz süresinin geçirilmesinden sonra yapılan ciro alacağın temliki hükümlerine tabi olacak ve bunun sonuçlarını doğuracaktır.

3.6 İbrazında Çekin Karşılıksız Çıkmasına Sebep Olma Suçuna Uygulanan Cezai Müeyyidelerin Kişi Özgürlüğünün Sözleşmeye Aykırılık Sebebiyle Kısıtlanamayacağı İlkesi Karşısındaki Durumu

Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (AHİS) ve Bu sözleşmeye Ek Birinci Protokol'de tanınmış hak ve özgürlüklere

---

¹²² Pulaşlı, a. g. e. , s.348

¹²³ Kendigelen, a. g. e. , s.291

ek hak ve özgürlükler tanıyan dört numaralı protokolde, “*Hiç kimsenin yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz*” düzenlemesi yer almaktadır. Bu hüküm, “*borç için hapis yatma yasağı*” “*borç için özgürlüğünden yoksun bırakılmama*” şeklinde genişletilmiştir.

Türkiye 19.10.1992 tarihinde bu sözleşmeyi imzalamış ve 23.02.1994 tarih ve 3975 sayılı Kanun ile onaylanmasını uygun bulmuştur. Ancak Dört Numaralı Protokol’ün 1. Maddesi 03.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanun ile Anayasa’nın 38. Maddesine 8. Fıkranın eklenmesi ile iç hukukta yürürlük kazanmıştır¹²⁴.

Anayasa Mahkemesi bu konuda ilk kararını 21.11.2002 tarih ve 2001/408 Esas ve 2002/161 Karar sayılı karar ile vermiştir¹²⁵. AYM bu kararında özetle, çek ilişkisinde başlı başına sözleşme olmadığını, çekin temelinde her zaman bir sözleşme ilişkisinin bulunmak zorunda olmadığını belirtmiş ve temelde bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu durumlardaysa çekte bu ilişkiden bağımsız ve sözleşme olarak nitelendirilemeyecek bir kambiyo taahhüdü söz konusu olduğu ifadesine yer vermiştir. Kararın devamında, Anayasa’nın 38. Maddesindeki düzenlemenin sözleşmeden doğan yükümlülüğün yerine getirilmemesi ile ilgili olduğunu ve çekin karşılıksız olduğunu bildiği halde çek keşide edilmesinin borcun yerine getirilmemesi kapsamında sayılamayacağını ve bu sebeple düzenlemenin Anayasa’nın 38. Maddesine aykırı olmadığına karar vermiştir.

Mahkeme esas itibarıyla temelde bir sözleşme bulunup bulunmamasından bağımsız olarak çek keşidesini kambiyo hukukuna ilişkin borç doğuran bir havale olarak nitelemektedir. Anayasa’nın 38. Maddesi kapsamına sadece sözleşmeden doğan bir sorumluluğa aykırı olarak borcun ödenmemesi hüküm altına alındığından “*...karşılıksız çek keşide edilmesine doğrudan hapis cezası öngörülmesinde Anayasa’ya aykırılık görülmemiştir*” hükmü verilmiştir.

Ancak çek sebebi ne olursa olsun bir ödeme taahhüdüdür ve altında karine olarak mutlaka bir sözleşme bulunmaktadır¹²⁶. Zira Dört Numaralı Protokolün 1. Maddesinde “*sözleşmeden doğan yükümlülük içinde borçlar da vardır*”

---

¹²⁴ Ekrem Çetintürk, Zeki Yıldırım, “İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu”, **TBB Dergisi**, C.25 S.103, s.27-84

¹²⁵ Benzer yönde bir başka karar; AYM 2010/6 E. 2011/54 K.

¹²⁶ AYM 21.11.2002 tarih ve 2001/408 E. , 2002/161 K. Sayılı kararı Haşim Kılıç Karşı oy gerekçesi

denmektedir ve bu Protokol ile esas olarak bir borç ile ilgili de kişinin hürriyetinden yoksun bırakılmasının yasaklanması amaçlanmaktadır¹²⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıdaki kararında savunduğu bir diğer husus da, “*sözleşmeden doğan borcun yerine getirilmemesi*” durumudur. Mahkemeye göre, keşidecinin karşılıksız olduğunu bile bile karşılıksız çek keşide etmesi klasik anlamda bir “*borcun yerine getirilmemesi*” değildir¹²⁸. Ancak Çek Kanun'da yapılan değişikliklerle birlikte çekte ileri düzenleme tarihi öngörülmüş durumdadır. Çek bir ödeme aracından çok bir vade aracı niteliği kazandığından ve ancak vadede ibraz ve ödeme mümkün olacağından, çekin keşide tarihinde mevduat hesabında karşılığının bulunmaması bir anlam ifade etmeyecektir. Dolayısıyla mahkemenin bu temel savı da anlamsız kalmış görünmektedir¹²⁹.

3.7 İbrazında Çekin Karşılığının Bulunmamasına Sebep Olma Suçu Nedeniyle Uygulanan Hapis Cezalarının Kişi Özgürlüğünün Korunması ve Ekonomik Hayatın Sürdürülebilirliğine Etkisi

Yukarıda karşılıksız çekin hukuki, cezai ve idari nitelikteki sonuç ve yaptırımları üzerinde durulmuştu. Caydırıcılık açısından etkili ve önemli olan bu yaptırımların, ekonomik sebepler yüzünden, vadesinde çekin karşılığını hesapta bulunduramayan keşideciler için yerindeliği tartışmalıdır.

Dolandırıcılık kastı dışında salt finansal sebepler, karşılığın bulundurulmamasına sebep olmuş ise, caydırıcılık amacının bir anlamı olmayacağından, müeyyidelerin meydana gelen zararın giderilmesi noktasında etkileri gündeme gelecektir.

Mevcut düzenlemede, finansal sebepler yüzünden çekin karşılığını vadede hesapta bulunduramayan keşidecinin, çek karşılığı ile birlikte meydana gelen zararın giderilmesi için tazminat aksi takdirde adli para cezası ödemesi, adli

---

¹²⁷ Çetintürk vd. **a. g. m.** , s.27-84

¹²⁸ İfa engelleri ve imkansızlık ile ilgili detaylı bilgi için bkz, Seda Kara Kılıçarslan, “Subjektif İmkansızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C.14 S.150, Şubat 2019, s.306-320

¹²⁹ Çetintürk vd. **a. g. m.** , s27-84

para cezasını ödeyememesi halinde hapis cezasına mahkum edilmesi öngörülmektedir.

Normun getiriliş amacı ve korumak istediği hukuki yarar, cezanın infazı ile sağlanamamaktadır. Üstelik güncel düzenleme bu hali ile gerek caydırıcılık gerekse uğranılan zararın giderilememiş olmasının yanında, kişiyi özgürlüğünden mahrum bırakarak yeni mağduriyetlere neden olmaktadır.

Uğranılan zararın giderilmemiş olması ve keşidecinin hapis cezası ile karşı karşıya kalması ekonomik hayatın devamı ve sürdürülebilirliğini de olumsuz etkilemektedir. Vadesinde borcunu ödeyememiş bir kişinin bu borcu en yakın vadede ifası ancak ekonomik faaliyetine devam edebilmesi ile mümkünken, hapis cezası ile karşı karşıya kalması, borcun ifasında menfi bir durum yaratmaktadır.

Tüm dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alan Covid-19 salgını, tüm dünya ekonomisini olduğu gibi ülkemiz ekonomisini de olumsuz etkilemiş ve bu olumsuz durumun devlet eliyle iyileştirilmesi amacıyla bazı yasa değişiklikleri gündeme gelmiştir. Karşılıksız çek keşidesinde cezaların infazının durdurulması ve sicil affı getirilmesi bunlar arasında gösterilebilir.

5834 sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun'a, 7226 sayılı Torba Yasa'nın 48. Maddesi ile geçici 2. Madde eklenmiştir. Bu madde; *"Anapara ve/veya taksit ödeme tarihi 24/3/2020 tarihinden önce olup da; kullandığı nakdî ve gayrî nakdî kredilerinin anapara, faiz ve/veya ferilerine ilişkin ödemelerini aksatan gerçek ve tüzel kişilerin, ticari faaliyette bulunan ve bulunmayan gerçek kişilerin ve kredi müşterilerinin karşılıksız çıkan çek, protesto edilmiş senet, kredi kartı ve diğer kredi borçlarına ilişkin 5411 sayılı Kanununun ek 1 inci maddesi hükmü uyarınca kurulan Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi nezdinde tutulan kayıtları, söz konusu borçların ödenmesi geciken kısmının 31/12/2020 tarihine kadar tamamının ödenmesi veya yeniden yapılandırılması halinde, bu kişilerle yapılan finansal işlemlerde kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar tarafından dikkate alınmaz."* demektedir. Bu düzenleme, özellikle salgın sürecinde ekonomik faaliyetlerin tüm

olumsuzluklara rağmen, sürdürülebilirliğinin temini açısından oldukça yerinde bir düzenlemedir kanaatindeyiz.

3.8 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesine Uygulanan Müeyyidelerin Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkisi

Kanuni ibraz süresi içerisinde ödeme için bankaya ibraz edilen bir çekin karşılığının bulunmamasına sebep olma suçu, hem ekonomik hem de sosyal hayata olumsuz izdüşümleri yaratacak müeyyidelere bağlanmıştır. Yukarıda da açıklandığı üzere cezai hukuk yaptırımları caydırıcılık amacına yönelik yaptırımlardır ve piyasa riski, likitide riski ya da kredi riski ve hatta kanuni risk grubundaki öngörülemeyen bir risk sebebiyle fiilin meydana gelmesi durumlarında bu yaptırımların uygulamada işe yararlığı tartışmalıdır.

Karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçebilmek, özellikle yukarıda sayılan riskler sonucunda eylem meydana gelmişse, ancak daha erken bir müdahale ile mümkün olabilir.

Tüm dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alan Covid-19 salgınının sebep olduğu mücbir sebep nedeniyle Kanun koyucu 7226 sayılı Torba yasa ile karşılıksız çek keşide edilmesine sebep olma suçundan hapis cezası alan tüm hükümlülerin infazlarını durdurmuş ve ödemelere ilişkin karşılıksızdır işlemi yapılmayacağına hükmetmiştir¹³⁰. Karşılıksız çek suçundan mahkum olanların bu kanunla getirilen geçici maddeler uyarınca işbu kanunun yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde ki bu süre 26 Haziran 2020 tarihinde son bulacak idi, karşılıksız kalan bedelin on da birini ödemek koşuluyla cezaevinden çıkmaları sağlanmıştır. Bu torba yasa ile tahliye olan yaklaşık 330 bin kişinin 26 Haziran 2020 tarihine kadar kanunda öngörülen ödeme şartını yerine getirmemeleri halinde yeniden cezaevine girmeleri söz konusu idi. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan ve 18 maddeden oluşan bir kanun teklifi ile bu sürenin 9 ay daha uzatılmasına ilişkin yeni bir düzenleme yapılacağı kamuoyunun bilgisine sunulmuştur¹³¹ ve nihayet 7247 sayılı Torba Yasanın 11. Maddesi ile bu süre 1 yıla çıkartılmıştır. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği üzere 7226 sayılı

---

¹³⁰ 7226 Sayılı Torba Kanun RG.26.03.2020 /31080

¹³¹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/06/05/ak-partiden-karsiliksiz-cek-affina-1-yil-uzatma/>

Torba Yasanın 48. Maddesi ile 31.12.2020 tarihine kadar borcun tamamını ödeyen ya da bu tarihe kadar yeniden yapılandırma yolunu seçen kişiler açısından bir sicil affı getirilmiştir.

Yukarıda anılan Torba Kanun ile Çek Kanunu'na geçici 5. Madde eklenmiş ve buna göre, “ 5 inci maddede tanımlanan ve 24.03.2020 tarihine kadar işlenen suçtan dolayı mahkûm olanların cezalarının infazı, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla durdurulur.” demek suretiyle durdurulmuştur. Aynı maddede, “... Hükümlü tahliye tarihinden itibaren en geç üç ay içinde çek bedelinin ödenmeyen kısmının onda birini alacaklıya ödemek zorundadır. Kalan kısmını üç aylık sürenin bitiminden itibaren ikişer ay arayla on beş eşit taksitle ödemesi durumunda mahkemece, ceza mahkumiyetinin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir.” denmiş ve böylece borcun taksitlendirilmesi fırsatı yaratılmıştır. Yukarıda ifade edildiği üzere, üç ayın son günü olan 26 Haziran 2020 tarihinden sonra borcunu bu süreler içinde ödeyemeyen, yaklaşık 330 bin tahliyesi sağlanan kişinin yeniden cezaevine girmesi riskine binaen 7247 sayılı Torba Yasa ile bu üç aylık süre bir yıla çıkartılmıştır.

7226 sayılı Torba Kanunu'n getirdiği geçici 5. maddede, taksitlerin ödenmesinde bir defaya mahsus gecikme makul görülmüş ancak infazın durdurulup yasanın yürürlük tarihinden itibaren en geç üç ay içinde¹³², karşılıksız kalan çek bedelinin on da biri hala ödenmemiş durumda ise, infazın kaldığı yerden devam edeceğine hükmedilmiştir.

Bu düzenleme, madde metninden anlaşıldığı üzere, sadece adli para cezası hapis cezasına çevrilen hükümlüleri kapsıyor görünmektedir. Zira maddede, “...hükümlü tahliye tarihinden itibaren en geç üç ay içinde¹³³, ödenmeyen çek bedelinin ödenmeyen kısmının on da birini alacaklıya ödemek zorundadır.” Demekte ve adli para cezası hükümlülerinin alacaklılarına herhangi bir ödeme zorunluluğu olup olmadığı noktasında açık bir düzenlemeye yer vermemektedir.

Çek çekilen hesapta çek karşılığını bulunduramamış ve bu yüzden aleyhine hükmedilen adli para cezasını dahi ödeyemeyerek cezası hapis cezasına çevrilip

---

¹³² 7247 sayılı Torba Yasa ile bir yıl olarak revize edilmiştir

¹³³ 7247 sayılı Torba Yasa ile bir yıl olarak revize edilmiştir

cezaevine giren kişilerin, alacaklılarına yukarıda anılan düzenleme ile ödeme yapabilecekleri de kuşkuludur.

7226 sayılı Torba Yasanın anılan hükmünde açıkça belirtildiği üzere, bir infaz düzenlemesi olan ilgili hükmün kimleri kapsayacağı konusunda suçun işlendiği tarih ve “*mahkum*” ifadesinin kullanılması karışıklığa neden olmuştur. Kimi yazarlar sadece hüküm kurulup cezası kesinleşen ve infazına başlanan kişiler açısından kanunun uygulama alanı bulacağını kabul ederken kimi yazarlar da yargılaması devam eden kişiler açısından da kanunun uygulama alanı bulacağını savunmaktadır¹³⁴.

Anılan Torba Yasa ile mücbir sebep hali nedeniyle, ödemelerin de durdurulmasına hükmedilmiştir. Öncelikle söylemek gerekir ki mücbir sebep hali TTK’da da düzenlenmiştir. TTK 811/f.1 hükmü, “*Kanunen belirli olan süreler içinde çekin ibrazı, protesto edilmesi veya buna denk bir belirlemenin yapılması... Mücbir sebep gibi aşılması imkansız bir engel nedeniyle gerçekleştirilememişse, bu işlemler için belirli olan süreler uzar.*” demektedir ve devamı maddelerinde ayrıntılı şekilde bu hal ile ilgili düzenlemelere yer vermektedir. Anılan maddenin diğer fıkralarında mücbir sebebin anlamı, süre uzamasının şekli, hamilin yapması gerekenler ve ibraz zorunluluğunun ortadan tamamen kalkmasına ilişkin kurallar düzenlenmiştir. Ancak TTK’nın bu hükmünün, hapis cezalarının ötelenmesi ve şartları ile doğrudan ilgili olmayıp sadece, ibraz ve yerine geçen işlemlerle ilgili olduğu söylenebilir.

25.03.2020 tarih ve 7226 Sayılı Kanun ile sürelerle ilgili özel olarak bir düzenleme yapıldığından TTK’nın anılan hükmündeki usulü işlemler ve uyulması gereken süreler bu torba kanuna uygun olarak gerçekleştirilecektir. Örneğin hamilin mücbir sebebi cirantasına ihbarı ve bunu çek üzerine tarih ve imza atarak kaydetme zorunluluğu 15.06.2020 tarihinden sonra yapılabilecektir.

Ancak 7226 sayılı Torba Kanun ile infaz ve mücbir sebebe ilişkin düzenlemeler geçici madde olarak düzenlenmiş genel olarak ele alınmamıştır. Bu sebeple TTK’nın anılan 811. Madde hükmüne veya “*Kıymetli Evrak*” ile ilgili genel

---

¹³⁴ Detaylı bilgi için bkz. Ersan Şen, Buğra Şahin, “Karşılıksız Çek Suçunda ve İnfazında Yeni Düzenleme Gerekliği”, 20 Nisan 2020, Erişim 12.05.2020, <https://www.hukukihaber.net/karsiliksiz-cek-sucunda-ve-infazinda-yeni-duzenleme-gerekligi-makale,7737.html>

hükümler kısmına bir ek madde getirilerek şu şekilde bir düzenleme yapılmasının uygun olacağını düşünmekteyiz:

“Dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan mücbir sebeplerin Türkiye’de insan sağlığını, sosyal hayatı ve ekonomiyi önemli ölçüde etkilemesi halinde; İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde veya bu sayılanlar dışında en az üç büyük şehri veya beş ili, en az 30 gün etkileyeceği Cumhurbaşkanlığınca çıkarılacak bir kararname ile belirlenerek ilan edilmiş olması durumunda kambiyo senetleri ve çeklerle ilgili süreler durur.

Kambiyo senedi ve çekten doğan borçlarla ilgili takip yapılamaz. Her ne surette verilmiş olursa olsun verilmiş olan cezalar infaz edilmez. Başlamış olan takipler ve verilmiş olan cezalar mücbir sebep halinin, yeni bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaldırıldığıın ilan edildiği tarihi takip eden en az üç ay süresince durur ve uygulanmaz.

Belirtilen sürenin son ermesinden itibaren 30 gün içinde borç, yüz de onu peşin ve kalanı on iki ay içinde eşit taksitlerle ödenecek şekilde yeniden yapılandırılır. Ödeme planına uygun hareket etmeyen veya üç taksit borcunu üst üste ödemeyenler hakkında hüküm altına almış cezalar ve hukuki müeyyideler infaz olunur.”

7226 sayılı Torba Kanununun geçici 1. Maddesi uyarınca, “ *ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler... bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler... 13.03.2020 (dahil) tarihinden... 30.04.2020 (dahil) tarihine kadar durur*” demektedir. Bu süre 31114 sayılı Resmi Gazetede yayımlandığı üzere Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Sürelerin bu tarih aralığında durmuş olması, ibrazın da yine aynı tarih aralığında mümkün olamayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu süreler içerisinde, çek çekilen hesapta karşılık olsa dahi, sürelerin durması sebebiyle ibraz mümkün olmadığından, bankaların ödeme yapması da bu süreler arasında ve kanunen yasaklanmış durumdadır¹³⁵.

Covid-19 salgının bütün dünya ile birlikte ülkemizde de yarattığı mücbir sebep nedeniyle, devletin kamu otoritesini kullanarak ödemelerin durdurulmasına

---

¹³⁵ Detaylı bilgi için bkz. PASLI, A. “Covid-19 Salgının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süreken Çek İbrazı Mümkün Müdür?” 31.03.2020 www.ticaretkanunu.net, (Erişim 12 Nisan 2020)

ilişkin bu şekilde irade göstermesi oldukça yerinde bir tavır olmuştur. Ancak piyasadaki nakit akışının daraldığı dönemlerde çekin anılan tarihe kadar ibraz edilmesinin durdurulması takip eden daha başka sorunlara neden olabilecektir¹³⁶. Ayrıca belirtmek gerekir ki, anılan torba yasa düzenlemesi ile, çeklerin 15.06.2020 tarihine kadar ibrazı durdurulmuş olmakla birlikte, salgının yarattığı mücbir sebep hali devam etmektedir. 15.06.2020 tarihinden itibaren karşılıksız çek çıkması mümkün olacak ve suç oluşabilecektir. Salgının yarattığı mücbir sebep halinin sona ermemesinin yarattığı belirsizlik, Ceza Hukukuna hakim olan kanunilik ilkesine de aykırılık yaratmaktadır¹³⁷. Bu görüşe göre özellikle sokağa çıkma yasağı bulunan hamiller tarafından mücbir sebep halinin ne zaman sona ereceği bilinemediğinden düzenleyen açısından suçun meydana gelmesi de anılan sebeplerle hem adalete hem de Ceza Hukuku normlarına aykırılık oluşturacaktır. Yukarıda ifade edildiği üzere, 15.06.2020 tarihinden itibaren suçun oluşmasını önleyici hiçbir düzenleme bulunmamaktadır.

Torba Kanun uygulamasından sonra başlayan salgın sürecinde kanun kapsamında yararlanmak durumunda olanların, borçlarını ödeyememeleri sebebiyle, bu yasa ile beklenen sonucun ortaya çıkmadığı, mağduriyetlerin giderilemediği ifade edilmiştir. Bu durumda kanun koyucunun gecikmeden yeni bir sicil affi çıkarması ve salgın sürecinin tamamlanması sonrasında yeni bir ödeme planı yapılması yönünde talepler olduğundan 7247 sayılı Torba Kanun ile sicil affi düzenlemesi ve tahliye olan mahkumların ödemelerinin 1 yıl daha uzatılması da bu ihtiyaca binaen gündeme gelmiştir.

7226 sayılı Torba Yasanın Çek Kanunu'na getirdiği geçici 1. Madde ile çek hamilleri çekten doğan alacaklarını, 15.06.2020 tarihinden sonra başlayan ibraz sürelerine göre talep edebileceklerdir. Zira bu tarihe kadar tüm ibraz süreleri bu Torba Yasa gereği durmuştur ve ibraz süreleri durduğu için ifa, kanunda öngörülen tarihler arasında hukuken imkansız hale gelmiştir.

Salt çek borçluları lehine yapılan ve 15.06.2020 tarihine kadar uzatılan bu düzenlemenin, çek hamillerini ekonomik anlamda zora soktuğu da göz ardı

---

¹³⁶ Adem Akkır, Emre Dönmez, "Covid-19 Virüsünün Çekte İbraz Sürelerine İlişkin Mücbir Sebep Etkisi", 21 Nisan 2020, Erişim 05.06.2020, <https://www.mondaq.com/turkey/litigation-contracts-and-force-majeure/921208/covid-19-virsnn-ekte-304braz-srelerine-304li351kin-mcbir-sebep-etkisi>

¹³⁷ Akkır vd. **a. g. m.**

edilmemelidir. Zira 7226 Sayılı Torba Kanun'da düzenlenen geçici madde 5'te öngörülen sürenin 9 ay daha uzatılmasına yönelik TBMM Başkanlığı'na kanun teklifi verilmiştir. Aynı Kanun geçici madde 1'de öngörülen 15.06.2020 tarihine kadar ibraz sürelerinin durdurulması düzenlemesinin de altı ayı geçmemek üzere bir kez daha uzatılması olasıdır.

Ayrıca bu kanunla borçlar ötelenmiş olduğundan ilgili sürelerin sona ermesiyle üst üste yığılmış bir borç tablosuyla karşı karşıya kalınması söz konusu olabilecektir. Bu sebeple sürelerin ötelenmesi, borcu yapılandırılmasını da içerecek şekilde yeniden düzenlenmeli, 7226 Sayılı Kanun'un geçici 5. Madde ile düzenlediği taksitlendirmenin benzeri, ibraz süreleri duran ve borçları ötelenen çek borçlularını da kapsamalıdır.

Hal böyle iken çek hamillerinin korunmasına yönelik de geçici tedbirler alınması gerekecektir. İbraz süreleri durdurulmuş olduğu için bankaya ödeme için başvuramayan ve bu sebeple alacağını tahsil edemeyen kişilere, kamu borçlarının silinmesi ya da iş yeri kira yardımı gibi devlet desteği sağlanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Tacirler arasında yaygın şekilde uygulama bulmuş olan bir sigorta sistemi olsa idi böyle tedbirler alınmasına gerek olmayabileceği de göz ardı edilmemelidir. Zira zorunlu tutulan ya da zorunlu olmamasına rağmen tabana yayılmış bir sigorta uygulaması sayesinde büyük bir artı değer fonu, geçici tedbirlerin yerine devreye sokulabilir ve bu daha kalıcı ve kesin bir çözüm yolu olabilirdi. Çalışmanın son bölümünde detaylıca anlatılacağı üzere, Türkiye ile karşılaştırıldığında Avrupa ve Amerika'da oldukça yaygın olan sigorta uygulamaları, ekonomideki sert küçülmeye karşı sistemi dengede tutma noktasında önemli bir role sahiptir.

Covid-19 salgınının yarattığı olağanüstü koşullar sebebi ile 7226 Sayılı Torba Kanun ile getirilen geçici önlemlerin daha kalıcı önlemlere tahvil edilmesi ihtiyacı mevcuttur. Zira sürelerin uzatılıyor olması da buna işaret etmektedir. Bu sebeple geriye doğru Mart 2020 tarihinden itibaren 2020 yılı sonuna kadar, karşılıksız çek suçuna hapis cezası uygulamasının kaldırılması ile bu kapsamda bir sicil affı getirilmesi ve ivedilikle bir sigorta sistemi planı kurulması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yasal düzenlemelere ek olarak ekonomik iyileşme için, üretim teşviklerinin fonlanması gerekmektedir. Fonun yaratılmasında ticaret şirketlerinin yılları cirolarına göre belirlenecek adil bir ek vergilendirme gündeme getirilebilir.

Ekonomik kriz zamanlarında maliyetlerin düşürülmesi ve iç piyasanın sert daralmalara karşı korunması önemlidir. Türkiye açısından tarımsal üretimin artırılması ve desteklenmesi ve tarım ürünleri ithalatının sınırlandırılması en azında tarım sektörünün bu süreçte korunmasına katkı sağlayacaktır kanaatindeyiz. Ayrıca belli sektörler için kamu alacaklarının yapılandırılması ve faiz indirimleri de kalıcı çözüm üretilmesine katkı sağlayacaktır.

7226 sayılı Torba Yasa ile 30.04.2020 tarihine kadar ibraz süreleri durmuştur ve bu süre Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Ancak uygulamada, hukuken ibraz süreleri durmuş olmasına rağmen, bankaya ibraz edilen ve karşılığı olan çeklerin ödendiği, karşılığı bulunmayan çeklere de karşılıksızdır işlemi yapıldığı bilinmektedir¹³⁸.

Şekil 3.5: 7226 Sayılı Yasa Döneminde Karşılıksızdır İşlemi Yapılan Çek Ön Yüz

¹³⁸ Bankalarla yapılan görüşmelerde alınan bilgilere göre

Şekil 3.5: 7226 Sayılı Yasa Döneminde Karşılıksızdır İşlemi Yapılan Çek Arka Yüz

13.03.2020- 15.06.2020 tarihleri arasında bankalara ibraz edilip de “karşılıksızdır” işlemi yapılan çekler için, bu işlem usulsüz sayılacaktır. Zira ifa engeli olarak ibrazda, bu süreler arasında, hukuki imkansızlık mevcuttur¹³⁹. Bu işlemlere istinaden açılacak ceza davalarında da, usulüne uygun şekilde yapılmayan bir “karşılıksızdır” işlemi olduğundan, suç oluşmamış sayılacaktır. 13.03.2020- 15.06.2020 tarihleri arasında bankaya ibraz edilip de karşılıksız olduğu için yazılan çeklere istinaden açılacak ceza davaları, yukarıdaki nedenle reddedilecektir.

¹³⁹ İfa engelleri ve imkansızlık ile ilgili detaylı bilgi için bkz, Seda Kara Kılıçarslan, a. g. m. , **Terazi Hukuk Dergisi**, C.14 S.150, Şubat 2019, s.306-320

4. TÜRK HUKUKUNDA ÇEKE GÜVEN DUYULMASI VE KARŞILKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER

4.1 Çek Hesabı Açılması Konusunda Getirilen Düzenlemeler ve Bankaların Çek Düzenleyenleri Belirlemede Özen Gösterme Yükümlülüğü

Çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde de değinildiği üzere düzenleyen ile muhatap arasında akdedilen çek hesabı açma sözleşmesi uyarınca muhatap bankanın bünyesinde düzenleyen adına bir çekle işleyen mevduat hesabı açılmaktadır. Bu hesabın açılmasında bankaların tüzel kişi tacir olmaları sebebiyle, TTK 18/f.2 hükmü uyarınca “*basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi*” gerekmektedir.

Benzer şekilde ÇekK 2/f.1 hükmünde de bankalar için belli başlı yükümlülükler öngörülmektedir. Bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen kişilerin yasaklı olup olmadıklarını araştırmaları, kişinin ekonomik ve sosyal durumunun tespit edilmesinde de yukarıda ifade edilen basiret ve özeni göstermeleri gerekmektedir. ÇekK 2/f.2 hükmü gereği bankaların, çek hesabı açtırmak isteyenlerin adli sicil kayıtları, fotoğraflı nüfus cüzdanı pasaport veya sürücü belgesi gibi belgeleri, vergi kimlik numaralarını, ticaret sicil veya sanatkar olanların esnaf ve sanatkar sicil kayıtlarını alma yükümlülükleri mevcuttur. Ayrıca her ne kadar yasada düzenlenmemiş olsa da tüzel kişiler adına çek hesabı açılırken, Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi (TTSG)’nde yayımlanmış tüzel kişinin esas sözleşmesinin, yönetim organında görevli bulunan üyelerin ya da imza yetkilisi olan kişilerin noter tasdikli imza beyanlarının bankaya verilmesi, verilmemişse bankanın talep etmesi gerekmektedir¹⁴⁰.

ÇekK 4/f.1 hükmünde öngörülen, Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)’na elektronik ortamda bildirim yükümü ve yine ÇekK 10/f.1 hükümleri uyarınca bankaların özen yükümlülüğü çekin dolaşımında ve ibrazında da devam etmektedir. Yargıtay

---

¹⁴⁰ Pulaşlı, .a. g. e. , s.392

da vermiş olduğu çeşitli kararlarında çek hesabı açılırken gerekli araştırmanın yapılması konusunda bankaların özen ve basiretli davranma sorumluluklarına değinmektedir¹⁴¹.

Bankanın kanunda öngörülen basiret ve özene aykırı davranışı sebebiyle zarara uğrayan kişinin bu zararını gidermesi TBK 49. Maddesine dayanmaktadır. Zira zarara uğrayanın çek hamili olduğu düşünüldüğünde banka ile arasında herhangi bir hukuki ilişki bulunmamaktadır. Burada bankanın kanundan kaynaklanan özen yükümüne aykırı davrandığının ispatlanması gerekecektir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere bankalar tacir tüzel kişi sıfatları sebebiyle basiret ve özen yükümü altındadırlar. TBK’da belirtilen bankacılık işlemlerini yaparken de bu sebeple kendilerinden beklenen basiret ve özen yükümünü yerine getirmek zorundadırlar.

Çek hesabı açtırmak isteyen kişi hakkında çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının bulunmaması gerekmektedir. Çek hesabı açmak isteyen kişi böyle bir yasağının bulunmadığını bankaya bizzat bildirmek zorundadır. Münferit her başvuru için ayrı ayrı bu bildirim yapılması gerekmektedir.

Gerçek kişiler açısından ÇekK 2/f.3 hükmü uyarınca, çek hesabı açmak isteyen gerçek kişi veya vekilinin imzası ile ve tacir, esnaf veya sanatkar olup olmadığını, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının bulunup bulunmadığını bankaya yazılı beyanla bildirmesi gerekmektedir.

Tüzel kişiler açısından ise, tüzel kişinin yönetim organında görev yapan imza yetkilisi veya temsilcisi olan kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı beyannamede belirtilmek zorundadır. Banka çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının bulunmadığına ilişkin gerekli sorgulamayı yaptıktan sonra yasağın bulunmadığına ilişkin işlemi saklar ve TTK 780/f.3 hükmünde ifade edilen sisteme kaydeder. Ayrıca ÇekK. 5/f.4 hükmü gereği çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı bulunan gerçek kişi yönetim kurulunda görev yaptığı, imza yetkilisi veya temsilcisi olduğu tüzel kişiye çek defteri verilmesi yasaklanmıştır. AYM’ nin 26.07.2017 tarihli kararı ile ÇekK 5. Maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan, çek düzenleme ve çek hesabı açma

---

¹⁴¹ Yargıtay 11.HD. 08.06.2015 tarih ve 2015-3330 E./7880 K. ; Yargıtay 11. HD. 08.10.2018 tarih ve 2017/592 E. 2018/6066 K.

yasağı bulunanların yasaklılık süresi boyunca başka bir şirketin yönetim organında görev alamayacağı hükmünün oyçokluğu ile Anayasaya aykırı olmadığına karar verilmiştir¹⁴².

Çek hesabı açılmasında hesap açtırmak isteyen kişinin herhangi bir ekonomik engelinin olmaması, başka bir anlatımla hesabı açtırabilecek mali güce sahip olması gerekmektedir. Tacir kişilerde işletme hesapları gerçek kişilerde ise finansal imkanlar, tüzel kişilerde sermaye, şirketin malvarlığı vb. unsurların çek kullanmaya elverişli olması gerekmektedir. Hesap açılırken her ne kadar titiz bir çalışma ile mali tablo incelenmekte ise de, tespit edilen artı değerlerin hiçbiri teminat altına alınmamakta, sadece fikir vermesi açısından varlıkları araştırılmaktadır¹⁴³.

ÇekK 2/f.3 hükmüne göre, hesap açılırken belli başlı belgelerin bankaya teslim edilmesi gerekmektedir. Bankaların kanundan kaynaklanan gerekli araştırmaları yapabilmeleri için bu belgelerin bankaya ibrazı önem taşımaktadır. Kanunda belirtilen bu belgeler; *yasaklılık durumuna ilişkin Risk Merkezi ile adli sicil kayıtları, fotoğraflı nüfus cüzdanı, pasaport veya sürücü belgesi örnekleri, ikametgah belgeleri, vergi kimlik numaraları, tacir olanların ticaret sicili kayıtları, esnaf ve sanatkar olanların esnaf ve sanatkar sicil kayıtları* olarak ÇekK 2/f.3 hükmünde yer almaktadır.

Benzer şekilde ÇekK 2/f.2’de beyan edilmesi gereken belgelere yer verilmiştir. Buna göre çek hesabı açtırmak isteyen kişiler; *her defasında tacir veya esnaf ve sanatkar olup olmadığı ve kendisi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığını* yazılı bir şekilde bankaya beyan etmek zorundadır.

ÇekK 6/f.2 hükmü uyarınca hamiline yazılı çek kullanmak isteyen kişilere bankada özel bir hesap açılması ve “*hamiline çek defteri*” düzenlenmesi mümkündür. Aynı madde hükmü gereği bu tip çeklerde her bir çek yaprağında matbu olarak “*hamiline*” ibaresinin yer alması gerekmektedir. ÇekK 4/f.1

---

¹⁴² Detaylı bilgi için bakınız; Pulaşlı, **a. g. e.** , s.420 vd.

¹⁴³ Mevduat Hesabı Üzerine Çek Keşide Edilmesi Hk. Detaylı bilgi için bkz. Ömer Naneli, “ Türk Hukuku’nda Mevduat Hesabı Üzerine Çek Keşide Edilmesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Veri Tabanı **Dergipark**, Yıl.6, S.12, Aralık 2018, Erişim <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkında/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx>

hükmü uyarınca, bu çek hesabının kullanılma nedeni, hamiline çek hesabı açılan kişilerin açık kimlikleri, adresleri, vergi kimlik numaraları, bu hesaplardan ödeme yapılan kişilere ait aynı bilgiler, ödemelerin tutarları bilgilerinin bankalarca GİB' e elektronik ortamda bildirme yükümü öngörülmektedir.

ÇekK 5/f.8 hükmünde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin karar bilgilerinin UYAP vesilesi ile MERSİS ile Risk Merkezi'ne, çek hesabı açma yasağı verilen kişilerin de Risk Merkezince bankalara elektronik ortamda bildirileceği belirtilmiştir.

ÇekK2/f.10 hükmünde çek hesabının kapatılması hususu düzenlenmektedir. Bu düzenlemede;” çek hesabı ancak hesap sahibinin ya da yasal temsilcisinin yazılı talebi ya da mevduat veya katılım fonu zamanaşımı süresinin dolması üzerine kapatılabilir.” Denmektedir. Yine ÇekK2/f.10 hükmü uyarınca, ibraz tarihi içerisinde kapatılan çek hesapları sebebiyle yasal ibraz süresinde ibraz edilen çeklerle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılacaktır. ÇekK3/f.2 ve 3-a hükmü uyarınca ileri tarihli olarak düzenlenen ve kanuni ibraz süresinde ödenmek üzere ibraz edildiğinde çek hesabı kapatılmış olan bir çekle ilgili olarak muhatap bankanın ödemekle sorumlu olduğu bir tutardan bahsedilemeyecektir. Zira düzenleyen ile muhatap arasında bir çek anlaşması yer almamaktadır.

4.2 Genel Olarak Çek Hesabının Açılması ve Çek Sözleşmesinin Özellikleri

4.2.1 Çek anlaşmasının konusu, tarafları ve şekli

Kanun koyucu, çek düzenlenmesinde, düzenleyenin muhatap banka nezdinde bir karşılığın bulunmasını tek başına yeterli bulmayarak bir de muhatap banka ile düzenleyen arasında bir çek anlaşması kurulmuş olmasını öngörmüştür. Anlaşmanın konusunu esas olarak, düzenleyenin, mevduat hesabı üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarrufta bulunmak oluşturmaktadır. Anlaşmanın tarafı ise, düzenleyen/keşideci ile muhatap bankadır. Muhatabın sadece BankK'tabi olan kuruluşlar olarak bankalar olduğunu yineleyelim.

Uygulamada yaygın olarak bir bankada vadesiz tasarruf mevduat hesabı açtırılırken çeker dayalı işlemler için de taahhütname alınması yolu ile çek anlaşması kurulmakta ve bu hesap üzerine çek çekilmesine olanak sağlanmaktadır.

TTK, yukarıda anılan çek anlaşması için herhangi bir geçerlilik şekil şartı öngörmemiş hatta anlaşmanın zımni şekilde yapılabilmesine dahi TTK 783/1 maddesiyle cevaz vermiştir. Ancak ÇekK 2/3 maddesinde, ilgilinin, vekilinin ya da yasal temsilcisinin imzası olmadan çek hesabı açılmayacağı hükmü yer almaktadır. Çek Hukuku açısından, özel norm-genel norm ilişkisinde özel norm rolünde olan ÇekK 2/3. Maddesi, yazılılık şekil şartını öngörmüştür. Buna eşdeğer şekilde, çek hesabının kapatılmasında da ÇekK2/10-c.1 maddesi uyarınca hesap sahibinin veya yasal temsilcisinin yazılı onayı aranmıştır. Gerek mevduat hesabındaki provizyon gerekse çek anlaşması, düzenleyen muhatap banka üzerine çek düzenlemesini sağlar, çekin geçerliliğini etkilemez. Dolayısıyla yazılılık şartına uyulmaması ya da çek anlaşması hiç olmaması durumlarında yine de geçerli bir kambiyo senedi mevcut olacaktır. Mevcut bir çek anlaşmasının olmaması, muhatap bankanın düzenleyen ve hamile karşı sorumluluğu açısından önem arz etmektedir. Bu konu sorumluluk başlığı altında daha detaylı incelenecektir.

4.2.1.1 Çek anlaşmasının hukuki niteliği

Çek anlaşmasının hukuki niteliğine ilişkin doktrinde pek çok farklı görüş yer almaktadır. Bunlardan belli başlıları; “*üçüncü kişi lehine akit teorisi*”, “*vekalet akdi teorisi*”, “*sui generis akit teorisi*” olarak sıralanabilir.

İsviçre Türk modern öğretisinde çek anlaşması, vekalet akdine benzemekle birlikte kanunda sayılan akit tiplerinden hiçbirine benzememekte ve kendine özgü atipik bir akit olarak görülmektedir¹⁴⁴. Özellikle; düzenleyen kendi üzerine çek keşide edebilmesi, muhatabın asil sıfatıyla hareket etmesi, ibraz süresi içinde verilen cayma talimatının muhatabı bağlayıcı nitelik göstermemesi gibi hususlar vekalet akdi ile bağdaşmamaktadır. Ancak İsviçre Türk modern öğretisinin bir sonucu olarak, çek anlaşmasında, vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır¹⁴⁵.

Çek anlaşmasının hukuki niteliği konusunda doktrinde genel eğilim, vekalet akdine benzeyen atipik akit tanımı olmasının yanı sıra, üçüncü kişi lehine

---

¹⁴⁴ Kendigelen, a. g. e. , s.82 vd.

¹⁴⁵ Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 6728 sayılı Kanun ile 5941 sayılı Çek Kanununda Yapılan Değişikliğe Göre Genişletilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2017

yapılan akit tanımını savunan görüşler de mevcuttur¹⁴⁶. Bu görüşe göre, hamil karşılığı bulunan çek bedelinin ödenmesine ilişkin muhataba karşı bir talep hakkına sahiptir. Zira çek karşılığı olan çek bedelinin ödenmesi çek anlaşmasında muhatap bankanın asli edim yükümlülüğüdür. Bu sebeple karşılığı bulunmasına rağmen muhatabın çeki ödememesi halinde muhatabın sorumluluğuna gidilebilecektir.

Gerek çek karşılığının (Provizyon) olmaması, gerekse düzenleyen ile muhatap arasında geçerli bir çek anlaşmasının bulunmaması TTK 780 anlamında çekin geçersizliğine sebep olmamaktadır. Zira bu maddede sayılan zaruri unsurlar arasında karşılık ve çek anlaşması yer almamaktadır. Ayrıca yine TTK 783/1-c.2’de karşılık ve çek anlaşması bulunmamasının düzenlenen senedin çek olarak geçerliliğine engel oluşturmayacağı ifade edilmiştir.

Düzenleyen ile muhatap banka arasında bir çek anlaşması olmamasına rağmen, muhatabın çek bedelini ödemesi, düzenleyenin havale talimatını zımni olarak kabul etmesi şeklinde değerlendirilmelidir¹⁴⁷. Aynı görüş doğrultusunda, çek anlaşması olması fakat karşılığın bulunmamasına rağmen muhatabın yeterli karşılığı olmayan çek bedelini ödemesi durumunda, düzenleyene kredi verildiği kabul edilecek ve ödenen tutar için muhatap, hamile değil sadece düzenleyene başvurabilecektir.

Muhatap bankalar müşterileri ile çek anlaşması akdedip çek karnesi verirken, kendilerini sorumluluktan kurtarmak adına müşterilerine bir taahhütname imzalatmaktadırlar. Bu taahhütname, özellikle tahrif edilmiş veya sahte çek gibi durumların gündeme gelmesinde bankaları sorumluluktan kurtaran hükümler ihtiva etmektedir. Bu taahhütnamelerin hukuki niteliği incelendiğinde Borçlar Hukuku’na dayandığı ve 6098 sayılı TBK kapsamında ağır kusur hali dışında bankaları sorumluluktan kurtardığı görülmektedir¹⁴⁸.

---

¹⁴⁶ Yaşar Karayalçın, 3167 sayılı Kanunun Hazırlanması ve Uygulanması Hakkında Açıklamalar, Çek Sempozyum II. Ankara, 2002.

¹⁴⁷ Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.278 vd.

¹⁴⁸ Pulaşlı, **a. g. e.** , s.303

4.3 Ayrı Çek Hesabının Açılması, Çek Karnelerinin Basılması ve Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler

ÇekK 2/f.6 hükmü uyarınca çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar Maliye Bakanlığı, TBB ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin görüşü alınarak TCMB tarafından bir tebliğle düzenlenebilecektir.

Bu hüküm gereği TCMB 20.01.2010 tarihinde Çek Defterlerinin Baskı Şekline İlişkin TCMB'nin 2010/2 Sayılı, "*Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar İle Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesi ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ*" yayımlamıştır¹⁴⁹. Bu tebliğin 3/f.1 hükmüne göre;

" Çek defterleri bankalarca tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler açıkça ayırt edilebilecek şekilde aşağıda belirtilen esaslara göre bastırılabilir; çek defterleri, yapraklarının boyutları koçan hariç eni 76 mm., boyu 166 mm. Olmak üzere ve çek tutar alanı sağ üst köşeye gelecek şekilde bastırılır.

Çek yapraklarının basımında manyetik kodlamaya imkan veren kağıtlar kullanılmalı ve kullanılacak kağıtlar organik asitler, alkaliler, klor bileşikleri ve organik çözücüler ile tahrifata karşı duyarlı olmalıdır.

Çek defterinin her yaprağına, çek numarası, çek hesap numarası, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, çek hesabı sahibi tüzel kişinin adı, çek hesab ı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası ile tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadının yazılmasına ve imzaya imkan verecek ibareler yazılır".

---

¹⁴⁹ RG 20.01.2010, 27468

Şekil 4.4: Nama Yazılı Çek

ÇekK 2/f.6 hükmünde tacir olan kişiler ile tacir olmayan kişilere verilecek çeklerin ayırt edilebilecek şekilde bastırılması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda ÇekK2/f.2 hükmü uyarınca tacirlere has çekle işleyen hesap açılabilmesi için muhatap bankaya ticaret sicil kaydının sunulması ve yine ÇekK2/f.3 hükmü uyarınca her defasında tacir olduğu hakkında yazılı beyanda bulunulması gerekmektedir.

ÇekK2/f.11 hükmü uyarınca tacirlere has çekleri esnaf ve sanatkar odalarına kayıtlı olanlar da kullanabilecektir. TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliği'nin 3/f.1-d hükmü gereği tacir çeklerinde lacivert zemin üzerinde büyük harfle ve beyaz renkte "tacir", tacir olmayan kişilerin çeklerinde ise yeşil zemin üzerinde büyük harfle ve beyaz renkte "tacir olmayan" ibaresi yer alacaktır. Tacir ticari işletmesiyle ilgili bütün işlemlerinde tacir çeki kullanacak aksi takdirde ÇekK 7/f.1 hükmü uyarınca altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Kanun koyucu tacir olmayan bir kişiye tacir çeki verilmesini de ÇekK7/f.2 hükmü ile suç olarak tahsis etmiş ve suçu işleyen banka görevlisi hakkında adli para cezasına hükmetmiştir.

ÇekK4/f.2 hükmü uyarınca, tacir tüzel kişi veya onun faaliyetleri ile ilişkili olarak bu tüzel kişinin gerçek kişi ortakları ile temsilci sıfatını haiz ya da yönetim organında görev alan gerçek kişiler ve ortakların ilgili bulunduğu veya tüzel kişi ya da ortaklarının etkisi altında bulunan gerçek kişiler adına açılan çek hesapları, tacir tüzel kişiye ait kabul edilir.

Bu hüküm ile ulaşılmak istenen amaç, sözü edilen gerçek kişileri sorumlu tutmaktan ziyade, bu kişilerin çek hesaplarından yapılan ödemelere ilişkin vergisel hesaplamaların tüzel kişiye fatura edilmesidir¹⁵⁰.

4.4 Çek Karnesi Yapraklarının Çekin Türüne Göre Farklaştırılmasının Çeke Güven Duyulması ve Karşılıksız Çek Keşidesini Önlemedeki Rolü

ÇekK 1/f.1 hükmünde tacir olan ve olmayan kişilerin düzenleyeceği çekler ile ilgili bir ayırım yapılmış ve tacirin ticari işletmesi ile ilgili işlemlerinde tacir çeki kullanması sağlanmak istenmiştir. Tacir çeki, tacir olmayan çeki veya emre yazılı, hamiline yazılı veya nama yazılı çekler bunlara örnek verilebilir. İlk ayırım çeki düzenleyen kimliği ile ilgili iken ikinci ayırım daha çok çekin tedavülü ve devir şeklinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Lehtar, ciranta veya hamilin bir çeki iktisap ederken, o çekin türünü biliyor olması, çeke duyulan güvenin artmasında önemli rol oynar. Tacir kişi çeki, ticari faaliyetin varlığı sebebiyle tacir olmayan kişi çekine göre daha güvenilir bir durum yaratmaktadır.

Çek alacaklısının çeki iktisap etme konusundaki iradesini bu ayırım büyük oranda etkileyebilecek niteliktedir. Benzer şekilde çalışmanın önceki bölümlerinde detaylıca anlatıldığı üzere, çekin tedavül ve devir şekilleri de o çekin iktisabında güdülenmeye yön verebilir niteliktedir. Emre yazılı bir çekin tedavülü nama yazılı bir çekin tedavülüne göre daha kolaydır.

Çek türlerinin her bir çek yaprağında yazılı olması özellikle tacir çeki ile tacir olmayan çeki ayırımında karşılıksız çek keşide edilmesi ile ilgili olarak çeke duyulan güveni artırıcı özelliğe sahiptir.

Bu düzenleme ile tacir çekinin ve tacir olmayan kişilere ait çek yapraklarının açıkça fark edilen ayırt edici renk ve şekli özelliği ile adeta kağıt para gibi birbirinden ayırt edilmesi ve çeke güven duyulması sağlanmakta ve hamillerin buraya dikkati çekilerek yapacakları çek işleminin niteliğini anlama ve sonuçlarına katlanma bakımından daha etkili olduğu düşünülmektedir.

---

¹⁵⁰ Kendigelen, .a. g. e. , s.157

Tacir kişi çekinde düzenleyen ticari faaliyeti olan bir kişi olduğundan, çekin vadesinde tacirin mevduat hesabında çek karşılığının olacağına inanılmaktadır. Ticari faaliyetin sürdürölüyor olması bu inancı desteklemektedir. Ancak özellikle karşılıksız çek keşide edilmesi noktasında çeke duyulan güvenin salt bu yolla sağlanması mümkün değildir. Ticari faaliyet veya faaliyetin devam ediyor olması alacağı garanti altına almamaktadır. Ancak bu surette çeke duyulan güvenin oluşmasında çek alacaklısı nezdinde özel şekli ile ciddiye alınması gereken bir görüntü oluşturmaktadır.

4.5 Bankaların Karşılıksız Çekten sorumluluğu Bakımından Getirilen Düzenlemeler

4.5.1 Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunması halinde

Gerek güncel Çek Kanunu gerekse eski Çek Kanunu muhatap bankanın, süresi içerisinde ibraz edilen ve karşılığı bulunan bir çekin çek bedelini veya kanunen garanti edilen miktarı ödemekle yükümlü olduğunu açıkça kabul etmiştir. Hatta ÇekK 3/f.7-c.1 uyarınca haklı bir gerekçesi olmaksızın ödemekte geciken muhatap için bin de üç oranında bir gecikme cezası ödeneceği kabul edilmiştir. Paralel olarak ÇekK7/f.5, karşılığı bulunmasına ve yasal ibraz sürelerinde ibraz edilen çekin, çek bedelinin ödenmemesi durumunu suç olarak tanımlamış ve suçu işleyen banka görevlisi hakkında bir yıla kadar hapis cezasına hükmedilmiştir. Ancak kanuni ibraz süresi içerisinde ibraz edilen çekin bedelini, çek hesabında karşılık bulursa dahi çek hesabı üzerinde ödeme yasağı ya da tedbir kararı olması hallerinde, muhatap banka ödemedi kaçınabilecektir. Yargıtay bir kararında, *“Suça konu çekin ödeme yasağı nedeni ile bankaya ibrazında tedbir kararı nedeni ile ödeme yapılmadığının, muhatap banka tarafından bildirilmesi karşısında unsurları itibarıyla oluşmayan suçtan dolayı sanığın beraatine dair verilen kararda isabetsizlik görülmemekle.... İstinaf başvurusunun esastan reddine karar verildi”*(İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. CD. 11.04.2018, 2017/4105 Esas, 2018/1420 Karar) şeklinde hüküm tesis etmiştir¹⁵¹.

---

¹⁵¹ Ercan, a. g. e. , s.51

Muhatap bankanın kanuni ibraz süresinde ibraz edilen ve karşılığı bulunan bir çekin çek bedelini ödeme zorunluluğu tartışmadan varestedir. Ancak sorumluluğun hangi hükümlere tabi olacağı tartışmalıdır. Sorumluluğun sözleşmeye aykırılık hükümlerine tabi olduğunun kabulü ile haksız fiil hükümlerine tabi olduğunun kabulü hallerinde farklı sonuç ve müeyyideler gündeme gelecektir.

Sözleşmeye aykırılığın hüküm ve sonuçları kabul edilirse hamil, muhataba karşı ifa davası açabilecekken; haksız fiilin hüküm ve sonuçları benimsenirse hamil muhataptan sadece uğradığı zararın tazminini talep edebilecektir¹⁵². Ayrıca zamanaşımı, kusurun ispatı ya da haksız fiilin yardımcı üçüncü kişinin eylemi nedeniyle meydana gelmesi hallerinde farklı hükümler ve sonuçlar meydana gelecektir.

Görüldüğü üzere muhatabın sorumluluğunun belirlenmesinde, sorumluluğun hangi hükümlere tabi olduğunun tespiti önem arz etmektedir. Meşru hamil sıfatını haiz kişiye karşı olan ve çekten kaynaklanan bu borç, TTK 783/f.2 ve ÇekK 3/f.7 hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Öyleyse geçerli bir çekin düzenlenmesi ve ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazıyla, muhatap ile hamil arasında yukarıda anılan kanun hükümleri gereği “*kanuni bir borç ilişkisi*” kurulmuştur¹⁵³. Bu durumda muhatabın çek bedelini ödeme borcu direkt kanundan kaynaklandığından, borca aykırılığa, haksız fiil hükümleri değil, sözleşmeye aykırılık hükümlerinin bir sonucu olarak TBK 112 vd. hükümleri uygulanacaktır¹⁵⁴. Ayrıca bu görüş ışığında hamil zarar ve kusurunu ispat etmek zorunda olmaksızın çek bedelinin ödenmesi için bir ifa davası açabilecek ve ifadan kaçınmadan dolayı meydana gelen tüm zararlarının tazminini de talep edebilecektir.

Yukarıda ifade edilen görüş gereği muhatap banka kanuni ibraz süresinde ödenmesi için kendisine sunulan ve karşılığı olan bir çeki sözleşmeye aykırılık sebebiyle bir ifa davasına maruz kalmamak için ödemesi gerekirse de bu onu

---

¹⁵² Kendigelen, *.a. g. e.*, s.298 vd.

¹⁵³ Kendigelen, *a. g. e.*, s.299

¹⁵⁴ Abuzer Kendigelen, **Makalelerim I**, s. 92-93, aktaran Kendigelen *a. g. e.*, s.299 ; Şafak Narbay, 23-24, Ankara 1985-87, aktaran Kendigelen, *.a. g. e.*, s.299

kambiyo hukukunda taraf yapmaz¹⁵⁵. Hamilin muhatabı, kambiyo hukukuna dayalı başvurma hakkı kapsamında takip ve dava etmesi mümkün değildir. Kanundan kaynaklanan borç ilişkisi kapsamında TBK 112 vd. hükümlerine dayalı bir sorumluluk sebebiyle dava ve takip süreci işletebilecektir.

4.5.2 Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunmaması halinde

Muhatap banka kanuni ibraz süresinde ödenmesi için kendisine sunulan bir çekin karşılığının hiç ya da kısmen bulunmaması halinde ÇekK 3/f.3 uyarınca her bir çek yaprağı için hamile 2.225,00 TL¹⁵⁶, ye kadar ödeme yapmakla yükümlüdür. Bu sadece üzerine çek çekilen muhatap şubesi için değil ÇekK3/f.1 hükmü gereği diğer tüm muhatap şubeleri için de geçerlidir. ÇekK 3/f.1 hükmünde bu ödemenin düzenleyene ödeme zorunluluğunun olmadığı açıkça düzenlenmiştir. Çekin unsurlarında eksiklik bulunması, ibraz edenin meşru hamil olmaması, düzenleyen imzasının sahte olması ya da süresinde ibraz edilmemesi vb. ödenmekten kaçınma durumlarının varlığında, muhatap yukarıda anılan asgari tutarı da ödemek zorunda değildir¹⁵⁷.

Bankalara getirilen bu sorumluluk esasında çek ile işleyen hesap açılırken bankaların daha özenli davranmasına teşvik edici nitelikte olsa da çalışmanın diğer bölümlerinde daha detaylı değinileceği üzere amacına uygun yeterli bir tedbir değildir.

Muhatap bankanın tamamen ya da kısmen karşılıksız kalan çekler bakımından ödemekle zorunlu tutuldukları bu nakdi sorumluluk miktarı ÇekK 3/f.3 hükmü gereği, TCMB tarafından her yıl Ocak ayında yeniden belirlenecek ve Resmi Gazete’ de yayımlanacaktır. TCMB her ne kadar bu nakdi ödeme tutarının belirlenmesinde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimleri göz önünde bulunduracak ise de bunlara bağlı kalmak zorunda değildir.. Ayrıca belirtmek gerek ki, muhatap bankanın bu

---

¹⁵⁵ Kendigelen, *a. g. e.* , s.301

¹⁵⁶ 31375 Sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar İle Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ ile 29.01.2021 tarihinden itibaren 2.670,00TL olarak belirlenmiştir.

¹⁵⁷ Yargıtay 11. HD. 07.04.2011 tarih ve 2009-11458/4034 sayılı; Yargıtay 19. HD. 27.06.2018 tarih ve 2017-1338/3637 sayılı; Yargıtay 11. HD. 12.03.2018 tarih ve 2016-8943/1845 sayılı; Yargıtay 19. HD. 15.02.2005 tarih ve 04-6909/1234 sayılı kararları, aktaran Kendigelen, *a. g. e.* , s.303

nakdi sorumluluğu sadece ibraz eden çek hamiline yönelik olup, sonraki hamillerin ödemeye ilişkin bir talepte bulunmaları söz konusu değildir¹⁵⁸.

4.5.3 Karşılığı bulunmayan bir çekin ödenmesi

Muhatap banka, bir çekin karşılığının kısmen ya da tamamen bulunmaması halinde ÇekK 3/f.3 hükmü gereğince öngörülen sorumluluk miktarını ödemekle yükümlü olup, bunun dışında herhangi bir ödeme yükümü mevcut değildir. Ancak muhatap banka çek müşterisinin karşılıksız çek keşide edilmesinin hukuki ve cezai müeyyidelerine maruz kalmaması için ödeme yapabilir¹⁵⁹. Yargıtay vermiş olduğu bir kararında karşılığı kısmen ya da hiç bulunmayan bir çekin çek bedelinin tamamının ödenmesi konusunda muhatap bankaların özgür olduğunu ifade etmiş ve müşterisinin kredi ve itibarının korunması saikiyle böyle bir ödeme yapabileceği yönünde hüküm tesis etmiştir¹⁶⁰. Bu görüş ışığında bankanın ödemesi geçerli bir ödemedir hukuki sonuç doğurur meğer karşılıksızlık dışında çekin ödenmemesinde başkaca bir neden bulunsun.

Muhatap banka tarafından ödeme yapıldığında kambiyo ilişkisi sona erecek ve düzenleyen, ciranta ve avalist gibi diğer çek borçluları da kambiyo hukukuna ilişkin hiçbir hukuki ya da cezai yaptırımla karşı karşıya kalmayacaklardır.

Belirtmek gerekir ki karşılığı bulunmayan bir çekin bedelinin muhatap banka tarafından hataen ödenmesi durumunda dahi, sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında hamilin geçerli bir nedene dayanmayan zenginleşmesi söz konusu olmayacaktır. Zenginleşme esasında düzenleyen nezdinde söz konusu olabilir¹⁶¹.

Bu durumda da muhatap bankanın ödediği çek karşılığının tahsili için başvurabileceği kişi karşılıksız çeki ödenen düzenleyen olabilecektir. Ayrıca muhatap banka düzenleyen ile arasında yaptıkları çek anlaşması, kredi sözleşmesi, havale ya da vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca ödediği çek miktarını düzenleyenden rücu talep edebilir ancak; kambiyo senetlerine özgü takip yollarına başvuramaz¹⁶². Zira yukarıda da ifade edildiği üzere, muhatap

---

¹⁵⁸Yargıtay 19. HD. 18.01.2016 tarih ve 2015-8959/214 sayılı kararı, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.307

¹⁵⁹Türk Hukuk Sempozyumu VIII. 75-76, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.321

¹⁶⁰Yargıtay 11 HD. 24.06.1983 tarih ve 3125/3302 Karar, aktaran. Kendigelen, **a. g. e.** , s.322

¹⁶¹ Kendigelen, **.a. g. e.** , s.322 vd.

¹⁶² Kendigelen, **a. g. e.** , s.324

tarafından çek bedelinin ödenmesi ile kambiyo ilişkisi ve dolayısıyla kambiyo borcu sona erecektir.

Doktrinde kimi yazarlar muhatap bankanın yaptığı bu ödemenin, muhatap banka ile düzenleyen arasında bir kredi sözleşmesi kurulmasına yönelik bir icap olduğunu ve düzenleyenin izni veya icazeti alınmadan yapılan ödemenin vekaletsiz iş görme sayılacağını savunmaktadırlar¹⁶³.

Esasında; muhatap banka, düzenleyene, aralarındaki çek anlaşması gereğince çek defteri vermekte ve düzenleyen de vadesinde hesapta nakit bulunduracağını kabul etmektedir. Dolayısıyla vadesinde hesabında nakit bulundurmeyen düzenleyen, muhatap ile aralarında kredi ilişkisinin kurulması talebini bu hareketi ile zımnen istemekte ve icapta bulunan taraf sıfatındadır. Muhatap bankanın ödeme yapıp yapmamakta hür olması, bu icabı kabul edip etmeme konusunda karar verici taraf olduğunu ve ödeme yaparak düzenleyenin kendisine yönelttiği (zımni) icabı kabul ettiğini göstermektedir kanaatindeyiz.

4.5.4 Gayri nakdi kredi ve kredinin teminat altına alınması

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda 48. Maddede "*Krediler*" başlığı altında "*gayri nakdi kredi*" kavramı tanımlanmamıştır. Bu tanıma göre: "*Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontr-garantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler...*", demek suretiyle, banka tarafından verilen teminat mektupları, aval, ciro, kabul, kefalet vb. işlemler gayri nakdi kredi olarak kabul edilmiştir. Ve benzeri kavramının kullanılmasından anlaşılacağı üzere bu işlemler sınırlı sayıda tutulmamıştır.

Gayri nakdi kredide, "*temel ilişki- karşılık ilişkisi- teminat ilişkisi*" olmak üzere üçlü bir ilişki mevcuttur. Gayri nakdi kredi sözleşmesi atipik bir sözleşme olarak TBK' ya, ticari bir sözleşme olması sebebiyle TTK' ya ve bir banka işlemi olması sebebiyle Bankalar Kanunu'na tabidir.

Çalışmanın ilk bölümünde çekin düzenlenmesinde, üzerine çek çekilen mevduat hesabında karşılığa yeter miktarda ya da hiç nakit olmamasının, çekin geçerliliğine hanel getirmeyeceğine değinmiştik. Muhatap banka ile keşideci

---

¹⁶³ İsmail Kayar (1997). "Bankaların Yaptığı Fazla Ödemelerin Hukuki Niteliği ve İadesi Sorunu", **Batıder**, s. 65-79, aktaran, Kendigelen, **a. g. e.**, s.324

arasında çek hesabı açma sözleşmesi akdedilirken, mevduat hesabına belirli bir meblağ yatırılmaksızın hesabın açılarak çek karnesinin keşideciye verilmesi, ya da açılan ve belirli bir meblağ yatırılan hesap üzerinde, keşidecinin tasarruf hakkı sınırlandırılmaksızın çek defterinin keşideciye teslim edilmesi, esas itibarıyla muhatap bankanın keşideci lehine gayri nakdi kredi açma işlemidir¹⁶⁴. 5941 sayılı Çek Kanunu 3/f.3 hükmü kapsamında bankanın zorunlu olarak ödemekle yükümlü tutulduğu miktarın yasal zemini de bu “*Gayri Nakdi Kredi (Varsayımsal) sözleşme*” esasına dayanmaktadır. Bu kredi açma sözleşmesinin iradeyi gösteren fiillerle kurulması kavramı teoride de tartışılmıştır¹⁶⁵. Gayri nakdi kredi açma işlemi açısından, bankanın açmış olduğu kredi miktarı, çek hesabı açma sözleşmesinde belirlenen tutar olacağından, kredinin limitini de bu sınır oluşturmaktadır. Buradan çıkan sonuç son tahlilde, muhatap bankaların sadece belirli bir meblağdan değil, gayri nakdi kredi işlemine esas çek hesabı açma sözleşmesinde belirlenen tutar üzerinden sorumlu olmaları gerektiğidir.

Bankalar herhangi bir kredi işleminde nasıl ipotek veya rehin işlemi tesis etmek suretiyle özvarlığını korumaya güdüleniyorlarsa bunun çek ile ilgili de sağlanmış olması gerekmektedir. Zira bankaların çek uygulamasındaki opsiyonu düşünüldüğünde sorumluluk hukuku açısından daha ön planda olmaları hukuken zaruri gözükmektedir. Bankaların özvarlıklarında bu sorumluluk sebebiyle meydana gelen zarar, alacağa halef oldukları düşünüldüğünde halefiyet kuralları gereği rücuen tazmin edebilecekleri bir zarardır.

Görüldüğü üzere, keşideci ile muhatap banka arasında çek hesabı açılmasına ilişkin sözleşmenin akdedilmesi sırasında, üzerine çek çekilen mevduat hesabında nakit olmaması veyahut nakit olmakla birlikte vadeye kadar bu meblağın hesaptan keşideci tarafından çekilmiş olması hallerinde, muhatap banka keşideciye taraflarca belirlenen ve çek yapraklarında yazılı nakit kadar kredi açmış sayılacaktır. Bu kredi açılırken keşidecinin muhatap bankaya rehin vermesi gündeme getirilerek muhatap bankanın krediden ötürü almış olduğu

---

¹⁶⁴ Yargıtay 23. HD. 24.02.2015, 2015/10833 Esas, 2015/1156 Karar

¹⁶⁵ Burak Özen, “İradeyi Gösteren Fiillerle Kredi Açma Sözleşmesinin Kurulması”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt:11 Sayı:145-146 (Hakemli Makale), s.245-263; ayrıca çek anlaşmasının zımnen kurulabileceğine ilişkin bkz. Sesim SOYER GÜLEÇ, **Borç İçin Hapis Yaşamı ve Karşılıksız Çek Suçu**, Yeni Çek Kanunu Hükümlerine Göre Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, s.128-129, Mart 2011.

risk sorumluluğu garanti edilebilecektir. Bu da esas itibarıyla alacağın korunmasını sağlayacaktır.

Bu yöntemle hem keşideci nakit ihtiyacını kredi çekmek suretiyle karşılamış olacak hem muhatap banka kredi satmış olacak hem de çek hamillerinin korunması sağlanabilecektir. Emtianın temsil ettiği ve “yaratılmış para” olarak da tanımlanan nakdin varlığının korunması gerekmektedir. Mevhumu muhalifi bankaların, reel olarak var olmayan bir nakdi bedelin, çek ile temsilini sağlayarak, üçüncü kişilerin iradesini yanıltmaları anlamına gelmektedir.

Şekil 4.5: Bankaca Ödeme Güvencesi Verilen Çek- Bankanın Ödeme Garantisi Verdiği Tutar Çek Üzerinde Gösterilmiştir

4.6 Çekte Karekod Mecburiyeti ve Karekodlu Çek Düzenlemesinin Karşılıksız Çek Keşidesinin Önlenmesindeki Rolü

Bilindiği üzere, Türk bankaları tarafından bastırılan çekler açısından ihtiyari olan karekodu, 31.12.2016 tarihinden itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Karekodlu çek uygulamasına ilk kez, TBB ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) Kredi Kayıt Bürosu ile birlikte 2015 yılında geliştirdiği, isteğe bağlı ve çeki düzenleyene ait bilgilerin yer aldığı bir çek uygulamasıyla gündeme gelmiştir¹⁶⁶. Yine yukarıda ifade edildiği üzere ülkemizde karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçebilmek adına böyle bir uygulamaya geçilmiş

¹⁶⁶ Pulaşlı, a. g. e. , s.306 vd.

ve bu yolla iç piyasada ticaretin daha sağlıklı ve güvenle yürütülmesi hedeflenmiştir.

Uygulamanın ilk olarak isteğe bağlı olması Avrupa Birliği müktesebatı doğrultusunda kişisel verilerin korunması ilkeleri gereği düşünülmüş ise de 2016 yılında, hukuk politikası olarak çeke duyulan güvenin korunması tercih edilmiş ve 6728 sayılı kanunla, karekod çekte zorunlu şekil şartları arasında sayılmıştır. Karekod ile, çek hesabı sahibinin kimlik bilgileri veya ticaret unvanı, çek hesabı sahibinin tacir olması halinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerin kimlik bilgileri veya ticaret unvanı, çek hesabı sahibinin çek hesabı bulunan toplam banka sayısı, çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı, düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adet ve tutarı, son beş yıl içerisinde ibraz edilen çeklerin adet ve tutarı, ibraz edilen ilk çekin ibraz tarihi, ibraz edilen son çekin ibraz tarihi, ibrazda ödenen son çekin ibraz tarihi, son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adet ve tutarı, son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adet ve tutarı, son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören son çekin ibraz tarihi, çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı ve varsa yasaklama karar tarihi, her bir çek koçanı ile ilgili tedbir kaydı olup olmadığı, çek hesabı sahibi tacirse iflasına karar verilip verilmediği ve iflasına karar verilmişse kararın tarihi, çek hesabı sahibi veya cirantanın rızası aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulur.

Çekte çekin sağ üst köşesinde düzenleme yeri ve tarih yerinin önünde bir kare şekli şeklin altında “çek raporu” ibaresi bulunmaktadır. Çek alacaklıları ellerindeki çekin düzenleyen ve çek hesabı sahiplerinin yukarıda sayılan bilgilerine karekod aracılığıyla ulaşabilecekleridir.

Karekod okutma ve bilgi paylaşım sistemi TBB Risk Merkezi veya Risk Merkezi tarafından bilgi paylaşan şirketler nezdinde ve 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 70. Maddesi uyarınca kurulabilecektir.

Çek, hamili henüz ödemeyi kabul etmeden, karde kodu akıllı telefon ve internet aracılığıyla bilgi paylaşımı için sisteme kaydedebilecektir. Türkiye’nin önde gelen dokuz bankasını ortaklığı ile kurulan “Kredi Kayıt Bürosu Anonim

“Şirketi” şirketi tarafından oluşturulan “Findeks” uygulaması ile hamil tarafından sisteme kaydedilen çeklerin sorgulaması yapabilecektir.

Çek tasarısının ilk halinde, sisteme kayıt işlemi yapılmamış ve karşılıksız çıkmış bir çeki ilişkin, bankanın karşıladığı tutardan sorumluluğunun sona ereceği kabul edilmiş ancak meclis görüşmeleri sırasında bu düzenleme tasarıdan çıkartılmıştır¹⁶⁷.

Şekil 4.6: Çekte Karekod

TBB Risk Merkezi verilerine göre, karekod uygulamasından sonra 2017 yılı Kasım ayı içerisinde karşılıksız çıkan çek sayısında, bir önceki yılın aynı dönemine göre %49,62 oranında bir düşüş yaşanmıştır¹⁶⁸. Bu verilere göre, karşılıksız çıkan çek sayısı 24 bin 601 adete gerilemiştir. Yine TBB Risk Merkezi tarafından yayımlanan 2018 Kasım ayı çek bilgilerine göre, Ocak-Kasım döneminde bankalara ibrazında karşılıksız çıkan 505 bin adet çek, toplam 25 milyon bedelinde ve 48 bin keşideciye aittir. Karşılıksız işlemi yapılan 29 bin keşideciye ait toplam 4,3 milyar tutarındaki 101 bin adet çek ise daha sonra ödenmiştir. Bu verilere göre karşılıksız işlemi yapılan çeklerin tutarı %60, çek adedi %22 ve keşideci sayısı %3 artmıştır.

Görüldüğü üzere karekodlu çek uygulamasının zorunlu hale gelmesinden sonra karşılıksız çek adedi her yıl bir önceki yıla ve karekodsuz bir önceki yıla göre

¹⁶⁷ Pulaşlı, .a. g. e. , s.307

¹⁶⁸ <https://www.bankaciyim.net/haber/11669/kasimda-karsilik-cek-sayisi-dustu-ibraz-edilen-cek-tutari-yukseldi.html>, (Erişim), 24 Mart 2020

azalmasına rağmen karşılıksız çek tutarında bir önceki yıla göre önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, bizce de haklı olan bir görüşe göre yasal tedbirlerin eksikliği veya yetersizliğinde değil ticari yaşamdaki güven kavramındadır¹⁶⁹. Karekodlu çek uygulamasının da karşılıksız çek keşide edilmesi sorununa köklü bir çözüm getirmediği verilen istatistiklerde açıkça görünmektedir.

4.6.1 Karekodlu çeklerde lehtar ve çek hamillerinin, çek düzenleyenin ödeme gücünü araştırma hakkı ve basiretli iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğü

6728 sayılı Kanun'un geçici madde 11/f.1 hükmü, karekodlu çeklerin 01.01.2017 tarihinden itibaren zorunlu hale geleceği öngörülmüş ve 31.12.2016 tarihinden önce bastırılmış ve karekod unsurunu içermeyen çekler açısından bu çeklerin 31.12.2016 tarihine kadar kullanılmasına devam edilebileceğini öngörmektedir. 6728 sayılı Kanun ile TTK 780. Maddede sayılan ve çekte bulunması zorunlu olan unsurlara karekod unsuru da eklenmiştir. TTK 781.maddesi, 780. Maddede sayılan unsurların bulunmaması durumunda TTK 780/f.2, 3 ve 4'teki halleri saklı tutarak çekin geçersiz olacağına hükmetmiştir. Burada saklı tutulan fıkralar karekod ile ulaşılabilecek bilgilerde eksiklik olması halidir. Karekod unsurunun bulunmaması durumunda da çek kanunen geçersiz sayılacaktır.

TTK 781/f.4 hükmü gereği yabancı bankalar tarafından basılan çeklerde seri numarası ve karekod unsurlarının bulunmamasına rağmen çek yine de geçerli olacaktır. Doktrinde, Prof. Dr. Reha Poroy ve Prof. Dr. Ünal Tekinalp' in geçerlilik unsurlarından karekod unsurunun bulunmaması halinde çekin yine de geçerli olacağını-muhtemelen basım hatası ile savunduğu yönünde atıf yapılmış¹⁷⁰ ancak bunun gerçekten de bir basım hatası olduğu aynı yazarların 2019 tarihli yeni çalışmasında ortaya çıkmıştır¹⁷¹.

Zorunlu karekod uygulaması gerek bankaların çekle yapacakları ödemelerin kolaylaştırılması gerekse çek yapraklarında muhtemel sahteciliklerin önlenmesi

---

¹⁶⁹ Pulaşlı, a. g. e. , s.391

¹⁷⁰ Kendigelen, a. g. e. , s.144

¹⁷¹ Poroy vd. a. g. e. , s.319 vd.

açısından önemli role sahip olmasının yanı sıra asıl getiriliş amacı ve korunmak istenen hukuki yarar çek hamillerinin korunması ve çekte olan güvenin artırılmak istenmesidir.

Bu uygulama sayesinde hamil henüz çek ile ödemeyi kabul etmeden çek hesap ve çek hesabı sahibinin geriye dönük beş yılı içeren ödeme kabiliyetine ilişkin bilgilerine ulaşabilmektedir. Dolandırıcılığın önlenmesinde büyük öneme sahip uygulama, yukarıda yer alan bölümlerde ifade edildiği üzere dolandırıcılık kastı bulunmayan ve salt finansal sebeplerle karşılıksız kalan çeki önleyici nitelikte değildir. Zira bu uygulamanın zorunlu hale getirilmesi sonrasında da karşılıksız kalan çekte ilişkin istatistiklerde her ne kadar çek tutarlarında artma olmasına rağmen, çek adetlerinde belli oranda bir azalma görünmekte ise de bu soruna köklü bir çözüm getirilemediğini açıkça ortaya koymaktadır¹⁷². Ayrıca bu uygulama ile tıpkı ileri düzenleme tarihli çek uygulamasında olduğu gibi Türkiye'nin Kıta Avrupası sisteminden ayrıldığı da görülmektedir.

Karekodlu çek uygulaması, çekte zorunlu olarak bulunan karekod okuma sistemi ile yukarıda anılan düzenleyen hakkındaki mali bilgilerin, tüm ilgililerin erişimine açılmasını ve dolayısıyla şeffaflığı sağlamaktadır.

Karekod ile keşidecinin mali durumuna ilişkin bilgilerin erişime açık olması, çek hamillerine çeki kabul ederken sorumluluk almaları noktasında basiretli davranma yükümü de getirmektedir.

Buna göre çek hamili, çeki kabul etmeden önce bu bilgileri kontrol edebilecek ve keşidecinin mali durumu hakkında bilgi sahibi olduktan sonra çeki kabul edecek ya da etmeyecektir.

Ancak altını çizmek gerekir ki, piyasadaki ani dalgalanmalar sebebiyle keşidecinin mali durumunda gerçekleşebilecek olası değişikliklerin tedavüle çıkmış bir çekte yansıtılması mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla bir keşidecinin çekteki karekodda yer alan mali tabloları ne kadar müspet olursa olsun alacak, piyasa risklerine karşı koruma altında olmadıkça, çekte tam anlamıyla güven sağlanmasında yeterli olmamaktadır. Bu sebeple çek

---

¹⁷² Detaylı bilgi için bkz. Özgenç, a. g. e. , s.16 vd.

hamillerinin basiretli davranmalarının, piyasa risklerinin öngörülebilirliği ile sınırlı olduğu söylenebilir

5. KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİN ÖNÜNE GEÇEBİLMEK AÇISINDAN TÜRK HUKUKUNDA YARARLANILABİLECEK İMKAN VE DÜZENLEMELER

5.1 Çekle İlgili Güncel Düzenlemenin İç Hukuk Açısından İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Ceza Hukuku Sorunları

5941 sayılı ÇekK' da yapılan son değişiklik¹⁷³ ile ÇekK 5/f. 1 hükmü gereği, çekin karşılıksız çıkmasına sebep olma eylemi suç olarak tarif edilmiş ve devamı fıkralarda faile adli para cezası müeyyidesi, bunu yerine getirmese hapis cezası öngörülmüştür. Ceza Hukuku açısından suçun hareket ögesi "*karşılıksızdır işlemi yapılmasına neden olmak*" tır¹⁷⁴. Yukarıda da değinildiği üzere, 2020 Mart ayında çıkartılan 7226 sayılı Torba Yasa ile de hükümlülerin tahliyesine imkan sağlanarak infazları durdurulmuştur.

Bilindiği üzere TTK' nın çeki ilişkin hükümleri bazı farklılıklar hariç İsviçre Borçlar Kanunu m.1100-1143 hükümlerinden iktibas edilmiştir ve dolayısıyla Türkiye' nin sistem olarak 1934 tarihli Cenevre Yeknesak Kanunu sistemi ile uyumlu olması sağlanmıştır¹⁷⁵.

5.1.1 TC. Anayasası'nın 38. Maddesi ve anayasa mahkemesi'nin değerlendirmesi

Son değişiklikler ışığında Çek Kanunu'na yapılan eklemeler ile çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebep olma suçuna adli para cezası müeyyidesi getirilmiş ve para cezasının infaz edilmemesi halinde ise hapis cezası öngörülmüştür. Bu hapis cezası gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bu doğrultuda Anayasa 38. Maddede düzenlenen *borçtan dolayı hapis yasağına*

---

¹⁷³ Değişiklikler ve caydırıcılığa ilişkin detaylı bilgi için bakınız; İpek Salarvan,(Çek Hukukundaki Mevzuat Hareketlerinin Karşılıksız Çek Keşidesine Karşı Caydırıcılığı Etkisi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

¹⁷⁴ Ercan, a. g. e. , s.27

¹⁷⁵ Şükrü Yıldız, "5941 Sayılı (Yeni) Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl.9 Sayı.18 Güz 2010 s.71-83

gerekse yine Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir¹⁷⁶. Bilindiği üzere 5951 sayılı Çek Kanunu'nda da 2012 tarihinde yapılan değişikliğe kadar, ibraz edilen çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması durumunda hapis ya da adli para cezası uygulanmakta idi.

Anayasa Mahkemesi ibraz edilen çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılması halinde adli nitelikte yaptırım uygulanmasının Anayasa'ya aykırılığı ile ilgili ilk değerlendirmesini 26.09.1995 tarih ve 1995/18 Esas, 1995/50 Karar sayılı kararı ile yapmıştır¹⁷⁷. Bu kararda iddianın temelinde, çekin ödenmemesi durumunda keşideci hakkında hapis cezası verilmesinin çek hamilleri ile diğer kambiyo senet alacaklıları arasında eşitsizlik yarattığı hususu yer almaktadır. Buna göre Anayasa'nın 10. Maddesine aykırı olarak çek hamilleri daha imtiyazlı bir konuma getirilmiş ve onlara diğer kambiyo senet alacaklılarından daha kapsamlı bir koruma öngörülmüştür.

Anayasa'nın 10. Maddesi negatif ayrımcılık yasağı getirmekte ve eşit durumda olanlar arasındaki eşitliğe vurgu yapmaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin de bu kararda isabetli şekilde ifade etmiş olduğu üzere çek ve diğer kambiyo senetleri farklı hukuki düzenlemelere sahip ve hukuksal nitelikleri farklı ödeme türleridir.

Dolayısıyla aynı hukuksal konumda oldukları söylenemeyeceğinden, yaptırımlara ilişkin farklı kuralların benimsenmesinde negatif ayrımcılık yasağına aykırılık olmadığı görülmektedir. Farklı hukuksal nitelik ve konumda olanlara farkı hukuksal düzenleme ve korumalar sağlanması esasında pozitif ayrımcılık kapsamındadır. Ancak doktrinde, hukuksal düzenlemeleri farklı olsa da tüm kambiyo senetleri ve çekin, ekonomik hayattaki rollerinin aynı olduğu hususu da dile getirilmektedir¹⁷⁸.

Anayasa Mahkemesi yukarıdaki kararında eşitlik ilkesi açısından inceleme yaparken sadece senet alacaklıları yani hamiller arasındaki durumu incelemiştir. Oysa yine yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü hamiller açısından farklı

---

¹⁷⁶ Bakınız Metin Fezyioğlu, Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması, AİHS ve Anayasa m. 38/f.8 Açısından Ödenmeyen Para Borçlarında Yaptırımlar Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara 2002, s. 15-73

¹⁷⁷ Çetintürk, a. g. e. , s.27-84

¹⁷⁸ Çetintürk a. g. e. , s.27-84

uygulama ve müeyyideler düzenlenmesi eşitlik ilkesine aykırı olmamaktadır. Benzer şekilde ve aynı gerekçelerle senet borçluları açısından da eşitlik ilkesine aykırılık olduğu söylenemez. Ancak yine de uygulamada negatif ayrımcılık problemi farklı bir görünüş biçiminde mevcuttur.

Bir çek ya dolandırıcılık kastı ile keşide edildiğinden ya da kast olmaksızın salt iktisadi sebepler yüzünden karşılıksız kalmaktadır. Bu iki hal dışında mücbir sebep de gösterilebilir ki esasında o da ekonomik sebepler temeline dayanmaktadır. İki ayrı ve farklı hukuki durumdan kaynaklanan aynı eylem, çekin karşılıksız kalmasıdır ve aynı cezai müeyyideye tabidir. Bu durum suç işleme kastı olmayan ve sadece ekonomik sebepler yüzünden çeki karşılıksız kalan kişiler açısından negatif ayrımcılık yaratmaktadır.

Suç işleme kastı ile hareket edenler ile böyle bir kastı olmamasına rağmen örneğin iflas vb. sebepler yüzünden çekinin karşılıksız kalmasından kaçınamayan kişilere aynı müeyyidenin öngörülmesi eşitlik ilkesine alenen aykırılık oluşturmakla birlikte kamu güvenini de olumsuz etkilemektedir. Bu sebeplerle her iki durumda da mağduriyetin önüne geçebilmek adına çalışmanın asıl konusu olan özel hukuk önlemleri alınmalı ve ancak manevi unsurun araştırması sonucunda kastın varlığı halinde suç oluşacağından faille caydırıcılık kapsamında müeyyide öngörülmelidir.

Anayasa Mahkemesi 2010/6 Esas ve 2011/54 Karar sayılı bir kararı ile yapmış olduğu somut norm denetiminde, çekin temelinde bir sözleşme ilişkisinin olmadığını, çekin doğrudan doğruya kambiyo hukukundan kaynaklanan bir hak iktisabı temelinde nitelikli bir havale olduğunu ifade etmiştir. Böylelikle, çekin temelinde sözleşme ilişkisi olmadığı için, cezai müeyyide öngören düzenleme, “sözleşmeye aykırılıktan dolayı hapis yasağı” ilkesine ve Anayasa’nın bu ilkeyi düzenleyen 38. Maddesine aykırılık oluşturmadığından, iptal isteminin reddine karar verilmiştir.

5.1.2 Suç Teorisi ve manevi unsur bakımından bir değerlendirme

Çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, ceza hukuku açısından bir suçun işlenebilmesi için o suça ve faile ilişkin manevi unsurların

bulunması¹⁷⁹ ve suçun işlenmesinde hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması gerekmektedir.

İşlenen suç ile fail arasındaki manevi bağ anlamına gelen manevi unsur esas itibarıyla failin kastıdır. Bu bağ olmadan gerçekleştirilen davranış suça konu fiil niteliğini taşımaz ve bu durumda suç oluşturan bir haksızlık meydana gelmez.¹⁸⁰ Ayrıca belirtmekte yarar vardır ki ekonomik suç tasnifinin temel hareket noktaları; ekonomik düzeni koruyan hükümlerin ihlali ve direkt malvarlığını hedef alan icra hareketlerinin varlığıdır¹⁸¹.

Suçlar karine olarak kastla işlenebilir. Ancak kast olmaksızın taksirle de bir haksızlığa neden olunması yani bir suç işlenmesi mümkündür. TCK'nın 22. Maddesine göre taksirle işlenen suçlar ancak “*kanunun*” açıkça belirttiği hallerde cezalandırılacaktır. “*İcra veya ihmâl*” şeklinde meydana gelen “*iradi hareket*” ‘in varlığı ve “*öngörmeme*” şartlarının bir araya gelmesiyle manevi unsur olarak taksir gündeme gelecektir. Ancak bu öngörmeme halinin “*gerekli dikkat ve özen yükümlülüğü*” ‘ ne aykırı davranış sebebiyle gerçekleşmiş olması da gerekmektedir¹⁸².

TCK madde 5 hükmü gereğince suç ve yaptırımlarla ilgili olarak TCK'da yer alan genel ilkelerin, özel kanunlarda tanımlanan suçlar açısından da uygulanacağı söylenmiştir. Dolayısıyla TCK'da kast ve taksire ilişkin düzenlemelerin, çeki ilişkin karşılıksızdır işleme yapılmasına sebep olma suçu nezdinde de uygulanması gerekmektedir. Ancak buna rağmen çeki ilgili karşılıksızdır işleme yapılmasına sebep olma suçu şekli bir suç olarak görülmüş ve kişinin kastı araştırılmadan sadece üzerindeki düzenleme tarihine göre ibrazda hesapta karşılığın bulunmaması yeterli görülmüştür. Burada esas olarak kanunun, “*karşılıksızdır işleme yapılmasına sebep olan kişi*” ibaresi ile “*sübjektif*” sorumluluğun benimsendiği görüşü savunulmaktadır¹⁸³. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere TCK madde 5 hükmü açıkça özel kanunlarda

---

¹⁷⁹ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen. ,Yenidünya, A. C. , **Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Bası.** Ankara, 2007

¹⁸⁰ Çetintürk vd. **a. g. m.** , s.27-84

¹⁸¹ Gaffur Fırat Sever,(Ekonomik Suçlarda Mücadelede Adli Muhasebenin Rolü), İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi; Mahmut Güler, İsmail Malkoç, **Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar**, Ankara, 1999

¹⁸² Çetintürk vd. **a. g. e.** , s.27-84

¹⁸³ Ercan, **a. g. e.** , s.56

belirtilen suçlar hakkında kast ve taksire ilişkin olarak TCK'nın geçerli olacağını hüküm altına almıştır. Dolayısıyla “*karşılıksızdır işlemine neden olma suçu*” ‘nun, yukarıda ifade edildiği üzere kast manevi unsuru oluşmadan meydana gelmesi mümkün değildir¹⁸⁴.

5.1.3 İleri keşide tarihli (Postdate) çek uygulaması bakımından değerlendirme

Çeke ilişkin Cenevre Yeknesak Kanunu çalışmalarında iki temel görüş ortaya atılmıştır. Bunlardan ilki, çek görüldüğünde ödendiği için hamil ibraz süresi boyunca üzerindeki tarih ne olursa olsun muhataba ibraz ederek ödenmesini isteyebileceği yönündeki görüştür¹⁸⁵. İkinci görüş ise ileri tarihli çeklerin batıl olması gerektiğini savunan görüştür. CYK 28. Madde ilk görüş doğrultusunda şekillenmiştir. Doktrinde, CYK nezdinde ilk görüşün benimsenmiş olmasının çeke kredi fonksiyonu sağlama saikiyle benimsendiği savunulmaktadır¹⁸⁶. Türk Hukuku'nda ileri düzenleme tarihli çek uygulamasının kanunlaşmasından önce TTK tıpkı CYK sistemindeki gibi ileri düzenleme tarihli çekleri batıl kabul etmemekle birlikte bu tarihten önce ibrazda karşılığı yoksa karşılıksızdır işlemi yapılacağı kuralını düzenlemekte idi.

5941 Sayılı Kanun ile yukarıda da ifade edildiği üzere ileri düzenleme tarihli (postdate) çekler yasal zemine kavuşturulmuş ve vadeye ilişkin salt düzenleyen ile hamil arasındaki centilmenlik anlaşmasına bu yolla yasal mesnet sağlanmıştır. Bu yolla Anglo Sakson Sistemi'nin kabul ettiği ileri tarihli çek benimsenerek CYK sisteminden ayrı bir sistem benimsenmiştir¹⁸⁷.

Ancak doktrinde de benimsendiği üzere bu, çekin klasik anlamda bir ödeme aracı olması özelliği ve buna istinaden çeke duyulan güvene halel getiren bir uygulama yaratmakta ve çeke bir kredi fonksiyonu getirmektedir¹⁸⁸. Ayrıca hukuk siyaseti açısından da çekin mahkeme ilamından dahi daha ağır bir hükme esas teşkil edilmesi doktrinde eleştirilmekte ve mahkemelerce alacak borç

---

¹⁸⁴ Aynı yönde görüş için bkz. Sesim SOYER GÜLEÇ, *a. g. e.*, s.173-175.

¹⁸⁵ Yıldız, *a. g. m.*, s.71-83

¹⁸⁶ Poroy vd. *a. g. e.*, s.325

¹⁸⁷ Muzaffer Soydemir,(Çekte Vade Sorunu), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

¹⁸⁸ Kendigelen, *a. g. e.*, s.268 ; Kendigelen vd. *a. g. e.*, s.304 vd. ; Yıldız, *a. g. m.*, s.71-83

ilişkisi tesis edilirken verilen hükmün cezai boyutu olmamasına karşın çekte bu vasfın bulunuyor olması noktasında hapis cezasına eleştiriler getirilmektedir¹⁸⁹.

Türkiye'nin dahil olduğu CYK sisteminden ayrılarak zaten yıllarca ticari örf ve adet haline gelen kredi fonksiyonuna yasal zemin oluşturulmuştur.

Esasında çek bir ödeme aracı olarak paraya eşdeğer olmakla birlikte ondan önemli bir farkı, çeşitli nedenlerle ödeme aksaklıkları taşıyor olmasıdır¹⁹⁰. Bu sebeple tedavül süresinin uzaması ve hamil sayısının artmasının müsebbibi vadeli çek uygulaması, karşılıksız çek keşidesinin artmasına neden olabilecek uygun zemini yaratmaktadır¹⁹¹.

5.2 Karşılıksız Çek Çekmenin Mukayeseli Hukuk Açısından İncelenmesi

Federal Almanya ve Hollanda'da karşılıksız çek keşide edilmesine karşı ceza hükümleri öngörülen özel bir kanun yoktur¹⁹². Bu gibi fiiller hakkında Ceza Kanunları kapsamında “*dolandırıcılık*” hükümleri uygulanmaktadır. “*aldatma, maddi zarar, failin maddi kazanç elde etmesi, kast*” unsurlarının varlığı karşılıksız çek keşide edilmesinin cezalandırılması için zorunlu unsurlardır. Alman Hukuku'na göre, keşideci ibraz tarihinde mevduat hesabında çek karşılığının bulunduğu ya da bulunmasa da bankada karşılığa yetecek miktarda kredisinin olduğuna inanıyorsa, kast bulunmayacağı için eylemin suç teşkil etmeyeceği genel olarak kabul edilmektedir. Ancak suçun olası kastla işlenebileceği kabul edilmektedir.

Hollanda açısından da tıpkı Alman Hukuku'nda olduğu gibi benzer düzenlemeler kabul görmektedir. Garanti edilmiş çeklere ilişkin herhangi bir hüküm uygulanması mümkün olmamakla birlikte garanti edilmemiş çekler açısından şartları oluşmuşsa dolandırıcılık hükümleri uygulanabilir. Gerek Hollanda gerekse Almanya'da karşılıksız çek keşide edilmesi hususunda suç oranları oldukça azdır ve hatta bankalar bu durumlarda polise bildirim dahi

---

¹⁸⁹ Çetintürk vd. **a. g. m.** , s.27-84

¹⁹⁰ Reha Poroy, “Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, 11(2), s.13-32

¹⁹¹ Benzer görüş için bakınız; Hüseyin Cem Çöl, “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.53, S.1, 2004, s.195-220

¹⁹² Sulhi Dönmezer, “Karşılıksız Çek”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 43 S.1-4, s.302-324, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9090/113601>, (Erişim) 22 Mart 2020

yapmamaktadırlar. “Varsayımsal” olarak garantili çek kullanımının yaygın olması ve bahsi geçen ülkelerin güçlü ekonomilere sahip olması, karşılıksız çek keşidesinin bir sorun yumağı haline gelmemesinde önemli bir etkindir kanaatindeyiz.

İngiltere’de 1968 yılında yürürlüğe konulmuş olan hırsızlık suçu hakkındaki kanun hükümleri uygulanabildiği ölçüde karşılıksız çek suçuna uygulanmaktadır. Maddeler;

515.a-1; “ *suiniyetle veya aldatarak başkasına ait bir malı sahibini daimi olarak o maldan mahrum kılmak maksadıyla alan kişi bir suç işlemiş olur*” ,

515.b-1; “*suiniyetle ya da aldatarak kendisi ya da üçüncü şahıslar için mali bir yarar sağlayan kişi suç işlemiş olur*” demektedir¹⁹³.

Yukarıda ifade edilen her iki maddede de aldatma kastı mevcuttur ve aldatan ya da üçüncü kişilerin amaçları üzerindeki aldatmalar da bu kapsamda sayılmaktadır.

İsveç Hukuku’nda ise karşılığı olmadığını bilerek başkasının zararına çek keşide eden kişinin para cezası ve en çok bir yıla kadar hapis cezasına mahkum edilebileceği hükmü yer almaktadır. Suç taksirle işlenmişse fail hakkında sadece para cezasına hükmolunur.

İsveç’te genel olarak keşidecinin kimliğinin kontrolü noktasında belirlenen esasların ağırlaştırılmış olması sonucunda karşılıksız çek keşide edilmesi rakamsal olarak kırk binlerden beş binlere kadar düşmüştür¹⁹⁴. Yine Almanya’da olduğu gibi bankaların karşılıksız çek keşidesi gibi durumları polise çok nadir bildirdikleri görülmektedir.

Fransa’da da karşılıksız çek keşide edilmesinde başlangıçta dolandırıcılık ile cezalandırma esas alınmış olsa da daha sonra keşidecinin her zaman kötü niyetli olmayacağı düşünülerek suç, “*unsurlar varsa cezalandırma*” formülü ile revize edilmiş ve böylece adaletsizliğe yol açılmaması adına önlem alınmıştır¹⁹⁵.

---

¹⁹³ Poroy, **Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler**, s.13-32

¹⁹⁴ Detaylı bilgi için bakınız; Dönmezer, **a. g. m.** , s.302-324

¹⁹⁵ Poroy, **Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler**, s.13-32

Fransa Hukuku'nda çeke ilişkin düzenlemeler Cenevre Yeknesak Kuralları' nın iç hukuka aktarıldığı bir kararname (Decret- Loi) ile düzenlenmiş durumdadır ancak başkaca düzenlemeler de mevcuttur. 03.01.1972 tarih ve 72-10 sayılı “Çekler Konusunda Suçların Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Kanun” ve kanunun uygulama şartlarını tespit eden 03.11.1975 tarih ve 75-903 sayılı kararname mevcuttur. Bu metinlerin dışında 22.10.1940 tarihli “Çek ve Hesaptan Hesaba Nakil Suretiyle Ödemelere İlişkin Kanun” ile birçok ödeme açısından çizgili çek kullanılması veya bankalar arasında hesaptan hesaba veya posta cari hesabına nakil yapılması zorunlu tutulmuş durumdadır. Böylece güven sağlanması noktasında çizgili çek kullanımı yaygınlaştırılmak istenmiş ve mecburi tutulduğu için büyük oranda da işe yaramıştır¹⁹⁶. Ayrıca yine adı geçen kararname madde 12/f.1 uyarınca çekin teyidi halinde, karşılığın ibraz süresi sonuna kadar muhatabın sorumluluğunda bloke olarak kalacağı hükmüne yer verilmiştir. Bunun ibrazda çekin karşılığının bulunmasının garanti altına alınması konusunda önemli bir etkiye sahip olduğu da görülmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde çeklere ilişkin esas olarak Anglo Sakson Sistemi Benimsenmiş ve Bill Of Exchange of Act'ın iktisabı ile bu sistem iç hukuka akredite edilmiştir¹⁹⁷. KKTC'de çeke ilişkin özel bir kanun düzenlemesi mevcut olmayıp “Poliçeler yasası” ile çek hukuku genel olarak düzenlenmiş durumdadır. KKTC'de her ne kadar İngiliz etkisi ile Anglo Sakson sistem kabul edilmiş ise de karşılıksız çek keşidesi konusunda genel olarak Türk Hukuku ile uyum sağlanmıştır. Ancak her iki sistemden bağımsız olan düzenlemeler de mevcuttur; çekin hamiline yazılı olarak yazılıp düzenlenmesinin yasaklanması buna örnek gösterilebilir.

KKTC'de karşılıksız çek keşide edilmesi suçuna bağlanan tek müeyyide çek hesabı açma yasağı olarak düzenlenmiştir ve bu yasağın kalkması da çek bedellerinin tamamen ödenmesi şartına bağlanmıştır.

İran Hukuku'nda çeke ilişkin düzenlemeler ayrı bir kanunla düzenlenmiştir. İran Çek Kanunu'nun amir hükümleri gereği karşılıksız çek suçunun işlenmesine

---

¹⁹⁶ Poroy, **Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler**, s.13-32

¹⁹⁷ Hakan Bilgeç, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuku'nda Karşılıksız Çek ve Buna Bağlanan Yaptırım”, **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, C.68 S. 2, 2019, s.369-411, ORCID: 0000-0001-7951-0756

hapis cezası yaptırımını öngörülmektedir¹⁹⁸. İran Çek Kanunu'nda güncel değişiklik öncesinde, keşide anında hesapta karşılığının bulunması kavramı üzerinden çekin tanımı yapıldığından bunun pek çok karmaşaya ve karşılıksız çıkan çeklerin mahkemede sırf bu yüzden unsurları taşımadığından geçersizliğine neden olmuştur. Ancak değişiklikle birlikte bu tanımdan vazgeçilmiştir.

Uluslararası Hukuk'ta kambiyo senetleri ile ilgili iki temel sistem mevcuttur; bunlardan ilki vadeli çeke cevaz veren Anglo Sakson hukuk çevrelerinin dahil olduğu ve Bill Of Exchange Act (BAE) sistemi temelli Anglo Sakson Sistemi ve diğeri de bu sistemin dışında kalan ve kıta Avrupası tarafından benimsenmiş CYK uluslararası sistemlerdir¹⁹⁹. 1930 ve 1931 yıllarında Cenevre ve La Hey'de toplanan konferanslar sonunda belirlenen kambiyo hukukuna ilişkin kurallar Avrupa sisteminin temelini oluştururken, İngiltere ve İskoçya'da ise BAE'nin etkisi öne çıkmıştır. Hatta Birleşik Krallık sömürgesi olan çoğu sömürge ülkelerin de bu sistem kurallarından büyük oranda etkilendikleri görülmektedir²⁰⁰.

Türkiye Cenevre Yeknesak Konvansiyonlarını imzalamış ve fakat onaylayarak taraf olmamıştır. Ancak TTK'nın kambiyo senetlerine ilişkin hükümleri, CYK sistemi etkisindeki İsviçre Borçlar Kanun'dan iktisap edildiğinden Türkiye'nin de CYK sistemine dahil olduğu söylenebilir. Cenevre ve La Hey'de toplanan konferanslarda imzalanan metinler şunlardır;

- Poliçe ve Bonolar İçin Yeknesak Bir Kanun Sağlayan Konvansiyon (*The Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes*),
- Poliçe ve Bonolara İlişkin Bazı Kanun İhtilaflarının Çözümüne İlişkin Konvansiyon (*The Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in Connection with Bills of Exchange and Promissory Notes*)

---

¹⁹⁸ Keyvan Khoshandam,(İran Çek Hukuku ve Türkiye Çek Hukuku Karşılaştırması), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

¹⁹⁹ Ayşe Kübra Altıparmak, "Bill Of Exchange Act Sistemi'nde Kambiyo Senetlerine Uygulanacak Hukuk ve Cenevre Konvansiyonları Sistemleriyle Karşılaştırılması", **Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü 60. Yıl Armağanı**, 2015, s.711-748

²⁰⁰ Altıparmak, **a. g. m.** , s.711-748

- 1931 Tarihli Çeke İlişkin Bazı Kanun İhtilaflarının Çözümüne İlişkin Konvansiyon (Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in Connection with Cheques)
- Poliçe ve Bonolar İçin Yeknesak Bir Kanun Sağlayan Konvansiyon ile Çeke İlişkin Bazı Kanun İhtilaflarının Çözümüne İlişkin Konvansiyon'dur.

Yukarıda karşılıksız çek keşide edilmesi eyleminin karşılaştırmalı hukukta Ceza Hukuku açısından nasıl değerlendirildiğine değinilmiştir. Buna göre kimi ülkelerde eylemin ayrı bir suç addedilerek cezalandırılmasının yanı sıra kimi ülkelerde ise ceza kanunları kapsamında dolandırıcılık suçu başlığı altında cezalandırıldığı görülmektedir²⁰¹.

Yine çalışmanın ilerleyen bölümlerinde benzer şekilde, karşılıksız çek keşidesinin önüne geçebilmek adına pek çok ülkede belirli ödemeler bakımından garantili çek kullanılmasının zorunlu kılındığı üzerinde detaylıca durulacaktır. Özellikle Fransa'da bu eylemin büyük bir sorun teşkil edecek şekilde yaygın olmaması ve adli vaka olarak dahi polise bildirilme gereği duyulmaması, alınan bu tedbirlerin işe yaradığını göstermektedir.

5.3 Ödeme Özelliği Bakımından Farklı Çek Türleri ve Karşılıksız Çek Düzenlenmesinin Önlenmesindeki Rolü

Aşağıda ödeme şekilleri bakımından çek türlerine detaylıca yer verilerek banka çeki, garantili ve teyitli çek kavramları açıklanacaktır. Bu çek tipleri, çek karşılığının garanti altına alındığı ve dolayısıyla en çok güven duyulan çek türleridir. O kadar ki Türkiye'de vergi dairelerince tahsil amaçlı alınan çeklerin bu kapsamda olma zorunluluğu üzerinde yukarıda durmuştuk²⁰². Devletin kendi alacağını garanti etmesi noktasında haklı olduğunu varsayarsak, bunun ticari hayatta bireyler veya tüketiciler için de haklı bir sebep oluşturduğunu söylemek gerekmektedir. Kamu güveni ve ekonomik istikrarın korunması noktasındaki hukuki yarar konusuna yine çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde detaylıca yer verilmişti. Devletin kamusal alacağı korumasındaki hukuki yarar ile kamu

---

²⁰¹ Dönmezer, **a. g. m.** , s.302-324

²⁰² Kendigelen, **a. g. e.** , s.472; Pulaşlı, **a. g. e.** , s.293

güveni ve ekonomideki istikrarın korunmasındaki hukuki yarar aynı önem derecesine sahiptir. Bu sebeple tıpkı mukayeseli hukukta öngörüldüğü üzere garantili, teyitli ya da banka çeki kullanımının kanunda düzenlenerek bu çek tiplerinin kullanımına izin verilmesi ve yaygınlaştırılmasının, karşılıksız çek keşide edilmesini önlemede uygun bir önlem olacağını düşünmekteyiz.

TTK'da ve 5941 sayılı mevcut Çek Kanunu'nda banka çeki, garantili ve teyitli çekler hakkında herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak bu çek tipleri ile ilgili Yargıtay'ın pek çok kararı olduğu görülmektedir²⁰³. Bu sebeple yapılması gereken en önemli ilk adım kanuni düzenleme ile bu çek tiplerine özel olarak TTK ve ilgili mevzuatta yer verilmesidir.

Keşideci ile muhatap banka arasındaki çek hesabı açılmasına ilişkin anlaşma kural olarak şekil serbestisine tabidir. Bu anlaşmanın çek hesabının açılarak çek defterinin teslim edilmesi ile zımni olarak da kurulabildiği genel olarak kabul edilmektedir²⁰⁴. Bu sebeple taraflar arasındaki anılan anlaşma önemli bir husustur. Çekin bir ödeme aracı olması onu pratikte para ile eşdeğer yaptığından, muhatap banka ile keşideci arasında akdedilen sözleşmede belirli bir meblağ belirtilmesi ve çek defterindeki koçanların buna göre düzenlenerek sözleşme ile belirlenen tutar kadar nakdin mevduat hesabında bloke edilmesi, işin doğasına en uygun çözüm yoludur.

Vadeye kadar mevduat hesabında bloke edilecek bu nakde ilişkin olarak uygun bir mevduat faizi öngörülebilir ve bu yolla, hem keşidecinin çek keşide etme konusunda güdülenmesi hem muhatap bankanın mevduat işletme kapasitesinde artma hem de çek hamillerinin alacaklarının koruma altına alınmış olması sağlanabilecektir. Böylece “kazan-kazan” modeli temelinde bir yöntem geliştirilmiş olacaktır.

---

²⁰³ Yargıtay İİD 18.11.1968, 11105/10596 (Son İçt. 1970, S.262,8; Yargıtay TD 10.09.1970, 2786/3143; Yargıtay 12. HD. 11.02.1992, 214/110; Yargıtay 11 HD. 21.05.2001, 2359/4474; Yargıtay 11. HD. 08.02.2001, 185/955, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.453-479

²⁰⁴ Kendigelen, **a. g. e.** , s.69

5.3.1 Garantili çek

Bankaların belirli bir miktara kadar karşılığını araştırmaksızın çek hamiline ödeme yaptıkları çeklere genel olarak “*garantili çek*” denmektedir²⁰⁵. Daha çok karşılıksız kalmanın önüne geçilebilmesi ve ödeme güvenliği sağlanması için tercih edilen bu çek tipinde, muhatap banka ile müşterisi arasındaki sözleşme uyarınca banka, müşterisinin çeklerini, karşılığı olup olmadığına bakmaksızın, taahhüt ettiği tutar oranında ödeme sorumluluğundadır. Buradan yola çıkıldığında hesap sahibine muhatap banka tarafından bir kredi limiti tanındığı da söylenebilecektir.

Muhatabın bu taahhüdü bizzat çekin üzerine yazılabileceği gibi taahhüdün çek dışında başka bir belgede de ifade edilebilmesi mümkündür. Ancak burada müşterinin banka nezdinde çek hesabındaki mevduatı veya kredi limitini aşması durumlarında karşılıksız çek keşide edilmesi gündeme gelecektir. Zira bu durumda, bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarı aşan kısım karşılıksız kalacak ve ödenmeyecektir. Burada altı çizilmesi gereken husus şudur ki, bankanın garanti kapsamındaki bu ödeme sorumluluğu, müşterisi ile arasındaki sözleşmeden kaynaklanmakta, çek hukukuna ilişkin bir sorumluluk niteliği göstermemektedir²⁰⁶.

Doktrinde pek çok yazar, bu tür bir uygulamanın, muhatabın ödeme taahhüdünün kabul yasağının dolanılması anlamına geldiğini ve muhatabı bizzat kambiyo ilişkisine soktuğunu savunmaktadır²⁰⁷.

Muhatap bankanın garanti sorumluluğu esasında ÇekK3/f.3’ te de açıkça düzenlenmiş ve çekin karşılıksız çıkması halinde, karşılığının tamamı veya bir kısmının ödenmesi kanunen garanti altına alınmıştır. Kanunda öngörülen limitin üstünde bir garantinin belirlenmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir²⁰⁸. Zira ÇekK3/f.3 hükmü ile korunmak istenen hukuki yarar, çekin karşılıksız çıkması halinde hem muhatap bankanın sorumluluk üstlenmesinin sağlanması

---

²⁰⁵ Pulaşlı, **a. g. e.** , s.286 vd.

²⁰⁶ Fırat Öztan(1982). , **Garantili Çek**, s.34, Fırat Öztan(1976), **Kıymetli Evrak**, 2. Bası, aktaran. Pulaşlı, **a. g. e.** , s.302; Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.70

²⁰⁷ Nurkut İnan, 48; Mertol Can. (1998). , “Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu”, **GÜHFD**. s. 75.vd., Garantili çekin kabul yasağına aykırı ve geçersiz olduğu yönünde bkz. aktaran Kendigelen, **a. g.** , s.474

²⁰⁸ Kendigelen, **a. g. e.** , s. 476; Kendigelen vd. **a. g. e.** , s.341 vd.

hem de mağduriyetin en aza indirilmesidir. Çek Kanunu'nda öngörülen ve meblağ olarak sınırlı tutulan hukuki yarardan daha kapsamlı bir sorumluluğun ve yararın kararlaştırılmasında hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Garantili çekler bakımından ÇekK5/f.1 hükmünün uygulanabilmesi için garanti limitinin üzerinde bir çek düzenlenmesi ve bu çekin en azından kısmen karşılıksız kalması gerekmektedir. Aksi takdirde garanti kapsamında tamamı ödeneceğinden karşılıksız kalma durumu oluşmayacaktır. Kısmen karşılıksız kalan bir çeke, muhatabın garanti kapsamındaki taahhüdü hariç ÇekK ve TTK hükümleri uygulanacaktır.

Muhatabın taahhüt ettiği limit içinde kalan çeklerin, karşılığı hiç bulunmasa dahi ödenmesi taahhüt kapsamında zorunludur. Muhatabın, garanti sorumluluğunu, çekte bulunması gereken zorunlu unsurların bulunmaması, ibraz süresinin geçirilmesi, çeke ilişkin ödeme yasağı kararı verilmiş olması ya da ibraz sürelerinin geçirilmiş olması gibi haklı bir gerekçesi olmadan yerine getirmemesi halinde, hem düzenleyen hem de hamile karşı TBK 112 vd. maddeleri uyarınca sorumluluğu doğacaktır²⁰⁹. Bu görüş ışığında, muhatap yaptığı ödemenin kendisine iadesine ilişkin, hesap sahibi müşterisine, aralarındaki anlaşmaya istinaden başvurabilecektir.

Yabancı hukukta garantili çek uygulamasında “çek kartı” denen ve çek defterleri ile beraber hesap sahibine verilen bir belgeden faydalanılmaktadır. Bu belgede çek kartı hamilinin adı, hesap numarası, imza örneği ve muhatabın ödeme garanti şartları bilgisi bulunmaktadır. Çek kart numarasının düzenlenen çekin üzerine yazılmasıyla çek garantiye alınmış olmakla birlikte, lehtar da muhatabın garanti şartları hakkında bilgi sahibi olabilmekte ve düzenleyenin imzasını kontrol edebilmektedir. Türkiye’de ise çek kartı kullanılmayıp, garantiye ilişkin taahhüt, hesap sahibine teslim edilen çek defterindeki her bir çek yaprağının üzerine yazılmaktadır.

Muhatabın garanti taahhüdünün hukuki niteliği doktrinde ağırlıklı görüş uyarınca garanti sözleşmesinden kaynaklanan, düzenleyen ile birlikte hamile de talep hakkı veren ve TBK 129/f.2 uyarınca üçüncü kişi yararına bir

---

²⁰⁹ Kendigelen, a. g. e. , s.476

sözleşmedir²¹⁰. Bu sebeple muhatap banka ile hesap sahibi arasındaki garanti sözleşmesi bir borçlar hukuku taahhüdü olarak hamil lehine hak kazandıracak ve muhatap ile hamili alacaklı-borçlu sıfatıyla karşı karşıya getirecektir. Bu sebepledir ki muhatap bankanın hesap sahibi ile kişisel ilişkisinden doğan defileri hamile karşı ileri sürmesi mümkün olabilecektir²¹¹.

Alman Hukuku'nda uzun yıllar kullanılmış olan bu çek tipi, 01.01.2002 yılından itibaren yürürlükten kalkmıştır²¹². Elektronik ödeme yöntemleri olan banka kartları ve kredi kartlarının uygulamalarının yaygınlaşması ile birlikte artık garantili çek kullanımı eskisi kadar yaygın olarak tercih edilmemektedir.

5.3.2 Banka çeki

Ödeme güvenliğinin sağlanması ve karşılıksız çek keşide edilmesinin önüne geçebilmek adına tercih edilen bir çek tipi de banka çekidir. Banka çeki, düzenleyen ve muhatabı aynı banka, lehtar ise hesap sahibi “çek amiri” veya hesap sahibinin gösterdiği kişi olan, bedeli çek amirinin hesabından veya çek için bankaya yatırdığı paradan karşılanan özel bir çek türüdür²¹³. Uygulamada bankalar, müşterileri ya da onların göstereceği üçüncü kişiler lehine, başka bir şubelerinin üzerine çek keşide edebilmektedirler. Esasında burada bankalar müşterisi tarafından daha önce kendisine nakden ya da hesaben yapılan ödeme kapsamında çek keşide etmektedirler²¹⁴. Ödemeyi yapan bu durumda banka değil, hesap sahibi müşteri olduğundan bu çeklere “keşideci çekleri” de denilmektedir.

Düzenleyenin banka olmasından bahisle güvenilirliği oldukça yüksek olan bu tip çeklerin kambiyo hukuku açısından çek kabul edilip edilmemesi konusunda doktrinde görüş birliği sağlanmış değildir²¹⁵.

Çekte muhatabın aynı zamanda düzenleyen olamayacağını savunanların temel itiraz noktası, kabul yasağı kuralına ilişkindir. Bu görüşü savunanlara göre,

---

²¹⁰ Kendigelen, **a. g. e.** , s.475

²¹¹ Kendigelen, **a. g. e.** , s.476

²¹² Pulaşlı, **a. g. e.** , s.287

²¹³ Poroy vd. **a. g. e.** , s.363

²¹⁴ Banka çekleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz; Ömer Teoman, “Banka Çekleri Hukuken Çek Midir?”, **İHFM**, C.LIV. , s.261-267, Erişim, <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau/hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx>

²¹⁵ Teoman, **a. g. m.** , s.261-267

muhatapın aynı zamanda düzenleyen olması, kabul yasağı genel kuralına aykırılık teşkil etmektedir²¹⁶. Ayrıca başka bir itiraz noktası da bir bankanın şubelerinin ayrı tüzel kişiliklere sahip olmaması sebebiyle, banka çeki uygulamasında düzenleyen ve muhatapın aynı kişi olması, bir kişinin kendi kendisiyle çek anlaşması yapması, kendi nezdinde karşılık bulundurması anlamına geleceği görüşüdür²¹⁷.

Banka çekinin hukuken çek olamayacağını savunanlar, bu çek tipi ile bankanın sağladığı güvenceyi, kabul ile eş değer görmektedirler. Ayrıca, banka çekinin düzenlenmesini isteyen müşteri ile banka arasındaki hukuki ilişkinin çek hukukuna ilişkin değil TBK 129. Maddesi anlamında üçüncü kişi yararına gerçek teslim sözleşmesi olduğunu ve gerek TTK gerekse ÇekK kapsamı dışında kaldığını savunmaktadırlar²¹⁸.

Tersi görüşü savunan yazarlar ise TTK'da bu çek tipine olanak tanındığı ve bankanın ödeme konusunda vermiş olduğu bu güvencenin kabul anlamında görülemeyeceği görüşünü benimsemekte ve bu çekin karşılıksız çıkmasının mümkün olmadığını ifade etmektedirler²¹⁹. Ayrıca Yargıtay 11. HD. 07.12. 1984 tarih ve 1984-5450/6102 numaralı bir kararında da banka çeki niteliğindeki bir çekte bankanın aynı zamanda düzenleyen olduğunu ve böyle bir çekin karşılıksız çıkmasının düşünülemeyeceğini çünkü borçlunun banka olduğunu açıkça ifade etmiş ve hükme bağlamıştır²²⁰.

TTK, 818/f.1-a bendinde poliçelere ilişkin 673. Maddeye yaptığı yollama ile çekin düzenleyen üzerine çekilmesine olanak sağlamaktadır. İsviçre Hukuku'nda da banka çeki geçerli olmasına karşı düzenlenişi farklı şartlara tabidir²²¹.

Banka çeki, müşterinin talebi üzerine banka tarafından düzenlenen bir çekdir. Banka, çeki kendi üzerine çekme ve müşterisinin istediği belirli bir kişiyi lehtar olarak gösterme konusunda sorumluluk altına girmektedir. Banka ile müşterisi arasındaki bu sözleşme esasında çek hukuku tesis edilmesine ilişkin ve Borçlar

---

²¹⁶ Fırat Öztan, a. g. e. , aktaran Poroy, a. g. e. , s.364; Teoman, a. g. m. , s.261-267

²¹⁷ Kendigelen, a. g. e. , s.479

²¹⁸ Pulaşlı, a. g. e. , s.288

²¹⁹ Poroy vd. a. g. e. , s.364

²²⁰ Yargıtay 11. HD. 07.12.1984 tarih ve 1984-5450/6102 sayılı kararı, aktaran Pulaşlı, a. g. e. , s.287

²²¹ Meierhayoz/von der Crone(2000), s.241 vd. , aktaran Poroy vd. a. g. e. , s.364

Hukuku bakımından ise, bir soyut teslim sözleşmesidir²²². Dolayısıyla banka ile müşterisi arasındaki bu sözleşme “*üçüncü kişi yararına sözleşme*” olup, hukuki ilişki de “*üçüncü kişi yararına gerçek teslim sözleşmesi*” niteliğindedir²²³.

5.3.3 Teyitli (Bloke) çek

Tıpkı garantili çekte olduğu gibi teyitli çek hakkında da kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak gerek doktrinde²²⁴ gerekse uygulamada teyitli çek ile ilgili müspet görüşler mevcuttur. Yargıtay İcra İflas Dairesi'nin (YİİD) 18.11.1968 tarih ve 11105/10596 sayılı kararında; “ ... Çek bedelini hamil lehine bloke ettiği meşruhatını veren muhatap banka kanuni süre içinde ibraz edilen çeki ödemekten kaçınmaz. İşbu çek bedeli bloke edilmiştir şerhi, poliçelerde olduğu gibi bir kabul meşruhatı değil, çek bedelinin banka nezdinde mevcudiyetini, hesap sahibi ile çek keşidesi hususunda mütakaddim bir anlaşmanın varlığını ve çek bedelinin bloke suretiyle hamil lehine garanti edildiğini teyit edici bir muameledir...” şeklinde hüküm tesis edilmiştir²²⁵. Yargıtay sonraki tarihli kimi kararında da bu yaklaşımı aynen devam ettirerek teyitli çek uygulamasında yeknesak bir hal oluşturmuştur²²⁶.

Teyit şerhi muhatap tarafından çekin ön veya arka yüzüne “*teyit edilmiştir*” veya “*bloke edilmiştir*” şeklinde bir kayıt konularak gerçekleştirilebilir. Muhatap tarafından bağlayıcılık kazanması için ayrıca muhatap banka yetkililerince imzalanmış olması gerekmektedir²²⁷.

Muhatap banka, düzenleyenin kendisine teyit amacıyla başvurduğunda, sadece karşılığın mevcut olduğunu bildirmiş, karşılığın hamil lehine başka bir hesaba aktararak bloke edildiğine yönelik herhangi bir beyanda bulunmamışsa, düzenleyenin daha sonra hesaptaki parayı çekmesi halinde muhatap bankanın

---

²²² Pulaşlı, a. g. e. , s.288

²²³ Pulaşlı, a. g. e. , s.288

²²⁴ Kendigelen, a. g. e. , s.462 vd. ; Pulaşlı, a. g. e. , s.289 vd.

²²⁵ Yargıtay İcra İflas Dairesi'nin 18.11.1968 tarih ve 11105/10596 sayılı kararı, aktaran, Kendigelen, a. g. e. , s.463

²²⁶ Yargıtay Ticaret Dairesi 10.09.1970 tarih ve 2786/3143 sayılı kararı, bu karara yönelik mahkemenin direnme kararını bozan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22.09.1973 tarih ve 587/719 sayılı kararları ile Yargıtay 12. HD. 11.02.1992 tarih ve 214/110 sayılı kararı, aktaran, Kendigelen, a. g. e. , s.464

²²⁷ Fırat Öztan(1976). , **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Ankara 1997, s.1133, aktaran Kendigelen, a. g. e. , s.464

hamile karşı herhangi bir sorumluluğu olmayacaktır²²⁸. Çekin vize edilmesi halinde muhatap, kendisine teyit için başvurulduğunda karşılığın hesapta mevcut olduğunu bildirmekte; hamile başkaca bir hak tanıma yönünde irade açıklaması yapmamaktadır. Dolayısıyla “*karşılığın hesapta olduğu*” yönündeki beyanlar vize anlamına gelmekte ve öğretide kabul edildiği üzere bir teyit anlamına gelmemektedir meğer muhatapın karşılığı bloke ettiğine ilişkin bir açık beyanı çek üzerine ya da başka bir metne veyahut da elektronik olarak çek üzerine yazılmış olsun²²⁹.

Bu kayıt düzenleyenin talebi doğrultusunda ve sözleşme serbestisi prensibi gereği muhatap bankanın bu talebe müspet cevap vermesi halinde çek üzerine yazılabilecektir. Çekin tesliminden sonra hamil, muhatap bankaya ibraz ederek bloke kaydı koyulmasını değil; çekin karşılığının ödenmesini talep edebilir. ÇekK3/f.8 ile 3/f.5 gereği çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek üzere muhataba ibrazı imkanı sınırlanmış olduğundan, çekin fiili tedavül tarih ile üzerinde yazılı düzenleme tarihi arasında da teyit kaydına ihtiyaç duyulabilir. Ancak bu durumda dahi, teyit kaydını çek anlaşmasının tarafı olan düzenleyenin talebi ile muhatap banka çeke yazabileceğinden, yukarıda da ifade edildiği üzere hamilin teyide değil ancak ödemeye ilişkin bir talebi gündeme gelebilecektir²³⁰.

Doktrinde tam tersi görüş ileri süren yazarlar da vardır²³¹. Bu görüşe göre, hamil de tıpkı düzenleyen gibi çekin teyidi talebinde bulunabilir. Buna göre, her ne kadar düzenleyenin hesabındaki paranın bir başka hesaba aktarılarak hamil lehine bloke edilmesi düzenleyenin tasarrufunda olsa da; çekte var olan karşılığın ödenmesini istemeye meşru hamil de yetkili olduğundan, hamil de bu tutarın çek hesabından başka hesaba aktarılarak kendi adına bloke edilmesini isteyebilir. Zira çekte yazılı miktarın karşılığı varsa ve çek tedavül etmişse, süresi içerisinde ibrazda bankanın ödeme yükümlülüğü olduğundan, düzenleyenin artık bu durumda tasarruf yetkisi olduğundan söz edilemez.

---

²²⁸ Fırat Öztan(1976). **a. g. e.** , s.1137 vd. aktaran, Kendigelen, **a. g. e.** , s.464

²²⁹ Müge Tekil(1997). , **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, s.112-113, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.465

²³⁰ Hayri Domaniç(1990). ,**Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.IV, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, s. 585, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.465 vd.

²³¹ Pulaşlı, **a. g. e.** , s.289; Kendigelen, **a. g. e.** , s.466

Dolayısıyla düzenleyen açısından blokeye ilişkin talebin, kendi iradesi ya da hamil iradesi ile koyulması arasında bir fark yoktur. Kanaatimizce de yerinde olan bu görüş gereği, düzenleyenin çek hesabındaki mevduat üzerinden çek keşide edip bunu tedavüle çıkarması ile bloke talep hakkı meşru hamile geçmiş olmaktadır. Zira düzenleyen karşılığın ödenmesi konusundaki esas iradesini, çeki keşide edip tedavüle çıkararak beyan etmiştir ve salt çekin keşide edilip tedavüle çıkartılmış olması, bloke iradesini de zımni olarak içermektedir.

Çek üzerine teyit konarak çek karşılığı meblağın hamil lehine bloke edilmesi, düzenleyenin tasarruf hakkını engelleyeceğinden, ibrazda muhatap banka karşılığı ödemekle zorunludur. Ancak buna rağmen ibrazda karşılık bulunmaması halinde düzenleyenin karşılıksız çek keşide edilmesine sebep olma suçunun faili olacağı ya da olmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, karşılığı bloke edilmiş olmasına rağmen ibrazda çekin karşılığının bulunmaması halinde, düzenleyen bu suçun faili olacak ve yargılanabilecektir²³². Bu görüşe göre her ne kadar muhatap banka bloke edilen çek miktarını hamile ödemekle yükümlü ise de, karşılıksız çek keşide edilmesi nedeniyle tazminat sorumluluğu düzenleyene aittir.

Bunun tam aksini savunan yazarlar ise, teyitle birlikte artık düzenleyenin karşılık üzerinde bir tasarruf hakkı olmayacağından, suça konu eylemi işlemeyecekleri ifade edilmektedir²³³. Zira teyitle birlikte muhatap banka çek karşılığını başka bir hesaba aktararak çek karşılığı olan meblağı bloke edecek ve ibrazda meşru hamile ödeyecektir. Ödemeden kaçınması mümkün değildir meğer çekin bulundurması zorunlu unsurları taşımadığı ya da süresinde ibraz edilmediği muhatap bankaca tespit edilmiş olsun.

Ayrıca bu görüşe göre mahkemece verilmiş bir ödeme yasağı, çekte sahtelik veya tahrifat, ciro zincirinde kopukluk vb. ödemeye engel oluşturacak başkaca sebepler olmaksızın muhatap bankanın ödemekten kaçınması, onun hamile karşı sorumluluğunu doğuracaktır. Örneğin hamil gecikme faizi ve geç ödemeden doğan diğer zararlarının tazminini muhatap bankadan TBK 122 hükmü gereği isteyebilecektir. Ancak yine bu görüşe göre, TTK783/f.3 ve 810 hükümlerinde

---

²³² Pulaşlı, a. g. e. , s.293

²³³ Kendigelen, a. g. e. , s.467

düzenlenen çek tazminatı ve komisyon kalemleri sadece düzenleyenden istenebilecektir.

Teyitli çekler hakkında yukarıda belirtilen istisnai durumlar dışında normal çeklere ilişkin TTK hükümleri aynen uygulama alanı bulur. Örneğin düzenleyen normal çeklerde olduğu gibi teyitli çekte de ibraz süresi geçtikten sonra cayma hakkına sahiptir. Bu durumda muhatap bankanın da teyide rağmen hamile karşı hiçbir sorumluluğu doğmayacaktır²³⁴.

5.3.4 Çizgili çek

Çizgili çek TTK 803 vd. Maddelerinde düzenlenmiştir. Çizgili çekte gerek muhatap gerekse çekin tahsile verileceği bankalar açısından işlem yapabilecek kişiler sınırlandırılmış ve hamilin sadece başkaca bir banka ya da kendi müşterisi olabileceği ve onun tarafından ibraz edilebileceği kabul edilmiştir. Bu düzenleme, çekin yanlışlıkla veya diğer sebeplerle yetkisiz bir kişiye ödenmesini engellemekte ve çekin daha güvenli olmasını sağlamaktır²³⁵. Bu kayıt el ile konabileceği gibi mekanik bir vasıta ile de konabilir.

Çizgili çek genel olarak “*özel çizgili çek*” ve “*genel çizgili çek*” olmak üzere iki gruptadır. Çek üzerinde iki çizgi arasına başkaca bir işaret konmamış veya sadece “*banka*” ya da benzer bir kelime yazılmış ise TTK 803/f.3 hükmünce genel çizgili çek niteliğindedir. İki çizgi arasına belirli bir bankanın ismi yazılmış ise TTK 803/f.4 hükmü gereği özel çizgili çekten söz edilmektedir. Özel olarak çizilen bir çek ya adı yazılan bankaya ya da bu banka muhatapın kendisi ise ancak onun müşterisine ödenebilir. Bir banka çizgili bir çeki ya diğer bankalardan ya da bizzat kendi müşterilerinden tahsil veya iktisap edebilir. Bu hükümlere aykırı hareket eden muhatap veya tahsil bankası, TTK 804/f.5 hükmü uyarınca düzenleyen ya da gerçek hak sahibine karşı çek bedelini aşmamak kaydıyla sorumlu tutulmuştur. Bu sorumluluk kanundan kaynaklanan bir kusursuz sorumluluktur. Kusursuzluğun ispatı ile sorumluluktan kurtulmak mümkün değildir.

---

²³⁴ Yargıtay 11.HD. 21.05.2001 tarih ve 2359/4474 sayılı kararı, aktaran Kendigelen, **a. g. e.** , s.468

²³⁵ Kendigelen, **a. g. e.** , s.459 vd.

Yine TTK 803/f.5 uyarınca genel çizgi özel çizgiye dönüştürülebilir ancak özel çizgi genel çizgiye dönüştürülemez. Dolayısıyla çizgiler arasına yazılan banka ismi silinmişse ya da üzeri çizilmişse, özel çizgi kanun gereği genel çizgiye dönüşmeyeceğinden TTK 803/f.6 uyarınca çizgi hükümsüz olacak ve çizgili çekten de bahsedilemeyecektir. Ancak silinen ismin tespitinin mümkün olduğu durumlar saklıdır.

5.3.5 Mahsup çeki

Kanun koyucu çizgili çekin öngörülmesindeki hukuki yarar ve amaca paralel olarak TTK 805/f.1 hükmünde “*hesaba geçirilecektir*” veya bu anlama gelecek başkaca bir ibareyi yazmak suretiyle bir çeke ilişkin nakden ödemenin yasaklanmasına olanak tanımaktadır.

Bu kayıt çizgili çekte olduğu gibi el ile yazılabilir, mekanik bir vasıta ile çek üzerine konabilir. Hatta imzalanmasına gerek olmaksızın matbu dahi olabilir. Ancak TTK 805/f.2 hükmü uyarınca bu mahsup kaydının sonradan çizilmesi hükümsüz sayılmıştır.

Üzerinde yukarıda anıldığı üzere “*hesaba geçirilecektir*” veya eş anlama gelecek benzer bir ibare bulunan bir çek, muhatap tarafından, hesaba alacak kaydı, takas, hesap nakli suretiyle kayden ödenebilecektir. Sayılan tüm bu işlemler ödeme sayılacaktır. TTK 805/f.3 hükmü uyarınca, kanunda öngörülen düzenlemeye aykırı olarak mahsup çekini nakden ödeyen muhatap banka çek bedelini aşmamak üzere oluşacak zarardan düzenleyen ya da hak sahibine karşı sorumlu tutulmuştur. Bu sorumluluk çizgili çek ve TTK 812’de olduğu gibi, kanundan kaynaklanan bir kusursuz sorumluluk halidir. Dolayısıyla muhatabın kusursuzluğunu ispatlayıp sorumluluktan kurtulması mümkün değildir.

6. ÇEKE GÜVENİN SAĞLANMASI VE KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİNİ ÖNLEME KONUSUNDA ELEKTRONİK ÇEK UYGULAMASI VE ELEKTRONİK ÇEK KANUN TASLAĞININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER

6.1 Genel Olarak Elektronik Çek Uygulaması

Gelişen teknoloji ve bilgi sistemleri ile birlikte internet hayatın her alanını etkisi altına almaktadır. İnternet, pek çok alanda insan hayatını kolaylaştırmakta ve ticaret hayatında da yeni ödeme sistemlerinin gelişmesine yol açmaktadır. Bu ödeme sistemleri arasında Avrupa ve Amerika’da oldukça yoğun şekilde kullanılan kredi kartı, banka kartı vb. elektronik para şekillerinin geliştiği ve yaygınlaştığı gözlemlenmektedir.

Ticari hayatta sermeye ve bilgi teatisi çoğunlukla, birebir görüşmeler, faks, faturalar vb. fiziksel yöntemler ile gerçekleşmektedir. Ancak bu akışın gerek maliyetinin azaltılması gerekse hızının artırılması peşinen dijitalleşmeyi de zorunlu kılmaktadır. Özellikle e-ticaretin gelişmesiyle operasyonel risklerin yönetilmesi sürecinde dijitalleşme önem kazanmaktadır²³⁶.

E-çek ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde Financel Service Technology Consortium (FSTC) tarafından Signed Document Markup Kanguage (SDML) adı verilen ve imzalanmış doküman işaretleme dili ile sağlanan bir ödeme aracı olarak geliştirilmiştir²³⁷. Bu sistemde hız, güven, yasal alt yapı kurulumu, verimlilik vb. unsurlar, sistemin temel argümanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektronik çek sistemi ABD’ de FSTC öncülüğünde, on beşten fazla bankanın, teknoloji sağlayıcılarının, hükümet birimlerinin ve dünya çapındaki e-ticaret organizasyonlarının ortak çalışması ile kurulmuş ve geliştirilmiş bir sistemdir.

---

²³⁶ Ayşegül Karabıyık, “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi -1” **Dergipark**, s.80-94, Erişim, <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx>
<http://static.dergipark.org.tr> ,12 Mart 2020

²³⁷ Karabıyık, **a. g. m.** , s.80-94

Mevzuatımızda yer alan 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre, dijital imza yasal olarak el ile atılan ıslak imza ile aynı sonuçları doğurmaktadır. Ancak TTK 1526 hükmünde açıkça çekin güvenli elektronik imza da olsa dijital imza ile düzenlenemeyeceğine hükmetmektedir. Ancak bunun elektronik çek ile ilgili olmayıp, klasik anlamda kağıt çek üzerine dijital imza atılmasının mümkün olmadığı şekliyle yorumlanması gerekmektedir yoksa bir ödeme türü olarak elektronik çek uygulamasının kabul edilmediği şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Ayrıca Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın 2019 yılında hazırlamış olduğu “*Elektronik Çek ve Bono Kanun Taslağı*”nın Değiştirilen Hükümler başlığını taşıyan 11. Maddesi ile TTK'nın 1526. Maddesinde değişikliğe gidilerek, güvenli elektronik imza ile düzenlenmeyen senetler arasından çekin çıkartılması öngörülmüştür.

6.2 Neden Elektronik Çek Uygulaması Yoluna Gidilmektedir? Elektronik Çek Uygulamasının Yararları

Esasında e-çek yeni bir protokol değil; sadece bir doküman şartnamesidir. Kağıt yerine elektronik doküman ve ıslak imza yerine de anahtar kriptolu imzalar kullanılacaktır. Bu sebepten ötürü yeni bir müktesebat gerektirmemekte salt mevcut kağıt çek ödeme şeklinin yeni ve dijital sürümü olduğu da kabul edilmektedir²³⁸.

Gerçekte çek yazmadan resmi kurumlara veya internet aracılığıyla diğer kurumlara sesli yanıt sistemi ile banka üzerinden elektronik fon transferi ile ödeme yapıldığı bir sistemdir²³⁹. Sistemin çalışma şekli açık anahtarlı imzalar ile ve her aşamada onay arama şeklinde olduğundan, dolandırıcılığa karşı özellikle de sahte çek veya tahrif edilmiş çek gibi durumlarda ciddi bir koruma etkisinden söz edilebilir.

Elektronik çek ile hem borçlu hem alacaklı açısından para ve zamandan tasarruf sağlanmış olmakla birlikte, bu sistem ile ödeme bilgisinin doğrudan alınması ve alacaklı ile borçlu arasındaki hesap uyumunun yakalanmasını da sağlanmış

---

²³⁸ Karabıyık, **a. g. m.** , s.80-94

²³⁹ Karabıyık, **a. g. m.** , s.80-94; Mustafa Topaloğlu, “Elektronik Ticarete Ödeme Sistemleri: Kredi Kartları, Elektronik Para, Elektronik Çek”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C.12 S.130, s.70-80, (Erişim), <https://www.jurix.com.tr/article/7707> , 22 Mart 2020

olmaktadır. Ayrıca yukarıda ifade edildiği üzere dolandırıcılık risklerini de önemli derecede azaltacağı söylenebilir. Ayrıca gerek personelden gerekse bilgi işletim sisteminden kaynaklanabilecek olası operasyonel risklerin meydana getirebileceği zararların elimine edilmesi de bu üstün güvenlik işletimi ile sağlanabilecektir.

E-çek ile hem zamandan hem paradan önemli oranda tasarruf edilebileceği de sistemin işleyişi incelendiğinde görülmektedir²⁴⁰. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın çıkarmış olduğu Elektronik Çek Kanun Taslağı Metninin 8. Maddesinde bankaların müşterilerine sağlamakla zorunlu oldukları elektronik çek sistemin kendi oluşturabilecekleri gibi bu konuda hizmet sağlayan şirketlerden de temin edebileceklerini ifade etmiştir. Bankaların müşterilerinden, bu hizmetle ilgili sistemi direkt kendi sağlamaları veyahut satın almaları fark etmeksizin, dosya masrafı benzeri bir hizmet bedeli talep etmeleri de ihtimal dışı değildir.

Değişen teknoloji sistemleri ile birlikte elektronik ticaret ve bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak farklı elektronik ödeme şekilleri gündeme gelmiş ve yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır²⁴¹.

Çekle ödemenin elektronik ödeme sistemlerinden daha avantajlı yanı, çekte çek yazılıp teslim edildikten sonra ödeme yapıncaya kadar bankada ödemeyi durdurma imkanı olmasıdır. Diğer elektronik ödeme sistemlerinde bu özelliğin olmadığı bilinmektedir.

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk ibrazda karşılığın bulunmaması sebebiyle ikinci kez elektronik çek ile ibrazda elektronik fon şeklinde ödemenin yapılmasına ilişkin bir mekanizma mevcuttur²⁴². Vadeli çek ve senet ekonomisinin geçerli olduğu ülkemizde böyle bir mekanizmanın geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bilindiği üzere çek kağıdının üretimi Türkiye'de yapılmamakta ve bu ihtiyaç ithalat ile yurtdışından sağlanmaktadır. Çek kağıtlarının Avrupa ülkelerinin

---

²⁴⁰ Ayşegül Karabıyık, "Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi-2", **Dergipark**, s.155-166,<https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx> <https://dergipark.org.tr> , 12 Mart 2020

²⁴¹ Topaloğlu, **a. g. m.** , s.70-80

²⁴² Topaloğlu, **a. g. m.** , s.70-80

merkez bankalarının belirttiği teknik şartnameye uygun üretiliyor olması da çek kağıtlarının ithalatındaki maliyeti artırmaktadır. İthal edilen kağıtların nakliyesi, basımı vb. faaliyetler de ek maliyetlere sebep olmaktadır. Kağıt üretimi esnasında çevreye verilen zarar da olumsuz etkilerden bir diğeridir. Ayrıca kanuni düzenlemeler nedeniyle çekin görüntüsünde yapılan değişimler, bankaların el değiştirmesi, çekin kullanımında yapılan hatalar veya düzenleyenin uzun süre çeki kullanmaması sebebiyle iptal edilen çekler de maliyetin artmasına neden olmaktadır²⁴³. Gerek kağıt üretimi sebebiyle dünya genelinde selüloz ve pamuk üretiminin düşmesinin gerekse Çin'in kalitesi düşük kağıt üretimi ile düşük maliyet avantajı yaratmasının, kağıt tedarikini dünya genelinde olumsuz etkilediği görülmektedir²⁴⁴.

Ülkemizde teminat veya takas için bankalarca teslim alınan çeklerin 2018 Temmuz ile birlikte 6493 sayılı Ödeme Sistemleri Mevzuatı ile paralel olarak *Görüntülü Elektronik Çek İşleme ve Takas Sistemi (GEÇİT)* üzerinden ibraz edilmektedir. Dijital ortamda takas edilen çek oranlarının yüzde 99,8 düzeyinde olduğu düşünüldüğünde, kağıt çeklerin sisteme anında eklenememesi bunların takibini zorlaştırmakta ve elektronik çek uygulamasını ön plana çıkarmaktadır²⁴⁵.

6.3 Elektronik Çekin Özellikleri

Yukarıda da ifade edildiği üzere elektronik çek esasında elektronik imza benzeri bir doküman şartnamesidir. Fiziksel kağıt çekin elektronik sürümü ya da başka bir ifadeyle elektronik ortama aktarılmasıdır. Genel olarak birden fazla elektronik çek ödeme sistemi vardır. Bunlardan ilki kriptolama sistemine dayanan elektronik çek sistemidir²⁴⁶ Burada klasik anlamda kağıt çek elektronik imza ile dijital ortama taşınmaktadır. Bu sistemde borçlu ekranına gelen dijital çeki tıpkı kağıt çekte olduğu gibi doldurur ve dijital imzası ile imzalayarak alacaklıya yine dijital yolla gönderir. Alacaklı da çeki bankasına yine elektronik ortamda gönderir. Alacaklı bankası bu çeki borçlu müşterinin bankasından tahsil

---

²⁴³ Ömer Apık, "Yeni Çek Kanunu Neler Getiriyor", Erişim, <https://katilimfinansdergisi.com.tr/yeni-elektronik-cek-kanunu-neler-getiriyor/>

²⁴⁴ Apık, a. g. m.

²⁴⁵ Apık, a. g. m. .

²⁴⁶ Topaloğlu, a. g. m. , s.70-80

ederek alacaklının kendi mevduatına aktarır. Son aşamada yapılan işlem elektronik fon transferidir.

Başka bir elektronik çek sisteminde ise yukarıda da ifade edilmiş olduğu üzere ödeme için müsait olmayan çekin ikinci kere ibrazında ödenmesi sağlanmaktadır²⁴⁷ İlk ibrazda bankada karşılık bulunmadığı için ödeme yapılmaz ise, çek hamilinin ödeme için ikinci ibrazı elektronik yolla yaparak, elektronik fon yolu ile ödemenin yapılması sağlanabilir.

Elektronik çek, banka kartı ve diğer perakende işlemlerinin yanı sıra dijital ortamda yapılan güvenli poliçe ve ticari ödemelerde de kullanılabilir. Banka kartlarından farklı olarak tahsilde elektronik çek işletmece kullanılabileceği gibi bireysel olarak da kullanılabilir²⁴⁸. Ayrıca klasik banka kartlarında banka sahiplerinin yeterli limiti olsa dahi günlük kullanım limitleri varken elektronik çekte, tıpkı kağıt çekte olduğu gibi müşteri sorumluluğu esas olduğundan bu kısıtlama söz konusu olmayacaktır. Gerek elektronik gerekse klasik kağıt çeklerde çeki yazanın sorumluluğu esastır. Oysa onaylanmış ve yetkilendirilmiş banka kartı işlemlerinde bankanın sorumluluğu esastır.

Bilindiği üzere kağıt çeklerin fiziki değişimi ile yapılan takas işlemi 18 Ekim 1993 tarihinde İstanbul, 16 Nisan 1998 tarihinde Ankara'da çek bilgileri ile elektronik olarak yapılmaya başlanmıştır²⁴⁹. Bu sistem hem borç ödemelerini hem de kredi işlemlerini desteklemektedir.

Otomatik takas odası (ACH) esas itibarıyla elektronik fon transferinde kullanılan bir cari sistemdir. Elektronik çeki otomatik takas odasından ayıran en önemli fark, elektronik çekin üçüncü kişiler ya da banka hesaplarını içeren anlaşmalar olmaksızın ticari ortaklar arasında ödemelerin direkt yapılabildiği durumda kullanılabiliyor olmasıdır. Bu durumda işletmeler arası elektronik ödemelerde en güvenli sistemin elektronik çek ödeme sistemi olduğu görülmektedir. ACH sistemi bünyesindeki farklılıklar sebebiyle pek çok farklı teamüllerin gelişmesine neden olmuş durumdadır²⁵⁰. Bankalarda sadece ACH

---

²⁴⁷ Topaloğlu, **a. g. m.**, s.70-80

²⁴⁸ Karabıyık, **a. g. m.**, s.155-166

²⁴⁹ Karabıyık, **a. g. m.**, s.80-94

²⁵⁰ Karabıyık, **a. g. m.**, s.80-94

işlemlerine yönelik departmanlar kurulmuş olması da spesifik ve farklı bir sistem olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Elektronik çek ödeme sisteminin en büyük avantaj sağladığı alanlardan biri de imzaların doğrulanmasının ödeme bankası veya mevduat bankasınca otomatik geçerlilik ile kontrol edilmesidir. Bu da çeke duyulan güvenin artmasına sebep olmakla birlikte sahte, tahrif edilmiş veya rıza dışı elden çıkmış çek kavramlarını literatürden çıkartabilecek niteliktedir.

6.4 Elektronik Çekin Düzenlenmesi ve Şekli

Elektronik çek yukarıdaki başlıklarda da anlatıldığı üzere klasik kağıt çekin bir üst sürümü, elektronik ortama aktarılmış halidir.

Klasik çek için öngörülmuş tüm zorunlu unsurların ve özelliklerin elektronik çek için de geçerli olduğu, elektronik çek için yeni bir mevzuat geliştirilmesine gerek olmadığı söylenebilir. Ancak elektronik çek uygulamasının hayata geçirilmesi teknik altyapı gerektirmektedir.

Elektronik çek uygulamasında belli başlı yeni kavram ve bu kavramlarla ilgili yeni tanımlar ortaya çıkmıştır. Elektronik çek uygulamasının anlaşılabilmesi için bunların açıklanması gerekmektedir.

6.5 Çeke Güven Sağlama ve Karşılıksız Çek Keşide Edilmesini Önlemeye Yönelik Elektronik Çek Kanun Taslağında Getirilen Düzenlemeler

6.5.1 Elektronik çeke güven duyulması bakımından getirilen düzenlemeler

Bilindiği üzere Türkiye Borsalar Birliği (TBB) tarafından elektronik çekin yasal bir zemine kavuşturulması amacıyla “*Elektronik Çek Kanun Taslağı*” hazırlanmış ve bu taslakla birlikte çeklerin dijital ortamda düzenlenmesinin yolu açılmıştır²⁵¹.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan teknik altyapı ve bilgi sistemi ile artık dijital ortamda bir çekin düzenlenmesi, çeke ciro veya aval verilmesi mümkündür.

---

²⁵¹ Türkiye Bankalar Birliği, Elektronik Çek Kanun Taslağı, Şubat 2017

Bu taslak metinde elektronik çek; “*Sebebinden mücerret, fiziken düzenlenmeyen, elektronik kimlik doğrulama yöntemiyle elektronik ortamda çek hesabının bulunduğu muhatap bankanın sisteminden girilerek düzenleyen tarafından düzenlenen emre yazılı, tam ciro ile devredilebilen kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi ifade eder.*” Olarak tanımlanmıştır.

Aynı şekilde Ticaret Bakanlığı da Kredi Kayıt Bürosu (KKB) ile birlikte 2019 yılı içerisinde elektronik çek uygulamasına geçilmesi için “*Elektronik Çek Kanun Taslağı*” adında bir taslak metin hazırlamıştır. Buna göre artık çekler elektronik ortamda düzenlenebilecek, devredilebilecektir. Çekin tedavülünün elektronik ortamda online olarak sağlanması, çekin kaybolması, rıza dışı elden çıkması, sahte veya tahrif edilmiş çek kavramlarını tamamen ortadan kaldıracaktır. Elektronik çek sistemi uygulamasının teknik altyapı ve bilgi sistemine ilişkin alt metin çalışmaları tamamlanmamış olup hala devam etmektedir.

Taslakta, “*Elektronik Çek Sistemi*” başlıklı 7. Maddede elektronik çek uygulamasının ancak elektronik çek sistemi üzerinden yapılabileceği söylenmiş ve takip eden 8. Maddede de elektronik çek sistemlerinin bankalar veya bu hizmeti sunmaya yetkili hizmet sağlayıcıları aracılığıyla temin edilebileceği söylenmiştir.

6.5.2 Elektronik çekin devrine ilişkin yapılan düzenlemeler

Elektronik Çek Kanun Taslağı Elektronik Çekin Devri başlıklı 5. Maddesinde elektronik çekin nama, emre ya da hamile yazılı olabileceğini söylemiş ve hamiline yazılı çekle ilgili olarak imzalayanın ciranta sıfatıyla sorumu olabilmesi için bu durumun açıkça belirtmiş olmasını şart koşmuştur.

Elektronik çekin devri sadece düzenleme şeklini değil, devredilme şeklini de kapsamaktadır. Taslak metinde elektronik çekin özellikleri sayılırken, “*tam ciro ile devredilebilen*” ifadesi yer almaktadır.

Bilindiği üzere tam ciro, hakkın kime devredildiği bilgisinin yer aldığı ciro çeşididir²⁵². Buna göre çeki ciro eden hamil, “*Eda Kurt’a ödeyiniz*” şeklinde bir tam ciro işlemi yapacaktır. Bu şekilde yapılan ciro ile hamil, kendisinden

---

²⁵² Detaylı bilgi için bkz; Kendigelen, a. g. e. , s.221

sonraki meşru hamilin kim olduğunu da belirtmiş olmaktadır. Böylece ciro silsilesinde düzensizlik ya da kopmaların olması engellenmiş olacaktır. Klasik kağıt çekte tam ciro, çekin rıza dışı elden çıkması hallerinde meşru hamilin tespitinde önemli rol oynamaktadır. Ancak elektronik çek sisteminde, çekin düzenlenmesi, tedavülü elektronik ortamda ve kişisel bilgisayar marifetiyle yapılacağından, rıza dışı elden çıkma hallerinin bu yeni uygulamayla tamamen ortadan kalkacağı söylenebilir.

6.5.3 Elektronik çekin ibrazına ilişkin düzenlemeler

Yine aynı taslağın Elektronik Çekin Ödenmesi ve Ödenmemesi başlıklı 6. Maddesinde çekin ödenmek üzere ve elektronik çek sistemi üzerinden muhatap bankaya ibraz edileceği ve 6102 sayılı TTK'nın 789. Hükmüne göre, çekin bankalar arası takas odaları aracılığıyla elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, takas odasına ibraz hükmündedir.

Anılan maddenin 2. Fıkrasına göre, bir çekin karşılıksız çıkması halinde muhatap bankanın sorumluluğu kanunen ödemekle sorumlu olduğu tutar kadardır ve bu tutar dışında karşılıksız kalan kısım üzerinden karşılıksızdır işlemi yapılacaktır.

Kanun taslağına göre, elektronik çekin ibraz tarihinin başlangıcında, tıpkı klasik kağıt çekte olduğu gibi keşide tarihi esas alınacak ve bu tarihten önce ibraz mümkün olmayacak. Çek borçlusu keşideci ya da hamil, ciranta hesabının bulunduğu banka sistemi üzerinden elektronik ibraz tarihi başlangıcına kadar onay verebilecek. Çek için verilen bu onay zilyetliğin devri niteliğinde ve lehtar, hamil ya da cirantalar açısından emre yazılı çekler için ciro hükmünde olacaktır.

Taslakta öngörülen düzenleme ile tedavülde olan çeklerin rıza dışı elden çıkması ya da sahtesinin çıkartılmasının mümkün olmayacağı görünmektedir. Yine kanun taslağı metninde belirtildiği üzere elektronik çek sistemin güvenilirliğine ilişkin bir teknik rapor alınması zorunlu tutulmuştur. Buna göre bankalar bizzat kendileri veya Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu aracılığıyla ya da uhdesinde Teknolojik Sistemleri Kullanabilme Yeterlilik Belgesi (CISA) olan personel bulunduran ve bu alanda yetkilendirilmiş şirketlerce bu raporu alabileceklerdir.

6.5.4 Elektronik çek sisteminin işleyişinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle meydana gelecek olası bir zararda sorumluluk ile ilgili getirilen düzenlemeler

Taslakta belirtildiği üzere elektronik çek sistemin işleyişi ile ilgili meydana gelebilecek olası zararlardan bankalar sorumlu olacaklardır. Bankaların sistemin işleyişine ilişkin hizmet almış olmaları durumunda ise bankalara, ilgili kişi ve kuruluşlara karşıladıkları müşteri zararını rücu hakkı tanınmıştır.

Elektronik çek sistemi sayesinde yukarıda da ifade edildiği üzere, tüm çek alacaklıları ve borçluları arasında sinelagmatik ve kesintisiz bilgi akışı sağlanmış olacak ve tüm çek ilgililerinin kimlik bilgilerine rızaları aranmaksızın ulaşılabilecektir.

Elektronik çek sistemi üzerinde çalışmaları olduğu bilinen bir uzman, tasarıya mutlaka çekin bir ödeme aracı olduğu şerhinin açıkça düşülmesi gerektiğini, elektronik doğrulama sistemi için Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), Bankalararası Kart Merkezi (BKM) ya da Garanti Ödeme Sistemleri A.Ş. (GÖSAŞ) gibi altyapıların oluşturulması gerektiğini ifade etmekte ve elektronik çek sistem işleticilerinin kimler olabileceği hakkında da 6493 sayılı kanuna atıfta bulunularak açık bir hüküm düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır²⁵³.

6.6 Elektronik Çek Kanun Taslağı İle Getirilen Düzenlemeler

Kanun taslağının ilk kısmında tanımlara yer verilmiş ve ikinci kısmında elektronik çek düzenlenmesi, devri, ödenmesi ve ödenmemesi ile elektronik çek sistemine ilişkin konulara yer verilmiştir.

6.6.1 Elektronik çek kanun taslağının kapsamı, elektronik çekin tanımı, elektronik çek hesabı ve sistemi

Taslak metnin 2. Maddesinde, “ *Bu kanunun elektronik çekin düzenlenmesi, tedavülü ile ödenmesine ilişkin her türlü işlem ve süreci kapsar*” demektedir.

---

²⁵³ E2B FİNANSAL TEKNOLOJİLER LİMİTED ŞİRKETİ sahibi Mürsel Özgür KARABIYIK ile yapılan röportaj, Erişim, <https://www.ekonomist.com.tr/finans/elektronik-cek-ne-getirecek.html> ,12 Mart 2020

Taslak metnin “*Tanımlar*” başlıklı 3. Maddesinin 1-a fıkrasında, “*Elektronik Çek: İmza unsuru hariç, 13.01.2011 tarihli ve 6102 Türk Ticaret Kanunu ile 14.12.2011 tarihli 5941 sayılı Çek Kanununda öngörülen unsurları taşıyan ve elektronik ortamda düzenlenen, devredilen ve ibraz edilen çeki...*” şeklinde elektronik çekin ne olduğunu tanımlamıştır. Klasik kağıt çekteki zorunlu unsurların elektronik çek için de geçeli olduğu, elektronik çek kanun taslağındaki bu tanımdan anlaşılmaktadır.

Anılan maddenin 1-b fıkrası, “*Elektronik Çek Sistemi (EÇS): elektronik ortamda çekin düzenlenmesi, tedavülü ile ödenmesine ilişkin her türlü işlem ve sürecin gerçekleştirildiği, bankalar ve destek hizmeti sağlayan şirketler tarafından kurulan bilişim sistemini...*” diyerek elektronik çek sistemini tanımlanış ve bu sistemin banklar veya hizmet sağlayıcı şirketler tarafından kurulabileceğini belirtmiştir.

Elektronik Çek Kanun Taslağıнын madde 3/f.1-c hükmünde, Certified Information System Auditor (CISA) sistemini, bilgi sistemleri denetçi sertifikası olarak tanımlandığı görülmektedir. Burada Amerikan Hazine Piyasası Sistemi örneğinin emsal alındığı söylenebilir.

Taslak metin 3/f.1-d maddesi ile elektronik çek hesabının tanımlamıştır. Buna göre, “*...elektronik ortamda çek kullanımına ilişkin işlemlerin yürütülmesi amacıyla muhatap banka tarafından müşterisine açılan hesabı...*” şeklinde tanımlanmıştır. Tanıdan anlaşıldığı üzere elektronik çek hesabı, klasik çek hesabının elektronik ortama taşınmış halidir.

6.6.2 Elektronik çek defteri

Elektronik çek defteri ise taslak metin 3/f.1-e maddesinde, “*...Banka tarafından müşteriye açılan elektronik çek hesabından verilen elektronik defteri...*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu defterin Amerikan Hazine Piyasası örneğindeki gibi, elektronik ortama taşınmış ve çek kullanan müşterinin kişisel bilgisayarına aktarılan bir doküman şartnamesi şeklinde hazırlanacağı düşünülmektedir. Taslak metnin alt metin çalışmalarında buna ilişkin detaylı bir çalışmaya yer verilmesi beklenmektedir.

Taslak metin 3/f.1-f maddesi, güvenli elektronik imzayı 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’na atıf yapmak suretiyle tanımlanmış ve oradaki tanımda yer alan

elektronik imzanın elektronik çek için de geçerli elektronik imza olduğunu kabul etmiştir.

Taslak metinde emre, nama ve hamiline yazılı elektronik çek tanımı yapılmıştır. Burada, Türk Ticaret Kanunu ve 5941 sayılı Çek Kanunu'ndaki tanımlara atıf yapılmış ve kağıt çek ile elektronik çekin nama, hamiline ve emre yazılı türleri açısından aynı özellikte oldukları belirtilmiştir.

6.6.3 Elektronik çekin düzenlenmesi ve devri

Elektronik Çek Kanunu taslak metninin ikinci kısmında elektronik çekin düzenlenmesi, devri, ödenmesi, ödenmemesi halleri ile genel olarak elektronik çek sistemine yer verilmiştir.

Bu taslak metnin 4. Maddesi vd. uyarınca, bankalar müşterilerine, sadece elektronik çek düzenlemesi amacına özgülenmiş bir çek hesabı açar ve bu hesap üzerinden elektronik çek defteri verirler. Bu elektronik çek defterinin detaylarına taslak metinde yer verilmemiş olmakla birlikte uygulamaya ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Ancak Amerikan Hazine Piyasası örneğinde olduğu gibi SDML benzeri bir elektronik doküman aracılığıyla temin edilebileceği görülmektedir. Cirantaların ciroalarını ÇEBSİS üzerinden yapmaları da tim ciro silsilesinin kayıt altına alınmasına neden olacağından çeke duyulan güvenin artmasında önemli bir rol alacaktır.

Taslak metnin 5. Maddesi uyarınca emre, nama ve hamiline yazılı elektronik çekler güvenli elektronik imza ve elektronik çek hesabına geçirilmek suretiyle devredilebilir. Hamiline yazılı bir e-çeki imzalayan kişinin ciranta sıfatıyla sorumlu olabilmesi bunu açıkça yazmasına bağlı tutulmuştur. Elbette bu da elektronik ortamda yazma ve imzalama ile gerçekleşecektir.

6.6.4 Elektronik çekin ödenmesi, ödenmemesi ve karşılıksız çek işleminin yapılması

Taslak metnin 6. Maddesinde ödemenin nasıl gerçekleşeceği açıklanmıştır. Buna göre, e- çek muhatap bankaya elektronik çek sistemi üzerinden ibraz edilir. Bu ibraz aynı maddede belirtildiği üzere TTK 798. maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir. Karşılığı olan çekin ödenmesi taslakta bu şekilde ifade edilmiştir.

Kanun taslağında ifade edildiği üzere elektronik bir çekin karşılıksız çıkması mümkündür ve bu durumda karşılıksızdır işlemi elektronik çek ve bono sistemi (ÇEBSİS) üzerinden online olarak yapılacak ve bankalar kanun tasarısının atfıyla 5941 sayılı ÇekK'da öngörülen ödemekle sorumlu oldukları tutarı hamillere ödeyeceklerdir.

Ancak çekin karşılığının olmaması halinde aynı maddenin 2.fikrasında, karşılıksızdır işleminin muhatap bankanın hamile ödemekle yükümlü olduğu miktar dışında karşılanamayan kısım ile sınırlı olarak yapılabileceği ifade edilmiştir.

Tıpkı kağıt çek düzenlenmesinde olduğu gibi e-çek düzenlenmesinde de ilgili çek hesabında karşılık bulunması gerekmemekte, karşılığın bulunmaması hali çekin geçerliliğine e-çekte de hanel getirmemektedir.

Bu durumda dolandırıcılık kastıyla karşılıksız çek düzenlenmesinin daha kapsamlı bir hazırlık ve altyapı süreci gerektirmesi sebebiyle belli bir oranda azalmasına neden olabileceken, dolandırma kastı olmayan ancak ekonomik sebeplerle vadede hesapta nakdi karşılığı bulunduramayan kişiler açısından karşılıklı ve zincirleme mağduriyetin önlenmesinde yeterli değildir.

6.6.5 Elektronik çek sisteminin oluşturulması ve bankaların sorumluluğu

Taslak metnin 7. Maddesinde, “*elektronik ortamda düzenlenen çeklere ilişkin her türlü işlem elektronik çek sistemi üzerinden gerçekleştirilir. Bankalar, bu sistemin hayata geçirilebilmesi için gerekli teknik alt yapıyı müşterilerine sağlamakla yükümlüdür.*” Denmektedir. Görüldüğü üzere sistemin detaylı bir teknik tanımı yapılmamıştır.

Taslak metnin üçüncü ve son bölümünde ise genel olarak hukuki sorumluluk, TTK'da ve Noterlik Kanunu'nda yapılan değişiklik hükümlerine yer verilmiştir.

Taslak metnin 9. Maddesinde, “*Bankalar, elektronik çek sisteminin işleyişi ile ilgili sorunlar sebebiyle müşterilerinin uğradığı zararlardan genel hükümlere göre sorumludur... destek hizmeti alındığı takdirde, bankanın destek hizmet sağlayıcısına rücu hakkı saklıdır.*” Denmektedir. Burada sorumluluk açısından genel hükümlere atıf yapılmış ve elektronik çek ile ilgili farklı bir sorumluluk hali düzenlenmediği belirtilmiştir.

6.6.6 Diğer kanunlara atıflar ve yapılan değişiklikler

Taslak metnin madde 10/f.1 hükmü ile TTK'da poliçeye uygulanacak hükümlerin düzenlendiği ve “*Uygulanacak Hükümler*” başlıklı 818/f.1-r maddesi, “*Atıfet sürelerinin kabul olunmayacağına, poliçeye ilişkin işlemlerin yapılması gereken yer ile elektronik çek hariç olmak üzere, elle imzaya dair 754 ila 756. Maddeler.*” Şeklinde değiştirilmiştir.

Aynı kanun taslağının 11. Maddesinde ise TTK'nın “*Güvenli Elektronik İmza*” başlıklı 1526. Maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi, “*Poliçe, bono, makbuz senedi. Varant ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler güvenli elektronik imza ile imzalanamaz.*” Şeklinde değiştirilerek, elektronik imza ile düzenlemeyecek senetler arasında sayılan çek, buradaki hükümden çıkartılmıştır.

Taslak metnin 12. Maddesinde ise, “*Noterlik Kanunu'nun 105.maddesinin birinci cümlesinden sonra gelmek üzere, “Elektronik çeklere ilişkin protestolar bu kanunun 198A hükmüne göre yapılır.” Cümlesi eklenmiştir.*” Denmek suretiyle protestoya ilişkin hükümlerde elektronik çekler hakkındaki boşluk kapatılmak istenmiştir.

Noterlik Kanunu 198 A hükmünde ise, “*Bu kanunda öngörülen işlemler, elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak da yapılabilir...*” denmiş ve devamında elektronik işlemlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Taslak metnin nihayet 14. Yürürlük maddesinde, kanunun yayımı ile yürürlük bulacağı belirtilmiştir.

6.7 Karşılıksız Çek Keşide Edilmesinin Önüne Elektronik Çek İle Geçilebilir mi? Çeke Duyulan Güvenin Temini Açısından Elektronik Çek Kanun Taslağının Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın konusu esasında karşılıksız çek keşide edilmesinin nasıl önlenebileceğinin araştırılmasıdır. Dolayısıyla yeni bir ödeme şekli olarak elektronik çek, mevcut kağıt çek sisteminin bir üst sürümü olmakla birlikte, yukarıda da ifade edildiği üzere yeni Çek Kanunu yeni ve mevcuttan farklı bir müktesebat gerektirmemekte TTK ve ÇekK ile paralellik göstermektedir.

Ticaret Bakanlığı'nın yayınladığı E-Çek Kanun Taslağı incelendiğinde de bu çalışmada kısaca anlatılmaya çalışılan teknik altyapı vb. kurulum ve işleyiş ile ilgili hükümlere yer verildiği diğer konularda da genel kurallara atıf yapıldığı görülmektedir²⁵⁴.

Elektronik çek sistemi ve uygulaması esas olarak operasyonel risklerin bertaraf edilmesinde önem kazanmaktadır. Operasyonel risk kavramı, bilgi sistemleri ya da iç kontrol mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle beklenmeyen zararlara uğrama riski olarak tanımlanmaktadır²⁵⁵.

Oysa bir çekin karşılıksız çıkması piyasa, kredi, likitide ve hatta yasal riskler grubunda yer almaktadır. Piyasa, likitide ve kredi riskleri karşı tarafın riskleri kategorisindedir ve çekin karşılıksız çıkması da esas itibarıyla çek hesabı sahibinin riski olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çek Hukuku Öğretisinde ve mevzuatında çek, emtiayı temsil eden senetlerde olduğu gibi nakit parayı temsil eden bir belgedir. Kanundan ve mevzuattan kaynaklanan bu nitelik, çekin karşılıksız çıkması riskini yasal risk kapsamına da sokmaktadır.

Personelden ya da bilgi sistemlerinden kaynaklanan operasyonel risklerin önüne geçebilmek adına, sıkı güvenlik aşamaları olan ve sürekli onay isteyen elektronik çek uygulaması, karşılıksız çekin önüne geçmede önemli bir etkisinin olacağı sonucuna varmak için henüz erken olduğu görünmektedir.

Uygulamanın nasıl olacağını görmek ve elektronik çeke ne derece uyum sağlanacağına bakmak gerekecektir. Yalnız şu hususu belirtmek gerekir ki, elektronik çek uygulamasının, yazılı çek uygulamasına paralel olarak mı düzenlemeye gireceği, yoksa tamamen yazılı çek uygulamasının yerini mi alacağına dair bir karar ve tercih mevcut olmadığı anlaşılmaktadır.

Elektronik çek teknik alt yapı, uygun sistemlerin varlığı ve bu sistemleri kullanım bilgi ve becerisine sahip olmayı gerektirmektedir. Elektronik çek hesabı açtıran ve bu hesap vasıtasıyla çek keşide işlemleri gerçekleştiren ilgili

---

²⁵⁴ Bkz; Elektronik Çek Kanun Taslağı

²⁵⁵ İzzet Gökhan Özbilgin, "Risk ve Risk Çeşitleri", operasyonel risk hakkında detaylı bilgi için bkz, Erişim, www.bilisimdergisi.org/s145 , 12 Mart 2020

tarafkların daha bilinçli hareket etme konusunda yetenekli olacağı düşüncesini taşımaktayız.

Karşılıksız çek sorunu sonuç itibariyle bilinçli ve öngörülebilir bir finansal bütçeleme ve nakit akış uygulamasına sahip olmamaktan kaynaklanmaktadır diyebiliriz. Kasıtlı olarak gerçekleşen karşılıksız çek işlemlerinin görece daha az olması bu görüşümüzü teyit eder niteliktedir.

Elektronik çek uygulaması ile, bu sistemleri kullanma kalite ve becerisini elde ettiğimiz ve çek işlemleri yaparak ödemelerimizi gerçekleştirmede bilinçli olduğumuz ölçüde; istisnai durumlar ve buhran dönemleri hesaba katılmayacak olursa, önemli bir ilerleme ve mesafe kat edilmiş olacaktır. Kısacası ekonomik aktörlerin eğitimi ve dürüst davranma konusundaki eğilim ve tutumları önemli belirleyenler olmaya devam edecektir diyebiliriz.

7. SORUMLULUK SİGORTALARI UYGULAMASI İLE ÇEK BEDELİNİN GÜVENCEYE ALINMASI

7.1 Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukuku'nda Sorumluluk Sigortaları

Çalışmanın literatür taramasında, mukayeseli hukukta çekle ilgili olarak Sigorta Hukuku uygulamalarına rastlanmamıştır. Ancak gerek mevduat sigortaları gerekse kredili satışların sigortalanması kavramlarına, oldukça yaygın olarak tüm dünya ekonomilerinde ve özellikle ikincisine, ihracattan doğan risklerin azaltılmasına yönelik uygulamalara rastlanılmaktadır²⁵⁶.

İsteğe bağlı sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren ve sigorta eden arasında sözleşme serbestisi temelinde bir teminat ilişkisi kurulmaktadır. Bu teminat bir menfaatin korunmasına yöneliktir ve isteğe bağlıdır. Klasik anlamda burada kişisel bir menfaatin korunması gündeme geldiğinden, teminata ilişkin irade serbestisi esastır. Ancak teminat ile korunmak istenen hukuki yarar, kanunen zorunlu kılınan sigorta türlerinde olduğu gibi direkt kamuyu ve toplumu da etkileyecek nitelikte ise, artık korunan hukuki yararın salt bireysel olduğu söylenemez²⁵⁷. Buradan hareketle toplumu ve kamuyu ilgilendirdiği ölçüde, bireysel menfaat dahi olsa, menfaatin sigorta ettirilmesi kanunen zorunlu kılınmaktadır.

TTK'nın Sigorta Hukuku bölümünde “Zorunlu Sorumluluk Sigortaları” düzenlenmiştir. Zorunlu Sorumluluk Sigortaları başlığındaki 1484. Maddede, “*Sigortalı, Sigortacıya karşı ifa borcundan tamamen ya da kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar*

---

²⁵⁶ Nazım Aksoy, “İhracat Kredi Sigortası Kavramı, Hukuki Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2017, Cilt: 4 Sayı:1 s.66-91; Selda Eke, Müge Çetiner, “İhracat Artışının ve Ekonomik Büyümenin Sağlanmasına Yönelik Olarak İhracatta Tedarikçi Kredi Riskinin Sigortalanması”, DOI: 10.17261 / Pressacademia.2018.1003, s.359-372, Erişim, <http://doi.org./10.17261/Pressacademia.2018.1003>

²⁵⁷ Rauf Karasu, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, 2016, s.683-706, Erişim <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx>

devam eder.” denmiştir. Burada korunmak istenen menfaatin kamusal niteliği ön plana çıktığından, zarar görenin korunmasına önem atfedildiği görülmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrası, “*Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının, sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur*” şeklinde hüküm tesis etmiştir. Burada da yine zorunlu sorumluluk sigortaların kamusal niteliği göz önünde bulundurularak zarara uğrayanların gözetildiğini görmekteyiz.

Çekin karşılıksız çıkmasının piyasada yarattığı domino etkisi ve ekonomik istikrara etkileri düşünüldüğünde, çekin karşılıksız çıkması oldukça büyük ve tek bir kişinin menfaatini değil çek ilişkisi içinde olan tüm tarafların menfaatini zedeleyen bir risktir ve bu riskin zorunlu olarak sigorta ettirilmesi gerekmektedir. Teminatın salt bireylerin iradesine bırakılması, toplumun sosyal güvenliğini ve bu kapsamda devlete duyulan güveni, ekonomiye duyulan güveni ve son tahlilde istikrarı olumsuz etkilemektedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere, kanunen zorunlu sigorta kapsamında olan sigortalarda dahi sigorta eden ile sigorta ettiren arasında tıpkı isteğe bağlı sigortada olduğu gibi bir sözleşme akdedilmektedir. Buradan hareketle, her bir çek koçanının zorunlu olarak sigorta ettirilmesine rağmen sigorta sözleşmesinde asgari teminatı aşkın hususlarda, serbestçe teminat kapsamı belirlenebilir, başkaca ticari alacakların da sözleşme kapsamına alınması ile ticari faaliyet yürüten ajanların totalde bir sözleşme ile birden fazla sayıdaki risklerinin teminat altına alınması sağlanabilir. Ezcümle zorunluluğa rağmen serbest bir alan bırakılması söz konusu olacaktır. Ancak elbette niteliği gereği asgari teminatın çek karşılığının altında kalmaması gerekmektedir.

Riskin paylaşılması noktasında ise sosyal sigorta örneğinde olduğu gibi bir paylaşım modeli belirlenmesi gerekmektedir. Zira çekin muhatabı ancak BankK’ da tanımlanan bankalar olduğundan ve bu konuda geniş bir yetki alanına sahip olduklarından, riskin paylaşılması ve prim ödeme sorumluluğu noktasında bankaların hakkaniyete uygun ve keşideci ile birlikte sorumluluk almaları gerekmektedir.

Küçük ve Orta Boy İşletmelere yönelik devlet destekli ticari alacak sigorta sisteminde olduğu gibi devlet desteği de sağlanmalıdır. Burada çek alacaklısının bir de bu riskin sorumluluğuna katlanmak zorunda bırakılması hakkaniyete uygun düşmeyecektir. O yüzden riskin paylaşılması konusunda çek alacaklısının kendi rızası hilafına sigorta sistemine dahil edilip prim ödemesi söz konusu olmamalıdır görüşünderiz.

Genel olarak tüm zarar ve sorumluluk sigortalarının da çalışma konusuna uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğini düşünmekteyiz. Özellikle sorumluluk sigortası uygulamalarının, üçüncü kişiye verilen zararların karşılanması noktasında çekin karşılıksız çıkması hali ile oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Sorumluluk sigortalarında, çekin karşılıksız çıkması ile hem düzenleyenin malvarlığında meydana gelecek azalmanın hem de zarar görenin uğradığı zararın giderilmesi noktasında bir menfaat dengesi mevcuttur.

7.2 Karşılıksız Çek ve Özel Sigorta Sistemi İçinde Çözüm Yolları

İhracat Kredi Sigortası, bir Ticari Kredi Sigortası türüdür. Ticari Kredi Sigortası (Trade Credit Insurance) hem ülke içindeki ticarete hem de yurtdışındaki ticarete yönelik olarak, müşterilerin ani ve beklenemelik mali yetersizliklerinin önlenmesi veya yatırım kapasitelerinin düşmesi ile meydana gelebilecek risklerin elimine edilmesini hedeflemektedir²⁵⁸.

Ticari Kredi Sigortası bir alıcı portföyünü kapsar ve sigorta primi de bu sigorta alıcılar portföyünün kredi riski ortalamasını yansıtır²⁵⁹.

Avrupa Komisyonu'nun 1998 tarihli, Commission Decision Comp/M.1082-Allianz/AGF kararında, sektörde faaliyette bulunabilmek için, büyük yatırım yapılması, uygun bir "Know How" ve gerekli insan kaynağının kullanılması gerektiği genel olarak kabul edilmiştir.

Ülkemizde, ticari Kredi Sigortası 01.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren Kredi Sigortası Genel Şartları tebliği ile düzenlenmiştir. Ayrıca 28568 sayılı Resmi Gazete ile yürürlük bulan, 2013/4286 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı ile

---

²⁵⁸ Ticari Kredi Sigortası ile İlgili Detaylı Bilgi için bkz, Huriye Kubilay, Cem Özcan, "Ticari Kredi Sigortasının Hukuki Yapısı ve Güncel Sorunlar", **Ankara Barosu Dergisi**, 2017/3, s.317-341

²⁵⁹ Kubilay, Özcan, **a. g. m.**, s.317-341

Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi (Türk Eximbank) kurulmuştur. Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim A.Ş.'nin esas sözleşmesine göre, ihracat kredi sigortası, zarar ve tazminat sigortası olmasının yanı sıra, aktif bir sigortadır ve gayri maddi varlıklar üzerindeki menfaatin sigortası olması niteliği gereği esasında bir alacak sigortasıdır.

Ülkemizde, ticari alacakların sigortalanmasına yönelik 2018/11892 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve buna istinaden 24.12.2018 tarihinde 30635 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “*Küçük ve Orta Boy İşletmelere Yönelik Devlet Destekli Alacak Sigortası Tarife ve Talimat Tebliği*” ile birlikte alacakların sigortalanması sistemine geçildiği bilinmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanışı aşamasında ülkemiz ve tüm dünyada yaşanan Covid-19 salgının yarattığı mücbir sebebe istinaden, ticari alacak sigortası sistemine orta boy işletmelerin de katılımını sağlayacak bir değişiklik yapıldığını da belirtmek istiyoruz²⁶⁰.

“*İhracat Kredi Sigortası*” doktrinde şu şekilde tanımlanmaktadır: “*İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği müşterisinin, ödeme gücünü kaybetmesi veya ödemek istemesine rağmen tamamen dış nedenler sonucu, ödemede bulunmaması nedeniyle karşılaşılan zararların teminat altına alınmasını sağlayan sigorta türüdür.*”²⁶¹.

Çekin karşılıksız çıkması ihtimali ile meydana gelecek olası zararın sigortalanmasında, uygun düştüğü ölçüde “*ihracat kredi sigortası*” örneği emsal alınabilir. Zira her ne kadar bir ödeme aracı olsa da çekle ilgili olarak yapılan vadeye yönelik yasal değişiklikler ve uygulanagelen ticari örf ve adetler, ona bir kredi vasfı yüklemiştir. Dolayısıyla kredili satıştan doğan tüm risklerin kredi amacıyla kullanılan çekler için de mevcut olduğu söylenebilir. Nitekim ihracat kredi sigortası ile vadeli satışlardan kaynaklanan risklerin azaltılması amaçlanmaktadır²⁶². Türk ticaret hayatında ödemelerin yaygın olarak vadeli

---

²⁶⁰ 25.03.2020 tarih ve 31079 sayılı RG. ; ayrıca ticari alacak sigortası ile ilgili detaylı bilgi için bakınız, TOBB, *Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri*, 16.04.2020.

²⁶¹ Dowding, T. (1994). A Guide to Credit insurance, Reactions Publishing Group Ltd. London, aktaran Aksoy, **a. g. m.**, s.66-91

²⁶² Arif Demiral, “İhracat Kredi Sigortası'nın Önemi: Türkiye Örneği”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi** Cilt: 10 Sayı: 19 ISSN: 1309-1123 s.262-276, 2018, Erişim

çeklerle yapılması, ticaretin genel olarak vadeli satışla işlediğini göstermektedir.

Bir diğer sigorta türü olan “*mevduat sigortası*” ise temelde bankalarda mevduatı olan tasarruf sahiplerinin bu tasarruflarının garanti altına alınması için öngörülen bir teminat türüdür. Dünyada oldukça yaygın olan bu sigorta tipi kamu otoritesinin belirgin olduğu bir sigorta tipi olmakla birlikte, bu alanın tamamıyla özel sektöre bırakıldığı ülke örnekleri de mevcuttur²⁶³. Ülkemizde bu sigorta faaliyetini Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF) bağımsız kurumu yürütmektedir. TMSF kanunla kurulmuş bir kamu kurumu ve ülkemizde faaliyet gösteren tüm bankaların zorunlu üyelikleri ile oluşturulan bir para fonudur. Bu sigorta sistemi ile hem tasarruf sahiplerinin tasarruflarının korunması hem de bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin elimine edilmesi hedeflenmektedir. Riskin fiyatlandırılması, riske dayalı prim sistemi, teminat ile ahlaki risk arasındaki bağlantı, prim oranlarının indirilmesi gibi pek çok tartışma konusu uygun düştüğü ölçüde çeklere ilişkin sigorta sistemi içerisinde de tartışılacak konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

7.3 Kurumsal Sigorta Sistemi İçinde Çözüm Yolları ve KOBİ Borçlarının Güvence Altına Alınması

Yukarıda değinilen “*ihracat kredi sigortası*”, “*sosyal sigorta*”, “*ticari alacak sigortası*” ve “*mevduat sigortası*” örneklerinde kurumsal bir yapı ve teminat ilişkisine devlet erkinin müdahalesi söz konusudur. Çeke ilişkin özellikle güvenilirlik ve ödeme güçlüğü gibi müphem alanların daraltılmasında bu sigorta modellerinden yararlanılarak karma bir model oluşturulması mümkündür. Bu karma modelin zorunlu tutulması ile sistemin yaygınlaşması sağlanacağından sistem, kendi kendini amorti edecek ve devlet desteğine rağmen devlete de büyük oranda külfet getirmeyecektir.

<https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau->

[hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx](https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkinda/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.aspx)

²⁶³ Müge Ayzit, “**Dünyada ve Türkiye’de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları**”, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2004

Karma modellerle belirlenen teminat, çekte bir kredi ilişkisi olduğu için tıpkı ihracat kredi sigortasında²⁶⁴ olduğu gibi krediyi verenin menfaatinin korunmasından hareketle, kural olarak başkası lehine sigorta ile sağlanacaktır. Burada esasen hem üçüncü kişinin alacağı hem de çek keşidecisinin borcu teminat altına alınacaktır. Ekonominin bel kemiğini oluşturan KOBİ borçlarının bu yolla sigortalanması da artı bir değer yaratacaktır.

7.4 Sorumluluk Sigortalarının Çeke Uygulanmasında İzlenecek Yöntem

Öncelikle belirtelim ki, sistemin kurulması ve işleyişi ile ilgili konular uzmanlık ve teknik bilgi gerektirdiğinden bu çalışmada yöntemle ilişkin bilgiler salt kişisel öngörü niteliğindedir. Sigorta ve garanti desteği, tıpkı sosyal sigorta sisteminde olduğu gibi kanun ile salt çeklere ilişkin Eximbank veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) benzeri bir kamu kurumu kurulması ve ödemelerini çekle yapan tacir veya tacir olmayan gerçek veya tüzel kişinin bu kuruma, muhatap bankalar aracılığıyla katılımının zorunlu kılınması ile sağlanabilir. Burada riskin, transferi ile yönetimi gündeme gelmektedir²⁶⁵ ve bu yönetim zorunluluk unsuru nedeniyle kamu gücünün elinde olacaktır.

Çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde ifade edildiği üzere muhatap banka ile keşideci arasında akdedilen çek hesabı açma sözleşmesinde hesabın ne kadar nakit veya gayri nakdi kredi limiti üzerinden açılacağı ve keşidecinin teslim aldığı çek karnesi ile ne kadar meblağda çek keşide edebileceği muayyen olmalıdır²⁶⁶. Aksi takdirde sınırsız meblağda çek keşide edilmesi gündeme gelecektir ki bu da sigorta değerinin belirli olmaması ve dolayısıyla riskin fiyatlandırılmasında sıkıntı yaşanması anlamına gelmektedir. Keşidecinin ne kadar meblağda çek keşide edebileceğinin takibini yapmak uygulamada oldukça zor olacaktır ancak; elektronik çek sistemi ile tıpkı kredi kartlarındaki yetersiz limitin sisteme anında yansiyarak ödemeye izin vermemesi gibi bir uygulama yapılması mümkün olabilecektir.

---

²⁶⁴ İhracat Kredi Sigortası detaylı bilgi için bkz. , Eke vd. **a. g. m.** ; Kubilay, Özcan, **a. g. m.** , s.317-341; Demiral, **a. g. m.** ; Aksoy, **a. g. m.**

²⁶⁵ Hazal Temel,(Avrupa ve Türkiye’de Ticari Alacak Sigortalarının Karşılaştırılması), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yüksek Lisans Tezi Ankara, 2019

²⁶⁶ TTK 1464 hükmü gereği taraflar sözleşme ile sigorta değerini belirli bir para (Takseli Sigorta) olarak belirleyebilirler ve bu halde belirlenen miktardaki para, sigorta değeri için esas alınır.

Muhatap banka, keşideci ile anlaştıkları meblağ üzerinden ilgili kamu sigorta kuruluşuna bildirim yaparak sürecin başlamasını sağlayacaktır. Sigorta işlemini temin eden ve kanunla kurulan kamu kuruluşu niteliğindeki kurum veya var olan bir kamu kurumunun bu işe hasredilmiş bir alt birimi, prim belirleme ve çek karnesi çıkartılması izni verme yetkilerine sahip olmalıdır. Çek karnesi çıkartma işlemi sigorta yapılması şartına bağlı tutulduğundan, ancak gerekli işlemlerin muhatap banka ve keşideci tarafından tesis edilmesiyle çek karnesinin teslimi ve dolayısıyla çek keşide edilmesi mümkün olmalıdır. Bu işleyişte farklı usulü yöntemler belirlenebilir. Ancak sistemin amacı doğrultusunda, asgari olarak çek karşılığının teminat altına alınmış ve düzenlemelerin kanunla yapılmış olması gerekmektedir.

Sigorta ve dolayısıyla prim ödeme süresi, çek karnesi için öngörülen kullanım süresi ile sınırlı tutulabilir. Çek karnelerine son kullanım tarihi öngörülmesi ile çek koçanlarının sigorta açısından takibi kolaylaştırılabilir. Böylece kullanım süresi dolan çek karnelerinin sigorta süresi de sona ermiş olacaktır. Gerek kullanım süresi gerekse sigorta süresinin sona ermesi veya süreklilik arz eden ödemeler sebebiyle, çek keşidecileri yeni çek karnesi için muhatap bankalara başvurabilecekleri gibi abonman sigorta sözleşmelerine benzer şekilde bir modelle akdettikleri çerçeve sözleşme kapsamında, sigortanın yeni şartlarla devamını da talep edebilirler²⁶⁷. Elbette bütün bu bilgilerin çekteki karekod sayesinde tüm çek ilgililerinin erişimine açık olması, çeke duyulan güvenin önemli ölçüde artmasına sebep olacaktır.

7.5 Riskin Paylaştırılması, Paylaştırmada İzlenecek Usul, Keşideci, Lehtar, Ciranta ve Bankanın Sigorta Hukuku Kapsamındaki Risk Sorumluluğu

Yukarıda da ifade edildiği üzere, sigorta ile sağlanan teminat, riskin başka ve bağımsız bir kuruma transferi anlamına gelmektedir. Bu risk aktarımında, riskin fiyatlandırılması konusunda belirlenecek usuller önem arz etmektedir. Zira sigorta bedeli ile oluşacak fon sayesinde, işleyiş sürdürülebilirlik kazanabilecektir.

---

²⁶⁷ Abonman Sigorta Sözleşmeleri ile ilgili detaylı bilgi için bakınız; Serpil Yılmaz, **(Sigorta Hukuku'nda Abonman Sözleşmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009

Karşılıksız çek keşide edilmesinde Sigorta Hukuku anlamında risk, çekin karşılıksız kalması olduğuna göre, üzerine çek çekilen mevduat hesabı sahibi ve mevduatın bulunduğu bankanın sorumlulukları ve risk paylaşımları gündeme gelecektir. Dolayısıyla yukarıda anılan sigorta primlerine de hakkaniyet uyarınca keşideci ve muhatap bankanın katlanması gerekmektedir. Tıpkı mevduat sigortasında olduğu gibi üzerine çek çekilen mevduat hesabının hesap sahibi keşideci ve banka tarafından sigortalanması ya da kredili satış sigortasında olduğu gibi çek alacaklılarının vermiş olduğu kredinin sigorta edilmesi gerekmektedir. Anılan sigorta modellerinin hukuki niteliği ne olursa olsun, bir teminat ilişkisi mevcuttur. Ticari alacak sigortasında olduğu gibi primlerin belirlenmesinde ticari ajanların son mali yıllara ait ciroları da esas alınabilir. Sistemin yaygınlaşması ile hedeflenen fon tutarına ulaşıldıktan sonra münferit olarak primlerin düşürülmesi de düzenlenebilir. Bu karma modelin ihracat kredi sigortası, ticari alacak sigortası veya mevduat hesabı sigortasından farkı üçüncü kişi lehine yapılan bir sigorta olmasıdır. Burada muhatap banka ve keşidecinin müteselsil sorumlulukları ve risk paylaşımları ile çek alacaklılarının alacakları teminat altına alınmaktadır.

Çekin tedavül kabiliyeti sebebiyle, çekte pek çok ciranta yer almış olsa da her cirantanın çeki bir edimin ifası ile devrettiği varsayımıyla, çekte asıl alacaklı son meşru hamil olacak ve nitelikli havale keşideci tarafından ona yapılmış sayılacaktır. Bu sebeple aradaki cirantaların prim ödeme konusunda sorumlu tutulmaları hem teori hem de pratikte pek mümkün görünmemektedir meğer buna rıza göstermiş olsunlar.

Primlerin belirlenmesinde sigorta değeri esas alınacağından riske dayalı prim sistemi gündeme gelecektir. Buradaki sorumluluk hakkaniyete uygun olarak riskin gerçekleşmesinde kusuru değil ama rolü olan ve vadeli satıştan yararlanan keşideci ile çek hesabı işleterek mevduat işletme kazancı sağlayan muhatap bankaların üzerinde olacaktır. Diğer çek alacaklılarının rızası mukabilinde riske katılımları sağlanabilir. Ancak bu özel sigorta sisteminde olduğu gibi sözleşme serbestisi kapsamında olmalı, zorunlu tutulmamalıdır; zira çeki kabul ederek keşideciye kredi veren çek alacaklılarının bir de sigorta primlerine katılmalarını beklemek hakkaniyete uygun düşmeyeceği gibi hayatın olağan akışına da terstir. Ancak sisteme zaten kayıtlı olan (sigortalı olarak prim ödeyen) çek alacaklıları

için özel bir düzenleme yapılması mümkündür. Zira onlar da kendi çek defterleri için sigorta primi yatıracaklardır. Ama burada sigorta değerinin tespiti yani riskin efektif değeri konusunda farklılıklar yaşanabileceğinden mutlak bir oran üzerinden mahsup sağlanabilir. Ayrıca devlet destekli ticari alacak sigortasında olduğu gibi bu sistemde de devletin kamu otoritesi olarak katkısı bulunmalıdır. Bu katkı teşvik edici niteliği gereği çekenin duyulan güvenin artmasına ve çek kullanımının yaygınlaşmasına sebep olacaktır.

Yukarıda anılan tipteki sigorta sözleşmelerinde, en temel sorun “*ahlaki risk*” adı verilen riskin ortaya çıkması olarak ifade edilebilir²⁶⁸. Bu kavram riskin tamamen sigortalanması durumunda gerek muhatap bankaların gerekse çek hesabı sahiplerinin ve çek borçlusu keşidecinin riske karşı duyarlılıklarının azalması anlamına gelmektedir. Ezcümle, alacağın bütünüyle sigortalanarak teminat altına alınmış olması gerek keşidecinin gerekse bankaların daha fazla risk almasına neden olabilecektir²⁶⁹. Başka bir anlatımla garanti ile “*ahlaki risk*” arasında korelasyon vardır ve bu sebeplerle riske göre prim belirlenmesi ve zararın tamamının karşılanmaması tarafları basiretli davranma konusunda teşvik edecektir. Peki bu uygulamada nasıl kotarılabilir? Bir ihtimal, halefiyet ilkesi çerçevesinde, çekin karşılıksız kalan kısmının tamamı çek alacaklısına ödendikten sonra, sigorta edilen risk mukabilinde belirli bir kısmının sigorta kurumunca bankaya ve keşideciye müteselsil olarak rücu edilerek hazineye irat kaydı sağlanabilir²⁷⁰. Burada sigorta üçüncü kişi lehine yapıldığı için üçüncü kişi olan çek alacaklısının zararının tamamı karşılanmalı ve fakat karşılanan sigorta değerinin önceden belirlenen bir meblağı banka ve keşideciye müteselsil olarak rücu edilerek ahlaki riskin elimine edilmesi sağlanabilir.

Benzer şekilde sigorta ilişkisinde belli başlı muafiyetler öngörülerek, kötüye kullanımı azaltma noktasında sigorta yaptırmanın rizikonun bir parçası yapılması sağlanabilir²⁷¹.

---

²⁶⁸ Ayzit, .a. g. e. ; Aksoy, a. g. e. , s.66-91

²⁶⁹ Ayzit, a. g. e.

²⁷⁰ Merve Yazıcı Yanık, (Sigorta Hukuku'ndaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi), Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi

²⁷¹ İlknur Uluğ Cicim, Yunus Alhan, “Avrupa Sözleşmesi Hukuku'nda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.1, Haziran 2016, s.253-266

7.5.1 Katılım-Tekafül sigortaları sisteminde riskin paylaşılması

Riskin Paylaşılması hususunda akla gelen bir diğer kavram “*Tekafül*” sigortacılık modelidir. Kelime anlamı kişilerin birbirlerinin zararlarını tekeffül etmeye yarayan sistem demek olan tekafülün Türkiye’deki karşılığı *Katılım Sigortacılığıdır* ve temelde iki çeşidi vardır²⁷². Bunlar Karşılıklı (Mütüel) Sigortacılık ve Katılım Sigortacılığıdır. TTK 1402. Maddede karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebileceği emredici olarak düzenlenmiştir. Ayrıca 30186 sayılı Resmi gazete ile 20 Eylül 2017 tarihinde Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in ilgili maddesinde de katılım sigortasının özellikleri sayılırken karşılıklı sigorta türü olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu karşılıklı olmanın kardan pay alma ve zarara ortak olma minvalinde iki boyutu mevcuttur. Bu sebeple karşılıklı sigortada türü olan katılım sigortasında kar amacı güdülmediği hususundaki görüşe katılmıyoruz²⁷³.

Bu sigorta tipi ile esasında yardımlaşma amacına yönelik ve kar amacı güdülmeleyen bir sistem öngörülmektedir²⁷⁴. 30186 sayılı Resmi gazete ile 20 Eylül 2017 tarihinde Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Katılım Sigortacılığı ile klasik sigortacılık arasında bazı temel farklar bulunmaktadır.

---

²⁷² İlhami Söyler, “Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamasının Vergisel Boyutları”, **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.4 S.8, Aralık 2018, s.121-129

²⁷³ Detaylı bilgi için bkz. Ömer Adil Atasoy, Eda Kurt, “Bir Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Çek Bedelinin Katılım Sigortası İle Güvenceye Alınması” (Hakemli), **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C,S. 46, Nisan 2021, s.1-36

²⁷⁴ Haşim Özudoğru, “Katılım Sigortacılığı ve Türkiye’deki Durumu” **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C.53 S.1, 2018, s.1-16

Klasik Sigorta	Tekafül Sigorta
Şirketin sahibi sermayedarlar	Şirketin sahibi katılımcılar
Sigortacıya risk transferi	Karşılıklı risk paylaşımı
Kazanç şirkete ya da sermayedarlara	Kazanç şirkete ve katılımcılar
Yatırımlar için kısıtlama yok	Yatırımlar İslami kurallara göre düzenlenir
Klasik Sigortalar ,Faiz, Kumar ve Şüphe içerir.	Tekâfül'de Faiz,Kumar ve Şüphe yoktur. Teminatın konusunun islami usule uygun olmasına dikkat edilir.
Klasik Sigorta Şirketleri,sadece mevcut yasalara tabidirler	Tekâfül Şirketleri, mevcut yasaların yanı sıra Şeriat Denetleme Kuruluna tabidir.
Açık durumunda Klasik Sigorta Şirketi riskleri üstlenir.	Katılımcının bir açığı olması durumunda Tekâfül Fonunu Yöneten Tekâfül Operatörü (Vekil) katılımcıya faizsiz borç (Karz-ı Hasen) sağlar.
Klasik Sigorta şirketlerinde Reasürans Şirketlerinin İslami prensiplerle çalışması zorunlu değildir.	Tekâfül Şirketleri, İslami Prensiplerle çalışan ReTekâfül şirketleri ile çalışır.

Şekil 7.1: Klasik Sigorta ile Katılım (Tekfül) Sigortacılığı Arasındaki Temel Farklar²⁷⁵

Tabloda da görüldüğü üzere, tekafül sigortacılığında karşılıklılık esasına dayanan bir sigorta faaliyeti yürütülmektedir. Poliçe müşterileri aynı anda şirket ortağı sıfatını haizdirler. Primlerin toplandığı fon poliçe sahiplerine ait olduğu için şirketin mülkiyetinde değildir. Toplanan primler farklı piyasa araçlarında değerlendirilebilir. Tekafül Sigortacılığında mükerrer sigorta (Reasürans) yapılması mümkün hatta risklerin elimine edilmesinde kaçınılmazdır.

Katılım/Tekafül Sigorta Sistemi'nde, yukarıda anılan yönetmelikte de düzenlendiği üzere üç farklı yönetim biçimi öngörülmüştür. Bunlar vekalet, mudarebe ve hibrit modeli olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Vekalet Yönetim biçiminde, şirketin poliçe sahiplerini vekaleten işlem yapması genel olarak kabul edilmektedir. Bu vekalet ilişkisine dayanarak şirket vekalet ücretine hak kazanmaktadır. Sözleşme ile aksi düzenlemelerin yapılması da mümkündür. Dönem sonunda artı değer fonun poliçe sahiplerine bölüştürülmesinde şirketin herhangi bir talep hakkı yoktur. Fonun işletilmesine dayalı kar ve zararda şirketin herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Mudarebe modelinde ise, şirket primlerin işletilmesinden sorumludur. Bu sebeple de dönem sonunda havuzda biriken fonun paylaşılmasında şirketin de pay hakkı vardır.

²⁷⁵ <http://www.bankasurans.com.tr/katilim-sigortaciligi-tekaful-ve-bankasurans-etkisi/> Erişim 06 Haziran 2020

Hibrit modeli ise bu iki sistemin karması niteliğinde bir yönetim modelidir. Buna göre, şirket sigortacılık faaliyeti ile ilgili vekalet yöntemi, mali işlemler için de mudarebe yöntemi olmak üzere karma bir modelle yönetilmektedir.

Katılım Sigortacılığı sisteminin genel olarak çek kullananlar arasında yaygınlaştırılması hatta zorunlu kılınması ile çek karşılığının sigortalanması mümkün olabilir. Bu sigorta tipinde karşılıklı sigorta esası benimsenmiş olduğundan, risk sisteme dahil olan tüm poliçe müşterisi ortaklar üzerindedir. Riskin bu şekilde paylaşılması, yukarıda da ifade edilen, sigortalıyı rizikonun bir parçası yapmak anlamına gelmektedir. Böylece kötüye kullanımın ve ahlaki riskin önüne de geçilmiş olmaktadır. Ayrıca risk fonu ve primlerin çeşitli piyasa araçları ile değerlendirilmesi ile finans kazancı da sağlanmış olacaktır. Böylece poliçe müşterisi ortaklar, hem çeklerinin yazılması riskine karşı koruma sağlamış olacaklar hem de yaratılan fonun işletilmesi ile kazanç elde edebileceklerdir.

8. SORUMLULUK YA DA KATILIM SİGORTASI UYGULAMALARI KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE EDİLMESİ SORUNUNA ÇÖZÜM OLABİLİR Mİ?

Sigorta esas itibarıyla güven, teminat anlamlarına gelmektedir. Bu güven ve teminat, hukuki tanımına bakılacak olursa, ileride meydana gelmesi muhtemel bir riskin sebep olacağı zararın giderilmesi için belirli bir prim karşılığında sigorta şirketleri ile yapılan anlaşmalar yolu ile tesis edilmektedir²⁷⁶. Sigortada en temel unsur riskin dağıtılmasıdır²⁷⁷.

Can Sigortaları ve Zarar Sigortaları başlıkları altında, hayat sigortaları, mal sigortaları, sorumluluk sigortaları, zorunlu sigortalar, sosyal sigortalar, hukuksal koruma sigortaları, ticari alacak sigortaları, mevduat sigortaları gibi tipik çeşitleri olmakla birlikte esasen çağın sosyal ihtiyaçlarına göre atipik örneklerin de gündeme getirilmesi mümkündür²⁷⁸.

Ticari Alacak Sigortası Türkiye’de, 2018/11892 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiş yeni bir sigorta sistemidir. Dolayısıyla bu çalışmanın konusu olan karşılıksız çek keşide edilmesi probleminin çözümü noktasındaki sosyal ihtiyaca binaen, Sigorta Hukuku’nun bu alana sirayet etmesi de mümkündür.

Çekin karşılıksız kalması çek alacaklıları bakımından hem malvarlığında hem de hedeflenen karda meydana gelen bir azalmaya sebep olacaktır. Bu azalma aktifin azalması şeklinde olabileceği gibi pasifin artması şeklinde de olabilir²⁷⁹.

Çekin tedavül kabiliyeti sebebiyle, karşılıksız çıkması halinde lehtarın özellikle kendisinden sonra gelen cirantaya ödemekle yükümlü olduğu bir meblağ

---

²⁷⁶ İnci Deniz Kaner, **Sigorta Hukuku**, 2. Baskıdan Tıpkı 3. Baskı İstanbul, 2018, s.5

²⁷⁷ Çiğdem Çetin, Haşim Özudoğru, “Türkiye’de Sigortacılıkta Güncel Sorunlar”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C.50 S.2, 2017, s.57-70

²⁷⁸ Hukuksal Koruma Sigortaları detaylı bilgi için bakınız; Hikmet Koyuncuoğlu, Tennur Koyuncuoğlu, **Hukuksal Koruma Sigortası ve Yargı Reformu Stratejisi Belgesi**, 2. Baskı Ankara, 2020, s.20

²⁷⁹ Zehra Şeker Öğüz, Emine Yazıcıoğlu, **Sigorta Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ders Kitapları Dizisi, 1. Basım, Yayın No: 1115 ISBN:978- 605- 7622- 49- 5 İstanbul, 2019, s.85 vd.

gündeme gelecektir ve bu esas itibarıyla lehtarın pasifinin artmasıdır. Aynı şekilde düzenleyen açısından da çekin karşılıksız çıkması ile birlikte pasifinde artma meydana gelecektir. Çekle ilgili olarak teminat altına alınan hukuki yarar malvarlığı değeri olduğundan sigorta tipinin de zarar sigortası olduğu söylenebilir.

Teminat altına alma iradesi esasen, sözleşme serbestisi prensibinden yola çıkıldığında isteğe bağlı (irade serbestisi) olma özelliği göstermektedir. Ancak kanunda zorunlu tutulmuş sigorta tipleri de mevcuttur. Deprem Sigortası, Trafik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası vb. bunlara örnek verilebilir. Bu sayılanlar kanunen zorunlu sigortalardan olmalarına rağmen yine de sigortacı ile sigorta ettiren arasında bir sözleşme imzalanması ile kurulurlar.

Ancak sosyal sigortada kamu yararı düşüncesi ve sosyal güvenliğin tesisi amacıyla kanunla düzenlenen ve doğrudan kanun tarafından tesis edilen bir teminat ilişkisi mevcuttur ve bu ilişki belirli statüde bulunanları kapsar. Ve yine isteğe bağlı veya zorunlu sigortadan farklı olarak, sosyal sigorta salt kanunla kurulmuş kurumlar tarafından yapılabilir. Ayrıca sosyal sigortada yardım esası ön planda olduğundan primlerin bir kısmı sigorta ettiren bir kısmı üçüncü kişi (işveren) tarafından ödenir.

Çekin karşılıksız çıkması halinde, çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde detaylıca anlatılan riskin paylaşılması kavramı bu temele dayanmaktadır. Nitekim çeke duyulan güven, ekonomide güven ve ekonomik istikrar kavramları direkt sosyal güvenlik ve sosyal sigorta tanımlarını akla getirmektedir. Elbette, sosyal sigorta emsalinden yola çıkarak çekle ilgili olarak sigortada, devletin rolünün de ön planda olması gerekmektedir.

Türkiye’de Sigorta Sistemi’nin özellikle Amerika ve Avrupa ile kıyaslandığında yeterince gelişmemiş olduğu tespit edilmektedir²⁸⁰. Sigorta şirketlerinin insan kaynaklarına yeterince yatırım yapmaması, sigortacılık faaliyetinin pazarlama politikası yerine satış politikası usulü ile yürütülüyor olması, personel eğitimlerine önem verilmiyor olması, sigortacılık faaliyetinin niteliğine ve faydalarına ilişkin yeterince gündem yaratılmıyor olması ve sigorta kesiminin taşıdığı vergi yükünün yüksek olması bu geri kalmışlığın belli başlı sebepleri

---

²⁸⁰ Çetin vd. , a. g. m. , s.57-70

olarak gösterilmektedir²⁸¹. Aynı zamanda gelir düzeyinin düşüklüğü ve prim ücretlerinin buna göre yüksek oluşu da bunlar arasında sayılmaktadır.

Sigortacılık gelişmiş ülkelerde, artı değer yaratılmasına ve bu artı değerın verimli alanlara aktarılmasına aracılık eden bir sektördür. Yine gelişmiş ülkelerde, sigorta şirketleri hem bankalardan daha güçlü hem de bankaların sahibi durumundadır²⁸². Oysa Türkiye'ye bakıldığında bunun tam tersi olarak sigorta şirketlerinin ya bankaların ya da büyük holdinglerin yan kuruluşu olarak faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Ek olarak bankaların kredi satışlarında sigorta poliçesi satıyor olmaları da, sigorta şirketleri aleyhine haksız bir rekabet ortaya çıkarmaktadır.

Sigortacılık faaliyetlerinin desteklenmesi, sigortacılık sisteminin devlet politikası içine alınması ile mümkün olabilir²⁸³. Sigortacılığın gelişimini desteklemek esas itibarıyla sadece, sigorta şirketlerinin ticari faaliyetlerinin artırılmasına yönelik devlet katkısı olarak görülmemelidir.

Yukarıda anılan Tekafül Sigortacılığı sisteminde kooperatif şeklinde faaliyet gösteren şirketler açısından belli başlı vergi muafiyetleri mevcuttur²⁸⁴. Sigorta sisteminin geliştirilmesi için bunun daha geniş bir tabana yayılması gerekmektedir.

Çalışmanın konusu olan karşılıksız çek sorununa ilişkin hangi sigorta tipi tercih edilirse edilsin, kamu otoritesinin sigorta ilişkisine müdahil olması gerekmektedir. Sigorta sisteminin yukarıda ifade edilen tüm hususlar doğrultusunda sadece riskin dağıtılması ve riske karşı kendini güvende hissetme yararına özgü değil, ekonomiye katkı sağlayacak ve artı değer yaratacak bir sistem olduğu da görülmektedir.

---

²⁸¹ Çetin vd. , **a. g. m.** , s.57-70

²⁸² Çetin vd. , **a. g. m.** , s.57-70

²⁸³ Çetin vd. , **a. g. m.** , s.57-70

²⁸⁴ Söyler, **a. g. m.** , s.121-129

9. UYGULAYICILARA YÖNELTİLEN SORULAR VE ALINAN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında konunun uygulayıcısı olan bazı şirket temsilcilerinin de ticaretin içindeki aktörler olarak görüşleri alınmış ve konuyla ilgili uygulamada çıkabilecek muhtemel sorunlar ile ilgili bir fikir teatisi yoluna gidilmiştir. Bu görüşmeler tüm dünyayı ve ülkemizi etkileyen Covid-19 salgınının yarattığı mücbir sebep nedeniyle on-line olarak ve hedeflendiği gibi belli sayıda mülakat gerçekleştirmek suretiyle yapılmıştır. Katılımcılara aşağıda yazılı sorular sorulmuştur;

- 1- Çek Hesabının zorunlu olarak sigortalanmasının piyasada meydana getireceği olası olumsuzluklar neler olabilir?
- 2- Çek karşılığının bloke edilesini sağlayacak çek tipleri kullanımının zorunlu kılınmasının piyasaya yansımaları hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 3- Güncel Düzenlemede bankaların sorumluluğunu yeterli görüyor musunuz?
- 4- Konuya ilişkin Ceza Hukuku yaptırımlarının çekin karşılıksız kalmasından doğan zararın ve dolayısıyla mağduriyetlerin giderilmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
- 5- Çekin karşılıksız kalmasının önlenmesi için çalışmada öngörülen çözüm yollarının piyasada meydana getirebileceği olası olumsuzluklar, vergisel iyileştirmeler vb. muafiyetlerle dengelenebilir mi?

Bu sorular tez metni ile birlikte ilgililere e-mail yolu ile gönderilmiş olup, cevaplarının tezde yer alacağı konusunda bilgilendirilmiş ve onayları alınmıştır.

Bu sorulara verilen cevaplar ise, cevap sahipleri ve unvanlarıyla birlikte şöyledir;

- Özkurt Metal İthalat İhracat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi²⁸⁵ şirket ortağı ve müdürü Rıza ÖZKURT,

1-) “ Çek hesabının zorunlu olarak sigortalanması çek hesabı sahibi olan şirketlere ek maliyet getirecektir. Alım satıma konu olan mal ya da hizmet fiyatları bu ek maliyet oranında kar marjının korunması için zorunlu olarak artacaktır. Şirketlerin bu nedenle ödemelerin çekle yapılmasını tercih etmemeleri de olasıdır. Ancak sigorta bedeli olan primlerin ödenmesinde bankaların da sorumlu tutulmaları teşvik edici olabilir. Biz şirket olarak yurtdışından mal ithal etmekteyiz. Çoğu zaman ihracatçı firmaların ihracat kredi sigortası kullandıklarını ve bunu da fiyata yansıttıkları duyularını alıyoruz.”

2-) “ Kurumsal nitelikli büyük firmaların bloke çek kullanılması konusunda sıkıntı yaşamayacaklarını düşünüyorum. Ancak Türkiye’de özellikle daha küçük ve orta ölçekli firmalar bugün çekle ve kredili satış üzerinden alım satım yapmaktadır. Bloke çek peşin alım satım anlamına geleceğinden küçük ve orta ölçekli firmaların bunun altından kalkması pek mümkün değildir. Şirketlerin cirolarına bakılarak belli bir oranı tutturarak şirketler için blokajlı çekin zorunlu kılınması düşünülebilir ama bu da ne oranda çözüm sunar bilemiyorum. Çalışmada da değindiğiniz üzere, çek hesabında vadeye kadar bloke edilen nakit paraya faiz işletilmesi akılcı bir çözüm olarak bu şekilde çek kullanımını teşvik edebilir. Ancak temel problem Türkiye’de borç üzerinden piyasanın faaliyetlerini yürütüyor olması yani nakit para sıkıntısıdır.”

3-) “ Uygulamada bankaların ödemekle zorunlu oldukları bir meblağ var ancak bu uğranılan zararı karşılar nitelikte değildir. Ayrıca daha başta çek karnesi alınırken bu miktar bankalarca keşideciden zaten tahsil edilmektedir. Ayrıca yine hesapta başta para olmaması ya da olan paranın vadeye kadar çekilebilmesinin, üçüncü kişiler için yanıltıcı bir görüntü yarattığı ve bu sebeple bankanın tüm zarardan sorumlu tutulması görüşüne katılmaktayım. Ancak o zaman bankaların kolay kolay kimseye çek hesabı açmayacağını ve çek kullanımının da bu sebeple oldukça azalacağını düşünüyorum. Ancak

---

²⁸⁵ <https://bilgibankasi.ito.org.tr/tr/bilgi-bankasi/firma-bilgileri>

bankaların güncel düzenlemede yer alan sorumluluklarının yeterli olmadığını düşünüyorum.”

4-) “ Hapis cezası tehdidiyle karşı karşıya kalan firmalardan tahsil edilen ödemeler olmakla birlikte bu hem oldukça az görünen bir durum hem de meydana gelen zararın giderilmesinde etkili olamıyor. Özellikle dava sürelerinin uzun olması ve sadece karşılıksız çıkan bedelin tahsilatının yapılabilmesi bizler açısından pek tatmin edici değil. Karşılıksız çek yüzünden yapılan plansız ödemelerin yarattığı diğer zararlar genellikle bizim üzerimizde kalıyor. Piyasadaki itibarımızın sarsılması da ayrı bir zarar kalemidir. Türkiye’de özellikle son iki yıldır yaşanan ekonomik kriz sebebiyle pek çok firma faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. Faaliyetine son veren ve çekleri yazılan bu firmalardan herhangi bir alacak tahsili mümkün değildir. Bu sebeple hapis cezasının buna herhangi bir etkisi olmamaktadır.”

5-) “ Hamil ya da lehtar olarak bir çeki aldığımızda bu gelir kaydedilmektedir. Dolayısıyla bunun vergisini daha baştan zaten ödemekteyiz. Karşılıksız çıkması halinde de ancak gerekli icra takiplerinin başlatılıp, borçlular için aciz vesikası alınmasının ardından ödenen vergilere ilişkin vergi iadesi ya da mahsup işlemi yapılabilmektedir. Bu da uygulamada oldukça uzun bir zaman almaktadır. Bizler için hiç değilse bu zarar kaleminin oluşmaması sağlanabilir. Tahsil edemediğimiz bir alacağın vergisini ödüyoruz. Karşılıksız çek sorunu ekonominin iyileştirilmesi ile çözülebilecek bir sorun niteliğindedir. Sigorta sistemi ya da bloke çek uygulamasının çözüm olarak işe yararlılığı ancak devletin ekonomide yapacağı iyileştirmelerle desteklendiği ölçüde bir çözüm olarak düşünülebilir. Vergisel iyileştirmeler de elbette buna dahil edilmelidir.”

- Hursan Lojistik ve Dış Ticaret Anonim Şirketi²⁸⁶ Genel Müdürü Bayram DURADEMİR;

1-) “ Ticari hayatta çekin bu kadar rağbet görmesinin sebebi, ekonomik gelişmelerin hızına uyum sağlayabilmesidir. Ayrıca ileride gerçekleşecek yaptırımları bir kenara bırakırsak, ticari alış verişin gerçekleştiği andan vadeye kadar hiçbir sorumluluk getirmemekte, borcu öteleme işlevi görmektedir. Bu sorunun cevabını, karşılıksız çekin meydana getirdiği zararda sorumluluğun

---

²⁸⁶ <https://bilgibankasi.ito.org.tr/tr/bilgi-bankasi/firma-bilgileri>

kimler arasında ne şekilde paylaşılacağı şekillendirecektir. Öyle bir sistem kurulur ki hem sigorta şirketleri, bankalar ve tacirler kısacası tüm paydaşlar memnun kılınır hem de risk teminat altına alındığından zarar meydana gelmez ve ticari güvenlik sağlanmış olur ve çeke talep azalmaz. Ancak sigorta şirketlerinin karını esas alan bir sistem geliştirilirse tacirler çek yerine alternatif ödeme araçlarına yönelirler. Karşılıksız çek suçuna hapis cezası getirildiğinden beri piyasadaki herkesin zorunlu olmadıkça çek keşide etmekten imtina ettiğini duyuyor ve biliyoruz.”

2-) “ Bizce çekin çok talep görmesi kullanımının kolay olması ile alakalı. Çek bedelinin garanti edildiği bir model üzerinde çekin tedavül hızının azalması kaçınılmaz olacaktır. Ama buna karşın özellikle kriz dönemlerinde bu koruma mağduriyetlerin önüne geçecektir. Bu sebeple hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu düşünüyoruz. Ancak hangisinin ağır basacağı biraz da o dönemdeki ekonomik durum ile ilgili olacaktır. Ancak çek karşılığının muhafaza edildiği bir ödeme yöntemi olarak çek kullanımının yaygınlaşması, karşılıksız çek sebebiyle hakkında cezai yaptırım öngörülen kişileri ve onların istihdam ettiği kişileri kurtarması sebebiyle dahi olsa, eski sisteme göre daha lehe olabileceği kanaatindeyiz.”

3-) “ Bankaların sadece çek koçanı için asgari bir bedel ile sorumlu tutulurken, biz tacirlerin, elimizde olmayan tamamen piyasanın kendi doğasındaki belirsizlikler sebebiyle hapis cezasına kadar varacak yaptırımlarla karşılaşması adaletsiz bir sonuç doğurmaktadır. Takdir edersiniz ki buhran haline gelen kriz dönemlerinde tacirler, ellerinde bulunmayan sebeplerle borçlarını yerine getiremeyebiliyorlar. Son iki yılda yaşanan ekonomik kriz sebebiyle büyük firmaların dahi ekonomik faaliyetlerine son verdiklerini gördük. Bu sebeple yaşanan krizlerinin faturalarının sadece tacirlere kesilmesi haksız bir uygulamadır. Bankaların da en az tacirler kadar sorumluluk almaları gerekmektedir.”

4-) “ Bize kalırsa, dolandırıcılık ve bunun gibi bir suç işletme kastı olmadıkça yani sadece piyasa kaynaklı dalgalanmalar nedeniyle çekin karşılıksız çıkması hali ceza yaptırımına konu olmamalıdır. Çünkü zaten çekin icraya koyulması mümkün ve iflas takibi de yapılabilir. Üstelik cezai yaptırımların alacakların tahsilinde bir etkisi olduğunu da düşünmüyoruz. Caydırıcılık güden bir ceza

sisteminde, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, elinde olmadan çeki yazılan kişilerin yargılanması amaca uygun düşmemektedir kanaatindeyiz. Üstelik yeni mağduriyetler yaratılmış oluyor.”

5-) “ Biz şirket olarak, özellikle de ekonomik kriz hallerinde, çek bedelinin karşılıksız çıkmasına ilişkin herkesin taşın altına elini koyacağı bir modelin geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bunun yolu nasıl olur bilemiyoruz ama bankalar, sigorta şirketleri ve tacirler bu sistemde birbirlerine göre daha dezavantajlı durumda olmamalıdır ve elbette bunu da devletin sağlaması kaçınılmaz olacaktır. Çalışmada öngörülen çözüm yollarının spesifik olarak pek çok olumsuz durum yaratacağı da olası olmakla birlikte, devletin müdahalesi ve sorumluluk alması ile ortak akıl hakim kılınabilir.”

- TEKNİKEL MAKİNA KALIP İMALAT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ²⁸⁷ ortak müdür Nizamettin KÜMEÇ;

1-) “ Çek hesabının zorunlu olarak sigortalanmasını iki şekilde değerlendirmek gerekir. Sigortalama işlemi keşideciye fazladan mali bir yük getirecektir. Sigortalanacak tutar tanzim edilecek çek meblağının bilinmesi ve sabitlenmesi halinde bloke edilmiş meblağ anlamına gelecektir. Bankanın, çek karnesi vermiş olduğu müşterisi ile birlikte sigorta maliyetine katlanması, piyasada dolaşımına neden olduğu çek karnesinin ödeme koşullarının güvence altına alınmasının temininde önemli rol oynayacaktır. Piyasa koşullarına yeteri kadar mevduata sahip olmayan gerçek ya da tüzel kişilerin bloke edecek mevduatı olmamasına rağmen bankalardan sağladıkları çek koçanları karşılıksız çek sorunun temel nedenidir. Sigorta uygulamasının hazırlanmasında, banka ve keşidecilerin arasındaki ilişkiye istinaden sorumluluk ve maliyet paylaşımının belirlenmesi önemlidir. Bankalar verdikleri çek karnesi için ayrıca sigorta maliyetine katlanacak ise karşılığında keşideciden mevduat sahibinden farklı garantiler isteyebilecektir ki şu anda uygulanan sistemde de olduğu gibi ödemek zorunda oldukları çek bedelini bloke etmek gibi farklı garantiler istenmesi de bunlara örnek verilebilir. Bu da çek karnesi alamamak ve piyasada dolaşımda olan vadeli çeklerin tanzim edilememesi ve vadeli işlemlerin daralması anlamına gelecektir. Özellikle belgeye dayanmayan açık hesap alım satımlar, tahsilatta

---

²⁸⁷ <https://bilgibankasi.ito.org.tr/tr/bilgi-bankasi/firma-bilgileri>

zorlanmalar nedeniyle küçülme, belge karşılığı kredi kullanamama gibi nakit akışının hızının kesilmesi sorunları meydana gelebilecektir. Piyasada ticari faaliyet sürdüren ve pek çok risk taşıyan tacirler olarak alacaklarımızın garanti altında olması önemlidir ancak borç ve kredi ile büyümeye çalışan bir ekonomik sistemimiz olduğundan, tıkanmalar olacağını düşünüyoruz.”

2-) “ Ürettiği ürünü pazarlayan kişi açısından tahsilat aşamasında bloke çek garantidir. İmalat sektöründe çalışmaktayız. Piyasa koşullarında kaliteli mal üretmek, ürettiğini pazarlamak, uzuc hammaddeye ulaşmak, her geçen gün gelişen yeni teknolojilerle büyümeye devam etmek için en önemli husus tahsilatın garantili olmasıdır. Tahsilatta garanti anlamına gelen bloke çekle tahsilat yapacaklar açısından büyük bir avantaj olmasının yanı sıra aynı koşullarda ödeme yapacaklar bloke çek hazırlanmasında bire bir bedel karşılığı çek oluşacağından zaten borçla büyümeye çalışan sektörlerin zor durumuna düşmesi anlamına gelecektir. Bloke çek, lehtar ve cirantalar açısından garanti, banka açısından risksiz gelir, ancak keşideci açısından bankadan alacakları çek koçanı işletme sermayesi kadar bloke hazırlamak zorunda kalacakları için, bloke hazırlamak zorunda kalacak keşidecinin ekonomik olarak daha da güçlü olma zorunluluğu anlamına gelecektir.”

3-) “ Bankaların güncel uygulamada piyasaya sundukları çek karnelerinin olumsuz sonuçlarının meydana getirdiği zararlardan hiçbir şekilde yeteri kadar sorumluluğu bulunmamaktadır.”

4-) “ Yaptırımlar meydana gelen zararın giderilmesinde yeterli değildir. Ülkemizdeki piyasa koşulları karşılıklı güvene dayanmakta, büyümenin önün tıkayan asıl sorun da sadece güvene dayanan ilişki alınan risktir. Hukuki olarak mağduriyetlerin giderilmesinde süreç çok uzun olup yeteri kadar sonuç alınamamaktadır.”

5-) “ Çalışmada önerilen garantili, bloke, teyitli çek uygulamasında tahsilatta bir sıkıntı yaşanmayacaktır. Ancak bankaların çek defteri isteyen müşterilerine provizyon olmamasına rağmen tanıyacıkları limit tutarında çek karnesi vermesi, kredi kullandırılması anlamına geleceğinden bu kredinin garanti altına alınması gerekmektedir. Vadeli satışlarda garantili çek tanzimi nedeniyle tahsilat tarihi esas alınarak ödeme banka aracılığıyla yapıldığından vergisel

açıdan tarih dezavantajı da yaşanmayacaktır. Bir çeki aldığımızda onu gelir olarak kaydediyor ve elbette karşılığında makbuz kesiyoruz. Bu gelirin vergisel faturasına katlananlar olarak, aldığımız çekin karşılıksız çıkması halinde, vergi iadesi almamız gerekirken bunun dava süreçlerinin sonuna kadar yapılamaması nedeni ile mağduriyetimiz artmış oluyor. Devlet çek kullanan tacirler için belli başlı vergisel iyileştirmelerle önerilen çözüm yollarının teşvikini sağlayabilir kanaatindeyiz.”

- ATLAS SİGORTA ACENTELİK HİZMETLERİ LİMİTED ŞİRKETİ²⁸⁸
Sigorta Müdürü, Suna DELEN ERKMEN; (Şirketin faaliyet alanı ile ilgili sorulara cevap verilmiştir.)

1-) “ *Ticari riskler sebebiyle alacakların sigortalanması son dönemde yükselen bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaygın olarak kullanılması halinde piyasa riskleri büyük oranda teminat altına alınabilecektir.*

Hali hazırda uygulamada, bizler bir riskin sigortalanmasında öncelikle risk mühendislerimiz marifetiyle risk analizi gerçekleştiriyor ve riskin sigortalanmasına ya da riskin getirisinden çok büyük olması halinde sigortalanmamasına karar veriyoruz. Bundan ötürü bir risk sigortalanırken mümkün olduğunca getirisinden çok fazla ve gerçekleşmesi büyük oranda muhtemel risklerin sigortalanmasında sorumluluk almamayı tercih ediyoruz. Bu yüzden çek koçanlarının sigortalanmasını yaygınlaştırmak ve hatta zorunlu tutmak, sigorta şirketlerine büyük bir risk sorumluluğu doğurur kanaatindeyiz. Zira zorunlu sigortalarda bizlere başvuran başvuruçuların bu icaplarına olumsuz yanıt verme hakkımız da kanunen sınırlandırılmış durumdadır. Bu sebeple riskin paylaşılması usulünün buna izin vermeyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Çalışmada da belirtildiği üzere, çek bedellerinin önceden miktar olarak biliniyor olması gerekmektedir. Üzerinde meblağ yazılı olmayan çek yapraklarının veya bütün olarak çek defterinin sigortalanması hali hazırda mümkün değildir. Zira sigorta değerinin belirlenebilmesi ve risk analizi için çek bedelinin belirli olması gerekmektedir. Buna ek olarak büyük miktarda çeklerin sigortalanması usulünde de mutlaka ipotek tesisi şartı aranmalı ve bu

---

²⁸⁸ <https://bilgibankasi.ito.org.tr/tr/bilgi-bankasi/firma-bilgileri>

araştırma ve işlemlerin işlem güvenliği açısından bankalar marifeti ve sorumluluğuyla gerçekleştirilmelidir.”

3-) “ *Bankaların sorumluluğu yeterli olsa idi karşılıksız çek probleminin bu kadar yoğun şekilde yaşanmayacağını düşünüyoruz. Çekin karşılıksız kalması halinde bankanın hamillere ödedikleri miktar oldukça düşük bir miktardır. Bankaların çek defteri verirken yaptıkları araştırmalar maalesef çekin karşılıksız çıkmasına engel olamamaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, karşılıksız çekin önüne geçilebilmesinde çek defterinde çek bedelinin belirli olması oldukça önemli bir husustur. Bir diğer önemli husus da bankanın 3. Kişilerin mağduriyetlerini önleme sorumluluğu gereği çek defterinde yazılı olan çek bedelini mutlaka sigortalama ya da ipotek tesisi yöntemleri ile teminat altına almasıdır.”*

5-) “ *Karşılıksız çek sorununun çözümü büyük oranda sigortalama işlemi ile sağlanabilecektir kanaatindeyiz. Bu da primlerin belirlenmesi ve ödenmesi noktasında sigorta ettirenler için ek maliyet yaratacaktır. Bu sebeple primlerin ödenmesi noktasında devlet desteği olması gerekmektedir. İnsanların alacaklarını veya borçlarını sigorta ettirmeleri konusunda özendirilmesi ancak belli muafiyetler sağlanması ile olabilir diye düşünüyoruz. Vergisel muafiyetler ya da kredi tesisinde düşük faiz oranları buna örnek verilebilir.*

Sigorta şirketleri açısından ise, ödemeye ilişkin belli muafiyetler öngörülmesi gerekmektedir. Teminat içi ve teminat dışı haller ile ahlaki risk kavramının önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Örneğin sigortalanan bir çekin çek bedelinin tamamının sigorta şirketi tarafından ödenmesi beklenemez. Ayrıca rücu sebeplerinin varlığında, rücu mekanizmasının da bizzat kamu otoritesi eliyle ve daha kolay bir icra usulü ile kullanılması olumlu bir etki yaratabilir kanaatindeyiz. Yine rücu mekanizması ile alacaklı sıfatında olanın devlet erki olması, tahsilat konusunda kolaylık sağlayabilir. Konuyla ilgili yapılacak bir yasama işleminde rücu sebeplerinin de belirtilmesi önemli bir husustur. Sigortalama işlemi sırasında sigorta değerinin tamamının ya da sigorta kapsamında olmayan kısmın, ipotek ile teminat altına alınması da çekin karşılıksız kalmaması için çek borçlularının azami özeni göstermesi noktasında çözüme katkı sağlayacaktır.”

10. GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

10.1 Bankaların Sorumluluğuna İlişkin Genel Görüş

Görüldüğü üzere genel olarak soruna ilişkin bankaların yeterli sorumluluk taşımadıkları ve daha fazla sorumluluk almaları gerektiği noktasında ortak bir görüş ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çekin sigortalanması uygulamasında, bankaların asli sorumluluk almaları gerektiği görüşü benimsenmiş görünmektedir. Geliştirilecek bir sigorta sisteminin sadece bankalara ek bir gelir ve iş alanı yaratması ihtimali açısından çekince duyulduğu da gözlemlenmiştir.

Genel bir görüş olarak parayı temsil eden evrakın bankaların himayesinde basılıp, düzenleyenlere verilmesinin, taşıdığı büyük yetkiye paralel bir sorumluluğun bankaların mesuliyetinde olması gerektiği görüşü savunulmaktadır. Parayı işleterek kazanç sağlayan kurumlar olarak bankaların cüz'i sorumlulukları, sorunun en temel nedeni olarak görülmektedir. Ekonomiye güven ve ekonomik barış gibi kavramların temininin, sadece kişilerin birbirine güveni ile sağlanamayacağı, ticaret hayatının en güçlü aktörleri olan bankaların alacakları sorumluluk ile bu konuda ciddi bir ilerleme kaydedilebileceği savunulmaktadır. Bu da esasında sorunun çözümünde kamu gücünün ortaya konmasını gerektirmektedir.

10.2 Cezai Müeyyidelerin Yerindeliği ve Mağduriyetlerin Giderilmesindeki Rolüne İlişkin Genel Görüş

Aynı şekilde Cezai müeyyidelerin, mağduriyetlerin giderilmesinde etkili olmadığı ve asıl iyileştirmenin ancak ve ancak karşılıksız çek sebebiyle tahsil edilemeyen paranın temin edilebilmesiyle gerçekleştirilebileceği savunulmuştur. Çeki karşılıksız çıkan düzenleyenin Ceza Hukuku kapsamında cezalandırılması, alacağına kavuşamayan çek hamilinin asli temennisi değildir. Bu görüşe göre onun asli amacı tahsil edemediği çek bedeline bir an önce kavuşmasıdır.

Ayrıca karşılıksız çıkan çekleri sebebiyle adli para cezası ile cezalandıran ve hapis tehdidi altında kalan kişilerin, ticari faaliyetlerine nasıl devam edebilecekleri sorunu

10.3 Garantili Çek Uygulamasına İlişkin Genel Görüş

Yine garantili çek uygulamasıyla ilgili genel görüş, bu uygulamanın nakit sorunu yaşayan ticaret şirketleri tarafından olumsuz sonuçlar yaratabileceği yönündedir. Esasında ticaretin kredi fonksiyonu ve ileri tarihli çek üzerinden işlediği gerçeği sebebiyle garantili ya da teyitli çek uygulamasının yaygınlaşmasının olası olmadığı yönünde bir görüş ortaya çıkmaktadır.

Nakdi parayı kaydi para olarak temsil eden evraka, sınırlayıcı vade süreleri öngörülmezsizin kredi fonksiyonu yüklenmesi, ticaret hayatındaki teamülleri vadeli alış ve satış temeline evirmiş görünmektedir. Olağan olanın peşin alış ve satış olması gerekirken, yapılan mülakat sonuçlarında da görüldüğü üzere, garantili ya da bloke çek kullanımının peşin alış satış anlamına gelmesi nedeniyle genel bir hoşnutsuzluk yaratacağı gözlemlenmiştir.

10.4 Kamu Gücü ve Otoritesinin Sistem İçinde Yer Alması Gerekliliğine İlişkin Genel Görüş

Ortak bir görüş olarak sorunun çözümünde kamu gücü ve otoritesinin belirleyici olması gerektiği ve özellikle çek bedelinin teminat altına alınması konusunda devlet desteği ve katkısının zorunluluğu ifade edilmiştir. Zira çalışmada da değinildiği üzere, çekin sigortalanması ürün ya da hizmet maliyetlerine zorunlu yansımaları olacak bir uygulama yaratacaktır. Bu sebeplerle, karşılıksız çek keşidesi ile ilgili teminata ilişkin alınacak tedbirlerin, özellikle Küçük ve Orta Boy işletmelerin ticari faaliyetlerini ve ticaretteki alım güçlerini zora sokacak bir uygulama halini almamasının tek yolu, devletten alınacak destektir.

11. SONUÇ

Bir kambiyo taahhüdü olan çekin karşılıksız kalması Türk Ticaret Hayatındaki belli başlı önemli sorunlarından biridir. Bu sorunun en temel nedeni İktisat Biliminde de ifade edilen “*yaratılmış para*” kavramına denk düşen bir durumun varlığı ve çekin bir kredi aracı olarak kullanılmasıdır. Dolayısıyla sorunun çözümünün bu alanda aranması gerekmektedir.

Çek Kanunu’nda yapılan değişikliklere ve görece iyileştirmelere rağmen karşılıksız çek keşide edilmesi sorununa köklü bir çözüm getirilmiş görünmemektedir. Çekin bir kredi aracı olarak kullanılması bu kredinin güvence altına alınmasını zorunlu kılmaktadır. Gerek kıta Avrupası gerekse Anglo Sakson Hukuk Sistemleri’nde konuya ilişkin literatür taraması sonuçlarına bakıldığında karşılıksız çek keşide edilmesi probleminin Türkiye’de olduğu kadar yaygın olmadığı ve büyük bir sorun teşkil etmediği gözlemlenmiştir. Bu gözlem esasında pek çok farklı değişkeni barındırmakta, tercih edilen hukuk politikası, ekonomik yapı, toplum bilim, psikoloji vb. pek çok disiplinler arası görüş alışverişinin gündeme getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanışı sırasında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının yarattığı mücbir sebebin ticari hayata olumsuz yansımalarının azaltılması amacıyla Çek Kanunu’na geçici 5. Madde eklenmiş ve “karşılıksız çek keşidesine sebep olma suçundan” mahkum edilenlere, karşılıksız kalan bedelin yüz de onu oranında bir ödeme yapmaları halinde cezaevinden tahliye edilebilecekleri ve kalan kısmın ikişer ay arayla ödenmeye devam edileceği şeklinde bir düzenleme yapılmıştır.

Burada 24.03.2020 tarihinden önce işlenen ve hapis cezası alan kişiler kapsama dahil edilmiş görünmektedir. Aynı suça ilişkin hapis cezası almayıp adli para cezası alan kişilerin durumunun ne olacağına ilişkin bir açıklık yoktur. Bu da eşit statüde olan kişilere farklı uygulama niteliğinde bir düzenleme görünümü yaratmaktadır. Zira 24.03.2020 tarihinden önce suç işleyip adli para cezası alan

ve eşit taksitlerle bunu devlete ödeyen kişinin alacaklısı ile aynı tarihlerde hapis cezası alan kişinin alacaklısının durumu arasında bir eşitsizlik yaratılmıştır.

Yine 5834 sayılı “karşılıksız çek ve protestolu senetler ile kredi ve kredi kartları borçlarına ilişkin kayıtların dikkate alınmaması hakkında kanun” a 7226 sayılı Torba Yasa ile Geçici 2. madde eklenmiş ve geçici 2. maddenin yürürlük tarihi olan 24.03.2020 tarihinden önce kullandığı nakdi veya gayri nakdi kredinin anapara veya faiz ödemelerini aksatan kişilere sicil affı getirilerek, bu kişilere, 31.12.2020 tarihine kadar aksatılan borcun tamamını ödemeleri veya ödemeye ilişkin yeniden yapılandırma yoluna başvurabilmeleri fırsatı verilmiştir.

Ayrıca 7226 sayılı Torba Kanun ile gerek infaza gerekse mücbir sebebe ilişkin düzenlemeler geçici madde olarak ilgili kanunlara eklenmiştir. Bu düzenlemeler geçici düzenlemeler olarak, günü şartları içinde ihtiyaçlar dolayısıyla yapılmıştır. Ülkemiz her bakımdan bir geçiş noktasındadır. Dünyadaki oluşum ve ortaya çıkan mücbir sebeplerden etkilenmesi her zaman mümkün görünmektedir. Bu sebeple gelecekte ortaya çıkması muhtemel mücbir sebep hallerini ve salgınları dikkate alarak kanunlarımızda gerekli düzenlemeleri yapmak yerinde olacaktır. Bu doğrultuda bir düzenlemeye ışık tutacak aşağıdaki öneriyi ilgili Bakanlık ve Kurumların dikkatine sunmak isteriz. Buna göre; *“Dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan mücbir sebeplerin Türkiye’de insan sağlığını, sosyal hayatı ve ekonomiyi önemli ölçüde etkilemesi halinde; İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde veya bu sayılanalar dışında en az üç büyük şehri veya beş ili, en az 30 gün etkileyeceği Cumhurbaşkanlığınca çıkarılacak bir kararname ile belirlenerek ilan edilmiş olması durumunda kambiyo senetleri ve çeklerle ilgili süreler durur.*

Kambiyo senedi ve çekten doğan borçlarla ilgili takip yapılamaz. Her ne surette verilmiş olursa olsun verilmiş olan cezalar infaz edilmez. Başlamış olan takipler ve verilmiş olan cezalar mücbir sebep halinin, yeni bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaldırıldığının ilan edildiği tarihi takip eden en az üç ay süresinde durur ve uygulanmaz.

Belirtilen sürenin son ermesinden itibaren 30 gün içinde borç, yüz de onu peşin ve kalanı on iki ay içinde eşit taksitlerle ödenecek şekilde yeniden yapılandırılır. Ödeme planına uygun hareket etmeyen veya üç taksit borcunu üst

üste ödemeyenler hakkında hüküm altına almış cezalar ve hukuki müeyyideler infaz olunur” şeklinde mücbir sebep hali ile ilgili daha kapsamlı bir düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Hukuk ve ekonominin birbirinden ayrılmazlığı ve aralarındaki etkileşim hukuksal çözümün yanında ekonomik iyileştirmelerin de sorunun çözümünde kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Bu sebeple sağlam bir ekonominin olmadığı bir ortamda kanunların iyileştirilmesi müspet sonuçlar yaratmaya yetmeyecektir. Türk ticaret hayatında, özellikle Küçük ve Orta Boy İşletmelerce çekin yaygın şekilde kullanılması, olumlu bir gelişme olmasının yanında, çeke yüklenen kredi fonksiyonu sebebiyle, ticaretin kredili satışlarla yani borçla işlediğini göstermektedir ve bu özel kredi etkisi ile ticaret hayatının canlılığını sağlamakta ise de iktisat açısından menfi bir durum yaratmaktadır. Dolayısıyla bu alana devlet müdahalesi ve desteği gerekmektedir.

Çalışmada soruna ilişkin Çek Hukuku içinde çözüm yollarının neler olabileceği araştırılırken, teyitli çek, banka çeki, bloke çek gibi çek türleri üzerinde durulmuş ve bunların kullanımının zorunlu kılınması ile sorunun hukuken çözümlenebileceği yönünde bir görüş oluşmuştur. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere bu, peşin satış üzerinden işleyen bir ticareti zorunlu kılacağından Türkiye şartları düşünüldüğünde ekonominin ve ticaretin daralması riskini taşımaktadır. Bu sebeple bu çözüm yolunun hukuk politikası olarak tercihinde kamu gücünün teşviki bu riskin düşürülmesinde büyük rol oynayacaktır. Burada vergisel iyileştirmeler, çeşitli nakdi veya gayri nakdi kredi teşvikleri vb. muafiyetlerle orta yol bulunması sağlanabilir.

Bir çözüm olarak, muhatap bankanın da çek karnesi verirken, muayyen bir miktar belirlenmesi ve ancak o miktarla sınırlı meblağda çek keşide edilmesi halinde bu meblağ ile sorumlu olmaları şeklinde bir düzenlemeye gidilebilir. Zira çek keşide edilebilecek meblağın sınırsızlığı da sorunun başka bir boyutudur. Ancak keşide edilip tedavüle çıkarılan çeklerin takibi uygulamada oldukça zor olacağından kolay ve hızlı takip, elektronik çek sistemi ile ve tıpkı kredi kartlarındaki yetersiz limit uyarısı ile ödeme yapılmaması gibi bir sistemi gerektirmektedir.

Elektronik çek sisteminin hayata geçmesiyle birlikte, çalışmada da ifade edildiği üzere Çek Hukuku'na oldukça olumlu yansımaları olacağı görülmektedir. Elektronik Çek Kanun Taslağı'nın alt metin çalışmaları hala devam etmektedir. Türk elektronik çek sisteminin Amerikan Piyasası örneğine ne oranda benzerlik göstereceği ya da ondan ayrılacağı bu konudaki çalışmaların tamamlanması ile birlikte görülecektir.

Elektronik çek sisteminin dijital ortamda, güvenli elektronik imza ve sertifikalı doküman editörü ile düzenlenmesi, tam ciro ile devredilmesi ve Amerikan Piyasası örneğinde olduğu gibi her işlem için güvenli elektronik imza ile onay istenmesi gibi üst düzeydeki güvenlik önlemleri, çekin güvenilirliğini önemli ölçüde artıracaktır. Ancak vadede çekin karşılığının bulunması konusunda klasik çek ile elektronik çek arasında hukuki anlamda farklılık bulunmamaktadır. Zira elektronik çek sadece bir doküman şartnamesi ve yazılım olup, buna uygun teknik bir alt yapı ve ayrı bir mevzuat değişikliği yapılmasını gerektirmemektedir. “Elektronik Çek Kanun Taslağında” çek karşılığının bulunmaması halinde bankanın sorumluluğunda olan tutar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden ve elektronik ortamda karşılıksızdır işlemi yapılacağı belirtilmiştir. Bu sebeple elektronik çek sistemi uygulamasında da çekin vadesinde karşılıksız kalmasının olası olduğu görülmektedir.

Elektronik çek ile dolandırıcılık kastı ile çek keşide edilmesi büyük oranda azalacağı, çekin tahrif edilmesi ya da rıza dışı elden çıkması gibi durumların ise tamamen ortadan kalkacağı öngörülmektedir. Ayrıca operasyonel risklerin de uygulamanın hayata geçmesiyle birlikte önemli ölçüde azalacağı söylenebilir. Ancak bu uygulamanın, finansal sebepler yüzünden çekin karşılıksız çıkmasına karşı herhangi önleyici bir etkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde elektronik çek uygulamasının, karşılıksız çek problemi açısından, istenilen oranda çözüm sağlamayacağı, ek düzenlemelere ihtiyaç olacağı söylenebilir. Nitekim Elektrik Çek Kanun Taslağı'nda bir çekin karşılığının bulunmaması durumu özel olarak düzenlenmiştir.

Sigortacılık faaliyetleri ve sigorta sistemine ilişkin belli başlı politikalar geliştirilmesi ve çalışmada değinilen sorunların bunlar yoluyla aşılması son

derece önemlidir. Özellikle sigorta sisteminin devlet politikası içine alınması gerekmektedir. Çalışmada değinilen 1998 tarihli Avrupa Komisyonu Kararı'nda da ifade edildiği gibi, sigortacılık faaliyeti için büyük yatırım yapılması ve “Know –How” ile yeterli insan kaynağının kullanılması gerekmektedir. Personel eğitimi de bu kapsamda oldukça önemlidir.

Riskin paylaşılması hususunda akla gelen bir diğer kavram “*Tekafül*” sigortacılık modelidir. Kelime anlamı kişilerin birbirlerinin zararlarını tekeffül etmeye yarayan sistem demek olan tekafülün Türkiye'deki karşılığı *Katılım Sigortacılığıdır*. Katılım Sigortasının bir “Karşılıklı” (Mütuel) Sigorta türü olduğu söylenebilir. Bu sigorta tipi ile esasında yardımlaşma amacına yönelik ve kar amacı güdülmeyen bir sistem öngörülmektedir. Katılım/Tekafül Sigorta Sistemi'nde vekalet, mudarebe ve hibrit modeli olmak üzere üç farklı yönetim biçimi öngörülmüştür.

Vekalet yönetim biçiminde, şirketin poliçe sahiplerine vekaleten işlem yapması genel olarak kabul edilmektedir. Bu vekalet ilişkisine dayanarak şirket vekalet ücretine hak kazanmaktadır. Sözleşme ile aksi düzenlemelerin yapılması da mümkündür. Dönem sonunda artı değer fonun poliçe sahiplerine bölüştürülmesinde şirketin herhangi bir talep hakkı yoktur. Fonun işletilmesine dayalı kar ve zararda şirketin herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Mudarebe modelinde ise, şirket primlerin işletilmesinden sorumludur. Bu sebeple de dönem sonunda havuzda biriken fonun paylaşılmasında şirketin de pay hakkı vardır.

Hibrit modeli ise bu iki sistemin karması niteliğinde bir yönetim modelidir. Buna göre, şirket sigortacılık faaliyeti ile ilgili vekalet yöntemi, mali işlemler için de mudarebe yöntemi olmak üzere karma bir modelle yönetilmektedir.

Katılım Sigortacılığı sisteminin genel olarak çek kullananlar arasında yaygınlaştırılması hatta zorunlu kılınması ile çek karşılığının sigortalanması mümkün olabilir. Bu sigorta tipinde karşılıklı sigorta esası benimsenmiş olduğundan, risk sisteme dahil olan tüm poliçe müşterisi ortaklar üzerindedir. Riskin bu şekilde paylaşılması, sigortalıyı rizikonun bir parçası yapmak anlamına gelmektedir. Böylece kötüye kullanımın ve ahlaki riskin önüne de geçilmiş olunmaktadır.

Katılım (tekaful) Sigortacılığı Sistemi ile risk paylaşımı sağlanabilir ve böylece çek kullananların tekaful sistemine katılımı ile artı değer oluşturularak gerekli fon sağlanabilir. Ayrıca salt riskin gerçekleşmesine karşı koruma sağlanmasının yanı sıra oluşturulan fonun yarattığı artı değer ile yeni yatırım ve üretim ekonomisi alanları oluşturulabilir.

Çalışmanın son bölümünde görüşlerine başvurduğumuz şirket yöneticilerinin de ifade ettikleri üzere bankaların, çekin karşılıksız çıkması halinde ödemekle sorumlu tutuldukları ve uygulamada “*kağıt bedeli*” denen cüzi bir miktar nakdin ödenmesinin, mağduriyetlerin giderilmesinde önemli bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu sorumluluğa genel olarak, bankaların gayri nakdi kredi işlemi tesisi ve dolayısıyla varsayımsal kredi sözleşmesi mesnet teşkil etmektedir.

Bankalar gayri nakdi kredi işlemi ile esasında kredi tesis etmekte ve bunu herhangi bir teminat altına almamaktadırlar. Oysa yeknesak şekilde uygulamada tüm bankaların kredi işlemlerinde mutlaka rehin veya ipotek yoluyla alacaklarını teminat altına aldıkları bilinmektedir. Dolayısıyla varsayımsal sözleşme görüşünden yola çıkılarak bankaların meydana gelen zarardan asli derecede sorumlu oldukları görülmektedir.

Kambiyo Hukuku dışında alternatif çözüm arayışlarında “*Sorumluluk Sigortası*” kavramı incelenmiştir. Mukayeseli hukukta çekle ilgili olarak karşılığın sigortalanmasına ilişkin bir uygulamaya rastlanılmamakla birlikte kredili satışlardan doğan riskin sigortalanmak suretiyle teminat altına alınmasının tüm dünyada yaygın olduğu görülmüştür.

Benzer şekilde mevduat hesabının sigorta edilmesi ve ticari alacak sigortası gibi dünyada yaygın olarak kullanılan sistemlerin de çek karşılığının güvence altına alınması noktasında iktibas edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak sigorta sisteminin, gerekli fonun yaratılabilmesi ve devlete büyük oranda külfet getirmemesi için ve elbette sorunun ve korunmak istenen hukuki yararın kamusal niteliği gereği zorunlu olması ve devlet eliyle yönetilmesi gerekmektedir. Böylece tüm sistem paydaşlarının kapsama alınması ile hem gerekli fon oluşturularak sistem kendi kendini amorti edebilecek hem de devlet desteği sayesinde çeki duyulan güven artacaktır.

Riskin paylaştırılması ve primlerin ödenmesi konusunda muhatap bankalar ve keşidecilerin müteselsil sorumlulukları olmalı ve böylece bankalar da teminatın sağlanmasında etkin rol üstlenmelidirler. Ahlaki riskin ortadan kaldırılması konusunda da muhatap bankalar ve keşidecilere rücu mekanizması ile belirli bir oranda tazminat yükletilebilir. Böylece hem ahlaki risk sorunu büyük oranda çözülmüş olacak hem de teminat sağlayan kamu kurumuna ek kaynak yaratılmış olacaktır. Çeke ilişkin sigorta sisteminin geliştirilmesi ve tabana yayılması konusunda başarı sağlanması durumunda, hem ticari riskler büyük oranda ortadan kaldırılacak hem de yaratılan artı değer ile yeni yatırımların önü açılacaktır.

KAYNAKLAR

- Akkır A.**(2020). **Dönmez E.** “Covid-19 Virüsünün Çekte İbraz Sürelerine İlişkin Mücbir Sebep Etkisi”, Erişim <https://www.mondaq.com/turkey/litigation-contracts-and-force-majeure/921208/covid-19-virsnn-ekte-304braz-srelerine-304li351kin-mcbir-sebep-etkisi>
- Aksoy N.** (2017). “İhracat Kredi Sigortası Kavramı, Hukuki Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.4, S.1, s.66-91.
- Alhan Y.** (2016). **Cicim Uluğ İ.** “Avrupa Sözleşmesi Hukukunda Uzmanlar Grubunun Final Raporu, Bölüm V: Mali Sorumluluk Sigortası”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.1
- Altıparmak A. K.** (2015). “Bills of Exchange Act Sistemi’nde Kambiyo Senetlerine Uygulanacak Hukuk ve Cenevre Konvansiyonları Sistemiyle Karşılaştırılması” (Hakemli Makale), **Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü 60. Yıl Armağanı**,
- Apık Ö.** “Elektronik Çek Kanunu Neler Getiriyor”, **Katılım Finans Dergisi** <https://katilimfinansdergisi.com.tr/yeni-elektronik-cek-kanunu-neler-getiriyor/>
- Artuk M. E.** (2007). **Gökçen A. Yenidünya A. C. Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Bası. Ankara
- Atasoy Ö. A.** (2021). **Kurt E.** “Bir Karşılıklı Sigorta Kolu Olarak Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Çek Bedelinin Katılım Sigortası İle Güvenceye Alınması” (Hakemli), **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C., S. 46, Nisan 2021, s.1-36
- Ayzit M.** (2004). (Dünyada ve Türkiye’de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi
- Bilgeç H.** (2019). “*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Karşılıksız Çek ve Buna Bağlı Yaptırım*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.68, S. (2) 201, s.369-411.
- Büyükşişli A.** (2019). (Karşılıksız Çeke Bağlı Sonuçlar), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Çetin Ç.** (2017). **Özüdoğru H.** “Türkiye’de Sigortacılıkta Güncel Sorunlar”, **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C.50, S.2.
- Çetintürk E. Yıldırım Z.** “İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksız İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu”, **TBB Dergisi**, C.25, S.103.
- Çöl H.C.** (2004). “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.53, S.1.
- Demirel A.** (2018). “İhracat Kredi Sigortasının Önemi: Türkiye Örneği”, **Finansal Araştırmalara ve Çalışmalar Dergisi**, Cilt 10. Sayı 19. s. 262-276.
- Doğan B. F.** (2010). “5941 Sayılı Çek Kanunu’na göre Yeni Çek Türleri”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt 1, Sayı 1.

- Dönmezer S.** “Amme Hukuku II. Karşılıksız Çek”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 43 S.1-4.
- Eke S.** (2018). **Çetiner M.** “İhracat Artışının ve Ekonomik Büyümenin Sağlanmasına Yönelik Olarak İhracatta Tedarikçi Kredi Riskinin Sigortalanması” Erişim <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2018.1003>
- Ekonomist Dergisi**, “Elektronik Çek Ne Getirecek”, <https://www.ekonomist.com.tr>
- Ercan İ.** (2018). **Karşılıksız Çek ve Cezai Sonuçları**, Seçkin Hukuk, 1. Baskı, Ankara
- Feyzioğlu M.** (2017). “Sözleşmeden Kaynaklanan Yükümlülükler Nedeniyle Hürriyetin Kısıtlanması- Anayasa ve Ceza Hukuku Açısından Bir İnceleme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S.1.
- Güler M.** (1996). **Malkoç İ. Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar**, Adil Yayınevi, Ankara.
- Günay E.** (2019). **Uygulamalı Çek Rehberi**, Seçkin Yayıncılık Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 8. Bası Ankara.
- Güveyi N.** (2017). “Anglo- Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI. S.1.
- Helvacı M.** (2019). **Ülgen H. Kaya A. Nomer E. F. Kıymetli Evrak Hukuku**, 12. Baskı İstanbul: Vedat Yayınevi. <https://www.hukukihaber.net/karsiliksizcek-sucunda-veinfazında-yeni-duzenleme-gerekliği-makale,7737.html>
- Kalpsüz T.** (1981). “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.11 S.2.
- Kaner İ.D.** (2018). **Sigorta Hukuku**, 3. Bası, İstanbul: Filiz Yayınevi.
- Kara Kılıçarslan. S.** (2019). “Subjektif İmkansızlık Kavramı ve Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C.14, S.150.
- Karabıyık A.** “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi-2” Erişim <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkında/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.a.spx> <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/426508>
- Karabıyık A.**, “Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi -1” Erişim <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/iau-hakkında/yonetim/genelsekreterlik/kutuphane/Pages/Veritabanlar%C4%B1.a.spx>
- Karasu R.** (2016). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi**, C.2.
- Karayalçın Y.** (2002). “3167 sayılı Kanunun Hazırlanması ve Uygulanması Hakkında Açıklamalar: Çek Sempozyum II.”, Ankara
- Kayar İ.** (1997). “ Bankaların Yaptığı Fazla Ödemelerin Hukuki Niteliği ve İadesi Sorunu”, **Batider**, s.65-79.
- Kendigelen A.** (2019). **Çek Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Bası. İstanbul: On iki Levha Yayınları.
- Kendigelen A.** (2019). **Kırca İ. Kıymetli Evrak Hukuku, Genel Esaslar Kambiyo Senetleri**, İstanbul: On iki Levha.
- Khoshandam K.** (İran Çek Hukuku ve Türk Çek Hukuku Karşılaştırması) Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Koyuncuoğlu H.** (2020). **Koyuncuoğlu T. Hukuksal Koruma Sigortası ve Yargı Reformu Strateji Belgesi**, 2. Baskı Ankara: Filiz Yayınevi.

- Malbeleşi E.** (2010). **Şen E. Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek, 4. Bası.** Seçkin Yayıncılık.
- Naneli Ö.** (2018). "Türk Hukuku'nda Mevduat Hesabı Üzerine Çek Keşide Edilmesi", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Veri Tabanı **Dergipark**, Yıl.6, S.12.
- Öğüz Z. Ş.** (2019). **Yazıcıoğlu E. Sigorta Hukuku**, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Özbilgin İ. G.** "Operasyonel Risk", Erişim <http://www.bilisimdergisi.org/s145>
- Özcan C.** (2017). **Kubilay H.** "Ticari Kredi Sigortasının Hukuki Yapısı ve Güncel Sorunlar", **Ankara Barosu Dergisi**, 2017/3.
- Özen B.** (2016). "İradeyi Gösteren Fiillerle Kredi Açma Sözleşmesinin Kurulması", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S.145-146,s. 245-263, (Hakemli Makale).
- Özgenç İ.** (2018). **Çek Kanunu**, 7061 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliğe Göre Güncellenmiş 7. Bası, Filiz Yayınevi.
- Özsağır A.** (2007). "Ekonomide Güven Faktörü", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi** ISSN:1304-0278, C.6, S.20. s.46-62.
- Özüdoğru H.** (2018). "Katılım Sigortacılığı ve Türkiye'deki Durumu", **Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, C.53, S.1.
- Paslı A.** (2020). "Covid-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süzerken Çek İbrazı Mümkün müdür?", Erişim www.ticaretkanunu.net
- Poroy R.** (2013). **Tekinalp Ü. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Çek Kanunu Yorumu İle Yeniden yazılmış 21. Bası, İstanbul: Vedat Yayınevi.
- Poroy R.** (2019). **Tekinalp Ü. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Gözden Geçirilmiş 23. Bası. İstanbul: Vedat.
- Poroy R.** "Fransız Çek Hukukunda Gelişmeler", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.11, S.2, s.13-32.
- Pulaşlı H.** (2017). **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, 6728 sayılı Kanun ile 5941 sayılı Çek Kanununda Yapılan Değişikliğe Göre Genişletilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Pulaşlı H.** (2019). **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Reisoğlu S.** (2009). "Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar", TBB. Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum.
- Salarvan İ.** (2010). (Çek Hukukundaki Mevzuat Hareketlerinin Karşılıksız Çek Keşidesine Karşı Caydırıcılığı Etkisi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- Sanlı K. C.** (2014). "Borca Aykırı Davranış Ekonomik Açıdan Etkin Olabilir mi? Türk Hukuku Açısından Bir Değerlendirme", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C.30, S.3, s. 95-173.
- Sever G. F.** (Ekonomik Suçlarla Muhasebede Adli Muhasebenin Rolü), İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Soydemir M.** (2014). (Çekte Vade Sorunu), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku ve AB Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı.
- Soyer Güleç S.** (2011). **Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Suçu**, Yeni Çek Kanunu Hükümlerine Göre Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Mart 2011.
- Söyler İ.** (2019). "Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamasının Vergisel Boyutları", **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.4, S.8.

- Şen E.** (2020). **Şahin B.** “Karşılıksız Çek Suçunda ve İnfazında Yeni Düzenleme Gerekliliği”, Erişim,
- Temel H.** (2019). (Avrupa ve Türkiye’de Ticari Alacak Sigortalarının Karşılaştırılması), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Teoman Ö.** (1994). “Banka Çekleri Hukuken Çek Midir?”, **İHFM C. LIV.**
- Teoman Ö.** (2009). “İki Farklı Tarihi İçeren Senetlerin Durumu”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, XXIII, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (T. İş Bankası A.Ş. Vakfı).**
- Topaloğlu M.** “Elektronik Ticarete Ödeme Sistemleri: Kredi Kartları, Elektronik Para, Elektronik Çek”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C.12, S.130.
- Yanık Yazıcı M.** (2019). (Sigorta Hukuku’ndaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi), Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız Ş.** (2010). “5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri:”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 9. Sayı 18.
- Yılmaz S.** (2009). (Sigorta Hukuku’nda Abonman Sözleşmesi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TBB Risk Merkezi** (Haziran 2019). İstatistikler. Çek Bilgileri, Erişim <https://www.riskmerkezi.org/tr>
- TOBB** 14.04.2020, Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Bilgilendirme Semineri

ULUSAL VE ULUSLARASI YARGI KAYNAKLARI LİSTESİ

Yargıtay 12. HD. 22.01.2014, 2013/35342 Esas, 2014/1415 Karar,
Anayasa Mahkemesi 2016/1941 Esas, 2017/131 Karar,
Yargıtay Ceza Genel Kurulu 23.09.2014, 2014/111Esas, 2014/394 Karar,
Yargıtay 12. HD. 08.03.2016, 2015/34470 Esas, 2016/6609 Karar,
Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 14.12.1992, 1992/1 Esas, 1992/5 Karar,
Yargıtay 12. HD. 28.11.2013, 2013/30532 Esas, 2013/37784 Karar,
Yargıtay 11. HD.30.04.2014, 2014/2204 Esas, 2014/8113 Karar,
Yargıtay 12. HD. 19.01.2004, 2004/23835 Esas, 2004/581 Karar,
Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21.06.2000, 12-1011/1076 Karar,
Yargıtay 10. CD. 28.12.2004, 2004/8563 Esas, 2004/13504 Karar,
Yargıtay 12. HD. 26.04.2011, 2011/6458 Esas, 2011/7034 Karar,
Yargıtay 10. CD. 09.03.1999, 1999/1113 Esas, 1999/2545 Karar,
Yargıtay 11. HD. 19.09.2005, 2005/8668 Esas, 2005/8340 Karar,
Yargıtay 12. HD. 28.04.2019, 2019/57 Esas, 2019/12569 Karar,
Yargıtay 12. HD. 01.03.2018, 2016-29174/2165 Karar,
Yargıtay 12. HD. 28.09.2017, 5597/11668 Karar,
Yargıtay 12. HD. 27.05.1992, 1992/234 Esas, 1992/7351 Karar,
Yargıtay 10. CD. 09.03.1993, 1993/15592 Esas, 1993/3103 Karar,
Yargıtay 12. HD. 23.11.2017, 2016/24085 Esas, 2017/14512 Karar,
Yargıtay 19. HD. 26.06.2018, 2016-15397/3597 Karar,
Yargıtay 12. HD. 28.05.2018, 2018-8861/5336 Karar,
Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu 14.12.1992, 1/5 Karar,
Anayasa Mahkemesi 26.07.2017, 2016-191/131 Karar,
İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. CD. 18.07.2017-1473/1380 Karar,
İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. CD. 29.03.2018, 2017/4664 Esas, 2018/846
Karar,
İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. CD. 29.06.2017, 2017-1285/1224 Karar,
Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. CD. 12.09.2017, 2017-2846/2644 Karar,
İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 11. CD. 07.04.2017, 2017-871/572 Karar,
Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, 2018-3072/5874 Karar,
Yargıtay 19. CD. 10.05.2018, 2018-3072/5874 Karar,
Yargıtay 12. HD. 21.06.2002, 2002-11925/13405 Karar,
Anayasa Mahkemesi, 21.11.2002, 2001/408 Esas, 2002/161 Karar,
Anayasa Mahkemesi 2010/6 Esas, 2011/54 Karar,
Yargıtay 11. HD. 08.06.2015,2015-3330/7880 Karar,
Yargıtay 11. HD. 08.10.2018, 2017/592 Esas, 2018/6066 Karar,
İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. CD. 11.04.2018, 2017/4105 Esas, 2018/1420
Karar,
Yargıtay 11. HD. 07.04.2011, 2009-11458/4034 Karar,
Yargıtay 19. HD. 15.02.2005, 04-6909/1234 Karar,
Yargıtay 11. HD. 24.06.1983, 1983-3125/3302 Karar,
Yargıtay 23. HD. 24.02.2015, 2015-10833/1156 Karar,
Anayasa Mahkemesi 26.09.1995, 1995-18/50 Karar,
Yargıtay İcra İflas Dairesi 18.11.1968, 1968-11105/10596 Karar
Yargıtay Ticaret Dairesi 10.09.1970, 1970-2786/3143 Karar,
Yargıtay 12. HD.11.02.19992, 1992-214/110 Karar,
Yargıtay 11. HD. 21.05.2001, 2001-2359/4474 Karar,
Yargıtay 11. HD. 08.02.2001, 2001-185/955 Karar,

Yargıtay 11. HD. 07.12.1984, 1984-5450/6102 Karar,
Yargıtay Ticaret Dairesi 10.09.1970, 1970-2786/3143 Karar,
Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.09.1973, 1973-587/719 Karar,
Yargıtay 12. HD. 11.02.1992, 1992-214/3143 Karar,
Yargıtay 11. HD. 21.05.2001, 2001-2359/4474 Karar,
Commission Decision Cmp/M.1082- Allianz/AGF (Avrupa Komisyonu Allianza-
AGF, 1998 tarihli Kararı)

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Eda KURT

Doğum Tarihi ve Yeri: 29.12.1986 Tokat/Zile

E-posta : eds_kurt@hotmail.com

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Özel Hukuk 2017-2021

Lisans: : İstanbul Bilgi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi 2006-2012

Lise: : Halkalı Toplu Konut Lisesi
2002-2006

Mesleki Deneyim

Stajyer 2013-2014

2014 yılından beri serbest olarak kendi ofisimde avukatlık ifa etmekteyim.

Seminer ve Eğitimler

-İstanbul Barosu CMK Uygulama Araştırma ve Eğitim Merkezi *Sanık Müdafiliği ve Mağdur, Şikayetçi, Katılan Vekilliği* Mart 2014

-İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi *İşçilik Alacakları Hesap Bilirkişiliği* Ocak 2017

-İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi *Bilirkişilik Temel Eğitimi* Kasım 2018

-İstanbul Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Eğitimi* Mart 2018

